

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja haridusteaduskond

Ühiskonnateaduste instituut

Kommunikatsioonijuhtimise õppekava

Kätlyn Metsmaa

Kaasamine Eesti muuseumides: barjäärid ja võimalused

Magistritöö

Juhendaja: prof. Pille Pruulmann-Vengerfeldt

Tartu 2015

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad.....	9
1.1. Mõisted.....	9
1.2. Muuseumide kommunikatsioon ja roll.....	12
1.2.1. Muuseum on kommunikatsioon	12
1.2.2. Muuseumide roll.....	13
1.3. Muuseumikülastajad ja nende motivatsioonid	18
1.3.1. Külastusmotivatsioon	18
1.3.2. Külastajatüübid.....	20
1.4. Kaasamine – eesmärgid ja mudelid.....	23
1.4.1. Kaasamise eesmärgid	23
1.4.2. Kaasamise mudelid.....	25
1.5. Kaasamise barjäärid ning nende ületamise võimalused	28
1.5.1. Organisatsiooni kohanemisvõime	28
1.5.2. Professionaalide oskused.....	30
1.5.3. Kuidas valida osalusele õiget disaini.....	31
1.5.4. Sihtrühmade puudulikud oskused.....	32
1.5.5. Kuidas külastajat motiveerida oma panust andma	32
1.5.6. Hirm kaotada kontrolli	34
1.5.7. Kaasamisprojektid nõuavad ressursse	35
1.5.8. Kaasamine on moeröögatus.....	36
1.6. Kaasamine Läti muuseumides.....	37
2. Uurimisküsimused ja metoodika	39
2.1. Uurimisküsimused.....	39
2.2. Valim.....	39
2.3. Meetod.....	42
3. Tulemused	45
3.1. Muuseumide roll ja kommunikatsioon: ülevaade valimist.....	45
3.1.1. Telliskivi <i>pop-up</i> muuseumi ja Mustamäe projekt	45
3.1.2. Teatri Kodu ja lastestudio.....	46
3.1.3. Tartu Ülikooli muuseumi kultuurivara projekt.....	47
3.1.4. Eesti Rahva Muuseumi näituseprojekt „Meie, mustlased“	48
3.1.5. Harjumaa muuseumi näituseprojekt „Lääne-Harju sugupuud“	48

3.1.6. Põlva talurahvamuuseumi sõprade selts	49
3.1.7. Eesti Meremuuseumi tagasiside ja kaasamisprojektide esimesed sammud	49
3.1.8. Tartu linnamuuseumi tagasiside küsitlus ja projekt „Üle jõe“	50
3.2. Siht- ja sidusrühmad	51
3.2.1. Erinevad osapooled	51
3.2.2. Külastajad	55
3.3. Kaasamine: miks ja kuidas	59
3.3.1. Kaasamise eesmärgid	59
3.3.2. Erinevate kaasamismudelite kasutamine Eesti muuseumides	66
3.4. Kaasamise barjäärid	68
4. Järeldused ja diskussioon	76
4.1. Muuseum on kommunikatsioon: Eesti muuseumid.....	76
4.2. Muuseumikülastajad.....	79
4.3. Kaasamise eesmärgid	81
4.4. Barjäärid ja nende ületamine	82
4.5. Kaasamine Läti ja Eesti muuseumides: sarnasused ja erinevused.....	88
6. Kokkuvõte	90
7. Summary	94
Kasutatud kirjandus	96
Lisad	99
Lisa 1. Intervjuu küsimused	99
Lisa 2. Intervjuu Kadri Nigulase, Maris Rosenthali ja Ele Pajulaga	100
Lisa 3. Intervjuu Annika Hagaga.....	114
Lisa 4. Intervjuu Maris Meusiga	142
Lisa 5. Intervjuu Külli Lupkiniga.....	158
Lisa 6. Intervjuu Liisi Taimrega.....	174
Lisa 7. Intervjuu Maris Veskiga	182
Lisa 8. Intervjuu Triin Visnapuu-Sepaga	192
Lisa 9. Intervjuu Kaari Siemeriga	202

Sissejuhatus

Statistikaameti andmetel näitavad eestlaste muuseumikülastused kasvavat tendentsi: 2010. aastal oli 1000 elaniku kohta 1680 muuseumikülastust, 2013. aastal aga juba 2802 muuseumikülastust (Statistikaamet 2014). 2014. aastal käidi Eesti muuseumides 3,8 miljonit korda, mis oli võrreldes 2013. aastaga 15% enam, ning aastaste muuseumikülastuste uus rekord (Statistikaamet 2015).

Kaasaegse, 21. sajandi, muuseumi keskmeks on külastajad. Kõik need külastajad, kes üha enam leiavad oma tee muuseumisse. Inimeste vaba aja õppimis-harjumuste ja -keskkondade uurija John H. Falk (2009) on kirjutanud, et külastajate tundmine ei ole tänapäeval enam meeldiv lisaväärtus, vaid paratamatu vajadus. Küsimused kes, miks ja mis ulatuses muuseumit külastavad, ei ole enam abstraktsed nüansid, vaid olulist rolli mängivad aspektid.

Muuseumide demokratiseerumine ja muutumine üha enam digitaalseks on juhtinud muuseume suuremat tähelepanu pöörama dialoogile auditooriumiga – üksnes informatsiooni jagamisest enam ei piisa. Demokratiseeruv muuseum kaasab üha enam avalikkust ja tõstab osaluse võimalust, arvestab auditooriumi huvidega, hinnates läbipaistvust ja taotlede usaldusväärsuse kasvu (Pruulmann-Vengerfeldt & Runnel 2012: 33). Olles harjunud täitma harija rolli, tuleb avatumaks ümber vaadata nii kogude-, näituste- kui haridustöö (Pruulmann-Vengerfeldt & Runnel 2014: 35). Kommunikatsiooni ja dialoogi suurenemine muuseumides omab mitmeid tagajärgi: suur hulk kultuuripärandit muutub läbi erinevate tehnoloogiate kättesaadavamaks, teisalt laieneb dialoog muuseumi tasandil ning seda tuleb võtta kui üldist ühiskonna demokratiseerumist (Pruulmann-Vengerfeldt & Runnel 2014: 35). Haridusinstituutide demokratiseerimine (nagu on muuseumid) aitab ühiskonnal paremini toime tulla pingetega, mis tulenevad üldistest mitmetähenduslikkustest ühiskonnas, andes ligipääsu erinevatele interpretatsioonide võimalustele, mitte valmis mõeldud lahendustele. Uued ideed kultuuri ja ühiskonna osas ning uute poliitikate algatamine esitavad muuseumidele väljakutse järele mõelda oma eesmärki, tegevused ning ümberdisainida oma kasvatamise roll (Hooper-Greenhill 2010: 1).

Pööre külastaja-kesksele lähenemisele nõuab aga ka uusi oskusi muuseumi töötajatelt, ressursside ümberjaotamist ning muuseumi poliitika ja plaanide uue kontseptsiooni loomist (Hooper-Greenhill 2011: 362 Pruulmann-Vengerfeldt & Runnel 2014: 55 kaudu). Külastaja-

keskne lähenemine tõstab külastaja arvamuse olulisust ja vähendab vahemaad autoritaarse muuseumi ja selle külastaja vahel (Lotina 2014a: 89). Tänapäeva muuseumid võistlevad tähelepanu pärast paljude teiste asutustega ning mitmete alternatiivide tekkimine sunnib muuseume rohkem tähelepanu pöörama külastajatele ja nende vajadustele (Lotina 2014a: 89).

Olles ise igapäevaselt muuseumitööga tihedalt seotud, saan nõustuda Vlachou (2014) väitega sellest, et muuseumiprofessionaalide sõnavarast moodustavad sõnad „publik“, „kogukonnad“ ja „külastajad“ ning nende kaasamine küll suure osa, kuid paljudel juhtudel jäävad need lihtsalt sõnadeks, mille taga pole tegusid. Meie, muuseumitöötajana, räägime külastajakesksest lähenemisest, kuid kas me tegelikkuses ka sellest lähtume? Isiklik erialane seotus muuseumivaldkonnaga ning huvi selle arengute vastu on kindlasti ka käesoleva töö kirjutamise peamiseks ajendiks. Nähes igapäevaselt muuseumide tööd seestpoolt ning kõrvutades seda erialakirjandusest loetu ning värvikate näidetega laia maailmast, tekib küsimus, kas Eesti muuseumid liiguvad samas suunas ühiskonna üldiste arengutega? Kui jah, siis millises tempos, ning kui ei, siis mis on selle takistuseks.

Rääkides kaasamisest ja selle võimalikkusest, ei ole käesoleva töö eesmärgiks väita, et kõik muuseumikülastajad soovivad panustada ja olla kaasatud, jagada oma tundeid ja teadmisi või astuda diskussiooni, vaid juhtida tähelepanu sellele, et selliseid külastajaid, kes seda teha soovivad, on, ning et kaasavamaks muutumine võib olla võimalus uusi külastajaid muuseumisse tuua. Külastajaid, kelle jaoks traditsiooniline muuseum on liiga jäik ja paindumatu. Külastajaid, kes ootavad muuseumide muutumist loomingulisemateks ja vabamateks kultuuriasutusteks, kus saaks arutleda ja osaleda. Selleks, et selliste soovidega külastajaid muuseumisse tuua, peab muuseum olema valmis muutuma ning astuma samme nende vajaduste rahuldamiseks.

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on uurida, milliste erinevate kaasamisprojektide ja – mudelitega on Eesti muuseumid kokku puutunud, milliseid kaasamispraktikaid enda ümber enam nähakse ning läbi selle analüüsida võimalikke kitsaskohti. Peamised uurimisküsimused on: Millised on Eesti muuseumide kaasamiskogemused? Milliseid takistusi näevad ja tunnetavad Eesti muuseumitöötajad erinevate kaasamise meetodite elluviimisel? Kuidas saaks kaasamise meetodite elluviimisel esinevaid takistusi ületada? Lähtudes isiklikust kogemusest ning loetud kirjandusest, on nendele küsimustele vastust otsitud läbi erinevate muuseumide erinevate kaasamiskogemuste.

Uuringu läbiviimiseks kasutan ma semistruktureeritud süvaintervjuusid, analüüsides kaheksa erineva muuseumi kaasamiskogemusi läbi konkreetsete projektide. Uurimise läbiviimiseks valisin sellise lähenemise, kuna varasemalt loetud kirjanduse, prooviintervjuu ja ka minu isikliku arvamuse kohaselt on kaasamisest, kui võrdlemisi abstraktsest mõistest, kergem rääkida läbi konkreetsete kogemuste, kui üldiselt. Nagu töös ka välja tuleb, õigustas valitud meetod ennast.

Selle uurimustöö koostamisel on mu eesmärgiks anda kokkuvõtlik ülevaade kaasamise teoreetilisest taustast ning enda läbiviidud uuringutulemustest, pakkudes seeläbi praktilist töövahendit muuseumitöötajatele, sh minule endale. Töötades Tartu Ülikooli muuseumis kommunikatsioonispetsialistina, tunnen ma ka isiklikult, erialaselt, puudust just sellisest ülevaatest, mille abil oleks võimalik oma tähelepanu juhtida aspektidele, mis muidu ehk kahe silma vahele võivad jääda, nii teooria kui Eesti muuseumide enda praktikatest.

Kaasamistemaatika kohta Eesti muuseumides on ka varasemalt tehtud mitmeid uurimistöid. 2010. aastal kaitses Triin Visnapuu magistritööd teemal „Integreeritud kommunikatsiooni roll sihtrühmade kaasamisel Eesti Rahva Muuseumis“, kus töö autor uuris, milliseid väliskommunikatsiooni kanaleid Eesti Rahva Muuseum (edaspidi ERM) oma sihtrühmadega suhtlemisel kasutab, millised on olnud ERMi kaasamispraktikad ning milliseid tugevusi ja nõrkusi ERMi osalus- ja kaasamispraktikate põhjal välja saab tuua (Visnapuu 2010: 34). 2011. aastal kaitses ka Marke Teppor ERMi põhjal tehtud magistritööd, mis kandis pealkirja „Kultuurilise osaluse võimalustest ERM-i ja käsitööharrastajate näitel“. Kuigi mõlemad magistritööd on ühe muuseumi, ERMi, kesksed, lubavad nad siiski teha teatud üldistusi ning mõlemad magistritööd on kindlasti andnud palju mõtlemisainet ka antud töö kontekstis. Ma leian, et kuigi mainitud tööd annavad aluse teha teatud üldistusi, on esinduslikemate üldiste järelduste tegemiseks vajalik analüüsida erinevaid Eesti muuseume.

Käsitledes kaasamistemaatikat kui muutust muuseumide töös, on oluline vaadata ka Elo Võrgu 2010. aastal kaitsitud magistritööd „Organisatsiooni muutused Eesti Rahva Muuseumi näitel“. Võrk (2010) toob peamiste muutust mõjutavate faktoritena välja ressursside olemasolu, juhtide rolli, visiooni selguse ja olemasolu, sisekommunikatsiooni tähtsuse, individuaalsed omadused ning muuseumi informaalset ja formaalset väljundi. Mitmeid Võrgu töös välja toodud seisukohti ja tulemusi kasutan ka käesolevas magistritöös.

2013. aastal kaitses Taavi Tatsi oma doktoritöö „*Transformations of muuseum-embedded cultural expertise*“, mille eesmärgiks oli analüüsida identiteedi kujunemist ERMi näitel. Oma töös toob Tatsi välja, et muuseumi sisesed muutused on toimunud eelkõige tingituna kommunikatiivsetest ja kaasamist rohkem tähtsustavatest nihetest ühiskonnas, kus monoloogist on saanud dialoog ning autoritaarsus on asendumas koostööga (Tatsi 2013: 55). Need aspektid on väga olulised ka antud magistritöö kirjutamisel, kuna välja toodud muutused ja arengud on käesoleva töö eeldusteks. Tatsi välja toodud seisukohti toon esile ka käesoleva töö erinevates osades.

Kaasamise temaatikat on Eesti kontekstis kindlasti aktuaalsemaks muutnud ka 2009.-2013. aastal läbi viidud grandiprojekt „Muuseumi kommunikatsiooni arendamine 21. sajandi infokeskkonnas“, mille eesmärgiks oli uurida muuseumi kommunikatsiooni, kultuurilise osaluse protsesse ja auditooriume ERMi näitel, nii *online* kui *on-site* keskkondade kontekstis (Ühiskonnateaduste instituut 2015). Projekti raames uuriti nii teoreetilist tasandit kui viidi läbi ka mitmeid kaasamise ja kommunikatsiooni viise erinevate ERMi projektide kaudu. Ka käesolevas töös on kaasamispraktikaid uuritud just läbi erinevate projektide, kuna grandiprojekti ühe osana valminud artiklites, artiklikogumikes ning raamatutes tõestas selline lähenemine tulemuslikkust. Grandiprojekti ühe tulemusena ilmus 2014. aastal Pille Runneli toimetatud raamat „Osalus muuseumis“, kus on lisaks teoreetilise taustamaterjalide ankeetküsitlustena esitatud ka mitmed erinevad kaasamisprojektide analüüsid. Mis eristab käesolevat tööd sellest teosest, on minu silmis see, et analüüsitavad näited esindavad mitmekesisemat muuseumide valikut – raamatus on keskendutud, seotult grandiprojektiga, peamiselt ERMi kaasamispraktikate analüüsimisele, sh ka üldisele kirjeldamisele. Käesolevas töös proovin ma minimaalselt peatuda sellel, millised on vaadeldavate projektide kirjeldused, ning uurida süvitsi pigem problemaatilisi aspekte nende juures.

Töö esimeses osas annan ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest: milline on muuseumide olemus ning roll tänapäeva ühiskonnas, millised on muuseumide arengusuunad, millise raamistiku seavad muuseumide tegevusele rahvusvahelised organisatsioonid ja Eesti kultuuripoliitika ning milliseid aspekte saab võrdluskohana välja tuua Läti muuseumide kaasamispraktikate kohta. Valimi ja meetodi osas selgitan kahte põhimõtet, millest ma valimi koostamisel lähtusin, ning annan ülevaate sellest, kuidas meetodina valitud ekspertintervjuusid läbi viisin. Tulemuste osas annan ma esiteks kokkuvõtliku ülevaate sellest, milles analüüsitud projektid seisnevad ning kuidas need arendavad kahepoolset suhtlust, teisena toon välja

olulisemad tähelepanekud muuseumikülastajate kohta. Seejärel analüüsin erinevaid eesmärke, mida kaasamisprojektide läbiviimisel nähti, ja kaasamismudeleid, mida Eesti muuseumides intervjueeritavate arvates enim kasutatakse. Tulemuste peatüki viimases osas toon välja intervjuudest esile kerkinud võimalikud barjäärid ja kitsaskohad kaasamisprojektide läbiviimisel. Järelduste ja diskussiooni osas kõrvutan saadud uuringutulemusi töö esimeses osas välja toodud lähtekohtadega ning pakun välja uuringu põhjal tehtavaid võimalikke järeldusi, et praktilist eesmärki täites, oleks lisaks probleemsetele kohtadele välja toodud ka lahendused.

Ma tahan tänada kõiki intervjuudes osalenuid – ma loodan, et intervjuud pakkusid avastus- ja analüüsirõõmu nii teile endale, kui huvitavat lugemist, ja intervjuudes olulisena välja toodud eeskujud, ka kõikidele meie kolleegidele. Suur tänu ka minu juhendajale Pille Pruulmann-Vengerfeldtile, kes aitas arvukate võimalike fookuste seast leida parima ning oli alati kiirelt valmis appi tulema. Tänada ka oma kolleegi Tartu Ülikooli muuseumis, kes mulle töö kirjutamise ajal kaasa elasid. Suurim tänu läheb aga Kristjanile, kes hoidis mu meele positiivsena ja motivatsiooni kõrgena ning kannatas mind välja ka nendel hetkedel, kui magistrیتöö kirjutamise emotsioonid üle pea löid.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis annan esmalt ülevaate sellest, milliseid mõisteid käesolevas töös kasutan ning mis põhjusel sellised definitsioonid valisin. Seejärel heidan pilgu sellele, kuidas on muuseumid seotud kommunikatsiooniga üldiselt ning analüüsin raamistikku, mille loovad tänapäeva muuseumidele nii rahvusvahelised katuseorganisatsioonid kui ka Eesti kultuuripoliitika ja seadusandlus. Seejärel vaatan lähemalt külastusmotivatsioone ning erinevaid külastajatüüpe, kaasamise eesmärke ning mudeleid. Lisaks sellele annan kokkuvõtliku ülevaate sellest, millised tulemusi saab välja tuua sarnasel teemal läbi viidud uurimusest Läti muuseumides. Teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade viimases alapeatükis annan ülevaate sellest, milliseid kaasamist takistavaid barjääre on välja toodud kirjanduses.

1.1. Mõisted

Käesolevas peatükis annan ülevaate sellest, millised mõisteid töös kasutan ning mis põhjustel olen valinud just sellise lähenemise. Lähemalt räägin mõistetest kaasamine ja osalus, sihtrühm, auditoorium, kogukond, külastaja ja kasutaja.

Hinsbergi ja Kübara (2009: 4) järgi on **kaasamine** otsuste langetamine ja elluviimine koostöös teistega ja nendega arvestades. Lagerspetz (2007) toob välja, et kaasamine on tegevus, „*mille sihiks on paremini rakendada ja aktiveerida liikmeskonda*“ ning selle ingliskeelseks vasteks, lisaks sõnale *participation* võib olla ka *mobilisatsioon*.

Runnel ja Pruulmann-Vengerfeldt (2014: 7) toovad välja, et **osaluse** sisuks on see, kui muuseum jagab oma rollidega seotud tegevusi ja vastutust mingis osas muuseumi kasutajate ehk ennekõike külastajatega. Lagerspetzi (2007) järgi on osalus „*isiku võimalus kaasa rääkida otsustes, mis teda puudutavad*“. Osaluse üheks eelduseks on see, et osalejad on piisavalt varakult arutavatest otsustest teadlikud ning nendega konsulteeritakse. Osaluse teiseks oluliseks eelduseks on see, et osalejatel peab olema ka võimalus reaalselt mõju avaldada (Lagerspetz 2007).

Visnapuu (2010) on oma magistritöös välja toonud nende kahe mõiste erinevuse, millega ka mina nõus olen, ning millest oma töös lähtun: muuseum saab inimesi kaasata, aga osaleda

saavad inimesed ise. Lähtuvalt sellest kasutan käesolevas töös just mõistet kaasamine. Seda põhjusel, et antud töös vaatan ma kaasamist just muuseumi poole pealt.

Sihtrühmana defineerib Lagerspetzi (2007) inimesi, kelle huvides ühendus tegutseb, nii ühenduse liikmeid, toetajaid, vabatahtlikuid kui paljusid teisi, kelle olemasoluga saab ühendus õigustada oma tegevuse vajalikkust. Ehk muuseumist rääkides on peamiseks sihtrühmaks kõik need, kelle jaoks muuseumid tegutsevad – külastajad. Lepik (2014) toob välja, et sihtrühma mõistet kasutades lähtutakse selle tarbijalikust olemusest, kellele elamust pakutakse, partnerlussuhetest rääkides on sobivamaks mõisteks **sidusrühmad** ehk grupid, kellel on ka teatav võim muuseumi käekäiku mõjutada. Käesolevas töös on mõistena rohkem kasutatud esimest, sihtrühma mõistet, samas tulemuste osas ning nende analüüsimisel tulevad olulisena mängu ka sidusrühmad.

McQuail (2000: 322) järgi on **auditoorium** sotsiaalse konteksti produkt ning vastus teatud meediakorralduse skeemile. Auditooriumit saab defineerida koha, inimeste, meediumi, kanali, sisu ja/või aja kaudu. Suur osa auditooriumi kogemusest on personaalne, väikese ulatusega ja seotud nende igapäevase tegevusega neile tuttavas ümbruskonnas (McQuail 2000: 323). Käesoleva töö kontekstis on muuseum vahendajaks, kes koostab ja edastab oma sõnumeid ning kellel on oma auditoorium. Ehk mugandades McQuaili (2000: 439) definitsiooni auditooriumist muuseumide konteksti sobivamaks, võib öelda, et muuseumi auditooriumiks on kõik need, kelleni muuseumi poolt edastatav jõuab ning kes on muuseumiga kontaktis.

Kogukonnana võib vaadelda igat inimrühma, mida seob vaimne kultuuripärand: teadmised, väärtused, arusaamad ja tavad (Vaimse kultuuri pärand 2012). Ühtsustunne ja ühine vaimne pärand võivad tuleneda nii sarnasest päritolust, elupaigast, ametist, hobidest, samalaadsetest kommetest, tavadest või oskustest. Kogukonnad võivad moodustuda ka piirkonnaüleselt ning tugineda ühistele huvidele, eelistusele, elulaadile või tegevusaladele ning iga inimene võib kuuluda üheaegselt ka mitmesse kogukonda (Vaimse kultuuri pärand 2012).

Säästva Eesti Instituut defineerib kogukonda kui enamasti territoriaalselt määratletud inimeste kooslust, keda „ühendavad näiteks ajalugu, sugulussidemed, ühistegevus, ühesugused väärtused ja eluviis“ (SEI 2015). Kogukonna moodustavad tihtipeale lähestikku elevad inimesed, kuid ühendavaks tunnuseks võib olla ka näiteks rahvus, ideoloogia või huvid (SEI 2015).

Lähtuvalt nii auditooriumi kui kogukonna definitsioonidest, võib öelda, et mõlemad on üpris muutuvad nähtused ning võivad põhineda väga erinevatel omadustel. Käesolevas töös kasutan mõlemat mõistet: kogukonda kui elukoha või valdkonna põhiselt määratletavana, auditooriumit kui laiemat määratlust.

Käesolevas töös esineb kogukonna mõistet mitmes kontekstis ning seega ei defineeri ma seda üheselt – muuseumi eesmärgiks võib olla kaasata ka mitut erineva iseloomuga kogukonda, vastavalt projektile. Nagu ka välja on toodud, võib kogukonda ühendavaks aspektiks olla nii geograafiline lähedus, erialane huvi, ühine ajalooline mälu või mõni muu aspekt ning õige lähenemise valimine oleneb konkreetsest vajadusest ja eesmärkidest.

Väga palju on käesolevas töös kasutatud mõistet **külastaja**. Seda põhjusel, et muuseumitöötajate igapäevases keelekasutuses on külastaja tõenäoliselt kõige levinum termin, kui räägitakse inimestest, kes mingi regulaarsusega muuseumit on külastanud, seda ka hetkel teevad või potentsiaalselt tulevikus teha võiksid. Falk (2009) käsitleb külastaja mõistet küll pigem nende inimeste puhul, kes on reaalselt muuseumit külastanud, ning mitte seda võib-olla teha kavatsevate kontekstis. Hooper-Greenhill (1994, Peacock & Brownbill 2007 kaudu) on aga näiteks välja toonud, et külastajad on need, kes ka reaalselt muuseumisse tulevad, auditoorium aga määratlus iseloomustamaks neid, kes võivad muuseumisse tulla, kui nad seda võetava vaeva vääriliseks peavad. Käesolevas uurimuses lähtun siiski oma igapäevasest tööst tulenevast harjumusest ning käsitlen külastajatena nii neid inimesi, kes muuseumit varasemalt külastanud on, kui ka neid, kes seda edaspidi teha võiksid. Nagu töös edaspidi ka nähtub, on külastaja mõiste väga levinud termin ka muuseumide spetsiifilises kirjanduses, rääkides näiteks külastaja motivatsioonidest, külastajate vajadustest või külastajate ootustest.

Lisaks külastajale, esineb käesolevas töös ka mõistet **kasutaja**. Kasutaja mõistet esineb rohkem kontekstis, mis on seotud aktiivsema osalemisega ja konkreetset millegi kasutamisega, seega on selle mõiste puhul olulisem ka kohalolu aspekt. Nagu töö edasistes osades näha on, kasutab mõni intervjuus osalenu, tulenevalt isiklikust eelistusest või analüüsitava projekti eripärast, kasutaja mõistet teistest rohkem. Kasutaja mõiste esineb tihti just uue meedia kontekstis, mida käesolevas töös on puudutatud minimaalselt, ning ka see on kindlasti üks põhjus, miks see antud töös väga tugevalt esile ei tule.

1.2. Muuseumide kommunikatsioon ja roll

Käesolevas peatükis annan ülevaate muuseumide kommunikatiivsest olemusest ja muuseumide rollist kaasaegses ühiskonnas ning muuseumide peamistest arengusuundadest. Lisaks teoreetilistele punktidele annan lühida ülevaate ka sellest, millised eesmärgid ning kohustused ehk üldise raamistiku seavad muuseumide tegevusele rahvusvahelised organisatsioonid ning Eesti kultuuripoliitika.

1.2.1. Muuseum on kommunikatsioon

Kuidas muuseumid kommunikeerivad? Läbi näituste, esemete, tekstide, filmide, hariduslike tegevuste – läbi kõige muuseumis leiduva jutustavad muuseumid lugusid, tekitavad uudishimu ning pakuvad uusi teadmisi (Vlachou 2014). Muuseumide „sünnist“ alates on nende väljapanekud, arhitektuur ja olek kommunikeerinud nende identiteeti ja olemust (Crooke 2008). Muuseumide kommunikatsioon ei ole kaugelt mitte üksnes turundusosakonna töö, see on hoiak, mida peavad kandma kõik muuseumi töötajad (Vlachou 2014). Muuseumi põhiolomuseks on kommunikatsioon – suur osa sellest, mida muuseumid teevad, kannab eesmärgi kõnetada külastajat. Selleks, et muuseum saaks külastajaga dialoogi astuda, peab muuseum mõistma, kes on tema partneriks ning millised on dialoogi eesmärgid (Pitman & Hirzy 2010: 126).

Infotehnoloogia ja kommunikatsioonitehnoloogia areng on loonud olukorra, milles külastajate kõnetamine ja kaasamine ei pea piirduma üksnes näitusesaalidega, vaid võib toimuda ka *online*'is (Lotina 2014a), väljaspool muuseumi füüsilist ruumi. *Online* kui võimalus ei tähenda aga seda, et kõik muuseumid tahaksid olla *online* kanalites aktiivsed või omavad selleks vajalikke ressursse (Lotina 2014a). *Online* kanalite kasutamine on üks võimalustest, mida muuseumid saavad kasutada, et jõuda lähemale oma auditooriumile.

Selleks, et muuseum saaks täielikult mõista oma auditooriumi ja selle vajadusi, peab muuseum auditooriumiga kontaktis olema. Muuseumi sihtrühmade kaasamine on nendega dialoogi astumine – muuseum kutsub inimesi panustama. Muuseumid näevad praegu palju vaeva sellega, et arendada ja tõhustada avalikkuse osalemist kahepoolses suhtluses, avalikkuse ja institutsiooni vahel, kasutades selleks enim interneti, eeskätt sotsiaalmeediat, või näituse ruume, pakkudes osalustegevusi (Pruulmann-Vengerfeldt et al 2014: 56).

Üheks võimaluseks olla oma sihtrühmadega dialoogis, on luua võrgustikud, mis koosnevad muuseumi jaoks oluliste sihtgruppide esindajatest muuseumi jaoks olulistes aspektides – regulaarsed külastajad, valdkonna professionaalid, kooliõpetajad, muuseumi „sõbrad“ jt (Woollard 2004). Woollard (2014) toob näitena, et on laste muuseume, mis on välja arendanud laste ja noorte nõukogud, kus sihtrühma esindajad käivad koos ja arutavad erinevaid võimalusi ja lahendusi selle kohta, mida ja kuidas võiks arendada. Simon (2010) toob välja, et uute projektide arutamine koostöös sihtrühmade esindajatega ei ole muuseumidele võõras lahendus, kuid on oma olemuselt piiratud, nii aja kui ka osalejate arvu osas. Simon ei nimeta traditsioonilisi lahendusi nagu ümarlauad või fookusgrupid halvaks, kuid rõhutab piiranguid, mida need seavad. Simoni sõnul (2010) on edukad need lahendused, mis pakuvad võimalust osaleda kõikidel külastajatel – hästi välja töötatud osaluse projektid loovad uut ja täiendavat väärtust nii institutsioonile, kui ka külastajatele, nii neile kes ise panustavad, kui ka neile, kes on passiivsemad.

On küll lihtne väita, et „muuseum on kommunikatsioon“, sest selle dikteerib ette muuseumi olemus, kuid tihtipeale ei pruugi see olla organisatsiooni ülene arusaamine ning piirduda üksnes turundus- ja kommunikatsiooniosakonna tõekspidamisega. On oluline, et muuseum tervikuna lähtuks sellest, et külastaja on partner, kellega tuleb astuda dialoogi, nii näitusesaalis, kogumistegevusel kui *online* keskkonnas, selleks, et mõista paremini tema vajadusi ning soove. Seega on ühe aspektina kindlasti oluline uurida seda, millisel määral tajutakse muuseumides külastajaga dialoogi astumise vajadust ning ka seda, kes ja kuidas seda tegema peab – kas kommunikatsioonispetsialist tagasiside ankeeti koostades, näituse kuraator arhiivis väljapaneku sisu koostades või arendusjuht järgmise viie aasta plaani kirja pannes.

1.2.2. Muuseumide roll

Koos ühiskonna arenguga on arenenud ka muuseumid ning nende definitsioon. Rahvusvaheline Muuseumide Nõukogu ICOM (edaspidi ICOM) defineerib muuseumi kui *ühiskonna ja selle arengu teenistuses olevat üldsusele avatud alalise iseloomuga mittetulunduslikku asutust, mis kogub, konserveerib, uurib, vahendab ja eksponeerib inimese ja tema elukeskkonnaga seotud materiaalsed ja immateriaalsed pärandid õppimise, hariduse ja elamuse saamise eesmärgil*. (ICOM-i koduleht).

2013. aastal võttis Eesti Vabariigi Valitsus vastu kultuuripoliitika põhialuste dokumendi, mis annab suuniseid Eesti kultuuri arendamiseks. Muuseumide arengusuundadena on välja toodud, et *muuseumide eesmärk on kujuneda kaasaja ootustele ja vajadustele vastavateks mäluasutusteks, mis siinse kultuuripärandi kogumise, hoidmise ja uurimise kõrval panustavad haridustegevusse ning on samas elamuste pakkujateks nii kodu- kui ka välismaistele külastajatele, kasvatades seeläbi Eesti kui kultuurturismi sihtpunkti populaarsust* (Kultuuriministeeriumi kodulehekülg 2014).

Muuseumide tegevust reguleeriv muuseumiseadus ütleb muuhulgas, et *muuseum on ühiskonna ja selle arengu teenistuses alaliselt tegutsev kultuuri- ja haridusasutus; muuseum ei taotle majanduslikku kasumit ja on üldsusele avatud; muuseumi ülesanne on koguda, säilitada, uurida ning vahendada inimese ja tema elukeskkonnaga seotud vaimset ja materiaalselt kultuuripärandit hariduslikel, teaduslikel ja elamuslikel eesmärkidel; muuseum peab oma ülesannete täitmisel arvestama ka laste ja puuetega inimeste vajadusi* (RT I, 15.03.2014, 16).

Vaadates raamistikku, mille loob ühest küljest rahvusvahelisel tasandil ICOM ning teisalt, Eesti siseselt, riiklik seadusandlus, tundub kõik justkui üpris traditsiooniline ning ei saa just väita, et kaasamise ja osalusse puutuv oleks selgelt ja kõlavalt välja öeldud. ICOM rõhutab küll avatust, kuid tuleb tunnistada, et see on väga lai mõiste. Nii ICOM kui kultuuripoliitika põhialuste dokument toovad välja selle, et kaasas käimine ühiskonna ja selle arenguga on oluline. Aga millised on kaasaja ootused ja vajadused? Mida oodatakse kaasaegselt muuseumilt?

Muuseumi ja ühiskonna suhted ning nende omavaheline suhestumine on viimaste aastakümnete jooksul märkimisväärselt edasi arenenud. Üldistavalt võiks lähtuvalt Vlachou'st (2014) öelda, et esimese sammuna hakkasid muuseumid rääkima lugusid inimestest, seejärel muutus nende lugude rääkimine inimeste jaoks ning praeguseks on jõutud etappi, kus muuseumid paluvad inimestel valida lugusid, mida rääkima hakatakse. Ma lisaks siia juurde ka mõtte sellest, et muuseumid paluvad üha enam inimestel endal rääkida oma lugusid – inimese ja tema elukeskkonnaga seotud materiaalse ja immateriaalse pärandi kogumine, konserveerimine, uurimine, vahendamine ja eksponeerimine on välja toodud ka muuseumiseaduses. On oluline, et kogutaks ka kaasaega ning seda on kahtlemata tulemuslik teha just läbi kaasamise.

Runnel ja Tatsi (2014: 79) mõtestavad muuseumi olemust järgmiselt: tänapäeva muuseum on avaliku teenuse pakkujaks, seda nii hariduse ja vaba aja teenuste pakkujana kui ka sotsiaalsete lünkade täitjana. Lisades siia Flemingu (2005:59) mõtte sellest, et muuseumid on ideaalis väga

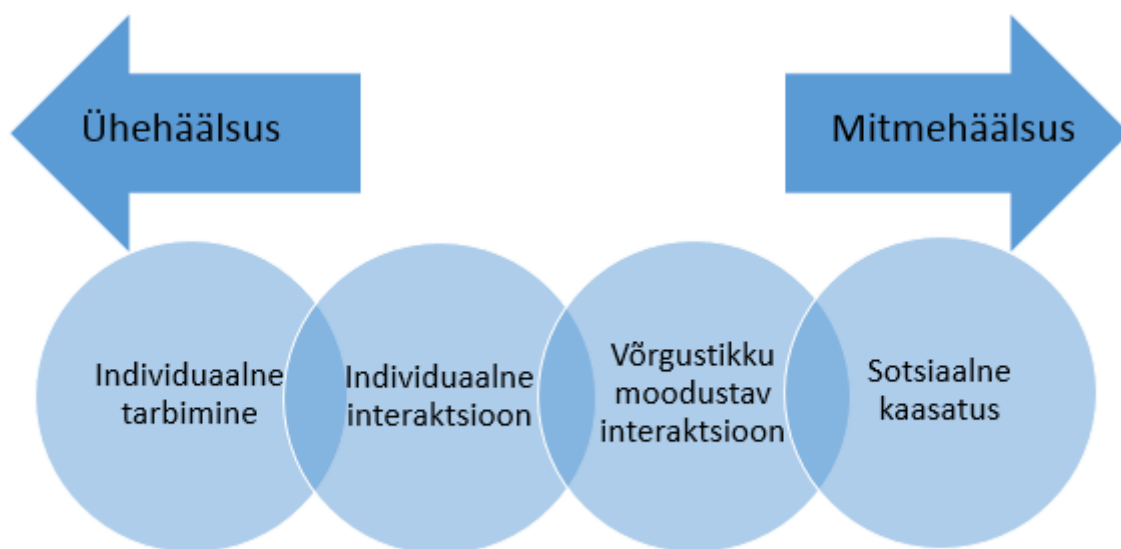
mitmetasandilised ja peavad pakkuma midagi väga erinevatele inimestele (sest muuseumi auditooriumi moodustavad väga erinevad inimesed), saab öelda, et kaasaegne muuseum peab olema väga mitmekülgne, pakkuma midagi väga mitmekülgsetele inimestele ning mõtlema seejuures oma rollile nii vaba aja, hariduse kui ka sotsiaalsfääri osas. Seejuures konkureerib muuseum ka väga mitmesuguste teiste asutustega – hariduse vallas näiteks teiste mäluasutustega, vaba aja veetmise osas aga arvukate meelelahutusvõimalustega. Et muuseum suudaks konkureerida teiste sama eesmärgi täitvate asutustega, peab ta pakkuma teenust kvaliteetselt ning täitma külastajate ootuseid ja vajadusi.

Falcetti (2014) toob välja, et muuseumide keskkonnad on ideaalsed paigad demokraatlike, kaasavate ja diskussiooni ergutavate kultuurimaailma ja ühiskonna kohtumiste jaoks ning kogukonna küsimuste ja vaidluste arutamiseks. Ta lisab, et tänapäeva muuseum kutsub eri vanuse, hariduse, kultuuritausta, vajaduste ja huvidega inimesi dialoogi astuma ning kaasa aitama – muuseumid on suurepärased sotsiaalse kaasamise ja kultuuride vahelise kontakti kohad. Runnel ja Vengerfeldt (2014: 37) toovad välja, et muuseumid, avalike institutsioonidena, peavad Giddensi (1998) järgi panustama demokraatia demokratiseerimisse, sest see on nende vastus, ning muutuma arutelude ja uute algatuste „laboratooriumideks“ ja kohtumispaikadeks. Veel enam, muuseumid peavad olema kogukondadele ning nende vajadustele orienteeritud. Külastaja peab olema muuseumi keskmes, nii teenuste kui ressursside osas (Woollard 2004). Kaasavad näitused, mis sünnivad muuseumi ja kogukonna koostöös ning mille sõnumid ja materjalid arutatakse koos läbi, toovad ühte avalikku (füüsilisse või virtuaalsesse) ruumi kokku erinevad seisukohad ja maailmad (Aljas 2012). Runnel (2014: 81) toob välja, et inimestelt andmete ja teadmiste ning annetuste kogumine näituste tarbeks on levinud praktikad, kuid see on vaid üks tahk paljudest. Kogu kaasamistemaatika, demokraatlike ja sotsiaalsete arengute, taustal tuleb pidevalt silmas pidada ka seda, kui kaugel on nende arengutega ühiskond üldiselt. Nagu ka eelpool on välja toodud, käivad ühiskonna ja muuseumide areng käsikäes ning muuseumide arenguid ei saa vaadata ilma ühiskonna arenguid vaatamata.

Simon (2010) tõstatab küsimuse: kuidas saavad kultuuriasutused muutuda lähemaks avalikkusega ja näidata oma väärtust ja tähtsust kaasaegses elus? Simon (2010) usub, et selle lahenduseks on see, kui inimesi ei nähta mitte passiivsete tarbijatena, vaid aktiivselt kaasahaaratud osalejatena – inimesed eeldavad, et neid kaastakse diskussiooni, nad saavad väljendada oma arvamust ning seda võetakse tõsiselt. Kohad, mis suudavad inimestele seda

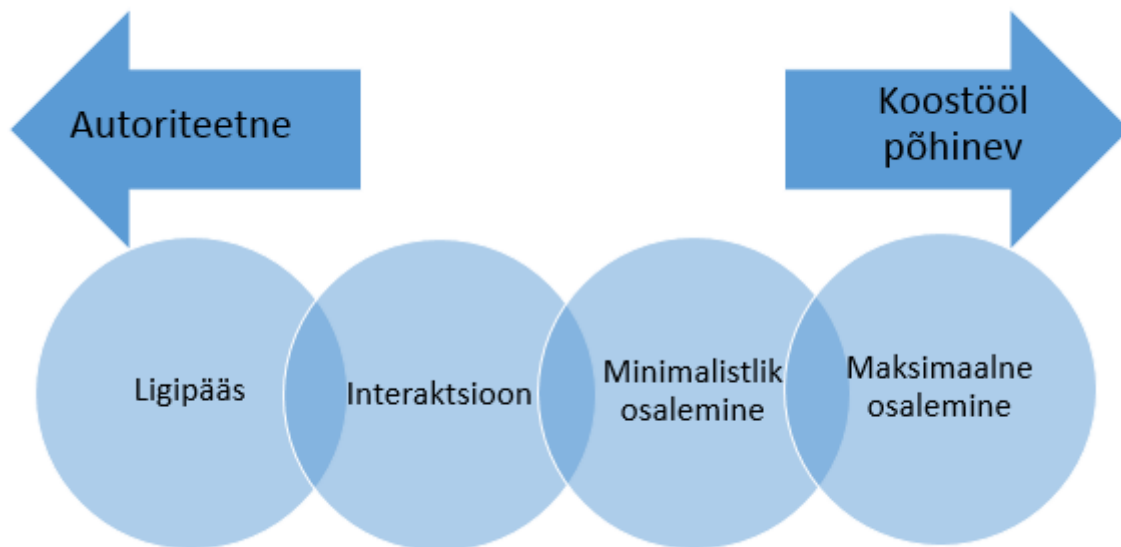
kõike pakkuda, muutuvad kultuuri- ja kogukonnaelu keskpunktideks. Nagu ka eelmises lõigus välja sai toodud, on sellise lähenemise eelduseks kindlasti ühiskonna ning just kodanikuühiskonna areng, kus väärtustatakse seda, et inimesed avaldavad oma arvamust, panustavad oma mõtete ja tegudega ning on valmis diskussiooni astuma.

Tatsi (2013) on oma doktoritöös esitanud skeemi, mille sisuks on mugandatud verisoon Simoni (2010) sotsiaalse osaluse etappidest (joonis 1), nimetades oma töös seda muuseumi kommunikatsiooni sotsiaalseteks dimensioonideks. Selle transformatsiooni aluseks on see, et luues individuaalset sisu tarbimist ja soodustades interaktsiooni, areneb sellest lõpuks välja sotsiaalne interaktsioon (Tatsi 2013: 22). Neli etappi järgnevad üksteisele ning on omavahel seotud: individuaalne sisu tarbimine muutub sotsiaalseks, kui sisuga suhtlus muutub kahepoolseks. Selle põhjal on võimalik moodustada võrgustikke, kus erinevad osalised näevad kõikide teiste panuseid ja interaktsioone (Talsi 2013: 23). Selle põhjal saab luua võimaluse, milles esialgu individuaalselt panustanud osalised leiavad üksteisega kontakti ning ühehäälsusest saab mitme-häälsus.

*Joonis 1. Taavi Tatsi välja toodud muuseumi kommunikatsiooni sotsiaalsed dimensioonid.
Allikas: Tatsi, T. (2013). Transformations of museum-embedded cultural expertise.
Doktoritöö, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut.*

Hoopner-Greenhill (2010: 1) toob välja, et kuigi praegusel ajal leidub veel autoritaarseid muuseume, on üldine suund teine – muuseumid on üha paindlikumad ja loomingulisemad, et vastata postmodernse ühiskonna seatud tingimustele. Joonisel 2 on välja toodud erinevad osaluse vormid, lähtuvalt sellest, kuivõrd autoriteetne või koostöö valmis muuseum on.

Joonis 2. Taavi Tatsi välja toodud muuseumis osalemise võimalused autoriteetsusest/koostööst lähtuvuse alusel.

Allikas: Tatsi, T. (2013). Transformations of museum-embedded cultural expertise. Doktoritöö, Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituut.

Hoopner-Greenhill kasutab mõistet post-muuseum, mille tunnusteks on parem arusaam komplekssetest suhetest kultuuri, kommunikatsiooni, õppimise ja identiteedi vahel, tuues uue lähenemise auditooriumile, ning lähtudes mõistmisest, et kultuuri eesmärk on esindada, luua ja rajada identiteete, tuues kaasa teatud sotsiaalse ning eetilise vastutuse. Hooper-Greenihilli (2010: 2) sõnul on muuseumid ümber vaadanud oma filosoofiad ja praktikad ning see on andnud neile sotsiaalselt olulisema rolli. Sellisesse seisukohta tuleb kindlasti kriitiliselt suhtuda sel põhjusel, et arengud ja nendest tingitud muutused muuseumide filosoofias ja praktikates ei ole kõikjal kaugeltki samamoodi ja –ühtlaselt arenenud.

Kindlasti on ühiskondasid, kus post-muuseumid on juba kanda kinnitanud ning ühiskonna enesestmõistetavaks kultuuri, identiteedi ja sotsiaalse vastutuse kandjateks saanud, kuid kindlasti eksisteerib ka väga palju selliseid ühiskondasid, mis ei ole oma arengult, rääkimata

neis eksisteerivate muuseumide arengult, veel sinnamaani jõudnud. Seega on oluline muuseumide analüüsimisel silmas pidada seda, milline on ühiskond, milles muuseum tegutseb – millised on ootused, mis talle seatakse, millised on võimalused ja vahendid nende ootuste täitmiseks.

Rõhutades veel kord arengut ning selle erinevaid etappe ja vaadates joonist 1, on oluline silmas pidada ka seda, et kuigi eesmärgiks võiks olla mitme-häälsus ja sotsiaalne kaasatus, on kõik välja toodud dimensioonid olulised ning kõikide nende rakendamine oluline, seda vastavalt projekti iseloomule, olemasolevatele ressurssidele jms. Suureks eesmärgiks peaks küll olema see, et muuseumid muutuvad kultuuri- ja diskussiooni-keskusteks, kus osalejad tunnevad ennast sotsiaalselt kaasatuna ning kõlab hääle paljus, kuid see ei muuda vähem tähtsaks individuaalselt panustamist, kuna see on alus, millelt saab luua edasist.

1.3. Muuseumikülastajad ja nende motivatsioonid

Käesolevas peatükis vaatlen lähemalt seda, millised on muuseumikülastajate motivatsioonid, mida nad muuseumilt ootavad ja milliseid vajadusi muuseumis rahuldada soovivad ning millisteks üldistavateks külastajatüüpideks muuseumikülastajad jagada saab. Kuna kaasamistemaatika keskmes on just külastaja, on mõlemat aspekti väga oluline lähemalt vaadelda.

1.3.1. Külastusmotivatsioon

Nagu juba käesoleva töö sissejuhatuses välja sai toodud, on Falk (2009) rõhutanud vajadust teada, miks inimesed muuseumis käivad, mis on nende külastusmotivatsioonid. Muuseumikülastajad ei otsi muuseumist ainult autoriteetset informatsiooni käsitletaval teemal (Simon 2010), vaid soovivad rahuldada väga mitmesuguseid vajadusi. Falk toob välja uurija B. L. Driveri lähenemise, mis nihutab vaba aja veetmise uurimisel küsimuse tegevuselt põhjusele ehk tõstab rõhu küsimuselt „mida“ küsimusele „miks“ (Manfredo & Driver 1996, Falk 2009: 46 kaudu). Küsimine, miks inimesed langetavad vaba aja veetmisel selliseid valikuid nagu nad langetavad, aitab mõista, millised on nende otsuste tagamaad ja motivatsioon ning millistele vajadustele nad rahuldust otsivad.

Falk (2009) on külastusmotivatsioonide analüüsimisel välja toonud erinevate autorite uurimusi, mille tulemused siinkohal ka välja toon.

Molly Hood (1981, Falk 2009: 48 kaudu) on välja toonud kuus peamist kriteeriumit, mille alusel inimesed vaba aja veetmise otsuseid langetavad: (1) inimestega koos olemine, sotsiaalne interaktsioon; (2) millegi eesmärgipärase tegemine; (3) mugavustunne ja ümbritsevas enese hästi tundmine; (4) uus kogemus ja sellega kaasnev väljakutse; (5) võimalus õppida; (6) aktiivne osalemine. Hoodi töö välja, et tavaline külastusmotivatsioon on kombinatsioon mitmest eelpool väljatoodud kriteeriumist, kuid tavaliselt mitte kõigist kuuest. Hoodi (1981, Falk 2009: 48 kaudu) järgi jaotuvad erinevad kombinatsioonid kolme külastajarühma vahel:

- Sagedad külastajad (kolm või rohkem muuseumikülastust aastas) – hindavad enim õppimisvõimalust, uusi kogemusi ning millegi aega väärt tegemist;
- Juhuslikud osalejad (üks-kaks muuseumikülastust aastas) – hindavad teiste inimestega koos olemist, enda mugavalt tundmist ja võimalust aktiivselt osaleda;
- Mitte-osalejad (ei käi muuseumides) – hindavad teiste inimestega koos olemist, enda mugavalt tundmist ja võimalust aktiivselt osaleda.

Hoodi tulemused näitavad, et juhuslike osalejate ja mitte-osalejate vaba aja veetmise peamised motivatsioonikriteeriumid on kattuvad ning erinevad suuresti regulaarsete külastajate omadest. Välja toodud kriteeriumite põhjal saab järeldada, et regulaarsed muuseumikülastajad on traditsioonilisema sisu otsijad – neile on oluline õppimine ja oma aja otstarbekas sisustamine. Samas juhuslikud osalejad ja mitte-osalejad hindavad enim mugavat keskkonda, suhtlemist ja võimalust osaluseks – aspekte, mille poole kaasaegsed muuseumid püüdleval, kuid milleni jõudmises, eriti Eesti kontekstis, pole kindlasti täies mahus veel jõutud.

Jacob Beard ja Ragheb Mounir (1980, Falk 2009: 46 kaudu) uurimistulemused toovad välja viis aspekti, mis on inimestele vaba aja veetmisel olulised: (1) psühholoogilised vajadused nagu vabadus, rõõm, kaasatus; (2) hariduslikud eesmärgid; (3) sotsiaalsed aspektid; (4) lõõgastumine; (5) füsioloogilised vajadused; (6) esteetika.

Theano Moussouri (1997, Falk 2009: 50 kaudu) on samuti välja pakkunud kuus kategooriat, mille täitmist inimesed muuseumilt ootavad. Need kategooriad on: (1) haridus, (2) meelelahutus, (3) sotsiaalne sündmus, (4) eluring, (5) koht ja (6) praktilised aspektid.

Jan Packer ja Roy Ballantyne (2002, Falk 2009: 53 kaudu) uurisid seda, mis tulemusi muuseumikülastajad oma külastusest ootavad. Külastusmotivatsioonid jagasid nad viide kategooriasse: (1) õppimine ja avastamine, (2) passiivne nauding, (3) taastumine, (4) sotsiaalne interaktsioon ja (5) eneseteostus.

James Bigley, Daniel Fesenmaier, Mark Lane ja Wesley Roehli (1992, Falk 2009: 54) uurisid muuseumikülastajate motivatsioone seitsme kategooria põhjal: (1) perega koosolemine; (2) tunnetuslik õppimine, kogemuse saamise uudishimu ja esteetika; (3) kogukondlik heaolu, kohustus ja hoidmine; (4) altruism ja empaatiline mure; (5) intiimsesse rühma kuulumine, kuuluvustunne ja selle hoidmine; (6) enesehinnang ja saavutusvajadus, mina-pildi tugevdamine; (7) lugupidamine teiste vastu, staatus, tähelepanu, kaaslaste grupp, võim.

Võttes kokku kõik välja toodud kriteeriumid ja kategooriad, jäävad tähtsamatena kõlama hariduslikud eesmärgid, sotsiaalsed aspektid ning psühholoogiliste vajadustega seotu. Ehk peamised põhjused, miks inimesed lähevad muuseumisse, on, et saada uusi teadmisi ja ennast harida, olla kontaktis teiste inimestega ning rahuldada mõnd isiklikku psühholoogilist vajadust. Seega on muuseumide puhul oluline käsitleda nende üldist hariduslikku aspekti, võimalust pakkuda külastajatele võimalusi sotsiaalseteks tegevusteks ning võimekust rahuldada külastajate personaalseid vajadusi.

Külastajamotivatsioonide analüüsimist ei saa antud töö kontekstis kindlasti mitte vähetähtsaks pidada, sest kaasamise kesksel kohal on justnimelt külastajad, avaldades arvamust, astudes diskussiooni, pakkudes sisu oma teadmiste ja kogemustega. Seetõttu on oluline vaadata ka seda, mis on külastajale oluline – mida külastaja muuseumilt ootab ning milliseid eesmärgi muuseum tema jaoks täitma peab. Töö järgmistes osades toon välja ka seda, milliseid külastusmotivatsioone ja –eesmärgi oskavad välja tuua intervjuueeritavad muuseumitöötajad ning milliseid vajadusi nimetada, mida Eesti muuseumikülastajad muuseumis käies rahuldada soovivad.

1.3.2. Külastajatüübid

Iga külastaja on erinev ning ka ootused uutele kogemustele on erinevad. Kuid nagu oli näha eelmisest peatükist, on erinevate tunnuste põhjal võimalik luua teatud klaster-süsteemi. Selline klastrite loomine võimaldab arvukate tunnuste koondamise abil luua üldisemaid „tüüpe“, mis

teevad külastajate ja nende vajaduste mõistmise muuseumiprofessionaalide jaoks lihtsamaks – oma külastajate tundmine võimaldab muuseumil külastuskogemust suunata nii, et selle tulemus oleks maksimaalselt kasulik nii muuseumi kui külastaja jaoks.

Falk (2010) on välja toonud aga ka selle, et ühe muuseumikülastuse vältel võib külastaja olla erinevates rollides ning otsida rahuldust erinevatele vajadustele, olenevalt sellest, millistesse olukordadesse ta satub ning mis tema muuseumis viibimist mõjutavad.

Lepik (2014: 55) jagab muuseumi auditooriumi kaheks: sihtrühmadeks ja sidusrühmadeks. Lepiku (2014: 55) sõnul on sihtrühmast kohane rääkida juhul, kui sooviks on jagada või pakkuda midagi konkreetset sellele rühmale sobivat. Sidusrühmade puhul on Lepiku (2014: 55) määratluse järgi kõige olulisemal kohal sidusrühma liikmete huvi muuseumi käekäigu vastu ning ka teatav võim muuseumit mingis osas mõjutada või sellest ise mõjutatud olla.

Pitman ja Hirzy (2010) on välja toonud, et demograafilistel tunnustel põhinevad uuringud on piiratud kasutusvõimalusega. Nad ütlevad, et demograafia (vanus, sugu, sissetulek, etniline taust) keskenduvad uuringud on vajalikud turundusstrateegiate või külastusmotivatsioonide väljaselgitamiseks, kuid nende põhjal ei saa teha järeldusi selle kohta, millistel viisidel muuseumikülastajad muuseumis olevate eksponaatidega suhestuvad ega aita mõista seda, kuidas tuleks disainida osalusprogramme ja käsitlusstrateegiaid – märksa olulisem on uurida tunnuseid, mis mõjutavad kogemusi ja nende pikaajalist mõju (Pitman & Hirzy 2010: 25).

Dallase kunstimuuseumis viidi läbi uuring, määratlemaks erinevaid külastajatüüpe. Erinevad uuringu osad viidi läbi nii muuseumis kohapeal kui ka *online*'is ning nendes osales kokku üle 3500 inimese. Nende seas oli nii esimest korda külastajaid kui regulaarseid külastajaid, liikmeid ja mitte-liikmeid, eri vanuse ja soo esindajaid (Pitman & Hirzy 2010: 37). Kuigi uurimus viidi läbi ühes väga spetsiifilise suunilusega muuseumis, ei ole see takistuseks, et kasutada selle uurimuse andmeid ka käesoleva töö kontekstis. Olles tutvunud aspektidega, mida Dallase kunstimuuseumi külastajatelt küsiti, leian, et tulemusi võib laiendada ka teiste valdkondade muuseumidele ning nendest lähtuda ka teiste muuseumide puhul.

Pitmani ja Hirzy (2010) väljatoodud külastajatüübid jagunevad järgmiselt:

- **Vaatlejad.** Vaatlejate jaoks on muuseumikülastamisel oluline mugavus ja meelelahutuslik kogemus ning nad hindavad kõrgelt selgeid ja täpseid juhiseid. Vaatlejatel ei ole põhjalikke eelteadmisi, nad ei soovi uurida eksponaate süvitsi ning

nad ei tunne ennast mugavalt, kui peavad rääkima oma kogemustest või analüüsima oma suhet väljapanduga.

- **Osalejad.** Osalejad naudivad muuseumikülastuse juures õppimist ja sotsiaalseid aspekte – neile meeldib suhelda. Osalejaid iseloomustab sügav huvi ja nad hindavad tegevusi, mis toob sisu neile lähemale. Osalejad võtavad osa giidiringkäikudest, küsivad lugemissoovitusi, osalevad loengutel ja sümposiumitel. Osalejatele on oluline luua sotsiaale interaktsiooni võimalusi, pakkuda loomingulisi tegevusi ning eriilmelisi ja –vormilisi programme.
- **Iseseisvad.** Iseseisvatele meeldib muuseumit avastada omal käel ning luua ise enda jaoks seletusi ja tõlgendusi – nad hindavad kõrgelt oma isiklikke teadmisi. Iseseisvad tahavad ekspositsiooni keskenduda ning liikuda aeglaselt, nad hindavad kõrgelt võimalust uurida teema kohta lähemalt ka erialaspetsialistidelt või –kirjandusest. Iseseisvatele tuleb pakkuda muuseumikülastust, mis ei ütle neile ette, mida mõelda või tõlgendada, sest neil on isiklik emotsionaalne ja/või intellektuaalne side eksponeeritavaga.
- **Entusiastid.** Entusiastid on enesekindlad ja omavad laia teadmistepagasit, nad suhestuvad eksponeeritavaga, nii emotsionaalselt kui läbi esitluskunstide ning seovad nähtut oma igapäevaeluga. Entusiastidele meeldib eksponeeritavat arutada teiste inimestega ja nad tunnevad ennast seda tehes mugavalt. Entusiastidele tuleb pakkuda võimalust sotsiaalseks interaktsiooniks ja õppimiseks ning neile meeldivad erinevad esitlusevormid. Entusiaste tasub kaasata erinevatesse muuseumi tegevustesse, sest neile meeldib osalusaktisioonides kaasa lüüa.

Nii nagu külastajate motivatsioonid muuseumi külastamisel on erinevad, varieeruvad ka viisid, kuidas külastajad muuseumisse tulnuna oma aega veeta tahavad – üksi või sõpradega, professionaali abiga või ilma, mitmekülgsete lisategevustega või lihtsalt jalutades, olles kaasatud või mitte. Rõhutan ka siinkohal, et käesoleva töö eesmärgiks ei ole väita, et kõik muuseumikülastajad soovivad olla kaasatud. Vastupidist näitas ka eelnevalt välja toodud külastajatüüpide jaotus. Ka käesolevas uuringus pööran ma tähelepanu sellele, kui suureks hindavad muuseumitöötajad nende külastajate hulga, kelle sooviks on anda oma panus ning olla rohkem kui vaid passiivse vaataja rollis. Lähtuvalt erinevatest külastajatüüpidest puudutan enda läbiviidavad uuringus ka seda, millise osalusläävega on analüüsitavad projektid loodud ning kuivõrd on nende arendamisel ja elluviimisel lähtud sellest, et kaasatud saaksid erinevate külastajatüüpide esindajad, kes selleks valmis on ja seda vajadust tunnevad.

1.4. Kaasamine – eesmärgid ja mudelid

Järgnevas peatükis annan ülevaate sellest, milliseid eesmäärke saab kaasamisprojektidele seada ning milliseid olemasolevaid murekohti või vajakajäämisi saab kaasamise abil parandada. Peatüki teises osas vaatlen lähemalt kaasamise erinevaid mudeleid ehk seda, milliseid erinevaid kaasamise vorme saab välja tuua.

1.4.1. Kaasamise eesmärgid

Simon (2010) loetleb väga erinevaid kaasamise eesmäärke – tõmmata ligi uusi inimesi, koguda külastajate loodud sisu, pakkuda hariduslikku kogemust, viia läbi atraktiivset turunduskampaaniat, eksponeerida midagi kohalikule kogukonnale olulist, pakkuda kõneainet jne. Samas rõhutab ta, et kaasamist, ükskõik millises vormis, ei saa aga võtta kui lihtsalt toredat tegevust, mis külastajatele meeldib või midagi, mida peab tegema lihtsalt tegemise pärast.

Simoni (2010) sõnul on kaasamise eesmärgiks luua institutsioon, mis on loodud ja juhitud külastajate poolt, selle asemel, et olla „millestki“ või „kellegi jaoks“. Ehk nagu ka eelpool välja sai toodud, ei räägi muuseumid enam lugusid inimestest, vaid paluvad inimestel valida nende jaoks olulisi lugusid, mida rääkima hakata.

Meedia auditooriumitest mõtlemise uued suunad on kinnitanud muuseumide ja nende auditooriumite dünaamilise iseloomu ning kogudes leiduvate asjade tõlgendamine on enamiku muuseumide jaoks prioriteetne tegevus. Muuseumide eesmärgiks ei ole enam asjade konserveerimine, muuseumid peavad asju jagama ja pidevalt ümber tõlgendama (Price 2002, Hooper-Greenhill 2010: 1 kaudu).

Kaasamine ei ole eraldiseisev nähtus. Kaasamise eesmärgiks on külastaja ootuste ja soovide täitmine läbi aktiivse osaluse ning seeläbi institutsiooni väärtuste ning missiooni edasi viimine ja arendamine (Simon 2010). Simon (2010) defineerib kaasavat kultuuriasutust kui kohta, kus külastajad saavad selle pakutava sisu ümber luua, jagada ja omavahel suhelda – sisu, mis on loodud külastajate enda poolt on palju personaalsem, autentsem, spontaansem, mitmekülgsem ja seotum külastajate enda kogemusega.

Simon (2010) toob välja viis levinumat kultuuriasutustega seotud rahulolematuse vormi ning selle, kuidas neid aspekte kaasamise abil leevendada saab:

- **Kultuuriasutused kui inimeste jaoks ebaolulised kohad.** Küllastajate ideedele ja lugudele vastamine ja nendega arvestamine suurendavad tõenäosust, et küllastaja investeerib institutsiooni veel enam oma mõtteid ning muutub sellega personaalselt seotumaks.
- **Kultuuriasutused on muutumatud ja statsionaarsed, ühest küllastusest piisab.** Erinevate platvormide arendamine võimaldab küllastajatel jagada ideid ja suhelda üksteisega reaajas, pakkudes seeläbi uut ja värsket sisu, mis ei eelda järjepidevat tootmist.
- **Kultuuriasutusel on autoriteetne hääl, mis ei arvesta teiste arvamustega ega paku konteksti, et olemasolevat mõista.** Mitmete lugude ja häälte esitamine ühe asemel pakub küllastajatele võimalust teha oma eelistusi ja leida erinevatest vaatenurkadest endale sobivaim.
- **Kultuuriasutused ei ole loomingulised kohad, kus saab ennast väljendada ning anda oma panust.** Küllastajate milleski osalema kutsumine toetab nende huvisid, kes eelistavad lihtsalt vaatamisele midagi ka ise panustada.
- **Kultuuriasutus ei ole mugav sotsiaalne koht, kus saaks arutada ideid nii sõprade kui võõrastega.** Luues võimalused interpersonaalseks suhtluseks, saavad kultuuriinstitutsioonid muuta ennast arvestavateks kohtades, kus sisu ümber luuakse ka asjakohast diskussiooni.

Välja toodud rahulolematuse vormid on nähtavalt seotud traditsiooniliste muuseumide kuvandiga, mis on ühehäälnene ja statsionaarne. Ma arvan, et erinevad kaasamisprojektidele seatavad eesmärgid kindlasti aitavad neid rahulolematusi ümber lükata ning muuta muuseumi jäika ja autoriteetset kuvandit dünaamiliseks ja mitmetasandiliseks. Ühe kaasamisprojekti raames ei pruugi saada ümber lükatud küll kõik välja toodud rahulolematuse vormid, kuid ma usun, et iga kaasamisprojekt parandab vähemalt ühte kitsaskohta.

1.4.2. Kaasamise mudelid

2009. aastal koostatud ametnikele ja vabaühendustele mõeldud kaasamise käsiraamat (Hinsberg & Kübar 2009) lähtub erinevate kaasamismudelite määratlemisel ühendusest *International Association for Public Participation* (IAP2 2007) ning toob välja viis erinevat mudelit:

- **Informeerimine.** Informeerimine on viiest mudelist kõige madalama osalustasemega, jättes avalikkuse passiivseks info vastuvõtjaks. Edastades tasakaalustatud ja objektiivset informatsiooni, eesmärgiga aidata avalikkusel mõista probleemi, selle alternatiive ja lahendusi, ei paluta avalikkusel kaasa mõelda. Informeerimise kõige levinumateks vahenditeks on infomaterjalid ja koduleheküljed.
- **Konsulterimine.** Konsulterimise all käsitleb IAP2 avalikkuselt tagasiside küsimus, eelnevalt selleks ette valmistatud analüüsidele, otsustele, eelnõudele või alternatiividele. Konsulterimise peamisteks tehnikateks on kommentaaride küsimine ja kommentaariumid, fookusgrupid, uuringud ja koosolekud.
- **Koostöö.** Koostöö tähendab pidevat vastastikkust suhtlemist organisatsiooni ja avalikkuse vahel, koos töötamist kogu protsessi vältel, väärtustades avalikkuse muresid ja ettepanekuid võrdsetena organisatsiooni omadele. Koostöö tehnikateks on näiteks *workshop*'id ja põhjalikud uuringud.
- **Partnerlus.** Partnerluse tuumaks on võrdus – organisatsioon näeb avalikkust kõikides aspektides oma partnerina ning koos töötatakse erinevates protsessi osades. Üheks peamiseks tehnikaks on organisatsioonide juurde loodavad, sihtrühmade esindajatest moodustatavad, nõuandvad organid.
- **Võimustamine.** IAP2 kaasamise kõrgeima osalustasemega mudeliks on võimustamine, milles organisatsioon delegeerib otsustaja rolli edasi osalejatele, kellele jääb ka viimase otsuse langetamise õigus ja kohustus. Võimustamise tehnikateks on näiteks kodanike kohtud, hääletused ja valimised.

Hinsbergi ja Kübara (2009:14) kaasamiskäsiraamatule toetudes võiks selle jaotuse kokku võtta sellega, et informeerimist tuleks kasutada siis, kui on vaja teha möödapääsmatuid või väheolulisi muudatusi; konsulterimine on hea võimalus tagasiside küsimiseks; koostöö eeldab suhtlemist kogu protsessi vältel; partnerlus on koostööst samm edasi ning võib väljenduda nõukodade või komisjonide töös, kus otsustatakse ühiselt ka see, mis teemadega ja mil määral

tegelema hakatakse; võimustamisel annab kaasaja juhtiva rolli, koos ressurssidega, üle partneritele.

Välja toodud kaasamise mudeleid ei saa liigitada headeks ja halbadeks, neid tuleb osata kasutada vastavalt organisatsiooni konkreetsele vajadusele. Kaasamise mudel, mis sobib ühe projekti jaoks, võib olla täiesti sobimatu teise jaoks. Simon (2004) on välja toonud, et lähtuvalt sellest, kas tegemist on dialoogi edendamise, mulje loomise, jagatud õppimise, koosloomise või muu kavatsusega, on oluline teada, millist lahendust on oma eesmärgi saavutamiseks kõige otstarbekam kasutada.

IAP2 mudelitest on veidi erinev aga Simoni kaasamismudelite jaotus. Simon (2010) toob välja osalusstiilide neljase jaotuse. Võrreldes IAP2 ning Hinsbergi ja Kübara kaasamismudelite jaotusega ei ole välja toodud informeerimist kui eraldiseisvat mudelit.

Simon (2010) mudeldab kaasamist järgnevalt:

- **Panustav.** Panustav mudeli puhul saavad külastajad, suhteliselt piiratult, anda enda poolse osa, kas tegude, objektide või ideedega, kuid kogu protsessi kontrollib organisatsioon. Seda mudelit on organisatsioonil lihtne hallata, osalemislävi on madal ning üldjuhul on osalejal koheselt võimalus ka oma panust näha. Kõige tavalisemateks näideteks on kommentaariumid, tagasiside ankeedid, fookusgrupid, muljed ja pildid reflekteerivatel veebilehekülgedel. Rohkem aega nõudvamad ja keerulisemad on lahendused, kus saab kirja panna omapoolse loo või luua näiteks isiklik kunstiteos.
- **Koostöötav.** Koostöötamise puhul on külastajad aktiivse partneri rollis institutsiooni poolt loodud ja kontrollitud projektides. Parteriks võivad olla nii teatud spetsiifiliste oskusega inimesed, mingit kultuurirühma esindavad inimesed kui projekti tulemustega seotud inimesed. Koostööprojekte tehakse selleks, et konsulteerida ekspertide või kogukonnaesindajatega, testida ideid ja arendada uusi – et tagada loodava sisu kvaliteet. Koostööprojektid jagunevad kaheks: konsultatiivseteks ning koosarendatavateks.
- **Koosloov.** Koosloovas mudelis töötavad kogukonna liikmed algusest peale koos organisatsiooni liikmetega, määrates ühiselt eesmärgid ja luues sammud nende täitmiseks ning juhindudes seejuures kogukonna huvidest. Koosloovate projektide eesmärgiks on häääl ja esindatus kohaliku kogukonna esindajatele, pakkuda kogukonnale võimalust osaluseks ja dialoogiks ning võimaldada osalejatele kogemust,

mis aitab neil täita nii isiklikke kui kogukonna eesmärke. Edukas koosloomine eeldab seda, et organisatsiooni liikmed ja organisatsiooni välised osalejad austavad üksteise eesmärke ning lasevad projektil arenda sellises suunas, mis loob enim väärtust.

- **Majutatud.** Majutatud (või võõrustatud) mudeli puhul annab institutsioon kogukonnale võimaluse kasutada ennast, et seal korraldada või läbi viia enda jaoks olulist ettevõtmist. Muuseumides ilmneb majutatust tihti – rändnäitused, resident-kunstnikud jms. Majutatavad projektid julgustavad avalikkust institutsiooni avaramalt kasutama ning toovad kohale uusi auditooriume.

Käesolevas töös olen kaasamise käsitlemisel ja analüüsimisel lähtunud Simoni neljast jaotusest, kuna antud töö eesmärgiks on uurida rolle, mida organisatsiooni välistele inimestele saab anda, peale passiivse info vastuvõtja oma.

Geoffrey Lewis (2004) toob ICOMi koostatud muuseumide käsiraamatus professionaalse eetika osas välja, et muuseumid peaksid looma olukorra, kus kogukond saab kaasa rääkida ning muuseumis töötavate professionaalide ja kogukonna vahel tekib arvestav suhe. Lewis (2004) rõhutab, et muuseumid peavad jagama oma teadmisi ja tegevusi kogukondadega, kust nad „pärinevad“. Suhete loomine, teadmiste jagamine ning kõik sellest tulenev välistab aga lähenemise, kus üks osapool räägib ning teine, võimaluseta kaasa rääkida, kuulab.

Seega tundub käesoleva töö kontekstis igati sobivam kasutada just Simoni välja toodud mudelit, kus kõik mudelid eeldavad kaasatavalt mingisugust sisendit, luues võimaluse kahe-suunaliseks kommunikatsiooniks ühepoolse ja passiivse sõnumite edastamise asemel.

See ei tähenda aga kindlasti seda, et IAP2 viiene kaasamismudelite jaotus oleks vale või antud töö kontekstis ebapädev – viiest mudelist neli, so kõik peale informeerimise, kattuvad suuremas osas oma olemuselt Simoni väljatooduga. Kindlasti ei saa kuidagipidi ebaoluliseks pidada ka informeerimise vajalikkust, kuid käesoleva töö kontekstis on ülejäänud lähenemised olulisemad, sest vaatluse all on just kahe-suunaline kommunikatsioon ja dialoogi arendamine muuseumi ja külastaja vahel.

1.5. Kaasamise barjäärid ning nende ületamise võimalused

Käesolevas töö osas annan ülevaate sellest, milliseid peamiseid takistusi ja kitsaskohti erinevate kaasamispraktikate elluviimisel on välja toodud kirjanduses. Töö järgnevates osades kõrvutan siin peatükis välja toodut minu enda läbi viidud uuringutulemustega ning proovin välja tuua kattuvusi ja lahknevusi.

1.5.1. Organisatsiooni kohanemisvõime

Kaasamisprojektid saavad edukad olla ainult siis, kui need ühildatakse institutsiooni kultuuriga (Simon 2010). See võib küll alguse saada juhatusest või juhtivatelt töötajatelt, kuid selle peavad omaks võtma kõik muuseumi osakonnad. Sest, taaskord rõhutades, nii nagu kaasamine ei saa olla üksnes turundus- ja kommunikatsiooniosakonna lähenemine, ei saa see olla ka üksnes juhtpersoonide nägemus.

Kaasamine toob endaga kaasa muutuse, nii eesmärkide seadmisel kui ka töökorralduses, ning selle suurimaks väljakutseks on see, et kõik töötajad saaksid suunamuutusest aru ning tekiks kollektiivne tahe uued võimalused vastu võtta (Vörk 2010: 48). Edukas kommunikatsioon muuseumi sees ei ole iseenesest lahendus, kuid eeldus selle leidmiseks (Vörk 2010: 48).

Vörk (2010) on ära märkinud Bryant'i (1979, McLennan 1989: 194-195 kaudu) välja toodud tegevused, mida organisatsiooni juhid saavad ellu viia, et vähendada vastuhakku muutustele. Ka kaasamismudelite rakendamine tähendab kindlasti muudatusi muuseumide senises töökorralduses ning seetõttu toon need väljatoodud aspektid siinkohal välja, mugandades need muuseumide raamistikku. Vörgu (2010) välja toodud tegevused, kohandatuna muuseumide konteksti, on järgmised:

- Muuseumitöötajad peavad tundma, et muudatus tuleb muuseumi seest, mitte väljastpoolt.
- Muuseumitöötajatele on vaja kinnitust sellest, et muutust toetavad grupile olulised ja autoriteetsed juhid.
- On selge, et muutus pigem leevendab praeguseid probleeme, mitte ei tekita neid juurde ehk näha peab olema ratsionaalne kasu.

- Muutus peab olema kooskõlas väärtuse ja ideaalidega, mis on pikemaajaliselt muuseumis omaks võetud.
- Uus kogemus, mille muutus toob, peab muuseumitöötajate jaoks huvipakkuv olema.
- Muuseumitöötajatel peab olema kindlustunne, et nende isiklik autonoomsus ja turvatunne ei ole ohustatud.
- Probleem, millele muutus lahendust pakub, on kõigi muuseumi töötajate poolt teadvustatud ja selle olulisuses on kõik konsensuslikult nõus.
- Muutuse juures käsitletakse kõiki tahke, hirme ja vastuargumente.
- Kõikide muuseumitöötajate vahel taotletakse usaldusväärsed suhted.
- Kõigi töötajatel on ühine arusaam sellest, et protsessi käigus tuleb teha vahehindamisi ja vajadusel ollakse valmis selle põhjal asju ümber hindama.

Et muuseumitöötajad uute ideedega kaasa läheksid ning nende elluviimisesse panustaksid, peavad nad tundma, et saavad projektide haldamisega hakkama – see tähendab töötajate koolitamist, toetamist, nende küsimuste ja ettepanekute kuulamist ja arutamist (Simon 2010). On oluline, et kaasamise planeerimisse ja väljatöötamisse oleks kohe algusest peale kaasatud ka kõik muuseumi töötajad. Võib öelda, et selleks, et edukalt kaasata muuseumi külastajaid, tuleb esmalt kaasata muuseumi töötajaid.

Vörk (2010: 87) on välja toonud, et üheks lahenduseks uute ühiste eesmärkide seadmiseks on arengukava uuesti sõnastamine, vaadates tagasi tehtud tööle, hinnates selleks seatud sihte ja nende täitmist, sõnastada uued eesmärgid ja väljakutsed, mis nende täitmiseks ületada on vaja, ning arusaam sellest, kuhu tahetakse jõuda.

Seega selleks, et edukalt muutuseid muuseumi siseselt ellu viia, on tarvis muutuste vajadusest rääkida ning arutada seal töötavate professionaalidega, milliseid takistusi ja ohte nähakse – on oluline, et ükski muuseumitöötaja ei tunneks, et kaasamistemaatika sisseviimine muuseumi igapäevatöösse seab kuidagi ohtu tema professionaalsuse. Selleks, et muuseumitöötajad uue suuna vastu võtaksid, on oluline, et uue lähenemise vajadus oleks kõigile selge ja üheselt aktsepteeritav. Ma leian, et väga oluline on ka see, et kaasamistemaatika oleks vastavuses ka muuseumi üldiste eesmärkidega, rõhutades selle olulisust ja vajalikkust.

1.5.2. Professionaalide oskused

Kuigi muuseumid tunnistavad oma rolli arutelude toimumispaigana, ei pruugi kuraatorid olla samal arusaamal sellest, mida muuseumi külastajad ootavad ning mida neile pakkuda tuleks (Runnel ja Talts 2014: 79).

Kaasav näitus ja kogumine on põhjustanud kuraatori positsiooni muutuse: kuraatori teaduslikust potentsiaalist on saanud olulisemaks tema kommunikatiivsed võimed ja projektijuhtimisel oskused (Aljas 2013). Töö inimeste ja kogukondadega on alati keerukas ning nõuab muuseumitöötajatelt suuremat ajalist ja emotsionaalset panust kui ühe uurija enda koostatud näitus või kogutud materjal ning seda jätkuvalt ka pärast konkreetse näituse valmimist või mahavõtmist. Kuraatoritele on saanud üha tähtsamaks tööülesandeks inimesi ja kogukondi kureerida, mis on kaasavas muuseumis ehk olulisemgi kui kogude kureerimine (Aljas 2012). Seega nõuab kaasamisprojektide elluviimine muuseumitöötajatelt oskuseid, mida nad enne pole pidanud, kas üldse või vähemalt sellisel määral, kasutama.

Nagu ka eelmises alapunktis välja sai toodud, tuleb alustada muuseumitöötajate enda kaasamisest projektide väljatöötamisel, see aitab neil tunda ennast ka ise kaasamisprojekte läbi viies kindlamalt (Simon 2010). Kui muuseumitöötajad saavad osaleda projektide väljatöötamisel, osaleda diskussioonides ja aruteludes, tunnevad nad ennast hiljem neid läbi viies ka kindlamalt ning tõenäoliselt teevad seda ka motiveeritumalt. On väga tõenäoline, et projektid, millega muuseumitöötajad on algusest peale seotud, tunduvad neile olulisemad ning kindlasti ka arusaadavamad, nii selles kontekstis, millised on seatud eesmärgid, kui ka selles osas, miks on nende eesmärkide saavutamiseks just sellised vahendid ja lahendused valitud.

Rääkides vahenditest ja lahendustest, peavad muuseumi töötajad kaasamisega tegelemiseks olema võimelised disainima lahendusi, mis kutsuvad külastajaid kaasama ning suudavad seda ka alal hoida (Simon 2010).

Ma leian, et siinkohal on oluline korrata eelmise punkti lõpus välja toodud mõtet, et seades kaasamise muuseumi üleseks eesmärgiks ja lähenemiseks, motiveerib see ka seal töötavaid muuseumiprofessionaale kiiremini uute tingimustega kohanema ning uusi lahendusi omaks võtma. Kaasamisprojektide läbiviimine nõuab muuseumitöötajatelt senisest erinevaid oskuseid, kuid oluline on ka see, et väärtustataks ka nende olemasolevaid oskusi ning nende professionaalseid pädevusi.

1.5.3. Kuidas valida osalusele õiget disaini

Alustamine on tihtipeale kõige keerulisem. Oluline on anda külastajatele „häääl“, aga kuidas teha seda selliselt, et sellest võidaksid kõik, küsib Simon (2010). Võimaluse väljatöötamine, tehnika valimine ja disain on oluline, et viia kaasamine heast kavatsusest samm edasi. Falk ja Storksdieck (2005, Falk 2010 kaudu) on välja toonud, et „head lahendused“, mis külastajad köidavad ning vastastikku mõjuvad, on ka hea disainiga ehk lahenduste disain mängib külastaja haaramisel olulist rolli.

Simon (2010) toob välja viis disainilahendust, kuidas muuta muuseumieksponaadid sotsiaalseteks objektideks:

- **küsimuste küsimine** (nii personaalsete kui spekulatiivsete), mis kutsub külastajaid jagama reaktsioone ja emotsioone, astuma omavahelisse vestlusesse või jätma oma mõtteid tagasisidena;
- **live interpretatsioon**, mis aitab külastajatel luua eksponaadiga personaalseid sidemeid;
- **proaktiivne presentatsioon**, kõrvutades eksponaate, neid omavahel konflikti või vestlusesse asetades;
- **selgete juhiste andmine**, mis ütlevad külastajatele, kuidas suhestuda teiste külastajatega eksponaadi ümber, kas mängides või juhendamise abil;
- **jagamise pakkumine**, et külastajad saaksid eksponaate oma tuttavatega jagada, kas siis füüsiliselt või virtuaalselt.

Kaasamisplatvormi luues tuleb mõelda sellele, millist eesmärki see täidab: kas see on mõeldud selleks, et külastajad üksteiselt õpiksid, arendaksid dialoogi, töötaksid meeskonnana, otsiksid üksteisega kontakti või looksid midagi üheskoos (Simon 2010). Vastavalt soovitud eesmärgile tuleb valida ka sobiv lahendus. Osalemise võimaluse disainimisel on oluline jälgida seda, et amatööride ehk külastajate loodud sisu oleks esitatud ja edastatud atraktiivselt (Simon 2010).

Ma arva, et kaasamisplatvormide loomise juures on kõige olulisem see, et need saaksid loodud mitmekülgsena ning pakuksid osalemisvõimalust erineva motivatsiooni ja huviga muuseumikülastajatele. Minu silmis on hea kaasamisprojekti disain selline, mis võimaldab ühe projekti raames panustada nii minimaalselt või maksimaalselt kui iga külastaja soovib.

1.5.4. Sihtrühmade puudulikud oskused

Üheks oluliseks hirmuks, mis muuseumiprofessionaalidel kaasamisega seostub, on see, et teatud hulk või rühm külastajaid võib anda ebapädevat või teemasse mittepuutuvat sisendit, kas siis tahtlikult või mitte. Runnel ja Tatsi (2014: 81) toovad välja, et tänu erinevatele modereerimise ja toimetamise võimalustele, nii näitusesaalis kohapeal kui ka *online* keskkondades, ei ole see argument, miks osalustegevusi mitte rakendada.

Kaasamisprojekte luues ja mudeldades on oluline mõelda sellele, kellele lahendused on loodud, milliseid oskuseid ja eelteadmisi need kasutajatelt nõuavad, milliseid isiklikke vajadusi need külastaja jaoks rahuldavad ning millist motivatsiooniatset sihtrühmalt nõuavad (Simon 2010). Välja toodud aspektidest oleneb ka see, kui paljud muuseumikülastajad välja pakutud lahendustega kaasa tulevad – küsides väga spetsiifilisi küsimusi, on võimekus sisendit anda üksnes erialaspetsialistidel, külalisteraamatusse sissekande tegemine on aga jõukohane kõigile muuseumikülastajatele.

Edukaid koostööprojekte põhinevad vastastikusel usaldusel ning ühisel arusaamal sellest, mis on projekti eesmärgid ja osapoolte rollid. Selge juhiste andmine kaasatavatele on üks viis, kuidas ühest küljest motiveerida muuseumikülastajaid oma panust andma, ning teisest küljest lahendus, kuidas tagada panustatava asjakohasus (Simon 2010).

Ma usun, et muuseumikülastajatel on kaasa rääkimiseks ja sisu loomiseks vajalikud teadmised olemas, tuleb osata vaid õigesti ja atraktiivselt küsida. Antava sisendi adekvaatsuse määrab aga suuresti see, kuivõrd selgelt on üleskutse sõnastatud.

1.5.5. Kuidas külastajat motiveerida oma panust andma

Selleks, et muuseumikülastaja teeks otsuse astuda osaleja rolli, on vajalik osalemisvõimaluse mudeldamine – tegevust tuleb disainida, pidades silmas nii selle kvaliteeti, mitmekesisust kui dünaamikat (Runnel & Tatsi 2014: 80).

Sõnum, mida osalusaktisioon kannab, peab olema arusaadav ning tekitama sihtrühmas äratundmise, et külastaja on selles vallas kompetentne (Runnel 2014: 39). Külastajaid on tunduvalt kergem kaasata siis, kui nad tunnevad, et nad on oodatud ning nendega arvestatakse:

külastajaid vastu võttes pööratakse neile tähelepanu ning neil on võimalus muuseumi külastamisel lähtuda oma isiklikest huvidest ning lähtuvalt nendest ka soovi korral panustada, luues näiteks mõnes keskkonnas omale profiili (Simon 2010). Külastajat motiveerib oma isiklikku panust andma ka see, kui ta näeb, et seda on teinud või teevad hetkel ka muuseumi töötajad, kas siis näiteks andes personaalseid soovitusi, märkides oma lemmikuid või jagades mõtteid neid ennast kõige rohkem huvitavate asjade kohta (Simon 2010).

Külastajatega avatud ning personaalse suhte loomisel saavad esimese sammu teha nõ eesliini töötajad ehk muuseumi töötajad, kes külastajatega igapäevaselt kokku puutuvad (kassiirid, saaliteenindajad, turvamehed, jt). Nemad on ka esimesed, kes saavad aimu külastajate vajadustest ja huvidest ning suhtlusesse panustades ja külastajatega kaasa mõeldes, loovad aluse sellele, kuivõrd personaalselt (ja panustamisvalmilt) külastajad ekspositsioonis oma külastust veedavad (Simon 2010). On vahe, kas teenindaja müüb külastajale ilma ühegi lisaküsimuseta automaatselt pileti või astub temaga sõbralikku vestlusesse.

Erinevate lahenduste loomisel tuleb arvestada sellega, et igal inimesel on erineva ulatusega personaalne väli, millega tuleb arvestav olla. Inimeste „kaitsmiseks“ saab kasutada „häid barjääre“, mis annavad inimesele tunde, et tal on võõraga suheldes millega taha varjuda, teda lahutab võõrast miski (Simon 2010). Heaks näiteks on tehnoloogilised barjäärid, mis lubavad meil veebis võõrastega segamatult suhelda, tundmata, et nad tegelikkuses meile liiga lähedale pääsevad. Seega on väga oluline oskus luua neid barjääre, mis tegelikult soodustavad külastajate omavahelist suhtlemist ja suhestumist (Simon 2010).

Osalejate panust tuleks alati ka hinnata. Simon (2010) on selle puhul välja toonud kolm olulist aspekti: selge seletus selle kohta, kuidas, kus ja millal osalejaid premeeritakse; osalejat tuleks tänada kohe peale panustamist; välja peaks olema töötatud selge protsess ja selle kirjeldus sellest, kuidas osaleja panust esitatakse ja integreeritakse olemasolevasse.

Külastajat motiveerib kindlasti kõige enam oma panust andma üleskutse selgus (nagu ka eelmises alapunktis sai välja toodud), atraktiivsus ning nägemine, et oma panuse on andnud ka teised muuseumkülastajad ehk see on ka teiste jaoks oluline. Ma usun, et muuseumikülastajate panustamist soosib kindlasti nii öelda eesliini töötajate suhtumine, alates sellest, kas ja kui paljusid võimalusi ta külastajale tutvustab. Eesliini töötajad on kindlasti ka oluliseks sisendi kogujaks edasiste plaanide tegemisel – neil on kõige otsesemad kogemused külastajatega ning teadmine, mida külastajad oma visiitidel on hinnanud ja mida mitte.

1.5.6. Hirm kaotada kontrolli

Runnel ja Tatsi (2014: 128) toovad välja, et museoloogia keskseks trendiks on tunnistamine, et külastajatel ja muuseumi kogukondadel ning sidusrühmadel on olemas kultuurilise ekspertiisi võime, mis sisuliselt ütleb seda, et ükskõik milline külastaja võib olla samamoodi mingis aspektis ekspert, kui muuseumis töötav professionaal.

Simon (2010) on välja toonud, et professionaalide, sh muuseumitöötajate, üheks hirmuks on see, et külastajatega uute suhete loomine toob endaga kaasa kontrollimatuse – kontrolli kaotamise selle üle, milleks kujuneb külastaja kogemus. Ehk välja joonistumine kahe „erineva“ sisu vahel, millest üks on loodud professionaalide ning teine amatööride poolt (Runnel & Tatsi 2014).

Ühe kõige levinuma hirmuna toob Simon (2010) välja muuseumiprofessionaalide hirmu selle ees, et külastajad loovad sisu, mis ei ole korrektne ja institutsiooni soosiv. Vörk (2010) toob oma magistritöös välja, et ERMi uue püsinäituse koostamisel ilmnemised erinevused arvamuses selle kohta, kuidas näitust looma peaks: üks osa muuseumitöötajatest, kes olid olnud seotud ka eelmise püsiekspositsiooni loomisega, leidis, et kuraatorlus peab olema autoriteetne ja kandma selget nägemust, mis on algusest peale paika pandud ning millest kinni hoitakse; teine osa leidis, et läheneda tuleks loominguks, panustades meeskonnatööle, lähtudes paljudest erinevatest arvamustest ning lastes kontseptsioonil ajaga areneda. Kuigi selle töö puhul olid vastuolu keskmis muuseumi töötajad, võib sellist kahesuunalisust käsitleda ka laiemalt, kus üheks variandiks on üksnes kuraatorite loodud ning algusest peale fikseeritud sisu ning teiseks lahenduseks kaasav lähenemine, kus muuseumi sihtrühmadel on võimalus näituse loomisesse panustada, ükskõik millises etapis.

Vörk (2010) toob välja Newtoni (1996, Vörk 2010 kaudu) välja toodud jõud, mis indiviidi tasandil võivad tekitada vastuseisu muutustele: kartus teadmatuse ees, tekkiva ebamäärasusega mittekohanemine, potentsiaalne võimu ja vastutuse kadumise oht, uues situatsioonis vajalike oskuste puudumine ning olemasolevate oskuste potentsiaalne kadumine.

Selle lahenduseks on näiteks aktiivne kuraatori töö jäetud kommentaaridega, kontrollides kirjutatud tööle vastavust enne väljapanekut, või spetsialisti-külastaja poolt kirjutatu eristamine, näiteks värvide põhisel. Seda kartust parandavad kindlasti ka positiivsed kogemused. Runnel ja Tatsi (2014) toovad ühe võimaliku lahendusena välja ka avatud kuraatorluse mudeli, kus

muuseumiprofessionaal võtab võimaldaja ja kaasamõtleja rolli ja amatöör muutub kolmandaks eksperdiks, kes kureerib „oma“ sisu ning sünnib ekspertiis, kus mõlemad osapooled on oma tavapärastest rollidest väljas.

Mina leian, et oluline on iga konkreetse kaasamisprojekti puhul valida selle jaoks kõige sobivam lahendus, just kontrollimise aspektis. Muuseumides töötavad oma ala professionaalid ning nende eksperthinnangud ja pädevused on olulised. Samas ei saa kindlasti alahinnata ka muuseumiküllastajate loodavat sisu. Ma arvan, et mitmete erinevate arvamuste kuulamine on väga oluline ning muuseumitöötajate enda arvamus peaks olema üks kuulatavatest. Ehk oluline on leida lähenemisi ja lahendusi meeskonnana, arvestades kõikide soove ja arvamusi ning olles valmis vajaduse korral paindlikkuseks, sest küllastajate poolt antavat panust ei saa kunagi ette näha.

1.5.7. Kaasamisprojektid nõuavad ressursse

Kaasamisprojektid nõuavad üldjuhul rohkelt ressursse, nii töötajate aja kui ka sobiva platvormi väljatöötamiseks. Kui traditsioonilised näituse- või ürituseprojektid saab teha valmis ja piisab aja möödudes nende üle vaatamisest, siis kaasamisprojektid hakkavad alles peale avaldamist kasvama ja arenema, tihtipeale lõpptulemust ette arvamata (Simon 2010). Runnel ja Vengerfeldt (2014: 40) toovad välja, et hoolikalt planeeritud osalus- ja kaasamisprojektid võivad osutuda ka oluliseks rahaliseks ressursiks, aidates ühise eesmärgi nimel raha teenida või kogukondadega vastust jagades raha säästa. Simoni (2010) järgi pakuvad kaasamisprojektid lisaks rahale muuseumile ka kaasatuliijate aega ja ideid ehk vaadata tuleb nii kulude kui „tulude“ poolt.

Kaasamisprojekte läbi viies on väga oluline silmas pidada seda, et töötajate ajaressurss ja projekti maksumus oleks vastavuses küllastajate vajadustega terve programmi vältel (Simon 2010). Simon (2010) toob välja ka selle, et ressursse, mida muuseumil endal olemas ei ole, on alati otstarbekas otsida läbi koostöö ja partnerite. Väljastpoolt otsitavaks ressursiks võib olla nii füüsiline tuum, ekspertteadmised kui ka rahalised toetused.

Kaasamisprojekte planeerides on oluline kohe alguses läbi mõelda kõik selleks vaja minevad ressursid ning mitte peljata olemasolevatele lisa otsimist väljastpoolt muuseumit ennast. Erinevad koostööpartnerid võivad lisaks materiaalsele kasule pakkuda ka sisulisi ressursse.

Ressursside kulu peale mõeldes tuleb meele hoida ka seda, et kaasamisprojektidega kaasnevad kulud ei lõppe idee ja lahenduse väljatöötamisega, vaid vajavad erinevat ressursilist tuge ka jooksvalt, terve projekti vältel. Ma usun, et hoolikalt planeerides, erinevaid võimalusi otsides ning olles avatud just erinevate koostööpartnerite suhtes, on võimalik leida kõik vajaolevad ressursid, et läbi viia edukat kaasamisprojekti.

1.5.8. Kaasamine on moeröögatus

Nii nagu iga uue suuna tekkimisega, leidub ka kaasamistemaatikast rääkimise puhul muuseumitöötajaid, kes peavad uut lähenemist ajutiseks nähtuseks. On professionaale, kes näevad sotsiaalsete võrgustike loomist ning sellega seotud tegevusi ülespuhutuna, kõrvalise meelelahutusega, mis hetkel on aktuaalne, kuid vaibub aja möödudes (Simon 2010).

Ühest küljest aitab sellist seisukohta kindlasti edukalt ümber lükata aeg, mis näitab, et käsikäes ühiskonna arengutega on sellised muudatused vajalikud ning süvenevad, mitte hägustuvad ega kaovad. Teisalt saab uut suunda ja selle juurutamise vajalikkust esile tõsta ja rõhutada muuseumi juhtkond, seades uue suuna üheks muuseumi põhieesmärkideks, mitte pelgalt moevooluks.

Kaasamise põhimõtete omaksvõtmine ja rakendamine on muuseumi ja seal töötavate professionaalide jaoks arvestatav muutus, mis mõjutab organisatsiooni siseselt inimeste käitumist, toimetulekuks vajalikke oskusi, aga ka organisatsiooni siseseid protsesse, strateegilisi valikuid ning kultuuri (Vörk 2010).

On oluline, et muutuste vajalikkust ja sisu selgitataks kõigile muuseumitöötajatele ning tekiks muuseumi ülene arusaam selle tähtsusest. Oluline on näidata, et kaasamispraktikad ei ole vaid pelgalt mööduv moetrend, vaid seotud muuseumi üldiste arengutega ning oluline töövahend ja –lahendus edaspidiseks. Nagu ka eelpool välja sai toodud, on kaasamistematika olulisuse näitamiseks näiteks selle sisseviimine muuseumi arengukavasse ja tööplaanidesse, missiooni ja visiooni. See loob üldise arusaama sellest, et kaasamine ei ole hetketrend, vaid oluline suunamuutus.

1.6. Kaasamine Läti muuseumides

Tartu Ülikooli ühiskonnateaduste instituudi doktorant Linda Lotina uurimisvaldkonnaks on Läti muuseumid, nende kaasamiskogemused ning muuseumiprofessionaalide hoiakud selle suhtes. Käesolevas peatükis toon ma välja Lotina peamised uurimistulemused, mis haakuvad käesolevas töös vaatluse all olevate teemadega. Välja toodud tulemusi kõrvutan hiljem töö järgnevates osades, et tuua välja Eesti ja Läti muuseumide kaasamiskogemuste erinevused ja sarnasused, pakkudes välja nii ühiseid jooni ning nende põhjal tehtavaid järeldusi kui ka lahknevusi ning nende võimalikke põhjuseid. Leian, et Eesti ja Läti muuseumide kaasamiskogemuste võrdlemine on huvitav, kuna meil on ajaloost tingitud sarnane taust ning ühiskonna areng.

Kaasamise uurimiseks intervjueris Lotina erinevates Läti muuseumides töötavaid professionaale, kasutades meetodina semi-struktureeritud kvalitatiivseid intervjuusid, mis muudab kahe uurimuse tulemuste võrdlemisi kindlasti lihtsamaks, kuna ka antud töös on kasutatud samasugust meetodit.

Organisatsiooni võimekuse muutuda avatumaks ja pakkuda osalemisvõimalust välistele sihtrühmadele, määrab paljuski see, millised on organisatsiooni sisemised hoiakud ning kuidas hinnatakse mitmekülgseid hinnanguid ja arvamusi (Lotina 2014a). Iga eraldiseisva muuseumitöötaja suhtumine osalusse on oluline, sest muuseumitöötajate arvamused loovad kokku kogu organisatsiooni häälestuse.

Lotina (2014b) intervjueritud muuseumitöötajatest mõned tõid välja, et nende teadmised sotsiaalmeedia kasutamise ja selle võimaluste osas on piiratud. Välja toodi aga ka seda, et oma teadmisi proovitakse laiendada uurimise ja eksperimenteerimise abil.

Oskuste puudujääk tuli eriti teravalt välja maapiirkondade muuseumide puhul, kus muuseumitöötajatel on palju kohustusi, mis ei jäta neile sotsiaalmeediaga tegelemiseks, ega oma oskuste parandamiseks selles, aega, ning kus võib takistuseks saada ka puudulik keeleoskus. Samas on maapiirkondade muuseumid lähemal oma auditooriumitele *on-site* ning tihedamalt seotud end ümbritsevate kogukondadega. Maapiirkondade muuseumide töötajad eelistavad, nähes seda kasumlikuna, oma kogukondadega suhelda silmast-silma – oluline kogukond on neile füüsiliselt väga lähedal (Lotina 2014b).

Lisaks sellele, et maapiirkondade muuseumide töötajad eelistavad end ümbritsevate kogukondadega suhelda silmast-silma, tõid intervjuud välja ka teisi levinumaid praktikaid peamiste sihtrühmadega suhtlemisel ning nende kaasamisel.

Lotina läbi viidud intervjuud näitasid, et kooliõpilaste hulgas viivad muuseumid läbi uuringuid, eesmärgiga muuta läbiviidavaid muuseumi haridusprogramme kooliõpilaste soovidele vastavamaks. Lisaks korraldatakse õpetajatele seminare, et luua diskussiooni kooliõpilaste muuseumikülastuste teemal.

Lotina läbiviidud intervjuudes toodi välja, et teatud alade spetsialiste usaldatakse ja nendega tehakse meeleldi koostööd. Lisaks tehakse aktiivselt koostööd ka erinevate organisatsioonidega, eeskätt noorteühendustega, ning piirkondlike muuseumide jaoks on olulised partnerid kohalikud kodanikuühendused. Kaasatud osapooltena toodi välja ka näiteks teisi muuseume ja turismikeskusi. Organisatsioonidega tehakse koostööd rohkem kui üksikute vabatahtlikega põhjusel, et organisatsioonide kaasamisel on seal olevatel inimestel juba olemas teatud vajalikud oskused. Üksikisikud vajavad aga väljakoolitamist, mille jaoks muuseumitöötajatel lihtsalt ressursse ei ole (Lotina 2014a).

Kui eelnevalt sai välja toodud, et vabatahtlikke Läti muuseumides kaasatakse, siis nende puhul toodi välja ka seda, et neid kaasatakse mitmetel viisidel ning neile usaldatakse erinevaid rolle, nii vähema kui suurema vastutusega. Lotina (2014a) toob välja, et vabatahtlikele antavate ülesannete põhjal saab laiemalt analüüsida ka seda, mil määral on muuseum valmis oma „võimu“ ning otsuste langetamise oskust jagama.

Lotina läbiviidud uuringu tulemused näitasid ka seda, et „interaktiivsus“ on Läti muuseumitöötajatele märkimisväärselt tuttavam ja sagemini kasutatav termin kui „osalemine“. (Lotina 2014a). Sellega haakuvalt, tuli intervjuudes välja, et *on-site* osalustehnikaid, mille alla kuuluva ka erinevad interaktiivsed näituse lahendused, kasutatakse rohkem, kuigi ei saa salata, et *online* pakub selleks samuti arvukaid võimalusi (Lotina 2014a).

Lotina läbiviidud intervjuudes mainiti ühe tavapärasema kaasamismeetodina ka asjade annetamist. Annetatud asjade eksponeerimist näitusel nimetasid mitmed intervjuueeritud muuseumitöötajad ka juba kui piisavat osalusvõimalust. Lotina tõi välja ka seisukoha, et *on-site* kaasamist on *online* kaasamisest keeruline lahutada, sest tihtipeale on projektides mõlemad lahendused omavahel integreeritud. (Lotina 2014b).

2. Uurimisküsimused ja metoodika

Alljärgnevas peatükis annan ülevaate käesoleva töö peamistest uurimisküsimustest ning sellest, millise metoodika alusel püstitatud uurimisküsimustele vastuseid proovin anda.

2.1. Uurimisküsimused

Lähtuvalt seatud eesmärgist, proovin käesolevas magistritöös anda vastused järgnevatele küsimustele:

- Millised on Eesti muuseumide kaasamiskogemused?
 - Milliseid eesmärke kaasamisprojektid täidavad?
 - Kes või mis on kaasamisprojektide keskmes?
- Milliseid takistusi näevad ja tunnetavad Eesti muuseumitöötajad erinevate kaasamiseetodite elluviimisel?
 - Millised on peamised takistused?
 - Millisest on peamised takistused tingitud?
- Kuidas saaksid kaasamiseetodite elluviimisel esinevaid takistusi ületada?
 - Kui raskelt ületavatena esinevaid takistusi hinnatakse?
 - Milliseid lahendusi esinevate takistuste ületamiseks nähakse?

2.2. Valim

Lähtuvalt magistritöö uurimisteedast on käesoleva töö valimiks Eesti muuseumid. Valimi koostamisel lähtusin kvootvalimi põhimõttest ning võtsin aluseks kaks kriteeriumit – muuseumide liigitus ning Simoni (2010) välja toodud kaasamise mudelid (panustav, koosloov, koostöötav ja majutatud). Esimese, muuseumide liigitusest lähtuva kriteeriumi valisin põhjusel, et esindatud oleksid võimalikult mitmesugused muuseumid, mis erinevad nii asukoha (linn/maapiirkond), spetsiifika (harudega keskmuseum, teemaspetsiifiline muuseum) kui ka ressursside (inim- ja ajaressurss) osas. Muuseumid jagasin neljaks, lähtuvalt Eesti Muuseumide Infokeskuse jaotuse alusel järgnevalt: valdkonnamuuseumid (mingi kindla

spetsiifika/valdkonna muuseumid), keskmuseumid (mingi valdkonna üle-Eestilised muuseumid), linnamuuseumid (ühe konkreetse linnaga seotud muuseumid) ning maakonnamuuseumid (ühe konkreetse maakonnaga seotud muuseumid). Teine kriteerium, kaasamise mudelid, on valitud eesmärgiga analüüsida võimalikult erinevaid kaasamispraktikaid ning kogemusi.

Valimi koosneb kokku kaheksast projektist (ning intervjueeritavast) ning kvoodid jagunevad järgmiselt:

1. Lähtuvalt muuseumide liigitusest:

- 2 valdkonnamuuseumi;
- 2 keskmuuseumi;
- 2 linnamuuseumi;
- 2 maakonnamuuseumi.

2. Lähtuvalt kaasamise mudelitest:

- 2 panustava mudeli projekti;
- 2 koostöötava mudeli projekti;
- 2 koosloova mudeli projekti;
- 2 majutatud mudeli projekti.

Sobivate muuseumide/muuseumiprojektide valimisel lähtusin suures osas isiklikust hinnangust. Olles ise muuseumivaldkonnas töötanud, arutledes silmapaistvamate kaasamisprojektide üle kolleegidega ning võttes arvesse ka Eesti Muuseumide Aastauhindade viimaste aastate nominatsioone, moodustus võimalike valimisse valitavate kaasamisprojektide ring, kuhu kuulusid huvitavad ja eriilmelised kaasamisprojektid. Lähtuvalt seatud kvootidest langetasin valiku selle osas, milliseid muuseumide/muuseumiprojekte töös kasutan. Valimi täpne jaotus on välja toodud tabelis 1.

Kuigi käesoleva töö jaoks valitud muuseumide neljane jaotus võimaldab võrdselt vaadata muuseumide, mis erinevad oma ulatuse, temaatika, asukoha ja mitmete muude aspektide seisukohast, ei anna valim ülevaadet sellest, milline on nende muuseumi liikide vahetevaheline ehk kui palju muuseumide on iga eraldi vaadeldud liigituse all. Ka ei ole ma käesolevas töös lähtunud tausttunnustest nagu muuseumide asukoht, töötajate arv, rahastus jms, kuna leian, et neljasest

muuseumide liigitusest lähtumine annab piisava võimaluse erinevate muuseumide vaatlemiseks. Leian, et valimi koostamise põhimõte, millest käesolevas töös lähtutud on, sobib andmaks ülevaatlikku pilti ning seda on tõestanud ka juba läbiviidud intervjuud.

Tabel 1. Valimi moodustavad muuseumid ja muuseumiprojektid.

Muuseum	Kaasamismudel	Analüüsitav projekt	Intervjueeritav
Valdkonna muuseum: Tartu Ülikooli muuseum	Majutatud	Kultuurivara projekt	Maris Meus (lühendina MM)
Linnamuuseum: Tallinna linnamuuseum ¹	Koostöötav	Telliskivi <i>pop-up</i> muuseum	Kadri Nigulas (lühendina KN), Maris Rosenthal (lühendina MR), Ele Pajula (lühendina EP)
Valdkonna muuseum: Tartu mänguasjamuuseum	Majutatud	Teatri kodu ja laste- studio	Annika Haga (lühendina AH)
Maakonnamuuseum: Harjumaa muuseum	Koostöötav	Näitus „Lääne-Harju sugupuud“	Liisi Taimre (lühendina LT)
Eesti meremuuseum	Panustav	Haridusprogrammide ja üksikkülastuste test- ja kontroll-külastused	Triin Visnapuu- Sepp (TV)
Maakonnamuuseum: Põlva talurahvamuuseum	Koosloov	Põlva talurahvamuuseumi muuseumisõprade selts	Maris Veski (lühendina MV)
Linnamuuseum: Tartu linnamuuseum	Panustav	Tagasisideankeedid ja - küsitlused	Kaari Siemer (lühendina KS)
Keskmuseum: Eesti Rahva Muuseum	Koosloov	„Meie, mustlased“	Külli Lupkin (Lühendina KL)

¹ Tallinna linnamuuseumi projekti Telliskivi *pop-up* muuseumi intervjuus osales kolm intervjueeritavat.

Kindlasti võib esitada küsimuse ka selle kohta, kas autori suhteliselt subjektiivne valik selle osas, kes valimi moodustavad, on esinduslik või mitte. Hinnates aga Eesti muuseumimaastikku käesoleval hetkel, ei eksisteeri kohta, organit, asutust vms, mis annaks täieliku ülevaate Eesti muuseumide kaasamiskogemustest või edukamatest projektidest. On küll muuseumiülseid ühendusi ning üritusi, kus tunnustatakse silmapaistvamaid saavutusi, kuid ka nende puhul ei rõhutata eraldi kaasamist. Seda kindlasti ka selle pärast, et kaasamine ei ole eraldiseisev nähtus, vaid osa suurematest ettevõtmistest. See õigustab seda, et teatud subjektiivsus valimi moodustamisel on vajalik.

Ma usun, et käesolevas töös kasutatud valim võimaldab teha teatud üldistusi Eesti muuseumide kohta, kuivõrd selle uurimuse eesmärgiks on välja tuua erinevaid võimalusi ja takistusi, mitte sidudes neid konkreetsete muuseumide või projektidega. Ma leian, et läbiviidud uuringutulemused näitavad mitmekesisust ning selline valimi koostamine õigustas ennast.

2.3. Meetod

Käesolevas magistritöös kasutasin püstitatud uurimisküsimustele vastuse saamiseks semistruktureeritud süvaintervjuusid, lähtudes intervjuude läbiviimisel peamiselt intervjuu kavas kirjas olnud teemapunktidest (lisa 1), mitte konkreetsetest küsimustest. Sellise lähenemise eesmärgiks oli intervjuueritavatele tagada võimalus arendada isiklikku mõttekäiku, luua seoseid, tuua näiteid ning uuritavat teemat iseseisvalt mõtestada. Nagu intervjuud ka näitasid, on kaasamise temaatika puhul oluline lasta intervjuueritaval teha vabamaid mõttekäike, kuivõrd konkreetsetele küsimustele on keeruline vastata.

Intervjuu läbiviimisel olin valmis ka selleks, et tekib vajadus intervjuueritavat „aidata“. Kaasamistemaatika on keerukas ning ma olin arvestanud võimalusega, et intervjuu käigus võivad tekkida teatud tõrked, ning selleks olin ette valmistanud mõned lahendused (näited, mudelid), mille abil nendest tõrgetest oleks võimalik üle saada.

Intervjuud toimusid aprilli ja mai kuus 2015 aastal. Intervjuudele eelnevalt viisin läbi ka prooviintervjuu. Intervjuud toimusid silmast-silma kohtudes, kas Tallinnas või Tartus, vastavalt intervjuueritavate soovile. Kõik intervjuud transkribeerisin koheselt, intervjuu läbiviimise järgselt. Tehniliste tõrgete tõttu viisin ühte intervjuud läbi kaks korda (Tallinna linnamuuseumi

kaasamisprojekt), mis tõi kaasa küll teatavaid ebamugavusi, kuid intervjuu sisu ning uuringu tulemusi kindlasti kuhugi suunas ei kallutanud.

Intervjuude analüüsimisel lähtusin töö esimeses osas välja toodud teoreetilistest materjalidest ning püstitatud uurimisküsimustest, jagades tulemuste esitamise nelja suuremasse blokki: kaasamisprojekti olemus ja vajadus, kaasamisprojekti osapooled, kaasamisprojekti eesmärgid ja mudelid ning kaasamisprojekti käigus ilmnenu barjäärid ja võimalused nende ületamiseks. Lähtuvalt nendest neljast teemablokist kategoriseerin ma ka intervjuudes välja toodud mõtteid ja seisukohti:

- Millised on läbiviidud kaasamisprojektid? Milliseid tegevusi ja lahendusi nende elluviimisel rakendati? Kuidas läbiviidud projektide abil kahepoolset suhtlust arendati?
- Mis on oluline muuseumiküllastajatele ja projektidega seotud osapooltele? Mida nad kaasamisprojektidest saada tahavad, milliseid oma vajadusi nende abil rahuldada soovivad? Kui paljud muuseumiküllastajad soovivad osaleda erinevates kaasamisaktsioonides?
- Millised on erinevate kaasamisprojektide eesmärgid? Mida kaasamisprojektide abil parandada tahetakse ja loodetakse? Milliseid erinevaid kaasamismudeleid nende eesmärkide saavutamiseks Eesti muuseumides peamiselt kasutatakse?
- Milliseid barjääre ja takistusi näevad muuseumitöötajad erinevate kaasamisprojektide läbiviimisel? Millised on nende võimalikud lahendused?

Hinnates valitud uurimismeetodit, siis ma leian, et see võimaldas intervjueritavatel avaldada oma mõtteid ja arvamusi, ilma neid liigselt suunamata, mis oli töö eesmärkidest lähtuvalt väga vajalik. Kaaludes uurimuse läbiviimiseks ka teisi variante, olen ma veendunud, et kuna kaasamise näol on tegemist mõnes mõttes tundliku teemaga, mida on etteantavate seisukohtade läbi ka väga kerge mõjutada, on antud töös valitud meetod sisukate järelduste tegemiseks kõige õigem. Kuigi, nagu ma välja tõin, on kaasamine ehk mõnes aspektis „hell“ teema, ei tunnetanud ma intervjuusid läbi viies, et tulemuste esitamisel anonüümsuse tagamine oleks uuringutulemusi muutnud. Kõik intervjueritavad olid avameelsed ning valmis oma kogemustest rääkima.

Konkreetsete projektide läbi kaasamispraktikate analüüsimise valisin põhjusel, et see võimaldab muidu suhteliselt abstraktsest mõistest nagu „kaasamine“ kergemalt rääkida. Inimesed ei pruugi osata seda niisama defineerida, kuid oskavad sellest rääkida läbi oma

kogemuste. Seda näitasid ka läbiviidud intervjuud – rääkides konkreetsest projektist, osati välja tuua mitmeid erinevaid eesmärke, ebaõnnestumisi, kordaminekuid jms, kuid rääkides kaasamisest üldisemalt, jäädi tihtipeale hätta. Kaasamisest ei ole lihtne rääkida kui millestki eraldiseisvast, kuid läbi konkreetsete näidete on see märksa lihtsam ning valitud lähenemine tõestas ennast selle töö kontekstis.

Võttes aluseks selles peatükis eelnevalt väljatoodu, leian, et uurimuse läbiviimiseks valitud meetod oli antud uurimisküsimustest lähtudes sobiv ning valitud meetod toetas sisukaid uuringutulemusi.

3. Tulemused

Käesolevas peatükis annan ülevaate peamistest uurimistulemustest. Sarnaselt töö teooria osale ning püstitatud uurimisküsimustele, toon peatüki esimeses osas välja analüüsitud kaasamisprojektide lühiülevaated ning erinevad tegevused ja lahendused, mille abil antud projektides kahepoolset suhtlust ja koostööd arendada püüti. Seejärel, peatüki järgmises osas, annan ülevaate erinevatest osapooltest, keda kaasamisprojektide läbiviimisel intervjuueeritavad välja töid ning vaatan lähemalt muuseumikülastajate ja nende vajaduste kohta väljatoodut.

Peatüki teises pooles toon välja erinevad eesmärgid, mida intervjuudes kaasamisprojektide läbiviimise juures olulistena ära märgiti, seda nii muuseumi kui ka külastaja vaatepunktist. Peatüki viimases osas annan ülevaate erinevatest barjääridest, mida intervjuueeritavad töid välja nii oma konkreetsete kaasamisprojektide läbiviimisel kui oskasid leida ka kaasamistemaatika üldisemal elluviimisel.

Kõiki käesolevas peatükis väljatoodud tulemusi analüüsin põhjalikult ning kõrvutan teooria osas esitatud lähtekohtadega järgmises, järelduste ja diskussiooni osas.

3.1. Muuseumide roll ja kommunikatsioon: ülevaade valimist

Nagu teooria osas sai välja toodud, peab muuseum oma auditooriumi mõistmiseks sellega kontaktis olema, kuid mitte üksnes passiivse sõnumite saatjana, vaid astuma siht- ja sidusrühmadega dialoogi. Käesoleva töö tulemuste osa esimeses peatükis annan ülevaate nendest muuseumide projektidest, mis valimisse valitud said, kirjeldades lühidalt, mis projektide sisuks on ning kuidas nende läbi kahepoolset suhtlust arendada prooviti.

3.1.1. Telliskivi *pop-up* muuseumi ja Mustamäe projekt

Telliskivi *pop-up* muuseumi ja Mustamäe projekt on Tallinna linnamuuseumi projektid, mis said alguse kogumispoliitika üle vaatamisest. Eesmärgiks võeti kaasaja kogumine, sest muuseumi kogudes ei olnud Tallinna elanike enda lugusid, fotosid ja esemeid (Nigulas, Rosenthal ja Pajula 2015). Kogumiseesmärgist kasvas välja soov anda osalejatele ka koheselt

midagi tagasi ning selle põhjal viidi läbi erinevaid tegevusi: Mustamäe päevadel osalemine, Telliskivi *pop-up* muuseum, sh kohalike elanike esemete ja mälestuste kogumine, intervjuud, näitusel toimuvad programmid, perepäev, vestlusõhtud, „Laena meile telliskivi“ ja „Märgi kaardile oma koht“ aktsioonid (Nigulas jt, 2015).

Peale projekti tegevuste läbiviimist korraldati muuseumis ka aktiivsemalt osalenutele tänuõhtu, kus räägiti nii tehtust kui ka võimalikest eesisevatest ettevõtmistest, luues tuleviku tarbeks juba eelhäälestuse. Kogu projekti vältel oli eesmärgiks näidata oma avatust uutele ja täiendavatele ideedele ning nii näiteks liitus projektiga enda initsiatiivil Pelgulinna gümnaasium, millest sündis kooliõpilaste kunstinäitus (Nigulas jt, 2015).

Tallinna linnamuuseumile andis see projekt, nagu ka eesmärgiks võeti, hulga materjale kogude jaoks, peamiselt intervjuude ja pildimaterjali näol, sellel oli tutvustav ja turunduslik aspekt ning projekt tutvustas muuseumit inimestele, kes varem seda märganud polnud. Muuseumi meeskonnale andis see projekt aga vajaliku esimese kogemuse ning võimaldadas kasutada uusi meetodeid, uut praktikat, katsetada ning selleläbi võimendas ka meeskonnatööd (Nigulas jt, 2015).

3.1.2. Teatri Kodu ja lastestudio

Teatri Kodu on Tartu Mänguasjamuuseumi juurde loodud lastele mõeldud teater. Teatri Kodu eesmärgiks on pakkuda väikelastele ja noortele turvalist ja väga sihtrühma põhist teatrielamust (Haga 2015). Mänguasjamuuseumi eesmärgiks Teatri Kodu loomisel oli kõnetada sihtrühmana Tartu peresid. Teatri Kodu juures on ka teatrinukkude muuseum ja lastestudio, mis pakuvad erinevaid, muuseumile omaselt harivaid, tegevusvõimalusi: õpitoad, sünnipäevapeod, lasteteatri stuudio, väikelaste laulu- ja tantsuring, pannkoogi- ja muinasjutuhommikud (Haga 2015). Teatri Kodu eripäraks on see, et kogu selle tööd veab põhimõtteliselt üks inimene, kes on kõikide külastajatega ka pidevalt väga lähedases kontaktis, saades vahetut tagasisidet ning selle põhjal ka järeldusi tehes. Lisaks sellele, et Teatri Kodu eesmärgiks on täita tühimikku sihtrühmapõhisel teatrimaastikul, on selle eesmärgiks tuua ka mänguasjamuuseumisse inimesi, kes muidu sinna ei satuks, küll aga käivad teatris, ning teisest küljest pakkuda erinevatele teatritruppidele ja –kollektiividele kohta, kus etendusi anda (Haga 2015).

Teatri Kodu eripärana on oluline välja tuua ka selle, et selle tegijad on väga lähedal külastajatele – etendusi juhatab sisse inimene, luues juba sellega võimaluse suhtluseks, ning peale etendust on võimalik koheselt ja personaalselt muljeid jagada, lisaks leiab mängukavast ka etendusi, kus lapsed saavad ise näitemängudes laval käia ja spontaanselt osaleda etendustes endas (Haga 2015).

Teatrinukkude muuseum annab võimaluse väga mitme erineva süvenemistasme ja huviga uurida erinevaid nukke, lavasid ja teatrivorme. Rõhutades veel kord Teatri Kodu, ja ka mänguasjamuuseumi, sihtrühmapõhisust, korraldatakse seal ka lastele mõeldud konverentse, kus lapsed tulevad kokku ja arutavad teemadel nagu armastus, vabadus, rahu, mure vms, luues sellega koha ja ürituse, kus lapsed saavad kokku tulla ja enda mõtetest rääkida (Haga 2015).

3.1.3. Tartu Ülikooli muuseumi kultuurivara projekt

Tartu Ülikooli muuseumi kultuurivara projekt sai alguse praktilisest vajadusest korrastada, süstematiseerida, projekteerida ja kirjeldada ülikoolile kuuluvat vara, millest selle ajani puudus ülevaatlik informatsioon (Meus 2015). Kultuurivara projekti eesmärgiks on Tartu Ülikooli ajaloolise, kuid kasutatava vara reaalne kasutusse andmine, et ühest küljest vähendada hoidlaruumi ja säilitada asja kasutamise läbi, teisest küljest aga tuua muuseumit inimestele lähemale, nende igapäevasesse ja argisesse keskkonda, ning selleläbi muuseumit ka tutvustada ning kasvatada kompetentsikeskuse olemust oma valdkonnas. Vähetähtis ei ole ka see, et selliste projektidega tegelemine annab muuseumitöötajatele lisaks põhikogumisele ja näituste tegemisele võimaluse tegeleda ka millegi käegakatsutavamaga (Meus 2015).

Kultuurivara projekti keskmes ongi üks tegevus – ülikooli ajaloolise mööbli uuesti kasutusse andmine, leides koostöös kasutajatega selleks kõigile osapooltele kõige mugavamad ja otstarbekamad lahendused. Muuseum astub seega kasutajatega vestlusesse, leides mõlema nõudmisi ja vajadusi (Meus 2015).

Kogu projekti keskmes on ühest küljest nii Tartu Ülikooli töötajate kui ka Tartu Ülikooli muuseumi praktiliste vajaduste lahendamine, teisalt aga nende kasutajate vajaduste rahuldamine, kelle väärtushinnangud on sellised, mis panevad neid kõrgelt hindama ja väärtustama ajalooliseid esemeid (Meus 2015).

3.1.4. Eesti Rahva Muuseumi näituseprojekt „Meie, mustlased“

Mustlaskogukonda ja nende kultuuri tutvustav näituseprojekt sai alguse ERMi omakultuuride osakonna soovist uurida vähemusrahvuste kogukondi ning Põhjamaadest saadud eeskujust samalaadse projekti läbiviimisel. Koostöös Valga muuseumiga läbi viidud projekti eesmärgiks oli koguda ja uurida mustlaskogukonda ning selle põhjal kokku panna näitus, mis tutvustab mustlaskogukonda Eestis (Lupkin 2015).

Sisu kogumiseks oli loodud põhjalik küsimustik ning esialgu oli eesmärgiks koguda ka esemeid, kuid lõpuks valminud näitus oli uurijate enda tehtud fotode põhine. Teisest küljeks oli selle projekti eesmärgiks rahva seas levivate klišeede kinnitamine või ümberlükkamine, vastavalt tulemustele, ning mustlaskogukonna tähelepanu juhtimine sellele, kas ja kuidas neil oleks võimalik oma olukorda Eestis parandada, suunates neid mõtlema sellele, mis võimalused selleks olemas võiksid olla (Lupkin 2015). Lõpuks näituse vormi kandva projekti sügavamaks eesmärgiks oli seega juhtida ühe konkreetse kogukonna enda tähelepanu sellele, kuidas nad saavad oma elu-olu paremaks muuta ning julgustada neid astuma tihedametes suhetesse ennast ümbritseva ühiskonna ning riigiga, kus nad elavad (Lupkin 2015).

3.1.5. Harjumaa muuseumi näituseprojekt „Lääne-Harju sugupuud“

Harjumaa muuseumis eksponeeritud näitus „Lääne-Harju sugupuud“ sai alguse muuseumist väljastpoolt tulnud ettepanekust – geoloogide selts võttis muuseumiga ühendust, esitas omapoolse idee ning sellest sai projekt alguse (Taimre 2015). Et projekti tulemus oleks sisukam, otsustas muuseum omalt poolt, lisaks oma füüsilise ruumi kasutada andmisele, panustada ka sisusse ning seletada sugupuude uurimise temaatikat ka laiemalt. Ehk esilagu väljastpoolt muuseumi tulnud ideele pakkus muuseum välja omapoolse täienduse (Taimre 2015). Lisaks näitusele korraldati ka uurimispäevasid ja vestlusringe, mis teemast huvitatud kokku tõi ning pakkus võimalust sugupuude uurimise temaatikal arutada (Taimre 2015).

Kuigi see projekt oli võrdlemisi spetsiifiline, oli selle ehk suurim ja ka olulisim aspekt just kohaliku kogukonna vaatepunktist, piirkondliku identiteedi kasvatamine – lisaks sugupuuuurijatele jõudsid näitusesaali ka kohaliku kogukonna erinevate põlvkondade uurijad, kellel oli võimalus näitusesaalis sugupuudel näpuga järele ajada ning huvitavate uute teadmiseni jõuda (Taimre 2015).

3.1.6. Põlva talurahvamuuseumi sõprade selts

Põlva talurahvamuuseumi sõprade selts on mittetulundusühing, mis on loodud Põlva talurahvamuuseumi toetuseks ning mille peamiseks praktiliseks eesmärgiks, lisaks erinevate väiksemate projektide läbiviimisele, on hankida MTÜ-na muuseumile rahalist toetust (Veski 2015).

Põlva talurahvamuuseumi eripäraks on see, et tegemist on väikese kogukonna muuseumiga ning selle olemus ja tegevus on väga tihedalt kohalike inimestega seotud – nii mõneski aspektis on keeruline, kui mitte võimatu, tõmmata eraldusjoont muuseumi tegevusele, muuseumisõprade seltsi tegevusele ning kohaliku külarahva tegevusele. Muuseumisõprade selts põhineb suuresti kogukonnatundel, ühistel eesmärkidel ja vajadustel ning vabatahtlikkusel (Veski 2015).

Erinevateks väikeprojektideks, mida muuseumisõprade selts eest veab, on kõiksugused tegevused, alates hoogtöö-päevakutest ja kaasaja lugude kogumisest näitusesaali kuni muuseumi viidanduse parandamiseni ja ühiste koolituste korraldamiseni. Seejuures on muuseumisõprade selts täitnud ka vahendaja ja liitja rolli, tuues ühistel eesmärkidel kokku erinevate külakogukondade liikmeid (Veski 2015).

3.1.7. Eesti Meremuuseumi tagasiside ja kaasamisprojektide esimesed sammud

Eesti Meremuuseumi koos Lennusadamaga paneb suurt rõhku oma toodete ja teenuste testimisele sihtrühmade peale – kõike seda, mida muuseum pakub, kontrollivad nad eelnevalt oma külastajate peal, olgu selleks siis haridusprogramm või mõni muu uus teenus ning eesmärgiks on see, et lähitulevikus hakkaks muuseumi ka oma näituseprojekte korrigeerima ja täiustama koostöös just nende inimestega, kellele need mõeldud on ning kes sellest valmimise järgselt osa peaksid saama (Visnapuu-Sepp 2015).

Lisaks tagasiside väärtustamisele toodete ja teenuste arendamisel on meremuuseumis korraldatud väiksemaid kaasamisaktsioone, mida ei ühenda küll üldisem kaasamisstrateegia, kuid mille näol on tegemist esimeste katsetustega (Visnapuu-Sepp 2015). Käesoleva aasta Muuseumiööl viidi läbi osalusaktsioon, mille käigus muuseumikülastajad said

märkmepaberitega märgistada oma lemmikud muuseumi ekspositsioonisaalis ning aasta esimeses pooles algatati inimeste isiklike lugude kogumisaktsioon „Minu päev merel“ (Visnapuu-Sepp 2015).

Lähitulevikku planeeritud Lennusadama püsiekspositsiooni uuendamisel planeeritakse samuti tugineda just sellele, mida, kus ja kuidas nende sihtrühmad näha tahavad (Visnapuu-Sepp 2015).

3.1.8. Tartu linnamuuseumi tagasiside küsitlus ja projekt „Üle jõe“

Kuigi Tartu linnamuuseumis ei ole sisse viidud ulatuslikke ja regulaarseid tagasiside vorme, viidi 2010. aastal turismikorralduse praktikanti abil läbi põhjalik küsitlus-analüüs selle kohta, kus on Tartu linnamuuseum nähtav, mida inimesed sellest arvavad, kuidas hindavad selle ekspositsiooni jne (Siemer 2015). Kuna põhjalikult uurimusest on möödas juba 5 aastat, plaanib Tartu linnamuuseum teha ka sarnase kordus-uuringu, et saada aktuaalsem pilt ning luua võimalikke võrdlusemomente, kasutades sel korral meetodina küll veidi erinevat meetodit. Muuseumi jaoks on oluline küsida seda, mida nende peamised sihtrühmad neist arvavad ning kas, kus ja kuidas nad nende tegevust üldse näevad (Siemer 2015).

Võttes eeskujuna Tallinna linnamuuseumi Telliskivi *pop-up* muuseumist, alustas Tartu linnamuuseum käesoleva aasta alguses projektiga „Üle jõe“, mille eesmärgiks on viia muuseum nelja seina vahelt välja ja keskenduda oma tähelepanu ühele Tartu piirkonnale (Siemer 2015). „Üle jõe“ projekt koosneb rändnäitusest, sotsiaalmeedia kanalist, vestlusõhtutest, talgupäevadest, erinevatest (ratta)retkedest ja mitmetest teistest kogukonda kaasavatest tegevustest (Siemer 2015).

Kõigi nende erinevate tegevuste eesmärgiks on üles leida aktiivsemad inimesed ja koondada neist jõud, mis peale muuseumi projektist väljumist ettevõtmist edasi viiks ja arendaks, ning panna algus ühe piirkonna identiteedi kujundamisele (Siemer 2015). Projekti kaugemaks eesmärgiks on seega muuseumi projekti põhjalt luua kogukonna selts, sarnaselt Tartu teistele linnaosaühendustele, ning hakkaks muu hulgas välja andma ka linnaosa ajalehte, mida veab praegu eest linnamuuseum (Siemer 2015).

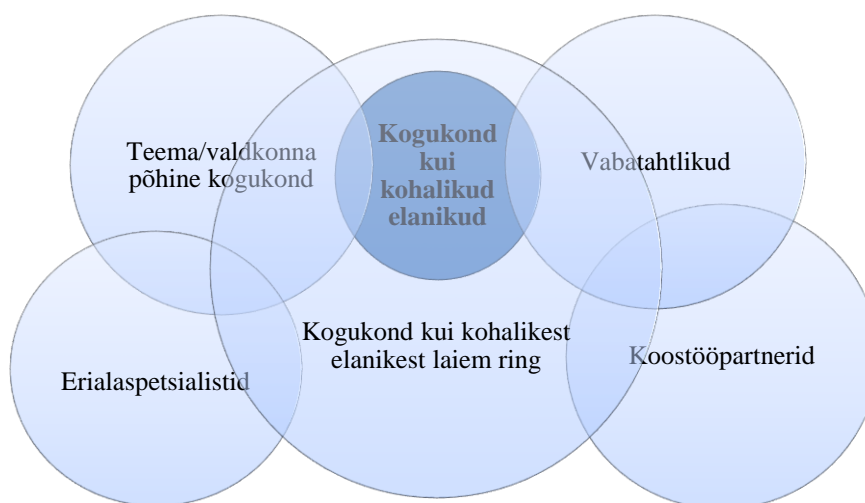
3.2. Siht- ja sidusrühmad

Käesolevas peatükis vaatan lähemalt erinevaid muuseumiküllastajatega seotud aspekte. Peatüki esimeses pooles toon välja intervjuudes välja toodud seisukohad sellest, milliseid erinevaid osapooli kaasamisprojektides nähakse. Kui töö teooria osas oli põhirõhk küllastajatel, pidades selle all silmas inimesi, kellele on suunatud kaasamisprojektide fookus, siis nagu intervjuudes ka selgus, ei ole enamiku projektide puhul võimalik rääkida üksnes kahest osapooldest, muuseumist ja küllastajast, sest seotud osapooli on tunduvalt rohkem.

Peatüki teises pooles toon välja muuseumiküllastajaga seotud tulemused: millist rolli tahab kanda muuseumiküllastaja, mida ta muuseumiküllastuselt ootab ning kuivõrd oluline on küllastaja jaoks anda oma panust. Siinkohal on oluline rõhutada seda, et kõik välja toodavad seisukohad põhinevad üksnes muuseumitöötajate isiklikul arvamusel ja hinnangul ning kindlasti ei võimalda teha ümberlükkamatuid järeldusi. Küll aga annab peatükk hea ülevaate sellest, millisena näevad muuseumitöötajad muuseumi küllastajaid.

3.2.1. Erinevad osapooled

Käesolevas töös vaatluse all olnud kaasamisprojektid näitasid, et nende läbiviimisel ei saa üldjuhul rääkida vaid kahest osapooldest, muuseumist ja selle küllastajast, vaid sõltuvalt projekti olemusest kaasatakse sinna ka mitmeid teisi osapooli. Joonisel 3 on välja toodud intervjuudes välja toodud peamised kaasamisprojektide osapooled.

Joonis 3. Kaasamisprojektide läbiviimisesse kaasatud osapooled.

Kohalik kogukond. Väga paljude, kui mitte enamiku, kaasamisprojektide keskmes on kohalik kogukond. Kui mõistete peatükis defineerisin kogukonda kui inimrühma, keda võivad ühendada nii teadmised, väärtused, arusaamad, tavad, päritolu, elupaik, amet, hobid, huvid, oskused vms, siis läbiviidud intervjuudes räägiti kohalikust kogukonnast pigem kui ühe kindla piirkonna elanikest ehk inimrühmadest, keda ühendab ühine elupaik. Huvide ja eelistuste põhjal moodustuvast valdkonnapõhisest kogukonnast räägin lähemalt järgmises punktis.

Kohaliku kogukonna kaasamine on eriti tähtsal kohal just väiksemate muuseumide puhul, kus kohalikke elanikeni on ka mõnevõrra lihtsam jõuda. Nii näiteks tuli intervjuus Maris Veskiga välja, et rääkides väikeses külas asuvast muuseumist, on raske tõmmata piiri erinevate rollide vahele, samas Meremuuseumi kohalikust kogukonnast rääkides ütles Triin Visnapuu-Sepp, et suure linna, nagu Tallinna, puhul on kohalikke raske määratleda ning paika tuleb panna mingid kriteeriumid.

MV: „Siis kogu see ümbritsev keskkond ja selline küla kaasamine ja... ja see on hoopis teist moodi kui on linnamuuseumidel. // Et see küla kogukond nagu, kõik teavad kõiki, tunnevad...”

Ka nii Tallinna kui Tartu linnamuuseumi kaasamisprojektid näitasid, et suurt linna tervikuna ei ole otstarbekas püüda ning lähtuvalt projekti eesmärkidest tõenäoliselt mitte ka kasumlik.

Kohalikust kogukonnast rääkides on aspektina oluline välja tuua ka see, kas on olemas juba kogukonda ühendav organisatsioon või ühendus, või mitte. Tallinna linnamuuseumi projekti puhul oli muuseumil võimalus koostööd teha erinevate asumiseltsidega, Tartu linnamuuseum võttis oma kaasamisprojekti eesmärgiks seevastu just taolise ühenduse loomise. Kui ühenduse või organisatsiooni kaudu kogukonnale lähenemine tundub mõnevõrra efektiivsema variandina, kui püüda eraldiseisvaid üksikisikuid, siis ERMi mustlasprojekt näitas seda, et olemasolevad katusorganisatsioonid ei pruugi alati täita endale võetud ülesandeid ning osutada pigem fiktiivseteks ühendusteks.

KL: „Võib-olla see oligi, et me lähenesime täiesti valesti. Me otsisime nagu nii öelda juhtkontakte, et kedagi, kes oleks nagu kogukonna juht ja kes läheks ja tutvustaks seda ideed ja mõtet nendele mustlastele ja siis tuleme meie kõik ja eeltöö on ära tehtud ja siis saab hakata aga intervjuusid tegema. Aga vot seda moodi see asi üldse ei töötanud.”

Valdkonnapõhine kogukond. Lisaks kohalikule kogukonnale saab eraldi määratleda ka valdkonnapõhist kogukonda. Valdkonnapõhise kogukonna märksõnaks on ühised huvid ja hobid mingisuguse konkreetse teema lõikes. Meremuuseumi valdkonnapõhiseks kogukonnaks on näiteks purjetajad, Teatri Kodu puhul aga teatrihuvilised. Valdkonnapõhised kogukonnad on kindlasti olulised eeskätt teemamuuseumidele, kuid erinevate projektide raames kindlasti ka piirkondlikele muuseumidele, kasvõi Harjumaa muuseumi ja Eesti Genealoogide Seltsi näitel.

Valdkonnapõhise kogukonna oluliseks omaduseks on kindlasti see, et neil on võimekus pakkuda muuseumile spetsiifilisi teadmisi, oma kompetentsi, pakkudes sellega võimalust partnerluseks. Võttes muuseumi eesmärgiks rääkida mingil kindlal teemal, on valdkonnapõhise kogukonna näol tegemist kindlasti ka potentsiaalsete muuseumiküllastajatenä. Valdkonnapõhise kogukonna peamise miinusena võib välja tuua selle, et olenevalt teemast, võib see kogukond olla väga väikene.

Valdkonnapõhiseid kogukondasid ühendab tihtipeale organisatsioon või katusühendus, kuhu alla koondunutega on läbi ühenduse lihtne kontakti luua. Paljudel sellistel ühendustel on ka laialdasemad võrgustikud, mis võimaldavad ühe teema piires muuseumil jõuda rohkemate inimesteni. Kui kohalikke kogukondasid ühendavate seltside ja liitude võimaliku ohukohana sai välja toodud nende võimalik fiktiivsus, siis erialaseltside puhul seda probleemi intervjuudest esile ei tõusnud.

Erialaspetsialistid. Kuigi muuseumid on oma valdkonnas kompetentsikeskused, ei ole harvad olukorrad, kus vajalikke teadmisi on vaja juurde hankida väljastpoolt muuseumit. Mustlaskogukonna näituseprojekti läbiviimisel kasutas ERM näiteks professionaalseid etnograafe, Tartu Ülikooli muuseum oma kultuurivara projekti raames toetub palju muuseumiväliste restauraatorite abile ning Põlva talurahvamuuseumi sõprade selts otsis viidanduse projekti elluviimisel kunstniku samuti väljastpoolt muuseumit.

Erialaspetsialistide näol on tegemist just sisu loova ja projekte ellu viia aitava poolega, ehk partnerite ja abikätega, kes aitavad muuseumil kokku panna võimalikult head sisu ja lahendust, et pakkuda muuseumiküllastajale parimat võimalikku tulemust.

Koostööpartnerid. Enamikus intervjuudes toodi välja seda, et kaasamisprojektide läbiviimise juures on tihti ka koostööpartnereid, kellega edukaid partnersuhteid luues saab muuseumiküllastajatele pakkuda huvitavamat ja mitmekülgsemat kogemust. Koostööpartnerite rohkus ja sellest tulenevad väga eriilmelised ettevõtmised tulid eriti esile just Telliskivi *pop-up*

muuseumi puhul, kus projektis osalesid lisaks kohalikele asumiseltsidele ja omavalitsusele ka mitmed mittetulundusühingud nagu Telliskivi loomelinnak, Linnalabor ning mitmed teised asutused, mis kõik võimaldasid projekti tegevusi avardada ja laiendada.

KN: „*Pelgulinna gümnaasiumi kunstiõpetaja tuli meie üleskutse peale ise meie juurde oma ideega, et tema sooviks teha oma õpilastega kunstinäitust meie Telliskivi pop-up muuseumi juures, ee... ja see idee, mille me töötasime koos välja, oli minu tuleviku Telliskivi ehk siis et õpilased võtsid, valisid igäiks endale mingisuguse koha Telliskivi tänaval, mis neile sümpatiseeris, mis pani neil mõtted lendama...*“

Mis Teatri Kodu puhul ehk kõige paremini silma torkas, oli see, et isegi kui osapooltele on osaluslävi üpris kõrge (teatritrupid ja –kollektiivid peavad oma etendused vastavalt auditooriumile ja ruumile ümber kujundama), ei ole see osalemise takistuseks, sest Teatri Kodu näol on loodud uus ja omanäoline võimalus just koostööpartnerite enda jaoks ning sellele puudub Eestis alternatiiv. Ehk pakkudes osapooltele uut ja huvitavat väljundit, ei pruugi huvi ka kõrgeast osaluslävest tingituna kahaneda. See eeldab muidugi osapoolelt ka teatud ressursse, mida ta peab olema valmis kulutama või panustama.

Erinevatelt koostööpartneritelt nõuab igasugune tegevus pealehakkamist ja tahtmist, väikeste muuseumide puhul eriti ka just soovi oma kodukohta toetada. Erinevad koostööpartnerid on kindlasti oluline võimalus selleks, et leida uusi ja huvitavaid lahendusi, pakkuda eriilmelisi ettevõtmisi ning seeläbi pakkuda uudseid kogemusi nii regulaarsetele muuseumikülastajatele, kui ka uutele potentsiaalsetele külastajatele.

Vabatahtlikud. Lisaks muuseumitöötajatele ning eelpool mainitud erinevatele osapooltele, kasutatakse Eesti muuseumides ka vabatahtlike abi, võrreldes Lääne-Euroopaga küll mõnevõrra vähem. Kui intervjuudes toodi välja, et vabatahtlike kasutatakse näiteks Meremuuseumis erinevate suurürituste läbiviimisel või Põlva talurahamuuseumis heakorra töödel, siis tasemeni, kus vabatahtlikud viivad läbi haridusprogramme või giidivad ekskursioone, on veel pikka maa minna, ning kindlasti peavad Eesti muuseumid endalt küsima, kas see on üldse tee, mida mööda minna tahetakse.

Vabatahtlikelt eeldab muuseumi töös kaasalöömine tugevat motivatsiooni ning tahtmist, mida, taaskord, on kindlasti lihtsam saavutada väikestel muuseumidel väikestes kogukondades. Samas on vabatahtlik töö kindlasti tugevalt seotud kohaliku kogukonna ning ka valdkonnapõhise kogukonnaga, mis on juba iseenesest motivatsiooniallikeks.

Muuseum ei saa aga vabatahtlike kasutamist võtta üksnes kui kasumlikkust, sest vabatahtlike kasutamine nõuab ka muuseumilt endalt arvestatavaid ressursse. Vabatahtlikest tuleb juttu ka töö järgmistes, barjääre puudutavates osades, kus on lähemalt analüüsitud seda, mida vabatahtlike kasutamine muuseumile tähendab ning kas selle näol on tegemist ka ressursside kokkuhoiuga.

Arvukate osapoolte kaasamine erinevate projektide läbiviimisel on kindlasti võimalus, kuidas parendada sisu ning täiustada atraktiivsust. Kuid kõikide väljatoodud osapooltega on seotud ka mitmed tõrked ja takistused, seotult näiteks hirmuga näida koostööpartnerite otsimisega nõrgana või oskusega hoida motiveeritult planeerimis-ümarlaua taha koos mitmeid erihuvidega osapooli. Erinevaid takistusi, mis on seotud erinevate osapoolte kaasamisega vaatlen lähemalt tulemuste osas, mis keskendub mitmesugustele barjääridele, ning lahendusi selleks, kuidas võimalikke kitsaskohti ületada, pakun käesoleva töö järelduste ja diskussiooni osas.

3.2.2. Külastajad

Kõikide kaasamisprojektide keskmes on külastajad, nende ootuste ja vajaduste täitmine. Selleks aga, et neid täita, on esmatähtis teadmine sellest, millised need ootused ja vajadused üldse on.

Kui teooria osas sai välja toodud, et muuseumikülastajad jagunevad erinevate külastajatüüpide vahel, selle alusel, millised on nende motivatsioonid ja sellest tingitud süvenemisastmed, siis ka käesolev uuring tõi välja selle, et muuseumikülastajate seas on väga erinevate soovidega inimesi, kes loodavad muuseumis rahuldada erinevaid vajadusi.

Intervjuud näitasid, et raske on hinnata seda, kui palju on neid inimesi, kes tahavad erinevate aktsioonide ja projektidega kaasa tulla, ning neid, kes eelistavad jääda passiivsemateks külastajateks – on mingi osa inimesi, kes ei tahagi kunagi oma arvamust avaldada ja kaasa teha ja ka see on täiesti normaalne. Kindel on aga see, et kuigi suurusjärku on raske määrata, on mõlema poole esindajaid olemas, seda näitasid ka kõik läbiviidud kaasamisprojektid.

Oluliseks faktoriks erinevate tegevustega kaasa tulemisel on see, mida muuseumikülastajalt nõutakse. Intervjuudes toodi välja, et neid inimesi, kes tahavad olla kaasatud, eriti sügavamalt, ei ole palju. Samas tuleb kriitiliselt hinnata seda, kuivõrd muuseumid tegelikult oskavad inimesi kõnetada, et neid osalema kutsuda. Selle juures toodi intervjuudes näitena erinevaid

veebiplatvorme, kuhu piltide, videote jms lisamine on ülimalt populaare, samas kui sarnane üleskutse välja saata muuseumi poolt, on osalusaktiivsus väga madal.

KL: „Ja siiamaani ja inimesed väga hea meelega tegelikult tahavad midagi postitada ja midagi kaasa teha. Aga kui mängu astub muuseum, siis ee... enamasti ei lähe see nagu õnneks millegi pärast.“

On oluline küsida, kust tuleb selline märkimisväärne vahe ning kas kaasatulijaid oleks oluliselt rohkem, kui kõnetamisoskus paraneks. Sihtrühmadeni jõudmist ja kõnetamisoskust vaatan lähemalt barjääride peatükis.

Tallinna linnamuuseumi Telliskivi projekt näitas seda, et mida kõrgem on osaluslävi, seda vähem on inimesi, kes on valmis sellega kaasa tulema – lihtsates tegevustes osales tunduvalt rohkem inimesi kui rohkem aega ja vaeva nõudvates ettevõtmistes. Tartu Ülikooli muuseumi kultuurivara projekti puhul tõusid esile aga just inimeste isiklikud väärtused – kõrge osalusläävega projektides osalevad need inimesed, kes seda konkreetset tegevust või asja, mille ümber see tegevus toimub, **väärtustavad**. Osalemine võib tähendada ka seda, et inimene peab kuigi palju oma mugavustsoonist välja tulema ja kõik ei ole kindlasti valmis seda tegema, eriti, kui see ei rahulda mingisugust inimese jaoks olulist vajadust. Mitmes intervjuus tuli esile ka see, et kuna muuseum oma tegevusega ei täida inimeste esmavajadusi ning muuseumikülastamine on tegevus, mida tegemata saab ka elada, siis oleneb muuseumi külastamise otsuse langetamine väga palju sellest, mis on konkreetse inimese jaoks oluline.

Telliskivi ja Mustamäe projektide puhul olid arvukad osapooled, sh Telliskivi *pop-up* muuseumi külastajad, väga alid ettevõtmisega kaasa tulema, andes algusest peale sellega märku, et selline projekt on neile oluline. Osalenud kohalikele elanikele andis see korraldajate sõnul **kontsentreeritud ülevaate oma ajaloost, nad said tagasi muuseumi kogutud teadmise**. Projektiga loodi **võimalus kohapeal mõelda**, mis on neile oluline, ning ka selle tundmine, et **nende mälestused ja lood ning arvamused on ka muuseumile olulised**. Teatud osa külastajatest oli sellise võimaluse kasutamiselt ilmselgelt väga huvitatud.

LT: „Üks asi, mis nad said, et kui nad üritustel käisid, et kindlasti nad said ee... siis nad said ee... suhelda teiste sarnaste inimestega, et ee... seal toimusid nagu vestlusringid ja noh nad said nagu nõu küsida. Et see oli kindlasti, ma arvan, et ee... see oligi nagu kõige suurem väärtus nagu nende jaoks.“

Mida huvitavana veel välja tuua on muuseumi poolne kohanemis- ja muutumisvõime. Projekti läbiviimise käigus, vastavalt huvitatud osapoolte vajadusele, on see väga oluline omadus. Teatri Kodu puhul tähendas see näiteks eelkõige seda, et kui alguses loodi teater väikelastele, siis praktika näitas, et tegelikult on vaja kogu pere teatrit, ning see pani natukene ümber mõtlema ka pakutavat sisu.

Erinevate projektide ja tegevuste üheks oluliseks eesmärgiks on kindlasti ka see, et **pakkuda külastajale emotsiooni, pakkuda elamusi ja luua mälestusi.**

AH: *„Üks hästi suurtest eesmärkidest ongi see, et ma ikka tuletan siin oma töötajatelt ka meelde, et uskuge mind, 10-20 aasta pärast on terve põlvkond ja mitu põlvkonda lapsi kasvanud, kelle jaoks jääb eluks ajaks see maja meelde, öeldes, et see on see, kus ma esimest korda nägin seda etendust. Kuni sinnani, et siin oligi üks tädi, kes võttis vastu ja oli alati olemas ja alati kuulas, et me nagu arvame, et see on töö, aga tegelikult me anname nagu see, mida tuleb teadvustada, et me pakume elamusi ja tegelikult teeme seda lapsepõlve kujunemise mõttes hästi suure sammuga tegelt.“*

Oluline on ka, muuseumidele omaselt, mitte läbi õpetamise, vaid **läbi kogemuse tulev hariv aspekt.**

Erinevaid kaasamistegevusi läbi viies on nende üheks oluliseks väärtuseks külastajate jaoks ka see, et sihtrühmal oleks võimalik omavahel **neid huvitavaid teemasid suhelda ja arutleda.**

KN: *„Et oli võimalus, neil oli võimalus ka panustada siis omalt poolt ja võib-olla nad nägid, et nende see kogemus või mälestused, et see on ka oluline, nende arvamus on oluline.“*

MR: *„Tegelikult nad said nagu koha peal ka mõelda, näiteks mis on neile oluline.“*

Harjumaa muuseumi näituseprojekti ümber loodud vestlusringid seda eesmärki kindlasti just täitsid, pakkudes sarnase huviga inimestele võimalust tulla kokku ja üksteisega suhelda, arvamusi vahetada ja nõu küsida. Kui Harjumaa muuseumi projekti puhul oli arutellu astujate näol tegemist väga konkreetsete huvidega inimestel, siis Tartu linnamuuseumi „Üle jõe“ projekti raames peetud vestlusõhtud kutsusid kaasa mõtlema kõiki, kes teema vastu huvi tundsid, olles siis teemaga seotud kas lähemalt, isiklikul tasandil, või siis kaugemalt, teema vastu lihtsalt huvi tundes.

Nii Harjumaa muuseumi näituseprojekti kui ka Meremuuseumi planeeritavate projektide puhul on oluliseks küsimuseks see, kui kitsalt fookust seada, sest see aspekt määrab suures osas selle, kellel on olemas vajalikud oskused ja teadmised, et arutellu astuda, ning kes seda ka tegelikkuses teevad. Kitsale ringkonnale huvipakkuva teema tõstatamine näituseruumis või erinevates tegevustes selle ümber kõnetab suure tõenäosusega väga väheseid, spetsiifilise huviga inimesi. Samas laiemate ja üldisemate teemade tõstatamine kõnetab tõenäoliselt rohkemaid inimesi. On oluline, et eesmärgi seades on sellele ka juba mõeldud – keda ja kui palju ühe või teise projektiga kõnetada soovitakse. Seda on oluline aga kindlasti vaadata ka sellest aspektist, et mida spetsiifilisem on fookus ja mida eksperdi-põhisem lähenemine, seda sisukam on tõenäoliselt selle tulem. Spetsiifilisemate huvidega inimestele suunatud näitena saab intervjuude põhjal välja tuua Meremuuseumi merefoorumid, mis ongi loodud eesmärgiga pakkuda midagi valdkonnahuvilistele, seevastu Tartu linnamuuseumi „Üle jõe“ projektide vestlusõhtud kutsuvad osalema erinevaid inimesi, kellel ei pea olema ühe kindla valdkonna vastu spetsiifiline huvi ning vajalikud taustateadmised.

Võttes kokku eelnevalt välja toodu, on oluline kaasamisprojektide läbiviimisel luua lahendusi, mis oleks erineva osalusläävega ning pakuksid panustamise võimalust erinevatele muuseumikülastajatele, kelle süvenemis- ja osalushuvi on samuti erinevad. Intervjuud näitasid, et muuseumikülastajate soovid on erinevad ning mitmetasandiliste võimaluste loomine võimaldab kaasata rohkemal arvul inimesi.

Vajadused, mille rahuldamist muuseumikülastajad muuseumilt ootavad, on paljuski kattuvad ka teooria osas väljatooduga, kus jäid kõlma **hariduslikud eesmärgid, sotsiaalsed aspektid ning psühholoogilised vajadused**. Läbi viidud intervjuud näitasid, et külastajate jaoks on oluline hariv aspekt, nii üldiste teadmiste näol kui ka teadmiste ajaloost, mis mingit pidi on nende endaga seotud, näiteks elukohta puutuv. Lisaks teadmistele tõid intervjuueeritavad välja, et muuseumikülastajad ootavad muuseumikülastuselt emotsiooni, elamust ning mälestuste loomist ehk oma psühholoogiliste vajaduste täitmist. **Rolli, mida muuseumikülastaja võtab, määravad paljuski tema isiklikud väärtushinnangud** ning tema jaoks on panustades ja osaledes oluline tunda, et see sisend, mille ta annab, on väärtuslik ja vajalik. Muuseumikülastaja jaoks on oluline ka see, et tal oleks võimalus muuseumis kohapeal kaasa mõelda ning suhelda ja arutleda inimestega, kellega teda ühendab huvi sama valdkonna või teemapüstituse kohta ehk et muuseum täidaks ka sotsiaalset aspekti.

3.3. Kaasamine: miks ja kuidas

Antud peatükis anna ülevaate sellest, millistel eesmärkidel analüüsitud kaasamisprojekte läbi viidi ning milliseid mudeleid ja tegevusi selleks kasutati. Intervjuudes välja toodule toetudes toon välja ka arvamuse selle kohta, milliseid kaasamise mudeleid Eesti muuseumides peamiselt kasutatakse.

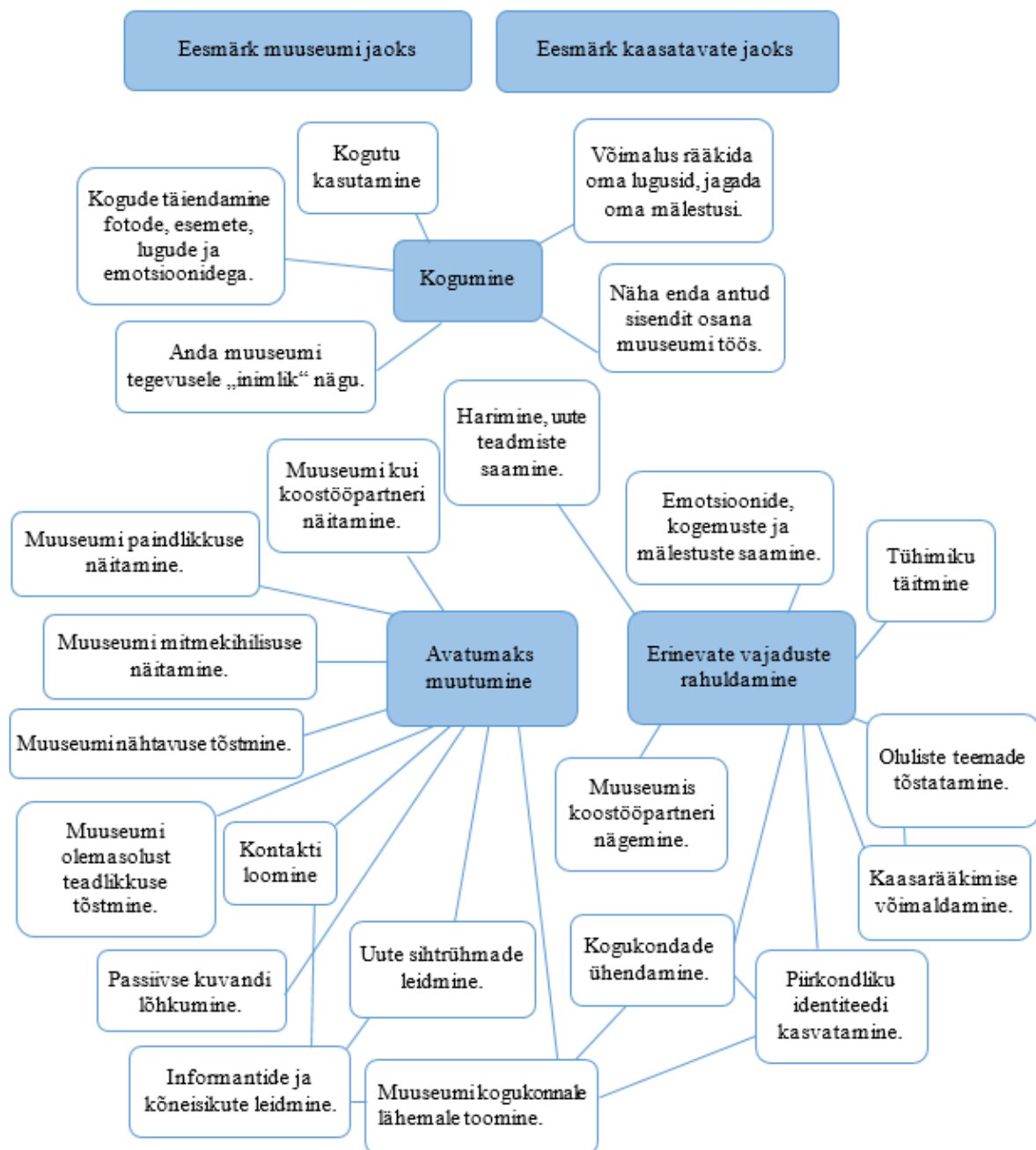
3.3.1. Kaasamise eesmärgid

Käesoleva töö teooria osas tõin välja mitmeid erinevaid eesmärke mida kaasamisprojektide läbiviimisel täita võib, uute sihtrühmade ligitõmbamisest haridusliku sisu pakkumise ning ühiskonnale vajaliku kõneaine tekitamisega. Ka läbiviidud intervjuud näitasid, et erinevatel kaasamisprojektidel võib olla arvukalt erinevaid eesmärke.

Intervjuudes toodi välja väga mitmesuguseid eesmärke, mida erinevatele kaasamisprojektidele seada saab, ning mis aspektides kaasamisest kasu võib olla. Välja toodud eesmärgid saab suures osas jagada kahes: esiteks eesmärgid, mida kaasamisprojektid täidavad muuseumide jaoks, ning teiseks eesmärgid, mis on seatud lähtuvalt muuseumikülastajast. Ülevaate väljatoodud eesmärkidest annab joonis 4. Joonis 4 puhul on oluline silmas pidada seda, et kõikidel eesmärkidel on peaaegu alati kaks poolt ehk iga tegevus kannab teatavat eesmärki muuseumi jaoks ning teatavat eesmärki teiste osapoolte, sh muuseumikülastajate, jaoks. Joonisel näha olev eesmärkide jaotus on välja toodud selle põhjal, kumma osapoole eesmärgina seda intervjuudes peamisena välja toodi. Seega kannavad kõik joonisel olevad eesmärgid väärtust mõlema poole jaoks, kuigi joonisel on nad paigutatud ühe või teise poole alla.

Intervjuudes välja toodud kaasamisprojektide eesmärgid saab, lähtudes muuseumidest, jagada kaheks suuremaks blokiks: kogumistöö ning avatumaks muutumine. Kolmanda jaotusena toodi intervjuudes välja need eesmärgid, mis on eelkõige olulised just muuseumikülastaja jaoks.

Kaasamise üheks eesmärgiks on **koguda ja uurida kogukonda**, kelle puhul seda varem ei ole tehtud. Eriti on see oluline selliste asjade, mälestuste, lugude, fotode, esemete vms kogumisel, milleks hiljem enam võimalust ei pruugi tekkida (mälestused hääbuvad, põlvkonnad kaovad).

Joonis 4. Erinevad eesmärgid, mida kaasamisprojektid täita saavad ning mida nende läbiviimisel rahuldada saab.

Kogude täiendamine kaasamise abil aitab **dokumenteeri** elukeskkonna muutusi läbi **inimeste enda lugude** ehk koguda asju, mis tavapärase kogumispoliitika abil muuseumisse ehk ei jõuaks. Väga oluline on ka emotsioonide kogumine, mis võimaldab **muuseumi loodule anda „inimlikuma“ näo**. Nagu ka teooria osas sai välja toodud, on külastajate enda antud või loodud

sisu nende enda jaoks palju autentsem ning aitab muuseumikogemust siduda nende enda isiklike kogemustega, tuues seeläbi muuseumit külastajale lähemale.

TV: *„Et ja selle, selle nüanss on see, et tegelt need inimeste enda jutustused on need, kui me näitust koostame, millest me nagu kõige rohkem puudust tunneme. Et oleks tarvis noh seda emotsiooni sinna juurde.“*

MV: *„... lugude kogumist võiks jah nagu rohkem olla, et selle peale sageli ei tulegi, et see ju alles on, et küll me seda mäletame ja teame ja, ja... selle masu kogumisega on sama moodi, et oo, et me mäletame küll, alles oli. Aga läheb mõni aasta mööda ja siis mäletatakse väga üldiselt, et oli mingi keeruline aeg.“*

Teisest küljest annab inimeste lugude kogumine neile **tunde, et muuseum väärtustab neid** ja nende kogemusi ning on kindlasti võimaluseks, kuidas inimesi muuseumile lähemale tuua. Lisaks kogude täiendamisele on oluline ka selle **kogutu „käibesse“ tagasi laskmine**, näidates, et nende panusel on ka rohkemaid tagajärgi kui kuskile kaugesse ja sügavasse arhiivi talletamine. Teisest küljest näitab see ka seda, kui võrd muuseumi hindab külastajate poolt antud sisendit ning peab seda vääriliseks eksponeerida koos teiste muuseumis leiduvate varadega.

Mitmes intervjuus toodi välja seda, et kaasamisprojektide üheks eesmärgiks on **tuua inimesi muuseumile lähemale** ning **näidata muuseumit kui koostööpartnerit**. Analüüsitud Tartu Ülikooli muuseumi kultuurivara projekti näol on selles suunas ka edusamme tehtud ning eesmärgiks seatud valdkonnas on muuseum järjest enam muutunud arvestataks kompetentsikeskuseks.

MM: *„...ja see oli nagu kindlalt selline edasipakkuv asi, et kui keegi näeb kusagil, et nii on tehtud, siis on osatud väga palju muuseumi poole pöörduda ja suur heameel on see, et järjest rohkem tegelikult nagu pöörduakse viimasel ajal...“*

Ehk kui projekti käigus korrastatakse ja antakse välja ajalooliseid mööbliesemeid ja jagatakse teadmisi selle kohta, kuidas neid kasutada, on muuseumi poole pöördunud ka mitmed sellised inimesed, kes ei ole otseselt selle projektiga seotud olnud, kuid sellest kuuldes on küsinud enda valduses olevate esemete kasutamise ja hooldamise kohta nõu ja abi. See parandab **muuseumi nähtavust** ja aitab tõsta muuseumi kui kompetentsikeskuse kuvandi süvenemist.

Kaasaaja kogumises oli edukas Tallinna linnamuuseumi Telliskivi *pop-up* muuseumi projekt, mille erinevate tegevuste tulemusena sai muuseum arvestatava hulga sisendit inimeste igapäevaelu dokumenteerimisel ning teisest küljest andis ka eelpool väljatoodud tunde inimestele sellest, et nende teadmised on muuseumi jaoks sama väärtuslikud kui muu kogutav. Inimeste isikliku panuse kogumine on ka üks viise, millega muuseum saab näidata seda, et muuseumile on oluline inimestega **koos tegemine** ning kogu muuseumide tegevuse keskmeks ongi just need.

Muuseumi kuvandi **muutmine avatumaks** on kindlasti üks kaasamisprojektide läbiviimise olulisematest eesmärkidest, seda nii analüüsitud teooria põhjal kui ka läbiviidud intervjuude alusel. Erinevad kaasamisaktsioonid on kindlasti heaks vahendiks **muuseumi statsionaarse ja jäiga kuvandi muutmisel** ning võimalus saata sõnumeid selle kohta, et muuseum võib olla paljudele erinevatele organisatsioonidele koostööpartneriks ning näitamaks, et **muuseumi olemus on väga mitmekihiline**.

MR: „... tegelikult me ikkagi natukene tahtsime nende kahe aktsiooniga muuta ka sellist muuseumi kuvandit, et me olemegi avatud ja noh võib-olla on asi ka selles, et pigem ise alati kasutame neid passiivseid meetodeid, et siis keegi ei saagi tulla küsima ja pakkuma.“

Avatumaks muutumine toob kindlasti endaga kaasa ka **uusi sihtrühmasid**, kelleni muuseum oma tavapärase tegevustega jõudnud ei ole. Teatri Kodu puhul tuli välja see, et uute tegevuste ja lahenduste toomisel muuseumi juurde toob kaasa külastajaid, kes muidu muuseumisse ehk ei tulekski.

Ehk luues muuseumi juurde teatri, on väga suur tõenäosus, et inimesed, kellel on harjumus käia teatris, kuid mitte muuseumis, leiavad oma tee ka muuseumisse või vähemalt teadvustavad selle olemasolu. Selline lähenemine peab paika ka kõige muu puhul – luues muuseumi juurde mingi asja, teenuse, tegevuse või muu lahenduse, mis on oma eripäralt mõeldud hoopis teisele sihtrühmale, loob see võimaluse uut sihtrühma tuua lähemale ka muuseumile endale. Erinevate lahenduste ja lisaväärtuste toomine muuseumi juurde näitavad kindlasti ka seda, et muuseumid on **paindlikud** ning nende eesmärgiks on kohaneda vastavalt sellele, millised on nende külastajate soovid ja vajadused. Eriilmelised kaasamisprojektid aitavad kindlasti kaasa ka **muuseumi nähtavuse tõstmisele**.

Avatumaks muutumise üheks osaks on **kontakti loomine**. Erinevad kaasamistegevused on heaks võimaluseks astuda inimestega kontakti, pakkuda traditsioonilisest lähenemisest uudseid viise ning **murda muuseumi passiivset kuvandit**. Üksnes kontakti loomise läbi saab toimuda ka **muuseumi olemasolu teadvustamine** ja **kohalikule kogukonnale lähemale toomine**. Oluline on leida ja säilitada kontaktisikuid ja informante, kellest saavad edukal sidumisel muuseumile olulised **kõneisikud**.

MM: *„Aga muuseum on kindlasti nagu fänne selles mõttes juurde saanud, et teatud inimesed ja teatud struktuuriüksustest, kes nagu hästi palju teavad ja soovivad, kes on nagu põhi siuksed kontaktid.“*

See aitab omakorda muuseumil enda jaoks olulistele **kogukondadele lähemale jõuda**. Üheks kaasamise eesmärgiks on kindlasti muuseumi tegevuse kas siis kohalikule kogukonnale või kindla valdkonnaga seotud kogukonnale lähemale toomine ning muuseumi erinevate võimaluste ja väljundite tutvustamine. Läbi erinevate sihtrühmadeni jõudmise eriilmeliste tegevuste ja võimaluste kaudu näitab muuseum taaskord ka oma paindlikkust.

Mis ühe kõige olulisema kaasamisprojektide eesmärgina intervjuudes välja toodi, oli see, et kaasamisprojektid aitavad **tõsta teadlikkust**, seda nii muuseumide kui ka külastajate jaoks. Ehk läbi kaasamisprojektide saavad muuseumid tegeliku teadmise sellest, kes nende külastajad on ning mida nad muuseumilt ootavad; ning muuseumikülastajad, nii regulaarsed kui ka potentsiaalsed, saavad aga, vastavalt siis kas sügavamad või esmased, teadmised muuseumi olemusest, selle toimimise põhimõtetest ning eesmärkidest.

KL: *„... kindlasti me ikkagi kipume nagu, eks me selles mustlaste projektis ka, väga palju nagu palju mõtlesime, et asjad on ju nii, peavad ju nii olema, et, et see nagu annabki sulle nagu seda teavet, et ei ole nii, asjad võivad hoopis naa olla. Ja sul pole õrna aimugi sellest, et nad on naa.“*

Kaasamisprojektide üheks oluliseks eesmärgiks on **vajalikkuse tunde loomine**, seda kahte pidi – edukad kaasamisprojektid tõestavad ühest küljest muuseumile endale, et nende tegevuse keskmes on külastajad ning nad annavad muuseumile selle tegutsemiseks vajalikku sisendit, teisalt näitavad muuseumikülastajatele seda, et nende panus muuseumi jaoks oluline.

Intervjuudes toodi palju välja seda, et muuseumide läbiviidavate kaasamisprojektide väga oluliseks eesmärgiks on **kogukondade ühendamine** ning **kogukondade identiteedi tugevdamine või hoopis loomine**.

LT: „Et kindlasti nagu mingit paikkondlikku identiteeti nagu tugevdaks. Et siis on vahe sees, kas vanaisa nagu näitab kodus mingeid asju või on osa asju nagu kuskil muuseumis seinapeal, mida lapselapsele näidata.“

Mitmes intervjuus toodi välja, et kaasamine tähendab suurte ja väiksemate muuseumide jaoks väga erinevaid asju. Väikesed muuseumid on tihti neid ümbritsevate kogukondadega palju tihedamalt seotud kui suured teemamuuseumid ning kogukonna kaasamine on nende jaoks väga elementaarne asi, osa igapäeva tööst ning muuseumide olemusest. Nad ei pruugi osata seda kaasamisena sildistada, kuid tegelikkuses on kogu nende tegevus sellega seotud. Nende väikeste kogukondade liikmete jaoks on muuseum ka tunduvalt olulisem koht, sest see kannab nende identiteeti, on nende enda ja nende ajaloo nägu. Aga nagu näitas Tartu linnamuuseumi kaasamisprojekt, võib muuseumi eesmärgiks olla ka kogukonnatunde algatamine või võimendamine seal, kus seda varasemalt selgelt veel esile tulnud ei ole.

Rääkides sellest, milliseid eesmärke nägid intervjuueeritavad kaasamisprojektide läbiviimisel muuseumikülastajate jaoks, ei saa tähelepanuta jätta ühte muuseumide pikaajsemat ning olulisemat eesmärki ehk **harimist**.

KS: „No minu meelest aina rohkem ju et, et ee... muuseumitel ongi ju tegelikult oluline see, et nad nagu... et kui varem oli sageli eesmärgiks ainult kogumine, säilitamine, säilitamine võib-olla ka nagu enda jaoks, pärandi jaoks, siis tänapäeval ongi nagu see, et see vahendamine ja inimeste kaasamine ongi nagu see, mis tegelikult on väga suur eesmärk. Et me kohe hariksime neid.“

Erinevad kaasamisprojektid toovad kaasa mitmekesiseid võimalusi harimistööd täiustada ja laiendada, pakkudes muuseumikülastajatele loovaid tegevusi, mille läbi omandada uusi kogemusi ja emotsioone.

AH: „Et kui me kuuleme, et neil on mingid päris ellu ka mingisugust, et nad ei lähe lihtsalt emotsiooniga, see ei ole lihtsalt üks meelelahutus, ainult selles mõttes, et ta annab nagu mingi sellise asja, nad jätavad meelde, neil on eluks ajaks loonud, ja meie oleme natukene õpetanud neid tegema, eluks midagi kaasa. Mitte ei õpeta, anname kaasa ühe asja.“

Kaasamisprojektid saavad kindlasti muuseumikülastajate jaoks ka teatud **tühimikke täita**, pakkudes sihtrühmadele midagi, mida neile varasemalt pakutud ei ole või mida on senini pakutud ebapiisavalt.

AH: „*Selles mõttes üks on nagu see, et ta on vajadusepõhine eksole, see on puudu. Ta täidab seda rolli, oma funktsiooni, aga... ja samamoodi tegelikult nendele tegijatele, mitte siis selles mõttes, et kuskil ei oleks käia, lihtsalt, et kui tahta Tartusse tulla, meil on selline spetsiifiline asi.*“

Seda näiteks **oluliste teemade tõstatamise** läbi, mida samuti intervjuudes ühe eesmärgina välja toodi.

KL: „*Et ühesõnaga see eesmärk oli natuke see, et saada neid endid nagu... nagu natuke paremini nagu ühiskonnas toimima või vähemalt mõtlema selle peale.*”

Teisalt tuleb aga kindlasti arvestada ka sellega, nagu ka ERMi mustlaskogukonna näituseprojekt näitas, et hoolimata heast kavatsusest ning eesmärgist, võib oluliste teemade tõstatamine jääda üksnes kaasamisprojekti läbiviijate tasandile, edukamate projektide puhul jõuda ka näitusesaali. Üheski läbiviidud intervjuud ei toodud välja aga seda, et kaasamisprojekti põhjalt oleks alguse saanud põhjalikum või sisukam diskussioon laiemas avalikkuses. Aga kaasamistegevuste üheks eesmärgiks on kindlasti **tekitada diskussiooni**, kas siis muuseumisaalis või laiemas avalikkuses ning tuua esile ka ühiskonna valukohti. Nagu intervjuudes välja toodi, on muuseumid astunud, ja kindlasti astumas ka veel suuremaid, samme selles suunas, et teemad, mida muuseumid kajastavad ka ühiskonnas laiemat kõlapinda tekitaksid.

See toob meid mõnes mõttes ka tagasi algusesse – kaasamisprojektide peamiseks eesmärgiks on anda sihtrühmadele hääl ja **kaasarääkimise võimalus**. Nagu ka külastajate vajaduste osas sai välja toodud, on, mitte küll kõikide, aga siiski mitmete, muuseumikülastajate jaoks oluline see, et nende arvamust küsitaks ning neil oleks võimalus kaasa rääkida.

Intervjuudes toodi välja ka seda, et kaasarääkimise võimaluse andmine külastajatele on tingitud peamiselt muuseumide vajadusest ja eesmärgist **käia kaasas ühiskonna üldiste arengutega**. Kaasamine on tihedalt seotud ühiskonna üldiste arengutega ning seotult sellega ei saa muuseumid olla kinnised ja statsionaarsed objektid, sest siis kaob võimalus ühiskonnas kaasa rääkida.

Viimase, kuid kindlasti mitte vähemtähtsa, punktina eesmärkide osas toon välja intervjuudes mainitud eesmärgi lähtuda kaasamisprojektide, ja tegelikult kogu muuseumi töös, **sisust**. Kaasamine peab olema sisuline, selle eesmärgiks ei saa olla lihtsalt „linnukese“ kirjasaamine, kaasamisel peab olema sisuline eesmärk. Eesmärk midagi muuta kogukonnas või inimestes endas.

Läbiviidud intervjuud näitasid seda, et erinevatel kaasamisprojektidel võib olla väga erinevaid eesmärke, seda nii muuseumi kui muuseumikülastaja jaoks. Üks konkreetne kaasamisprojekt kindlasti ei pea ja ehk ei saagi korraga kõiki välja toodud eesmärke rahuldada, kuid on oluline, et kaasamistegevuse alguses oleks selgelt paika pandud see, mis eesmärgil seda läbi viiakse. Ning nagu näitasid ka intervjuud, võib projektide käigus peamistele eesmärkidele lisanduda ka väiksemaid, kõrval-eesmärke, tulenevalt sellest, kas, kuidas ja kelleni jõutakse.

3.3.2. Erinevate kaasamismudelite kasutamine Eesti muuseumides

Uurimuse ühe osana palusin ma intervjuueritavatel hinnata seda, milliseid erinevaid kaasamise mudeleid nende hinnangul Eesti muuseumides kõige enam kasutatakse. Siinkohal on oluline välja tuua see, et üks kaasamismudel ei ole kindlasti teisest parem, vaid nendest tuleb, lähtuvalt igast konkreetsest projektist ja tegevusest ning selle eesmärkidest, osata valida enda jaoks sobivaim. Kui ühte mudelit küll teisele eelistada ei saa, siis erinevad kõik mudelid siiski selle poolest, kuivõrd muuseum teist osapoolt kaasab, kui aktiivse partnerina teda näeb ning kui suure osa kontrollist, ja ka vastutusest, on muuseum valmis käest ära andma.

Enamus intervjuueritavatest tõid välja, et Eesti muuseumide puhul on rõhuasetus praegusel hetkel panustaval mudelil, korra mainiti, et mingil määral leidub ka koosloovat ning mingis osas majutatud mudelit. Küsides, miks see rõhuasetus selline on, toodi välja mitmeid erinevaid põhjuseid.

Mitmel korral toodi välja seda, et kuigi praegu on rõhk panustaval mudelil, on see tingitud normaalsest arengust. Muuseumid on praegu Eestis tegemas oma esimesi kaasamis-katsetusi ning ajapikku hakkab kindlasti esinema rohkem ka teistsuguseid mudeleid. Arengu loogilise protsessina toodi välja seda, et esimesena ja kiiremana muutuvad suured muuseumid ning seejärel, nendest juhinduvalt, väiksemad muuseumid. Suuremad muuseumid esimesena just selle tõttu, et neid mõjutavad rohkem ja kiiremini ühiskonna muutuvad väärtushinnangud.

KL: „Aga kindlasti muuseumid on asutused, kes muutuvad aeglasemalt kui mõned teised asutused. Selles suhtes on nad ikka konservatiivsed asutused.”

Konkreetsete takistustena, mis edasi liikumisel välja toodi, olid aja- ja inimressurss. Kui praegu on olukord selline, kus kaasamistemaatikaga tuleb tegeleda oma muu töö kõrvalt, siis selleks võiks intervjueeritavate sõnul olla eraldi inimene, kelle tööülesandeks just see ongi.

Majutatud mudelit kommenteerides toodi välja ka seda, et selle elluviimiseks on vaja väga kindalt teadmist sellest, millist kvaliteeti see loob ja selleks ei ole Eesti muuseumid praegu ilmselt veel valmis. Majutatud mudeli rakendamine eeldab tõesti seda, et muuseum on valmis andma teatud mõttes kontrolli täielikult teisele osapoollele, ning olukorras, kus me paigutame ennast panustavasse mudelisse, kus teise osapoolle kaasamine on siiski minimaalne, ei ole Eesti muuseumid selleks ilmselt tõesti valmis. Sama tõi Liisi Taimre välja ka hoopis vastupidise seisukoha – majutatud mudel annab muuseumile võimaluse oma ressursse kokku hoida, lastes teisel osapoolel tegutseda. Siinkohal ongi ilmselt oluline see aspekt, kes tulemuse eest vastutab. Annika Haga ütles oma intervjuus, et vastutuse võtmine on asi, mida inimesed kardavad.

Mitmete analüüsitud projektide puhul oskasid intervjueeritavad välja tuua seda, et ühe projekti erinevad algatused, tegevused, aktsioonid ja lahendused võivad esindada erinevaid kaasamismudeleid. Ehk ühe kaasamisprojekti raames saab kasutada mitmeid erinevaid mudeleid. Nii näiteks tõi Maris Meus Tartu Ülikooli kultuurivara projekti puhul näiteks välja, et rääkides projektist üldiselt, esindab see majutatud mudelit, vaadates aga iga konkreetse esemesse ja inimesega tööd eraldi, on tegemist koosloova lähenemisega. Ka Telliskivi *pop-up* muuseumi puhul oli kasutatud väga erinevaid lähenemisi ja lahendusi ning seega ka mudeleid – intervjuude tegemise näol kasutati panustamist, näituse koostamisel tehti koostööd, koolilaste joonistusvõistlus oli aga hoopis majutatud mudeli raamistikku mahtuv ettevõtmine.

Lisaks sellele, et ühe projekti raames saab kasutada erinevaid mudeleid, tuli intervjuudes välja ka see, et tihtipeale planeerides ühe mudeli kasutamist, võib projekti käigus see muutuda, sest projekti alustades ei ole võimalik kõiki sellega kaasnevat aspekte ette näha. Nii tõi Külli Lupkin mustlaskogukonna näituseprojekti puhul välja, et projekti alustades oli tema eesmärgiks koosloov mudel, kus ühiselt seatakse eesmärgid ning nendest lähtuvalt tegevused ja tulemus, kui üpris kiiresti selgus, et tingituna erinevatest barjääridest, saab mudeliks olema panustav.

Erinevatest barjääridest, mis takistavad nii kaasamist üldisemalt kui ka erinevate kaasamismudelite rakendamist, annan põhjalikuma ülevaate järgnevas peatükis.

3.4. Kaasamise barjäärid

Käesolevas peatükis toon ma välja erinevad kaasamist takistavad või seda raskendavad barjäärid, mida intervjuudes välja toodi. Ülevaatliku pildi sellest, milliseid erinevaid barjääre ja murekohti intervjuueeritavad välja tõid, annab joonis 5.

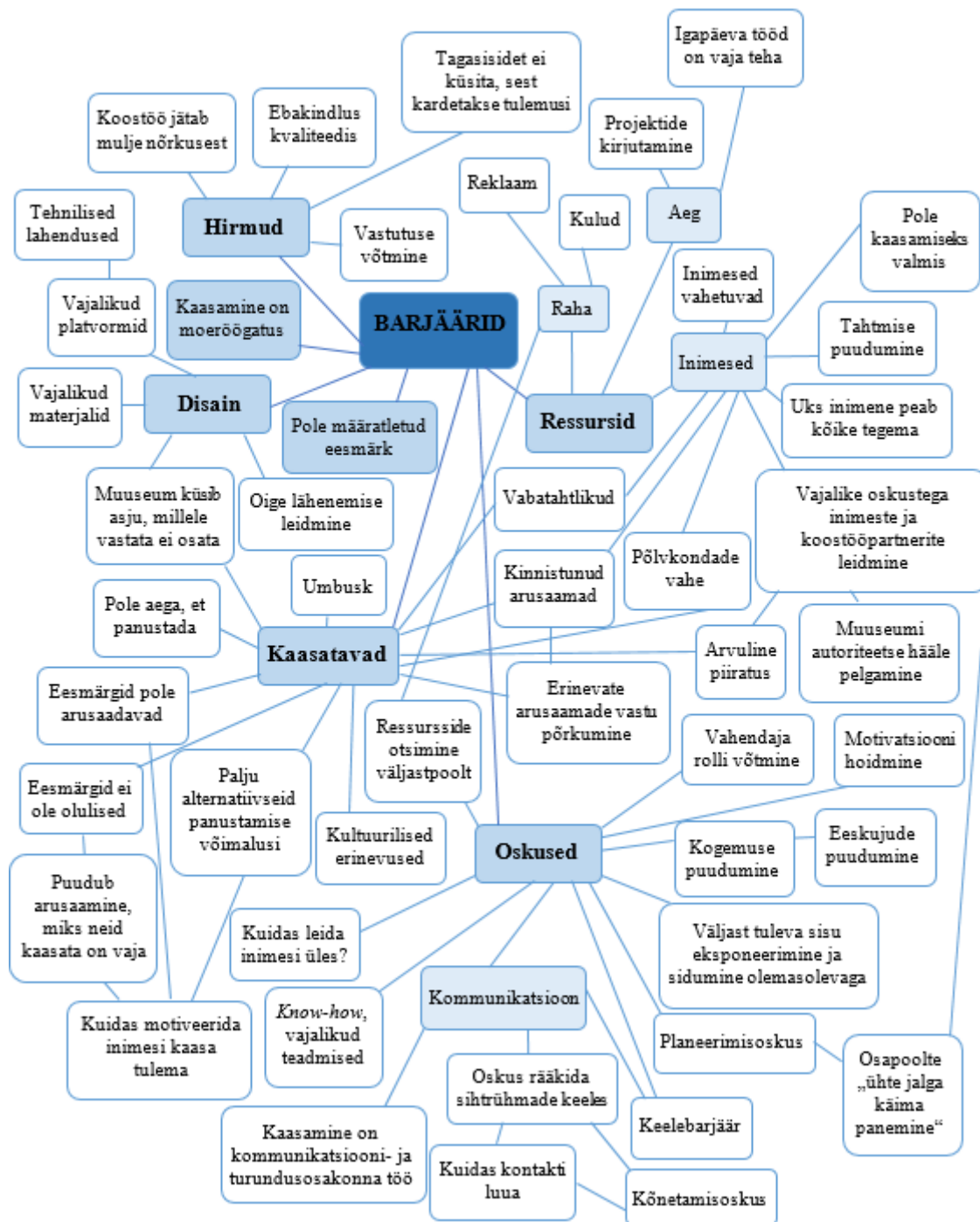
Välja toodud barjäärid jagunevad viieks suuremaks plokiks: ressursid, oskused, hirmud, disain ning kaasatavad. Nende kõrval tulid välja ka veel mõned, üksikuna seisvad, kitsaskohad.

Üheks suuremaks takistuseks erinevate kaasamisprojektide elluviimisel on erinevad **ressursid**: raha, aeg ja inimesed. Kõik projektid vajavad teostamiseks ressursse, nii materiaalseid kui inimjõu põhiseid. Intervjuudes rõhutati eriti just viimast. Inimesed on kaasamisprojektide keskmes ning seda mitte üksnes kaasatavate, vaid ka läbiviijate näol.

KN: „Jah ikkagi, ikkagi see, et muuseumis töötatakse nende projektide suundadega praegu, inimesed võib-olla teevad seda oma teiste ülesannete kõrvalt. Jah, see on pigem kõrval tegevus, aga selleks, et neid jah pigem siis neid koosloovaid ja majutatud tasandeid, et ee... et selleks, et tegevus rohkem oleks, selleks oleks tõesti vaja, et oleks eraldi inimene seda siis, et oleks eraldi planeeritud inimressurss selle suuna peal.“

TV: „Meil ei ole seda täna, seda positsiooni organisatsioonis, ee... pole ka kellegil otseselt lii... ülemäära palju vaba aega, et, et enda positsiooniks võtta...“

Inimeste ja nende aja puudumine jäigi tehtud intervjuudest kõlama kui kõige suurem takistus kaasamisprojektide algatamisel ja elluviimisel. Eriti teravalt tuli see probleem esile muuseumides, kus kollektiivid on väikesed ning nii öelda argipäevase tööga tegelemine võtab suure osa ajast. See tõstatab muidugi omakorda küsimuse, et mis takistab kaasamistemaatilal saada osaks muuseumitöötaja igapäevatööst. Sellele küsimusele annavad vastuse ilmselt kõik järgnevalt välja toodud barjäärid, aga kindlasti ka see, et kaasamisprojektide algatamine ja läbiviimine tunduvad muuseumitöötajatele täna veel lisakohustustena. Kaasamisprojektide ja –lahenduste väljatöötamine ja elluviimine on lisatöö ja –kohustus, mille tegemiseks, nagu eelpool ka välja sai toodud, ei pruugi muuseumitöötajal lihtsalt ajaressursse olla ning kuna enamikes muuseumides ei ole selle valdkonna jaoks ka eraldi spetsialisti palgatud, räägimegi me kaasamisprojektidest kui mitte väga järjepidevatest asjadest.

Joonis 5.. Erinevad barjäärid ja murekohad, mis kaasamisprojektide elluviimisel ilmnedavad.

Kaasamisprojektide läbiviimine nõuab kindlasti ka **rahalisi ressursse**. Enamus intervjueritavad tõid oma kaasamisprojektide puhul välja selle, et kaasamisprojektide läbiviimiseks olnud eelarve oli pigem tagasihoidlik ning hakkama tuli saada projektirahadega. See toob meid tegelikult tagasi eelnevalt kirjutatu juurde, sest toetuste saamiseks **projektide**

kirjutamine on ressursimahukas töö ning nõuab muuseumitöötajalt lisaks ajale ka veenvaid ideid.

KL: „Et ee... tegelikult oli kõik alates sellest, kuidas kogu seda projekti rahastada näiteks ja, ja see oli paras proovikivi ja kust siukse asja jaoks see raha üldse leida, et noh, et kui ainult kultuurikapitalile lootma jääda, et sa siis sa noh ei tee midagi.”

Projektkirjutamise valmidust võib kindlasti pärssida ka see, kui peale projektkirjutamisega vaeva nägemist toetust ei saada või saadakse väiksemas mahu, mis omakorda sunnib ka esialgseid plaane ümber tegema. Projektirahadest sõltumise tõid mitmed intervjuueeritavad välja kui murekoha, millele oleks vaja paremat lahendust. Lisaks, nii raha, kui ka kõikide muude ressursside, otsimine väljastpoolt, kas siis projektitaotluste või muu näol, nõuab ka teatavaid oskuseid.

Muuseumitöötajatest rääkides on kindlasti oluliseks valukohaks nende **valmisolek kaasamisprojektidega kaasa tulla ning tahtmine seda teha**. Osaliselt on see tingitud inimeste isiklikest väärtustest ja hinnangutest, osaliselt aga kindlasti ka sellest, millised on muuseumis üldiselt kehtivad eesmärgid ja põhimõtted. Intervjuudes toodi korduvalt välja seda, et kaasamisprojektide elluviimist muudaks oluliselt lihtsamaks ja tõhusamaks see, kui kaasamistemaatika oleks ühe eesmärgina paika pandud organisatsiooni üleselt.

KN: „Küll aga võib-olla ma nagu selle keskse otsuse või et selle koha pealt ütleks küll seda, et, et... minu, minu arvates võiks see olla ikkagi muuseumi juhtkonna poolne konkreetne otsus ja suund, et, et me hakkame nüüd tegelema ee... säärase projektidega või, et, et see on siiski, kuna see on siiski väga ressursimahukas, need tegevused on väga ressursimahukad, ja, ja et see asi nüüd paremini välja kukuks ja et tegevusi planeerida, siis tegelikult peaks olema selline mm... suurem otsus ikkagi.“

MM: „Ma arvan isegi, et selline häälestamine muudab rohkem kui inimesed ise tunnistada tahaks, vaikselt võtad... mitte nagu omaks, aga see nagu lihtsalt...”

Kaasamise kui **üldise eesmärgi seadmisel** on kindlasti oluline roll ja mõju kõikidele töötajatele. Nagu intervjuudes ka välja toodi, ei tähenda see kindlasti seda, et hetkega näevad kõik muuseumitöötajad kaasamise vajalikkust ning hakkavad seda agaralt rakendama, kuid kindlasti on sellel aja möödudes oluline mõju. Nagu teooria osas ka välja sai toodud, on muutustega (mida kaasamistemaatika rohkem kasutamine muuseumide igapäevatöös kindlasti

on) kohanemise üheks oluliseks abivahendiks või meetmeks see, kui selle olemus, vajadus ja eesmärk on kõigile muuseumitöötajatele selge, selle vajalikkus põhjendatud ning see on vastu võetud kui ühine eesmärk, mille nimel kõik töötavad.

Erinevate kaasamisprojektidega kaasatulemise puhul toodi intervjuudes välja ka, lisaks inimeste isiklikele omadustele, eelistustele ja põhimõtetele, **põlvkondade vaheline erinevus**. Seda selles mõttes, et rääkides sellest, kuivõrd muuseumitöötajad on uutele lähenemistele avatud, toodi välja, et selline valmidus on suurem nooremate inimeste seas, väiksem aga vanemate põlvkondade esindajate seas.

MM: *“.... just sellest põlvkondade vahest, on nagu see khm vahe, osad tulevad kergemini kaasa ja osad... vanemad... mitte siis, et seestpoolt neid inimesi peaks nagu kaasama asjasse, et kui nooremad näevad seda üsna loomulikuna ja normaalsena, aga mida vanem, kogenum nagu inimene mingis mõttes, on nende samade asjade taga kinni, et ta jah ei... Tema arusaam muuseumist kui sellisest on teistsugune kui noortel, ta peabki seda kaasamist ja kõike seda mingiks uue aja tilu-liluks, samas või tal ei ole aega, või tal lihtsalt ei olegi tahtmist sinna ka tegelikult panustada.”*

Selle sisuks on kindlasti ühelt poolt aastatepikkused kogemused ja teadmised ning professionaalsuse hindamine, teisest küljest mängivad suure tõenäosusega rolli ka mitmed hirmud ning vajalike oskuste puudumine. Mõlemaid aspekte vaatan ma lähemalt ka antud peatüki järgmistes punktides.

Mida intervjuudes sellel teemal veel välja toodi, oli see, et muuseumitöötajad on professionaalid, oma ala spetsialistid, ning edu ei too kindlasti lähenemine, mis jätab neile justkui mulje sellest, et muuseumikülastaja suudab nende tööd paremini teha.

TV: *„Loomulikult on see, et me ei tee oma otsuseid ainult puhtalt ee... ma ei tea kliendi vaatenurgast, et, et me siiski muuseumina jutustame ka oma lugu ja meil on ka omad eesmärgid, mida me tahame, et inimesed tõesti mereajaloost teaksid...”*

Ehk kaasamisprojektide läbiviimisel on oluline rõhutada ka seda, et külastajate kaasamine ei vähenda muuseumide professionaalsust ning ühtegi muuseumi tegevust ei saa ellu viia ilma erialase aluseta. Kui kogenud muuseumitöötajatele selline kuvand kaasamisprojektidest tekib, on selle näol tegemist olulise barjäärina.

Peatudes korraks veel uute lähenemiste omaksvõtmise takistustel, siis mitmel puhul toodi välja seda, et mõned muuseumitöötajad, ning ilmselt seda saab laiendada ka muuseumi külastajatele, peavad kaasamist **moeröögatuseks**, uue aja „tilu-liluks“, millega ei ole vaja kaasa joosta ning mis nagunii peatselt jälle kaob.

Rääkides veel inimressursist, siis muuseumi siseselt vähese inimressursile abina toodi intervjuudes välja **vabatahtlike kaasamine**. Samas mainiti kohe ka selle võimaluse juures, et kuigi vabatahtlikke on, et ole ka neil alati oma teiste tegevuste kõrvalt kõigeks võimalik aega leida, ning kuigi vabatahtlikud võivad esmapilgul tunduda ressursside kokkuhoidmisena, võib nendega tegelemine, nende koolitamine, vajalike teadmiste ja oskuste omandamine, nõuda muuseumilt hoopis suuremat ressurssi kui on loodetav kasutegur.

Siinkohal toon välja ka **järjepidevuse** vajalikkuse. Ühes intervjuus toodi välja, et kui inimesed vahetuvad, võivad koos nendega kaduda ka seatud eesmärgid ning raskendada planeeritud kaasamisprojektide elluviimist. Järjepidevuse puutumisest kui barjäärist räägiti ka teistes intervjuudes, rõhutades eelkõige seda, et ühekordsed kaasamisaktsioonid ei ole jätkusuutlikud ning selleks, et tuua inimesi püsivamalt muuseumi lähemale, on oluline, et kaasamistegevused oleksid pikaajalised, nii jätkutetegevuste kui uute algatustena.

KL: „... *et Valga muuseumi toonane direktor tuli ka väga selle asjaga kohe kaasa. Siis nagu direktor vahetus ja temaga oli juba natukene keerulisem, temal aru saada, et miks ja kuidas see ja et miks üldse...*”

KN: „... *pigem on see võib-olla, et see ühekordne aktsioon iseenesest ei anna ka mingisugust püsivat efekti, et pigem ee... tuleks selliste samalaadsete tegevustega ja samasuguseid signaale ka edaspidi välja anda...*“

Inimestega on väga tihedalt seotud erinevad oskused. Kõige olulisemana jäi intervjuudest kõlama see, et kaasamisprojektide puhul **puuduvad kogemused ning eeskujud**, kellest tegevusi planeerides lähtuda. Viimane jäi aga intervjuudes kõlama kui väga oluline abivahend uute projektide arendamisel, eriti, kui nende näol on tegemist esmakordsete katsetustega. Nii näiteks tõi Kaari Siemer välja, et Tartu linnamuuseumi projekt „Üle jõe“ sündis mingil määral ajendatuna Tallinna linnamuuseumi Telliski *pop-up* muuseumi projektist inspireerituna. Eeskujud, eriti positiivsed, on väga vajalikud, kuid kitsaskohaks nende puhul tundub olevat ka see, kus nende kohta infot peaks saama ning kus oleks võimalik tutvuda erinevate kogemustega.

Ehk oluline on omakorda ka oskus eeskujusid leida, mille aluseks on aga kindlasti üldse aga taaskord tahtmine.

Puudulike oskuste osas toodi intervjuudes välja ka **planeerimisoskust, motivatsiooni hoidmist ning vahendaja rolli kandmist**. Need on oskused, millega muuseumitöötajad puutuvad tegelikult kokku igapäevaselt, kuid rääkides kaasamisprojektidest, mis toovad läbirääkimistelaua taha mitmeid osapooli, võivad need esitada olemasolevatele oskustele väljakitse.

TV: „... võib-olla kõige olulisem on see, et kuidas panna ükskõik kui lai seltskond ikkagi käima seda ühte jalga ja ühte rada, et kogu see ideede sümbioos.“

Intervjuudes toodi ühe kitsaskohana välja **kommunikatsioonioskused**. Erinevate kaasamisprojektide oluliseks aluseks on võimekus luua inimestega kontakti, rääkida „nende omas keeles“.

KL: “Küsimus ongi nüüd lihtsalt ka selles, kas see, keda kaasatakse, kas ta korjab selle üles või mitte, kas ta on üldse sellest huvitatud, kas ta tahab seda.”

MM: “Me arvame, et me teame, keda me tahame kõnetada ja kuidas, ja me tegutseme selles suunas, aga ma ei ole kindel, et me tegelikult teame.“

Intervjueeritavad tõid mitmel korral välja seda, et muuseumidel tihtipeale on inimestele huvipakkuv sisu olemas, kuid takistuseks saab see, kas ja kuidas muuseum oskab seda sisu külastajatele pakkuda. Rääkides sellest, kes seda sisu külastajatele pakkuma peab, olid kogemused erinevad. Tood välja nii seda, et, lähtuvalt ka põlvkondade vahest muuseumi erinevate osakondade vahel, nähakse kaasamistemaatikat kui turundus- ja kommunikatsiooniosakonna tööd, mitte üldist lähenemist. Samas osati välja tuua ka näiteid selle kohta, kus kaasamisprojekti läbiviimisesse on kaasatud inimesi kõikidest muuseumi osakondadest ning reeglits ongi see, et ühe projekti läbiviimisel peavad osalema kõikide osakondade esindajad.

Oskuste, aga ka võimalustega, seotult, toodi ühe suurema plokina välja kaasamisprojektide **disain**. Alustades sellest, et kaasamisprojekti läbiviimisel on oluline **oskus valida sellele kõige sobivam ja õigem disain** ning materjalid. Kui teooria osas sai välja toodud, et pigem on alati eelistatud olemasolevaid platvormide kasutamine, mitte uute loomine, siis intervjueeritavad

töid välja, et mitmete eesmärkide täitmiseks loodud hetkel olemasolevad platvormid tegelikkuses kõiki kasutajate vajadusi ei täida.

Kaasamisprojektile disaini ja lahenduse leidmisel on intervjuueeritavate sõnul kõige keerulisem leida **õige lähenemine**, mis külastajat kõnetaks ning teda kaasa mõtlema kutsuks. Nagu ühes intervjuus ka välja toodi, võib takistuseks saada kaasamisprojekti läbiviimisel see, kui küsida kaasatavate käest asju, millele nad tegelikult vastata ei oska, ehk kaasamisprojekti disainides pole tegelikult suudetud mõelda sellele, millised on kaasatavate eelteadmised, oskused ning ka huvid.

KL: *“... meil oli hästi palju see intervjuu nagu üles ehitatud nagu sellistele kultuuriloolistele küsimustele, aga me ei osanud nagu ise ka arvata, et tegelikult nad ei tea oma ajaloost suurt palju...”*

Arvestada tuleb aga ka sellega, milline on kaasatavate kultuuriline taust ja sellest tingutuna võimalikud kultuurieripärad, ning kas kaasamisprojektiga võib kaasneda ka mingisugust umbusku.

See toobki meid kaasamisprojektide keskmes olevate külastajateni ning selleni, mis takistab neil kaasamisprojektidega kaasa tulla. Sarnaselt muuseumitöötajatele, toodi intervjuudes välja, et ka **kaasatavate ajaressurss on piiratud** ning selle napi aja hõivamisel on muuseumidel arvukalt konkurente.

TV: *„... kui meie konkurentideks on kaubanduskeskused, kinod, ee... ja ma ei tea, saviringid, ja noh, mis iganes, siis me peame oma, oma tegevustes lähtuma samasugustest põhimõtetest ja kliendi, kliendi ja külastaja vajaduste arvestamisega.“*

MM: *“...ma arvan, et kuskil maal on piirid, sest kõik tahavad kaasata, peale muuseumite igasugused asutused tahavad kaasata, ja ee... neid... neid seda, neid inimesi, keda kaasata, on nagu teatud hulk ja igale poole nagu ei jõua, et igäiks peab valiku tegema, mida.“*

KS: *„Muuseumid ei taha ju päris vabaajakeskused ka olla, et me tahame siiski, et meil oleks mingisugune idee, et me siiski harime ja et meil on mingi temaatika. Et selles suhtes kõige libedamale teele me ei lähe, aga samas me kindlasti võistleme kaubandus... nii öelda kaubamajade ja, ja, ja igasuguste meelelahutuskeskustega vägagi, aga kus*

võib-olla ei pea enda aju tööle panema. Aga muuseumid on need kohad, kus inimesed peavad kaasa mõtlema.“

Nagu välja toodu ka näitab, on muuseumidel küll arvukalt konkurentsi, kuid seejuures on muuseumidel ka oluline säilitada oma sisu. Mis see sisu on ja milleks on selle juurde vaja ka inimeste panust, võivad intervjuueritavate sõnul samuti olla kaasa tulemise barjäärideks. Ehk tihti võib takistuseks olla see, et muuseumi **eesmärgid ei ole kaasatavatele arusaadavad või ka olulised**. Need takistused võivad, nagu intervjuudes välja toodi, olla osaliselt tingitud sellest, et muuseumi teemapüstitused ei lähtu muuseumikülastajate tegelikest huvidest, või sellest, et see, kuidas muuseum külastajale läheneb, ei ole talle atraktiivne ning ei kõneta teda, nagu eelpool ka välja sai toodud.

Ühe suure ja olulise plokina toodi intervjuudes erinevate võimalike barjääride all välja ka erisugused **hirmud**.

AH: *„Et mulle tundub, et me jääme sinna esimesse sellepärast kohe kinni, et asutused, millel on mingi probleem sees, need ei julge teha, ei küsida, ja nad kardavad igaks juhuks kõike.“*

Intervjuueritavad tõid välja, et kaasamisprojektide elluviimisel võivad muuseumitöötajad tunda hirmu näiteks selle ees, et koostööpartnerite otsimine ja nende kaasamine näitab seda, et nad on iseseisvalt võimetud projekti läbi viima ning see **näitab neid nõrgana**. Kaasamist takistavate hirmudena toodi välja ka kartust selle suhtes, millise **kvaliteediga sisu** kaasamine toob ehk mida selle põhjal pakuta suudetakse.

MR: *„Et või noh kasvõi seda Telliskivi pop up muuseumit, seda näituse kogemust, et me oleme varem näitust teinud, et see ei ole üldse küsimuski, aga oligi kindlasti see, et me ju ei teadnud, missugused esemed sinna tulevad, et kuidas, kuidas need hakkavad omavahel haakuma, et see on nagu algus, see Telliskivi terviklikkus.“*

Sellega on seotud ka **vastutuse võtmine** – kaasamisprojekti läbi viies peab muuseum või muuseumitöötaja võtma vastutuse selle eest, mis on selle projekti tulemus, ning tihtipeale on projektiga alustades tulemus ainult etteaimatav, kindlasti mitte aga ette nähtav.

Kuidas välja toodud barjääre ületada ehk millised on selleks võimalikud lahendused, toon ma välja töö järgmises osas, järelduste peatükis.

4. Järeldused ja diskussioon

Järelduste ja diskussiooni peatükis võtan kokku töö esimeses osas välja toodud teoreetilised lähtekohad ning töö tulemuste osas esitatud intervjuude tulemused ning teen nende põhjal kokkuvõtte võimalikest järeldustest. Peatüki esimeses osas vaatan lähemalt seda, mil määral ja milliste tegevuste läbi on Eesti muuseumid erinevate kaasamisprojektide läbiviimisel auditooriumiga kahepoolsesse suhtlusesse astunud. Seejärel teen üldistavaid kokkuvõtteid muuseumiküllastajate ja nende ootuste ja vajaduste kohta.

Järelduste ja diskussiooni peatüki teises pooles kommenteerin erinevaid välja toodud kaasamisprojektide eesmärgi ning nende täitmist. Peatüki viimases osas võtan kokku peamised barjäärid, mida muuseumitöötajad kaasamispraktikate elluviimisel välja tõid ning annan, toetudes töö teooria osale, intervjuudele ning omapoolsele analüüsile, soovitusel selle kohta, kuidas erinevaid barjääre oleks võimalik ületada.

4.1. Muuseum on kommunikatsioon: Eesti muuseumid

Muuseumid on oma põhiolemuselt kommunikatiivsed – muuseumide põhitegevused, on eesmärgiga kõnetada muuseumiküllastajat. Kui traditsioonilisest muuseumist rääkides oli kõnetamine pigem ühepoolne, muuseum rääkis autoriteetse häälega, siis täna, uue museoloogia valguses, on oluline muuta kõnetamine kõnelemiseks ning väärtustada kahepoolset suhtlust.

Erinevate kaasamisprojektide analüüsimine näitas seda, et arusaam sellest, et muuseum peab oma küllastajatega kontaktis olema, on muuseumitöötajatele teada, ning näha osatakse ka seda, milliseid on kaasamisprojektide läbiviimise erinevad kasutegurid kõikide osapooltele jaoks.

Kui teooria osas sai välja toodud, et muuseumid kasutavad palju mõisteid „küllastajad“ ja „kogukond“, kuid ei pruugi oma tegevuses nendest lähtuda, siis analüüsitud kaasamisprojektid seda kindlasti tegid. Samas sai seal kõrval välja toodud ka see, et muuseumide põhitegevuses neid sõnu siiski väga tihti ei kohta ning ka tegevusi nendest lähtuvalt ei seata. See on kindlasti koht, mis ootab veel arendamist, sest **on oluline, et muuseumi tegevuse keskmes oleksid küllastajad, kelle jaoks ju tegelikult muuseumid üldse olemas on.** Nagu ühes intervjuus välja toodi, kui eesmärgiks on ainult koguda, võib seda teha kuskil väikeses onnikeseks eikusil, kuid

kuna muuseumide eesmärgiks on olla avatud, tähendab see seda, et on oluline tunda oma külastajaid ja nende vajadusi, olla nendega kontaktis.

Võttes üldistavalt kokku näidetena toodud erinevad tegevused, milles muuseumikülastajat praegu partnerina nähakse, võib öelda, et tagasiside küsimine ning sellest oma tegevuste seadmine ei ole muuseumidele võõras, kuivõrd selles nähakse elementaarset võimalust muuseumi poolt pakutavat arendada. Kõige „lihtsama“ näitena koostöötamisest toodi tihtipeale just näituste loomine, kas siis pakkudes külastajale võimalust panustada näituseruumis või anda sisendit näituse koostamisel, mõnel puhul võimaldades külastajatel koostada ka enda isiklik näitus. Samas üpris kindlalt võib väita seda, et Eesti muuseumides ei ole jõutud sinnamaale, kus pikaajalisemaid plaane tehes oleks algusest peale kaasatud ka muuseumikülastajad ehk **arengu- ja rakenduskavade kõrval puuduvad pikaajalised kaasamisstrateegiad**. Siinkohal on oluline tõstatada taaskord järjepidevuse küsimus – kuivõrd efektiivseks saame me lugeda kaasamistegevust, mis piirdub ühekordse aktisooniga?

Jätkusuutliku kommunikatsioonitegevuse ühe võimaliku lahendusena sai teooriaosas välja toodud võrgustike loomine, kuhu kuuluvad oluliste sihtrühmade esindajad. Intervjuud näitasid seda, et sellist jätkusuutlikku lähenemist nähakse vajaliku eesmärgina ja oldi arvamusel, et **üksikute kaasamisprojektide toel ei suudeta loodetavat järjepidevust hoida**. Ma leian, et võrgustikud saavad tekkida üksnes siis, kui muuseumil on ressursi, et nendega tegeleda. Seda nii selles osas, et oleks inimene, kes loodud kontakte hoiab, kui ka selles osas, et olemasolevatele kontaktidele pakkuda jätkutegevusi või uusi algatusi.

Kuigi sellest tuleb juttu ka hiljem, on oluline välja tuua see, et edukate kaasamisprojektide aluseks on arusaam, et **kaasamine ei ole üksnes turundus- ja kommunikatsiooniosakonna töö** ega pelgalt reklaamivahend. Kaasamisprojektide taga peab olema tugev sisuline pool, sest nagu eelnevalt ka tulemuste osas välja sai toodud, nõuvavad kaasamisprojektid märkimisväärsed ressursse. Kui kaasamisel pole aga sisulist eesmärki, siis, nagu ka üks intervjuueeritav välja tõi, võib hoopis reklaam ostmine või mainekujunduskampaania läbiviimine olla efektiivsem.

Tulles tagasi töö esimeses osas välja toodud Taavi Taltsi (lk 16 ja 17) skeemide juurde arengusuundadest ühehäälsuselt mitme-häälsusele ning autoriteetselt lähenemiselt koostöötavale, siis analüüsitud kaasamisprojektid kindlasti neid suundasid kinnitasid. Kõik analüüsitud projektid võimaldasid mingil määral ja mingi lahenduse läbi muuseumikülastajal

anda oma panust, rääkida oma lugu, saada uusi kogemusi, teadmisi ja emotsioone ning kaasa rääkida ennast huvitaval teemal. Uuring näitas ka seda, eelkõige suuremate ja laiaulatuslikema projektide puhul, et erinevaid lahendusi luues suudetakse arvestada ka sellega, et **muuseumikülastajad on erinevad inimesed, erinevate ootuste ja vajadustega**, ning muuseum peab neile pakkuma erinevaid võimalusi. Uuringu tulemuste põhjal võib öelda, et Eesti muuseumid suudavad oma tegevuses olla paindlikud ja mitmetasandilised, pakkudes selleks kas siis vestlusõhtuid, mis loovad koha aruteludeks, erinevaid tuure, mis tutvustavad inimestele nende enda ajalugu; joonistusvõistluseid, mis lubavad mõelda oma kodutänaava tulevikule; märgistamis-aktsioone, mis võimaldavad märkida oma lemmikeksponaadi või midagi hoopis muud. Nii eelpool kui ka järgnevalt vaatlen töös seda, kui olulised on uute projektide sündimisele olemasolevad eeskujud, ning ma loodan, et ka käesolevas töös analüüsitud projektid ja välja toodud näited erinevatest tegevustest, pakuvad inspiratsiooni järgmiste ideede tekkimiseks ja elluviimiseks.

Kui eelnevalt sai välja toodud mõte sellest, et kaasamise näol tuleb vaadata lisaks külastajale ka teist poolt, muuseumitöötajat, ning erinevaid võimalikke kasusid, mis kaasamisprojektid nende jaoks kaasa toovad, siis rääkides sellest, kuivõrd valmis muuseumid on kaasamistegevusi läbi viima, on oluline vaadata ka seda, **kuivõrd valmis on ühiskond muuseumi kaasamistegevustega kaasa tulema**. Intervjuudes toodi välja, et juba inimesteni jõudmisel võib esineda mitmeid takistusi, inimeste üles leidmisest nende huvitatuna hoidmiseni. Ma usun, ning nagu mitmes intervjuus ka välja toodi, on Eestis üha enam kanda kinnitamas arvamuste paljususe olulisus, inimeste soov kaasa rääkida ja kaasa lüüa, ning sellest ei jää puutumatus ka muuseumid.

Kogukondadega kontakti astumisel ei pelga muuseumid kaasamisprojektides astuda ka väljapoole muuseumi füüsilist ruumi. Kui teooria osas sai selle all välja toodud pigem *online* ruum, siis uuringus toodi mitmel korral välja seda, et kaasamisprojektide osana viiakse muuseumi tegevus välja just muuseumimajast, proovides sellega püüda nii uusi sihtrühmasid, näidates muuseumide paindlikkust ja mitmetasandilisust ning seejuures pakkudes vaheldust ka muuseumitöötajatele. Minu arvates on oluline rõhutada just seda, et **uued lähenemised pakuvad muuseumitöötajatele uusi väljundeid**, luua näituseid uutesse põnevatesse kohtadesse, pidada loenguid uutele sihtrühmadele väljaspool muuseumimaja jms, sest tihti peale räägime me üksnes sellest, mida kaasamisprojektid annavad muuseumikülastajale, kuid mitte muuseumis töötavale professionaalile.

4.2. Muuseumikülastajad

Muuseumikülastajatest rääkides on kindlasti oluline kohe alguses välja tuua see, et muuseumikülastajate ja nende vajaduste põhjalikumaks uurimiseks on vajalik just sellele küsimusele fokusseeritud uuringu läbiviimine, käesolevas töös sai muuseumikülastajatest räägitud üksnes muuseumitöötajate silme läbi. Sellest hoolimata on ka antud töö tulemused kindlasti huvitavaks teadmiseks ja sisendiks.

Muuseumikülastajate puhul jäi läbiviidud uuringust kõlama see, et muuseumitöötajate hinnangul on nii neid inimesi, kes tahavad olla muuseumis kaasatud, kui ka neid, kes seda ei soovi. **Nii kaasamistegevuste hulga suurenemist kui ka kaasata saada soovivate inimeste arvu kasvu seletati üldise ühiskonna kasvamisega.** Kaasamispraktikate populaarseks muutumise osas oldi arvamusel, et ühiskondlik suundumus on sinna poole, kasvõi vaadates seda, kui palju tekib kogu aeg juurde erinevaid kodanikuaktiviste. Samm-sammult liiguvad muuseumid järjest rohkema kaasamise suunas. Seega võib öelda, et see on paratamatu suundumus, kuid me ei saa ennustada seda, millal kaasamine muutub üldiseks ja valitsevaks lähenemiseks, sest selle juurdumisel on erinevad takistused ja võimalused. Ma arvan, et see ei ole protsess, mida peaks tagant sundima ja proovima kiiremini käima lükata, sest see on loomulike arengute tulemus. Muuseumid saavad pakkuda külastajatele erinevaid dialoogi astumise võimalusi ning seeläbi pakkuda kaasarääkimise võimalust nendele, kes seda juba loomulikuks peavad, ning teistpidi tutvustada üldisi arenguid ja võimalusi neile, kes seda veel enda jaoks avastanud ei ole ja vajalikuks ei pea. Ehk minnes üldiste arengutega kaasa, saavad muuseumid arengut soodustada.

Intervjuudes toodi välja ka seisukoht, et **ühiskond ei tunneta veel seda, et muuseum võiks olla koostööpartner väga erinevatel tasanditel.** Sellise teadmiste viimine inimesteni võtab palju aega ning selle arusaama tekkimiseks on vaja eelnevalt ennast väärilise partnerina tõestada. Enda kui võimeka partneri näitamisele aitab kindlasti kaasa see, kui muuseum lähtub oma tegevuses aktuaalsetest teemadest ning suudab üldiste arengutega sammu pidada.

Erinevate külastajatüüpide väljatoomisega töö esimeses osas sai välja toodud seisukoht, et muuseumikülastajad on väga erisuguseid ning väga erinevad on ka nende motivatsioonid. Käesolev uurimus ei võimaldanud küll kinnitada või ümber lükata töö esimeses osas välja toodud külastajatüüpide jaotust, sest muuseumitöötajatel lihtsalt oma subjektiivsele arvamusele tuginedes selline teadmine puudub, kuid intervjuud tõid siiski välja mitmeid huvitavaid aspekte.

Kui eelnevalt sai välja toodud, et kaasamisprojektide juurde loodud tegevused olid väga mitmekülgsed, siis need olid kindlasti mitmekülgsed ka selle poolest, et nende nõudmised kaasatavatele olid erinevad ehk tegevused erinesid oma osalusläve poolest. Kui Meremuuseumi Muuseumiöö aktsioonis märgistada oma lemmikeksponaat oli osaluslävi väga madal ja see ei nõudnud osalejalt mingeid oskusi ega teadmisi, siis näiteks Telliskivi *pop-up* muuseumi kogumisaktsioon „Too meile oma telliskivi“ vajab juba tunduvalt rohkem pühendumist ning sisemist motivatsiooni. Ma arvan, et sellest on oluline kaasa võtta mõte, et **heal kaasamisprojektil on mitmed erinevad tasandid, mis võimaldavad oma panuse anda erinevate külastusmotivatsioonidega muuseumikülastajatel**, ning mitmekülgsuse läbi on kindlasti ka kaasa tulevate inimeste arv suurem. Kõiki muuseumikülastajad ei ole võimalik osalema panna ühe lahenduse läbi.

Intervjuudes rääkisin ma intervjuueeritavatega ka sellest, milline on nende hinnangul nende inimeste hulk, kes üldse on valmis erinevate kaasamisprojektidega kaasa tulema. Kui teooria osas sai räägitud sellest, et muuseumide arengusuund on ühehäälsuselt mitme-häälsusele ning autoriteetsest lähenemisest koostöö valmimisele, siis kui palju on neid inimesi, kes on valmis oma hääle muuseumidele andma. Intervjuueeritavad tõid välja, et neid inimesi kindlasti on, aga tihtipeale võib muuseumidel puududa oskus nad üles leida või neid kõnetada. Sellele teemal peatun pikemalt barjääride analüüsimisel.

Huvitava mõttena sai ühes intervjuus välja toodud see, et vaadates erinevaid internetikeskkondasid ja –platvorme, on see siis *Youtube*, *Nagi.ee* või Nostalgise Tartu grupp Facebookis, siis nendes kaasalöövate ja nendes „kohal viibivate“ inimeste arv on tohutu, kuid tegevused on oma iseloomult ju kõik tegelikult kaasavad. Seega on kindlasti oluline küsida ka seda, kas ja mis muuseumid valesti teevad? Kui võtta seisukoht, et Eesti muuseumides on kaasamist vähe, kuid me siiski näeme, et Eesti inimesi saab edukalt kaasata, siis mis on see, mis on selle takistuseks? Kas muuseumid ei oska inimesi üles leida ja neid kõnetada? See on kindlasti aspekt, mida kaasamistemaatika puhul oleks oluline uurida just külastajate keskselt.

Ühe intervjuu osana uurisin ka seda, mis on muuseumitöötajate arvetes need aspektid, mida muuseumikülastaja kaasamisprojekti rahuldada peab saama – mis on see, mida muuseumikülastaja ühest kaasamisprojektist saada tahab. Peamistena jäid intervjuudest kõlama märksõnad **emotsioon, elamus ja harimine**. Seega kui teooria osas sai kokkuvõtlikult välja toodud hariduslikud aspektid, sotsiaalsed eesmärgid ja psühholoogilised vajadused, siis võib öelda, et ka käesoleva magistritöö jaoks läbi viidud intervjuud näitasid suures osas sama.

Võttes külastajate peatüki kokku, tundub mulle, et erinevate kaasamisprojektide raamistikus on Eesti muuseumid valmis külastajatega dialoogi astuma ja pakkuma neile eriilmelisi lahendusi. Samas rääkides muuseumide tööst üldiselt, on veel pikk tee minna. Järjepidevuse saavutamine on aga kindlasti ka osa ühiskondlikest arengutest, millega koos muuseum edasi liigub. Mis nendele arengutele kaasa aitaks, ja mis teisest küljest praegu ehk takistuseks on, on see, **kuivõrd muuseumid ikkagi tunnevad oma sihtrühmasid ja nende vajadusi**. Nagu ka mitmes intervjuus välja toodi, muuseumitöötajad küll arvavad, et neil on see teadmine, kuid kas see neil ka tegelikult olemas on, jääb antud uurimuse põhjal lahtiseks.

4.3. Kaasamise eesmärgid

Töö tulemuste osast nähtub, et erinevatel kaasamisprojektidel võib olla väga palju ja mitmesuguseid eesmärke. Kuid mitmed seal välja toodud eesmärgid on sellised, mis peaksid iseloomulikud olema igale kaasamisalgatusele.

Ma arvan, et kõige olulisema põhimõttena võiks kõlama jääda see, et **kaasamine peab alati olema sisuline**, kaasamist lihtsalt kaasamise enda pärast teha ei ole mõtet. On oluline, et see annaks midagi, mingi lisaväärtuse, nii muuseumile kui muuseumikülastajale. Ma arvan, et oluline on ka see, kui algusest peale on kindlaks määratud eesmärk, mille jaoks külastajate poolset sisendit kogutakse ning kas ja kuidas seda hiljem kasutatakse. Ma usun, et teadmine, kas tema lugu läheb näiteks näitusesaali ekspositsiooni, pilt teadusartikli illustratsiooniks või arvamus avaliku debati täienduseks, on külastaja jaoks ka oluliseks motivatsiooniallikaks oma panuse andmisel või andmata jätmisel.

Kaasamistemaatika eesmärgina toodi intervjuudes palju välja ka seda, et **kaasamistegevused aitavad muuseumit muuta avatumaks, tuua lähemale uutele sihtrühmadele, luua kontakti ning näidata muuseumide mitmekihilisust ja paindlikkust**.

Olulise mõttena tuleb esile tuua järjepidevus – intensiivne lühiajaline aktsioon võib küll olla viljakas, aga tulemuslikum on luua endale teatud tugigrupp, luua jätkutegevusi ning proovida hoida endaga kontakti astunud inimestega side. **Jätkusuutlik on sihtrühmade järjepidev kaasamine**.

Võrreldes neid aspekte, mida erinevate kaasamise eesmärkidena välja tõin töö teoreetilises osas ning uurimistulemuse osas, ei saa välja tuua märkimisväärsaid erinevusi. Mõlema puhul oli olulisena välja toodud uute sihtrühmade ligitõmbamine, külastajate poolse sisu kogumine, kogukonnale oluliste esemete ja lugude eksponeerimine jne. Tooksin eraldi välja aspekti, et kui töö teooria osas nähti kaasamist ühe kõrval-eesmärgina turunduskampaania korraldamist, siis minu hinnangul ei peaks see kindlasti olema kaasamisprojekti peamine eesmärk. Sisuliselt ainult reklaami taotlemine ei sobi eetiliselt kokku teiste kaasamisega seoses välja toodud väärtustega.

Rääkides ühest küljest sellest, kuidas kaasamistematika peaks jätkusuutlikkuse pärast olema muuseumiülene lähenemine ja eesmärk, ning teisalt rõhutades seda, et selle aluseks peab olema sisu, pean oluliseks rõhutada, et **kõikides muuseumi tegevuses ei ole vaja ilmtingimata kaasamist rakendada**. Nagu ka eelnevalt on välja toodud, on paljudes tegevustes kõige olulisem eksperthinnang – ja oskused, mis on olemas muuseumitöötajatel. Alati on vajaduse korral võimalik eksperte kaasata ka väljastpoolt muuseumit. Iga kaasamisprojekti või tegevust planeerides on oluline läbi mõelda nii see, mis on nii selle konkreetse projekti või tegevuse eesmärgid, kui ka see, milliseid eesmärke täidab see muuseumi jaoks üldiselt, ning kas selle läbiviimiseks kuluvad ressursid on tasakaalus tulemiga.

Kuina kõik intervjuudes välja toodud eesmärgid on atraktiivsed ja kõlavad, tekib küsimus, miks siis Eesti muuseumid agaralt kõikide nende täitmisega ei tegele. Et sellele küsimusele vastus saada, analüüsin järgmises peatükis põhjalikumalt erinevaid barjääre, mis kaasamisprojektide algatamisel ja elluviimisel esineda võivad. Lisaks pakun esinevatele takistustele ka võimalikke lahendusi.

4.4. Barjäärid ja nende ületamine

Eelmises peatükis kirjutasin, et muuseumitöötajad oskavad välja tuua mitmeid erinevaid kaasamisega seotud barjääre. Kindlasti ei väida ma siinkohal, et kõik need kitsaskohad esinevad ühe projekti elluviimisel, vaid pigem on tegemist ülevaatliku pildiga sellest, milliste takistuste otsa võib sattuda ühe kaasamisprojekti läbiviimisel. Käesolevas peatükis analüüsin intervjuudes välja toodud barjääre lähemalt ning pakun neile, tuginedes teooria osas ning intervjuudes väljatoodule ning enda arvamusele, erinevaid ületamisvõimalusi.

Alustades ressurssidest, siis kõige lihtsamaks lahenduseks näib esmapilgul olevat raha juurde küsimine ja inimeste juurde palkamine. Paraku on muuseumide eelarved ning palgafondid piiratud ning sealt ei jätku võimalusi kõikide soovitud tegevuste rahastamiseks.

Rääkides rahalistest ressurssidest, siis hetkel toimuv projektitaotluste põhine lahendus on kindlasti mõeldav variant, kuid lisaks sellele võimalusele on oluline kaasamistegevustele luua kindlam alus, mille põhjal on võimalik tagada teatav kindlustunne, et olenemata projektitaotluse vastusest, saaks olulisemad projektid või projekti põhieesmärgid ellu viia. Kaasamisprojektide suur sõltumine projektirahadest võib viidata sellele, et muuseum ei väärtusta seda tegevust selliselt, et seda ise finantseerida. Muuseumide eelarved on küll kitsad ja viimseni planeeritud, kuid kaasamistegevusi peetakse normaalseks ja olulisteks tööprotsessi osadeks, peaksid nende kulud olema (vähemalt mingi vajaliku osa teostamiseks) kaetud ilma arvukate ja aeganõudvate projektitaotlustega. Projektide kirjutamine toetuse saamiseks ei ole kindlasti miski, mida ei peaks tegema ning projektipõhisus on mingis osas tingitud ka sellest, et Eesti muuseumid on kaasamismaastikul tegemas esimesi samme ning projektipõhine lähenemine on uutele algatustele omane. **Kindel rahalise alus annab ühest küljest projekti eestvedajale kindlustunde, et tema läbiviidav projekt on muuseumi jaoks oluline, teisalt näitab seda, et kaasamistemaatika on muuseumi üks põhiülesannetest ning teiste põhitegevustega võrdväärne, ning kolmandana võib aidata kaasa väliste rahastajate leidmisele.**

Ma arvan, et nii siin, kui ka tegelikult paljude teiste barjääride ületamiseks on oluline just suhtumine, ning see, milline on organisatsiooni üldine häälestus kaasamisprojektide läbiviimiseks. Kui kaasamine on muuseumi siseselt seatud eesmärgiks, mille poole kõik muuseumitöötajad peavad oma tööga püüdlema, ei saa kaasamisega tegelemist võtta kui lisakohustust. Kaasamise teiste põhitegevustega võrdselt tähtsusele seadmine, aitab kindlasti seda paremini haakida ka muute tegevuste kõrvale või need hoopis välja vahetada. Käesoleva töö teooria osas tõin välja, et kaasamisprojektid ühtiksid muuseumi üldise kultuuriga ning oleksid omaks võetud kõikide töötajate poolt. Seega ma toaksin väga olulisena veel kord välja selle, et **oluline on see, et kaasamine oleks määratletud kui organisatsiooni eesmärk, näiteks arengukavas või missioonis, ning selle olulisust peavad kindlasti rõhutama ka muuseumi juhid ja juhtkond, sest juhid on paljuski need, kelle järgi kõik ülejäänud töötajad joonduvad ning kelle järgi oma isiklikke tööeesmärke seavad.**

Mida üldine ja ühtselt tunnustatud arusaam kaasamisprojektide vajalikkusest veel aitab, on olukorrad, kus kaadri voolavus on suur ning iga uue lahkumise või tulemisega on oht

järjepidevuse kadumiseks. **Kui aga kaasamistemaatika on paika pandud muuseumi peamiste eesmärkidena, aitab see järjepidevust hoida.**

Kaasamise sisseviimine muuseumitöö ühe aluse ja eesmärgina on oluline samm ka järjepidevuse hoidmiseks. See hoiab ära selle, et inimeste vahetudes hääbuvad või kaovad koos nendega ka algatatud projektid ning garanteerib selle, et läbiviidud projektidel oleksid ka järjed ja jätkutegevused, mille abil hoitaks inimesi, kellega kontakt on saavutatud. See aitab vältida ka seda, et kaasamistemaatikat ei peeta üksnes turundus- ja kommunikatsiooniosakonna tööks, vaid lähenemiseks, mis on muuseumi osakondade ülene. Viimasena välja toodud rõhutaksin ma veel kord, sest minu arust on väga oluline see, et kaasamisprojektide läbiviimine peab olema osakondade ülene, mitte ühe valdkonna keskne. Ma arvan, et Triin Visnapuu-Sepa intervjuus välja toodud näide on väga õige ja kasulik: **Nii nagu kõikide projekti läbiviimisel, peaks ka kaasamisprojektide puhul, olema projektimeeskonda kaasatud kõikide muuseumi osakondade esindajad, kes saavad vastavalt tuumikmeeskonna otsustele ja ülesannetele, edasi delegeerida vajalikke tegevusi oma osakonna siseselt.**

Üheks töö alguses välja toodud lahenduseks, mis aitab kaasamistegevusi rakendada, nimetan seda, et **on oluline, et muuseumitöötajad tunneksid, et nad saavad kaasamisprojektide elluviimisega hakkama. Seda tunnet aitavad luua erinevad koolitused, arutelud ning ühine projektide väljatöötamine.**

Tulles tagasi rahaliste ressursside juurde, toodi intervjuudes ühe aspektina välja see, et kuna rahalised ressursid on enamjaolt piiratud, siis see ei võimalda oma projektidele ulatuslikumat reklaami teha. Selle lahendamiseks toodi välja peamiselt kaks teist lahendust – informandid ning suust-suhu reklaam. Ma leian, et siinkohal on oluline rõhutada seda, et tasulist reklaami on tunduvalt kergem osta kui jõuda selleni, et projekti kohta hakkaksid ringlema head kogemused ja positiivsed emotsioonid. Kui see on aga saavutatud, on see kindlasti tunduvalt efektiivsem kui värviline pilt ajalehes või klipp raadios. Seega võib öelda, et **kõige parem reklaam on külastajatele positiivse kogemuse pakkumine, mille alusel hakkavad nad ise positiivset kuvandit levitama.**

Kõneisikud on kindlasti üks efektiivne viis, mis aitab mitmeid barjääre ületada, sest saanud positiivse kogemuse, muutuvad nad positiivise sõnumi kandjateks oma tutvusringkonnas ning nagu eelpool juba välja sai toodud, on selline reklaami viis kõige efektiivsem. Ühes intervjuus toodi ka välja, et kunagi ei saa kindel olla sellele, et levima hakkav sõnum on, kasutades Annika

Haga sõnu, positiivse märgiga. Tehes midagi halvasti või valesti on kerged levima ka negatiivsed sõnumid. Kõneisikute ja ka laiemalt kõikide muuseumiküllastajate puhul on oluline ka see, kuidas neid muuseumiga siduda pikemalt kui ühe aktsiooni või tegevuse raames, ehk olles loonud kontakti, on oluline seda ka hoida. **Ehk muuseum peab läbi mõtlema selle, millised on erinevate aktsioonide jätkutegevused ning millal ja mis kujul on tulemas uued algatused, et hoida loodud kontakti sihtrühmadega ka edaspidi.**

Rääkides veel erinevatest ressurssidest, toodi intervjuudes välja ka füüsilise ruumi küsimus. Kui ruumipuudust ei saa tunda *online*'s siis on see vägagi kergesti tuntav füüsilises muuseumiruumis, kus juba ürituse korraldamine mõnekümnepealisele publikule võib olla väga keeruline. Selle leevendamiseks on kindlasti üheks võimaluseks „nelja seina vahelt välja minemine“, nagu seda tegid oma kaasamisprojektides nii Tartu kui Tallinna linnamuuseum. See on hea näide sellest, kuidas kaasamisprojekti raames saab lahendust pakkuda muuseumitöö täiesti argistele probleemidele. **Seega, lahendamaks füüsilist ruumipuudust on oluline alternatiivide otsimine ja muuseumi tegevuse muuseumimajast välja viimine, nähes selles pigem võimalust kui takistust.**

Liikudes siit edasi oskuste juurde, on minu arvates oluline meeles pidada (mida ka intervjuudes välja toodi), et kõik oskused tulevad tegelikult kogemusega – kui esimest korda kaasamisprojekti läbi viies ei pruugi olla planeerimis- või koordineerimisoskust, siis need kasvavad kogemusega. Oluline on julgus proovida uusi asju ja leida selleks sobivad eeskujud, mille abil uus lähenemine endale lähemale tuua.

Kui barjäärina toodi välja ka see, et kaasamisprojektide eeskujusid napid, siis tegelikult usun, et kui piisavalt avatult vaadata, leiab neid päris mitmeid. Ning nagu ühes intervjuus ka välja toodi, tuleb neid järjest juurde – väikemuuseumid võtavad eeskuju suurematelt muuseumidelt ning suuremad muuseumid omakorda on rohkem ning kiiremini valmis kaasa minema ühiskonna muutuste ja nõudmistega. Kui piisavalt huvitavaid näiteid ei leidu Eestist, on alati võimalus pilk heita ka kaugemale. **Erinevaid inspireerivaid näiteid tuleks otsida nii Eestist kui välismaalt ning teha nende põhjal ühiskoolitusi või kustuda kogenumad kaasamisprojektide läbiviijad oma kogemustest rääkima. Kaasa aitab kindlasti ka erinevatel muuseumiülestel üritustel osalemine, kus tihtipeale tutvustatakse huvitavamaid kaasamisprojekte.**

Kogemusega seotult oli barjäärina välja toodud oskuste puudumist selles osas, kuidas kaasamisprojektile õiget disaini valida. Ma arvan, et ka siin on oluline roll esiteks eeskujude leidmisel ning erinevatele tehtud näidetele tuginemisest, kuid olulise teadmise annab kindlasti ka enda esimene katsetud. Teooria osas tõin välja punktid, et disaini valikul on oluline arvestada sellega, millist eesmärki lahendus kannab, milleks see mõeldud on ning kuidas on saadud sisendit võimalik esitada atraktiivselt. Usun, et siinkohal on oluline usaldada töötajaid, kes saavad vahetu tagasiside sellest, milline lahendus töötab ja milline mitte, ning kindlasti ka sellest, millest külastajad puudust tunnevad. **Ehk oluline on koguda olemasolevaid teadmiseid nendelt muuseumitöötajatelt, kes oma igapäevatöös muuseumikülastajatega kõige lähemalt kokku puutuvad. See võib anda väga vajaliku ja põhjaliku sisendi.**

Erinevate lahenduste disainimine on lisaks just see koht, kus silmas pidada seda, et loodav oleks mitmekesine ja pakuks külastajale valida endale sobivaim lähenemisviis, kas uurida teemat sügavuti või mitte, astudes diskussiooni või jäädes passiivseks.

Seades eesmärgiks luua mingil teemal diskussiooni, peavad selleks olema loodud ka vastavad võimalused. Ühes intervjuus toodi välja, et kuigi üks projekti eesmärkidest oli panna inimesi püstitatud teemal laiemalt mõtlema, oleks sellele kindlasti kaasa aidanud ka vastav platvorm või lahendus näitusesaalis, ning seda oleks kindlasti andnud võimendada laiemaks avalikkuse diskussiooniks ka meedia õige kaasamise abil. Kuivõrd antud projekti puhul jäi sellise võimaluse loomine ressursside puudumise taha, võiks muuseumide eesmärgiks olla sellise võimaluse pakkumine. Teooriale ja uurimistulemustele tuginedes leidub muuseumikülastajaid, kes otsivad muuseumides võimalusi oma sotsiaalsete vajaduste rahuldamiseks, ning võimalus püstitatud teema või probleemi ümber arutleda, seda vajadust ka rahuldab. Seega püstitades aktuaalse teema, millel inimesed tahavad ja on valmis kaasa rääkima, on oluline pakkuda sinna juurde ka lahendusi, kas siis veebis, näitusesaalis või kuskil kolmandas ruumis, mis neil seda teha võimaldavad.

Ühe takistusena tuli intervjuudes välja ka hirm ehk kartus selle ees, et väljastpoolt ei julgeta ideid ja arvamusi küsida ning koostöö otsimine võib näidata muuseumit nõrgana. Väliste kogukondade ja koostööpartnerite kaasamist ei peaks kindlasti pelgama, sest muuseumil ja seal töötavatel inimestel ei saa olla kompetentsi kõikides valdkondades ning koostööpartnerite otsimine on märk avatusest.

Üks intervjuueeritav tõi hirmu tagamaana välja eestlaste üldise, psühholoogilise tausta – eestlastele ei ole omane oma arvamust avaldada ning kui seda tehakse, siis ollakse pigem tagasihoidlikud ja mõõdukad, ning vastupidi, igasuguste hinnangute saamise osas ollakse samuti pelglikud. Samas jäi teisest intervjuust kõlama arvamus, et tagasiside andes oskavad inimesed pigem välja tuua selle, mis neile meeldis, mitte seda, mis ei meeldinud, põhjusel, et mitte-meeldivat ei osata välja tuua, kuna kogu sisusse põhjalikult ei süveneta. Rääkides just tagasisidest, siis ma arvan, et selle hirmu ületamiseks on oluline enda jaoks mõtestada see, milleks seda vaja on – muuseumiküllastajate tagasiside annab muuseumile võimaluse tõsta oma pakutavate toodete, teenuste ja kogemuste kvaliteeti, kujundada seda küllastajate soovidele vastaks. Ja tegelikult kehtib see mõte ka teiste välja toodud hirmude puhul. **Ei ole vaja karta, et koostöö on nõrkuse märk, see on pigem märk sellest, et muuseum on avatud ning tal on midagi pakkuda väga mitmetele osapooltele.**

Võimaliku barjäärina toodi intervjuudes välja ka kinnistunud arusaamasid, seda nii muuseumitöötajate endi kui muuseumi küllastajate seas. Ma usun, et kinnistunud arusaamu sellest, milline muuseum on ja milline ta peaks olema ei ole vaja muuta, sest need arusaamad muutuvad aja jooksul ise, koos ühiskonnaga. Oluline on see, et suund kaasamisele oleks paika pandud ka muuseumi juhtkonna poolt, sest selline häälestamine muudab ehk rohkem kui inimesed ise tunnistada tahaksid.

Ma arvan, et kaasamisprojekte alustades on väga olulise tähtsusega ka ettevalmistustöö ja analüüs. Kaasamisprojektide väljatöötamisel tuleb läbi kaaluda kõik võimalused, kõik murekohad, kõik võimalikud kitsaskohad, ära tuleb kuulata kõikide muuseumitöötajate mured ning leida neile lahendused. On oluline, et kaasamisprojektide planeerimisel saaksid vastuse kõik kerkivad küsimused, kas siis otsese projektimeeskonna siseselt, või muuseumist laiemalt. **Kõikide arvamuste ära kuulamine on kaasamine muuseumi sees – see näitab, et kõigi arvamus on väärtuslik ning seob inimesi ka rohkem projektiga.**

Rääkides kaasamise barjääridest ei saa kõrvale jätta ka kaasatavaid ennast. Kui muuseumitöötajate puhul sai olulisena välja toodud ajafaktor, siis sama kehtib ka muuseumiküllastajate puhul – ühena vabaaja veetmise võimalustest konkureerib muuseum mitmete teiste asutuste ja organisatsioonidega ja muuseumid ei ole kaugeltki mitte ainukesed organisatsioonid, kes tahavad inimesi kaasata. See toob meid jälle tagasi selle juurde, et muuseumil on võimalus, oma sisuga, luua lisandväärtuseid, mida näiteks kaubanduskeskused

luua ei suuda. **Oluline on leida oma tugevused, mis kõnetavad muuseumikülastajaid ning viia see sõnum nendeni.**

See toob mu arutluskäigu tagasi selle juurde, kuidas näidata sihtrühmadele, et muuseumi eesmärgid on seatud lähtuvalt neist ja muuseumid on inimeste jaoks olulised kohad, täites nende erinevaid vajadusi. Ma arvan, et selle kõige aluseks on esimesed sammud ja esimesed kogemused. On vaja näiteid konkreetsete tegevuste põhjal, mis näitavad inimestele, et muuseumid tegutsevad nende jaoks ning hindavad panust, mida neil on pakkuda.

4.5. Kaasamine Läti ja Eesti muuseumides: sarnasused ja erinevused

Käesoleva töö teooria osas tõin välja peamised uurimistulemused Läti muuseumides läbiviidud kaasamiskogemuste analüüsimisel. Siinkohal võrdlen seal välja toodud tulemusi enda analüüsituga.

Muuseumitöötajate oskuste kohta tõi Lotina välja selle, et iga indiviidi isiklik hoiak on see, mis määrab kogu organisatsiooni häälestatuse. Minu läbiviidud uuring näitas selles mõttes samu tulemusi, et inimeste isiklikud arvamused on küll erinevad, kuid ühtne ja selge lähenemine muuseumi juhtkonna poolt on see, mis tagab muuseumis ühtsuse.

Läti ja Eesti muuseumides uuringutulemustes oli väga sarnane see, et muuseumitöötajatel on mitmeid kohustusi, millega igapäevaselt tegeleda tuleb, ning mõlemal juhul tuli see aspekti eriti välja just maapiirkondade muuseumide puhul. Rääkides väikestest muuseumidest, tõid mõlemad uurimused välja ka seda, et väikesed muuseumid on oma kogukondadele palju lähemal kui suured ning see võimaldab neil oma kogukondadega suhelda palju vahetumalt ja otse.

Sarnaseid jooni saab välja tuua ka selles osas, milliseid erinevaid osapooli kaasamisprojektidel nähakse. Mõlema riigi muuseumide puhul nähakse võimalike osapoolte ja partneritena nii erinevaid organisatsioone, kodanikuühendusi kui ka koole.

Huvitavana jäi mulle silma ka see, et Lotina tõi Läti muuseumide puhul välja selle, et muuseumid eelistavad kaasata organisatsioone, sest seal olevatel inimestel on üldjuhul olemas juba vajalikud eelteadmised ja oskused, kuivõrd üksikisikute koolitamine nõuaks ressursse, mida muuseumidel ei ole. See haakub minu silmis minu väljatoodud seisukohaga sellest, et vabatahtlike kasutamine muuseumide erinevates tegevustes on hea lahendus, kui selle kasu ületab selle rakendamiseks vaja minevaid ressursse.

Kui Lotina lähtus oma uurimuses, analüüsides seda, kuivõrd muuseumid on valmis oma võimu ja otsuselangetamise otsust jagama, sellega, milliseid rolle vabatahtlike antakse, lähtusin mina oma uurimuses võimu jagamise analüüsimisel pigem sellest, milliseid erinevaid kaasamismudeleid peamiselt rakendatakse. Mõlemad uurimised näitasid seda, et võimu ja vastutust jagatakse kaasatavatele erineval hulgal ning lähtuvalt projektide iseloomust ja eesmärkidest.

Välja toodud võrdlus ei võimalda kindlasti teha mingisuguseid paika-panevaid järeldusi selle osas, kuivõrd sarnased või erinevad kaasamispraktikad Eesti ja Läti muuseumides on, kuid tõi välja selle, et ühiseid jooni kindlasti leidub. Kahe riigi kaasamispraktikate võrdlemine on kindlasti ka valdkond, mida tasuks põhjalikumalt uurida, kõrvutades muuseumide kaasamispraktikaid just ka ühiskonna üldiste arengutega.

6. Kokkuvõte

Kaasaegse, 21. sajandi, muuseumi keskmes on muuseumikülastajad ja nende vajadused. Avatumaks muutumine ning dialoogi tähtsuse suurenemine toovad kaasa aga ka uued nõudmised muuseumi töö korraldamises ning muuseumiprofessionaalidele oskustes ja teadmistes. Rääkides ühehäälsuse asendamisest mitme-häälsusega ning seades eesmärgiks olla autoriteetsuse asemel koostöötavad, seavad muuseumid enda jaoks eesmärgid, mille elluviimine nõuab mitmesuguseid ressursse. Olles ise igapäevaselt muuseumitööga seotud, näen ma ka omast käest, et tingituna küll ühiskonna üldistest muutustest ja arengusuundadest, ei juurdu kõik uuendused kiiresti, ning nende edukamaks sisseviimiseks on vajalik analüüsida erinevaid takistusi ning leida põhimõtted ja võimalused nende ületamiseks.

Käesoleva magistr töö eesmärgiks oli uurida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi ning nende põhjal välja tuua esinevad võimalikud kitsaskohad. Peamisteks uurimisküsimusteks olid: millised on Eesti muuseumide kaasamiskogemused? Milliseid takistusi erinevate kaasamise meetodi elluviimisel nähakse ja tuntakse? Kuidas saaks esinevaid takistusi ületada. Nendele küsimustele vastamise läbi oli minu eesmärgiks kirjutada töö, mis nii teoreetilise osa kui praktiliste näidete poole pealt oleks kasulik lugemismaterjal just muuseumitöötajatele endale, sh minule endale.

Magistr töö teoreetiliste ja empiiriliste lähtekohtade peatükis andsin ülevaate sellest, millise rolli täitmist oodatakse muuseumilt, lähtuvalt muuseumi olemusest ning miks on oluline külastajatega suhtlusesse astuda. Muuseumi kommunikatiivse sisu dikteerib küll ette muuseumide olemus, kuid koostöös külastajatega valmivate kaasamisprojektide läbiviimine nõuab teadmisi ja oskuseid, mis traditsioonilise muuseumiga tihtipeale kaasas ei käi. Teooria osas vaatlesin lähemalt ka seda, millise raamistiku seavad muuseumide tööle Eesti kultuuripoliitika ning rahvusvahelised ühendusest, jõudses selle põhjal järeldusele, et avatus ja ühiskonna arengutega kaasas käimine on küll olulisena välja toodud, puudu jääb konkreetsusest. Teooria peatüki teises osas vaatasin lähemalt seda, kui erinevad võivad olla muuseumikülastajate motivatsioonid ning milliseid erinevaid külastajatüüpe nende põhjal välja saab tuua. Lisaks tõin välja erinevad eesmärgid, mida kaasamisprojektide abil muuseumid täita saavad ning vaatasin lähemalt erinevaid kaasamismudeleid, mis põhinevad erinevate kaasamistegevuse kaasamise astmel ning võimu ja kontrolli jagamisel. Teooria peatükis tõin välja ka erinevas kirjanduses esile toodud kaasamise ellu viimisel esinevad barjäärid ning

peatüki lõpus andsin ülevaate uurimistulemustest, mis sarnastel alustel käesoleva tööga, viidi läbi Läti muuseumides.

Uuringu läbiviimisel kasutasin kvalitatiivset meetodit ning viisin kaheksa erineva Eesti muuseumi kaasamisprojektiga seotud olnud muuseumitöötajaga läbi ekspertintervjuud.

Läbiviidud uuringu tulemused näitasid, et analüüsitud kaasamisprojektid olid väga mitmekülgsed ja mitmetasandilised, pakkudes erinevaid osalemisvõimalusi erinevate huvide ning süvenemissooviga muuseumiküllastajatele. Kaasamisprojektid näitasid, et muuseumitöötajad oskavad vastavalt seatud eesmärkidele erinevaid lahendusi leida ning projektide elluviimiseks ollakse ka valmis erinevaid osapooli, kohalikku kogukonda, valdkonnapõhist kogukonda, erialaspetsialiste, koostööpartnereid kui ka vabatahtlike, leidma. Läbiviidud intervjuud näitasid ka seda, et kaasamisprojektid on oluline vahend näitamaks muuseumit kui arvestatavat koostööpartnerit ning muutmaks seeläbi muuseumit avatumaks.

Muuseumiküllastajate motivatsioonide puhul kinnitas läbiviidud uurimus teoorias välja toodut: muuseumiküllastajatele on oluline, et nad saaksid muuseumis ja selle pakutavate tegevuste läbi rahuldada oma: psühholoogilisi vajadusi – muuseumid pakuvad emotsioone, loovad mälestusi, rahuldavad väärtushinnangutest tulenevaid soove; muuseumid täidavad sotsiaalseid aspekte – muuseumisse on võimalik tulla erinevatel teemadel kaasa rääkima ning leida kontakti oma mõttekaaslastega; muuseumidel on hariv roll – küllastajate jaoks on oluline saada kogemusi ja selle läbi uusi teadmisi ja oskusi.

Erinevad eesmärgid, mida kaasamisprojektide läbi täide viia saab, jagunesid intervjuudes välja toodu põhjal kolmeks: kogumistegevusega seotud eesmärgid, muuseumi avatumaks muutumisest osa puudutavat eesmärgid ning kaasatavate erinevatest vajadustest lähtuvad eesmärgid. Ühe kaasamisprojekti raames ei ole ilmselt võimalik täita kõiki välja toodud eesmäärke, kuid kindlasti mitmeid, kuivõrd mitmed eesmärgid toovad endaga kaasa järgmised.

Ka erinevaid barjääre, mis kaasamisprojektide elluviimisel tekkida võivad, tõi käesolev uurimus välja arvukalt. Suuremate takistustena, mis omakorda hargnevad väiksemateks, tõid intervjuueeritavad välja ressursid, oskused, disaini, hirmud, eesmärgistatuse ja kaasatavate vaatenurga.

Kuivõrd barjääre toodi välja arvukalt, andsin ma järelduste ja diskussiooni peatükis enda poolsed soovitused selle kohta, milliste tegevuste ja põhimõtetega võimalikke kitsaskohti

ületada saaks. Toon siinkohal välja minu poolt välja pakutud olulisemad lahendused, mis minu silmis pakuvad leevendust enamusele väljatoodud kitsaskohtadest:

- Kaasamisprojektide aluseks peab olema sisu – see näitab nende väärtust nii muuseumi siseselt kui ka väliselt ning on eduka kaasamisprojekti aluseks.
- Kaasamistemaatika elluviimine peab olema muuseumi ülene ja kindlaks määratud eesmärk – ühine arusaam kaasamise olulisusest aitab seda integreerida igapäevatöösse ja planeerimisse, muutes selle ajapikku loomulikus töö osaks.
- Kaasamisprojektide läbiviimine peab olema osakondade ülene – kõik muuseumitöötajad peavad olema projektidesse kaasatud, näidates seeläbi, et nende professionaalsed oskused on olulised, ning teisalt seda, et neil on kaasamistegevustest midagi võita.
- Kaasamisprojektide väljatöötamisel tuleb kuulata muuseumi siseseid erinevaid arvamusi – see kõrvaldab võimaluse, et keegi saab öelda, et tema arvamust ei küsitud. Kõigil on võimalus oma hirmud ja tunnetatavad ohukohad välja tuua ning eestvedajatel on võimalus tuua teisi muuseumitöötajaid kaasamistemaatikale ja konkreetsetele projektidele lähemale.
- Kaasamine toob kaasa uusi võimalusi ka muuseumitöötajatele – kaasamisprojektide elluviimisel on oluline, et ei vaadataks mitte üksnes seda, mida see muuseumitöötajalt nõuab, vaid ka seda mida see annab – uued auditooriumid, uued teadmised, uued kohad jms.
- Kaasamisprojektide läbiviimiseks tuleb oskuslikult kasutada olemasolevaid teadmisi – muuseumide töös on arvukalt töötajaid (kassapidajaid, saaliteenindajaid, giide), kes igapäevaselt muuseumikülastajatega kokku puutuvad ning omavad tegelikult ulatuslikke teadmisi sellest, millised on muuseumikülastajate eelistused, ootused ja vajadused.
- Kaasamisega seotud hirmudest tuleb üle olla ning teha esimene samm, et saada positiivne kogemus. Koostööpartnerite otsimine ei ole märk nõrkusest, vaid avatusest, ning ebaühtsuseid kvaliteedis annab esitada nii, et need muutuvad tugevusteks.
- Kaasamisprojektide inspireerivaid kogemusi leiab nii Eestist kui välismaalt – nii ideede kui lahenduste väljatöötamisel on heaks abivahendiks tutvuda erinevate näidetega, kas iseseisvalt või näiteks ühiskoolituste korraldamisega.

Käesolev magistritöö andis ülevaatliku sissevaate Eesti muuseumide kaasamisprojektidest ning nende põhjal tehtavatest järeldustest. Edasistes töödes ja teemapüstitustes tuleks kindlasti uurida ka muuseumikülastajate vaatenurka – osapoolt, kelle ümber kogu kaasamistemaatika tegelikult üles on ehitatud. Käesolev töö pakkus selles vallas vaid mõningaid sissevaateid ning põhjalikum uurimistöö oleks kindlasti oluliseks sisendiks ja töövahendiks ka kõikidele muuseumitöötajatele.

7. Summary

Participation in Estonian Museums: Barriers and Possibilities

According to statistics, the number of museum visitors increases year by year, setting new records. And the visitors, who more and more find their way to museums are in the center of the 21st century museum. The new museology says that museums have to keep up with the overall developments in society and have to be able to adapt to new demands set to them. It makes it important for museums to know what the visitors expect and need. For museums this means that they have to overlook their policies and what they offer for their audiences.

The aim of this Master's thesis is to give an overview of different participation projects in Estonian museums and take a look at various barriers that can occur alongside with them. The main research questions are: What kind of experiences Estonian museums have with participation projects? What different barriers they see and feel when organizing a participatory project? What are the possibilities that can help to overcome the barriers? For finding answers to these questions I did a qualitative research among eight different participation projects and museums, including interviewees from different kind of museums and various participatory models. I hope that the outcome of this research is a practical tool for museum professionals, offering an overall look at both theory and practice.

In the theoretical part of the thesis I looked at the museums communicative nature and how the dialog between museum and its audiences is becoming more and more important. I also brought out in what directions museums are evolving: from mono-vocal to multi-vocal and from authoritative to collaborative. The part about museum visitors showed that different visitors visit museums to fulfill different needs and not all of them want to participate. In the theoretical part about participation goals and models I brought out why museums should use participation projects and what kind of different models can be used for that. I also drew out the main barriers that participatory project have according to literature and made a summary about a similar research in Latvia.

The results of the research showed that the projects Estonian museums conduct are very versatile and multileveled, offering different things to visitors with diverse interests. The analyzed projects also showed, that museum professionals are able to find various ways to reach the goals that they have set and are open to include local community, theme-specific

community, specialists, partners and volunteers. The research showed that museum professionals see participatory projects as an instrument to prove that museums can be active partners and that they are open and diverse.

In part of visitor motivations the research confirmed the aspects brought out in theory: visitors expect a museum visit to satisfy their psychological, social and educational needs. Museum visitor expect museum visits to bring up emotions and create memories, offer opportunities to interact with others and find people with same views, and to give new knowledge and skills through experience.

Based on the research, various goals set to participatory projects divided into three main categories: collecting, showing museums openness and fulfilling visitor needs.

The results of the research brought out many various barriers that by large fall into bigger categories: resources, know-how, design, fears, goal setting and visitor point of views. All these categories are in the center of the map of problems and include branches of smaller barriers.

As a part of this Master's thesis is to provide solutions for the barriers brought out and here are the main possibilities for overcoming them:

- The basis of holding a participatory project needs to be based on content.
- Using participation methods as continues instrument must be set as an aim to everyone.
- Participation project must include all the different branches inside museum.
- When developing a new participation project, all different opinions must be herd.
- Participation project bring new opportunities to museum workers.
- When planning a participatory project, all at hand knowledge must be found and used.
- To overcome the fears that participatory project evoke, it is important to take the first step.
- Various participatory projects that can be set as example can be both found from Estonia and abroad.

In conclusion, the Master's thesis gave an overview of different participation project already held in Estonian museums and hopefully offer a wide range of examples for creating new and exciting projects. This thesis looked at the topic on the museum side and a visitor point of view research would for certain supplement it.

Kasutatud kirjandus

Aljas, A. (2012). Kaasav Muuseum. Hetkeolukord ja võimalused ICOMi konverentsidelt. *Muuseum*, nr 1 (31), lk 42-44

Crooke, E. (2008). *Museums and Community: ideas, issues and challenges*. London; New York: Routledge

Falk, J. H. (2009). *Identity and the Museum Visitor Experience*. Walnut Creek: Left Coast Press

Flemming, D. (2005). Creative Space. MacLeod, S. (toim.). *Reshaping Museum Space: architecture, design, exhibitions*. London ; New York : Routledge, lk 53-61

Hinsberg, H. & U. Kübar. (2009). *Kaasamise käsiraamat ametnikele ja vabaiühendustele*. Tallinn: Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit

Hooper-Greenhill, E. (2010). *Museums and Education: purpose, pedagogy, performance*. London; New York: Routledge.

IAP2 Spectrum of Public Participation. (2007). URL (kasutatud märts 2015) http://c.ymcdn.com/sites/www.iap2.org/resource/resmgr/imported/IAP2%20Spectrum_vertical.PDF

International Council of Museums: Museum Definition. (2007). URL (kasutatud aprill 2015) <http://icom.museum/the-vision/museum-definition/>

Kultuuriministeeriumi kodulehekülj: kultuur 2020 ja muuseumid. (2014). URL (kasutatud aprill 2015) <http://www.kul.ee/et/tegevused/muuseumid/kultuur-2020-ja-muuseumid>

Lagerspetz, M. (2007). *Kodanikuühiskonna lühisõnastik*. URL (kasutatud mai 2015) <http://www.ngo.ee/sonastik>

Lepik, K. (2014). Kuidas sihtrühmi ja sidusrühmi määratleda? *Osalus muuseumides*. Runnel, P. (toim.). Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 55-59

Lewis, G. (2004). The Role of Museums and the Professional Code of Ethics. Boylan, P. J. (toim.). *Running a Museum: A Practical Handbook*. France: ICOM – International Council of Museums, lk 1-16

Lotina, L. (a) (2014). Analysis of Participatory Activities in the Museums of Latvia. Runnel, P. & P. Pruulmann-Vengerfeld (toim.). *Democratising the Museum: reflections on Participatory Technologies*. Frankfurt am Main: PL Academic Research, lk 89-107

Lotina, L. (b) (2014). Reviewing museum participation in online channels in Latvia. *Museum Management and Curatorship*, 29 (3), lk 280-292

McQuail, D. (2010). *McQuaili massikommunikatsiooni teooria*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Peacock, D. and J. Brownbill, (2007). Audiences, Visitors, Users: Reconceptualising Users Of Museum On-line Content and Services. Trant, J. and D. Bearman (toim.). *Museums and the Web 2007*. Proceedings, Toronto: Archives & Museum Informatics. URL <http://www.archimuse.com/mw2007/papers/peacock/peacock.html>

Pitman, B. & E. Hirzy. (2010). *Ignite the Power of Art. Advancing Visitor Engagement in Museums*. New Haven (Conn.); London: Yale University Press: Dallas Museum of Art

Pruulmann-Vengerfeldt, P. & P. Runnel. (2012). Kui muuseumist saab sõnum osalevatele auditooriumidele. *ERMi aastaraamat*. 55, URL http://www.academia.edu/5943662/Kui_muuseumist_saab_s%C3%B5num_osalevatele_auditooriumidele

Pruulmann-Vengerfeldt, P. & P. Runnel. (2014). When the Museum Becomes the Message for Participating Audiences. Runnel, P. & P. Pruulmann-Vengerfeld (Toim), *Democratising the Museum: reflections on Participatory Technologies*. Frankfurt am Main: PL Academic Research, lk 35-53

Runnel, P. & T. Tatsi. (2014). Osaluspõhise koostöö ja ühisloome mudeldamine näitustel. Runnel, P. (toim.). *Osalus muuseumides*. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 79-83

Runnel, P. & P. Pruulmann-Vengerfeldt (2014). Osalus muuseumides: Sissejuhatus. Runnel, P. (toim.). *Osalus muuseumides*. Tartu: Eesti Rahva Muuseum, lk 7-11

Simon, Nina. (2010). *The Participatory Museum*. Santa Cruz: Museum 2.0

Statistikaamet 2014: Statistikaameti andmebaas: muuseumid. URL (kasutatud aprill 2015) <http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/varval.asp?ma=Ku05&ti=MUUSEUMID&path=../Database/Sotsiaalelu/07Kultuur/06Muuseumid/&lang=2>

Statistikaamet 2015: Muuseumikülastuste tõusutrend jätkus. URL (kasutatud mai 2015) <http://www.stat.ee/90584>

Säästva Eesti Instituut: Säästa arnegu sõnaseletusi. (2015). URL (kasutatud mai 2015) http://www.seit.ee/sass/?ID=1&L_ID=164

Tatsi, T. (2013). *Transformations of muuseum-embedded cultural expertise*. Doktoritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Teppor, M. (2011). *Kultuurilise osaluse võimalustest ERM-i ja käsitööharrastajate näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Vaimne kultuuripärand Eestis. (2012). Portla, K. (toim). URL (kasutatud mai 2015) http://www.rahvakultuur.ee/s2/1783_11557_707_Loe_infovihikut_siin.pdf

Vlachou, M. (2014). Muuseumi kommunikatsioon. *Museum Mediators* projekti materjalide kompendium. Merimaa, M. (toim). URL (kasutatud aprill 2015) http://museummediators.eu/wp-content/uploads/2014/09/MuseumMediatorsCompendium_Estonia1.pdf

Visnapuu, T. (2010). *Integreeritud kommunikatsiooni roll sihtrühmade kaasamisel Eesti Rahva Muuseumis*. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Woollard, V. (2004). Caring for the Visitor. Boylan, P. J. (toim). *Running a Museum: A Practical Handbook*. France: ICOM – International Council of Museums, lk 105-118

Võrk, E. (2010). Organisatsiooni muutused Eesti Rahva Muuseumi näitel. Magistritöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Ühiskonnateaduste instituut: Muuseumi kommunikatsiooni arendamine 21. sajandi infokeskkonnas. URL (kasutatud mai .2015) <http://www.yti.ut.ee/et/teadus/muuseumi-kommunikatsioon>

Kasutatud allikad:

Haga, A. (2015). Autori intervjuu. Tartu, 6. mai

Lupkin, K. (2015). Autori intervjuu. Tartu, 8. mai

Meus, M. (2015). Autori intervjuu, Tartu, 30. aprill

Muuseumiseadus. (19.06.2013) RT I, 15.03.2014, 16; URL (kasutatud aprill 2015) <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072013001?leiaKehtiv>

Nigulas, K., Rosenthal, M. ja E. Pajula. (2015). Autori intervjuu. Tallinn, 11. mai

Siemer, K. (2015). Autori intervjuu. Tartu, 18. mai

Taimre, L. (2015). Autori intervjuu. Tallinn, 11. mai

Veski, M. (2015). Autori intervjuu, Tartu, 17. mai

Visnapuu-Sepp, T. (2015). Autori intervjuu. Tallinn, 15. mai

Lisad

Lisa 1. Intervjuu küsimused

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on analüüsida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi ja üldist arusaama ja suhtumist kaasamisse ning selle erinevatesse vormidesse. Intervjuu esimeses osas vaatleme konkreetset projekti, arutleme selle olemuse üle. Intervjuu teises osas räägime natukene laiemalt ja üldisemalt kaasamisest, selle olemusest ja eesmärkidest.

I OSA – KONKREETNE KAASAMISKOGE MUS

1. Kirjeldage palun lühidalt projekti, mille läbiviimise juures te olnud olete.
2. Kuidas sündis selle projekti idee, millest projekt alguse sai?
3. Milliseid eesmärke see projekt kannab?
4. Kes selle projektiga seotud on? Millised osapooled?
5. Kui kerge või raske oli nende osapoolteni jõuda, nendega dialoogi astuda, neile see mõte „maha müüa“ ja nad osalema haarata?
6. Kas ja miks see projekt nimetatud osapoolte jaoks oluline on?
 - a. Mida see projekt annab muuseumile?
 - b. Mida see projekt annab külastajale/sihtrühmale/kasutajale/koostööpartnerile?
7. Milliseid (lisa)väärtuseid see osapooltele loob?
8. Kui lihtne või keeruline on sihtrühmal/osapooltel selle projektiga kaasa tulla? Kui kõrge on osaluslävi?
9. Kas te olete kunagi sellest projektist mõelnud kui ühest kaasamise viisist? Kui jah, siis mida te täpsemalt selle kohta mõelnud olete?
10. TÖÖLEHT: Muuseumiteoreetik Nina Simon on välja toonud viis levinumat kultuuriasutustega seotud rahulolematuse vormi. Mõeldes oma projektile nende aspektide kontekstis, siis kas see saab kuidagi neid murekohti leevendada?
11. Kas ja milliseid aspekte/asju on see projekt parandanud? Midagi paremaks teinud? Mõne eelneva vajakajäämise parandanud? Mõne probleemsele kohale tähelepanu juhtinud?
12. Kas ja kui keeruline seda projekti läbi viia on? Kui jah, siis millest tuli alustada, mis oli esimeseks „proovikiviks“? Milliseid murekohti ilmnas?
13. Milliseid ressursse see projekt nõudis/nõuab? Kui kerge/raske on neid ressursse leida?

II OSA – KAASAMISEST ÜLDISELT

1. Kui ma ütlen sõna „kaasamine“, siis mis teile sellega seoses esimesena pähe tuleb? Millised märksõnad? Seosed? Näited? Mida kaasamine teie jaoks tähendab?
2. TÖÖLEHT: Muuseumiteoreetik Nina Simon on välja toonud neli erinevat kaasamise mudelit: panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud.
 - a. Vaadates nelja väljatoodud jaotust, või mudelit, mis on teie esimesed mõtted?
 - b. Selle kirjelduse alusel, kas te paigutaksite enne enda poolt kirjeldatud projekti ka kuhugi? Kui jah, siis kuhu ja miks?
 - c. Olles seotud muuseumieluga – kas ja kui tihti kaasamist näete, tunnetate, silmate, nii enda muuseumi kui teiste muuseumide puhul? Nii enda

- organisatsiooni kui ka teiste puhul. Kas ja milliseid näiteid oskate te välja tuua ja ka nendesse mudelitesse paigutada?
- d. Kui te mõtlete erinevatele tegevustele, projektidele, kõigele sellele millega Eesti muuseumides tegeletakse, siis kuhu need ettevõtmised siin paigutuvad? Kus on raskuskese?
3. Kellele või mille jaoks kaasamist vaja on?
4. Mis on teie arvates kaasamise eesmärk?
- a. Mis eesmärki täidab kaasamine kaasaja jaoks?
- b. Mis eesmärki täidab kaasamine kaasatava jaoks?
5. Milliseid ressursse kaasamine nõuab?

Lisa 2. Intervjuu Kadri Nigulase, Maris Rosenthali ja Ele Pajulaga

Et alustame siis jälle sellest, et lühidalt mis see projekt endast kujutas?

MR: Kadri siis äkki alustab...

KN: Mm... jah.

KN: Et ee... tegelikult kõik... kõik sai alguse hoopiski siis Tallinna Linnamuuseumi kogumispoliitika koostamisest, et üks... vist kolm aastat tagasi nüüd juba, ee... Ja mille käigus me siis analüüsisime oma kogude praegust seisut ja tegime ee... kogumis... kogumisplaani lähemaks viieks aastaks vist. Oli vist nii... Okei, ja sinna sai siis kirja pandud muu hulgas ka see, et me peaksime ee... selle lähema viie aasta jooksul hakkama tegelema rohkem ee... Tallinna kaasaja ja lähimineviku kogumisega ja hetkel siis pöörame rohkem tähelepanu mm... olustikule. Ning kuna Tallinna linn on suur ja kõrvkõimalike teemasid, mis sinna alla võiksid minna, on ikka väga palju, ee... meie inimressurss paraku oli siiski suht piiratud, ee... siis tegime muuseumis sees sellise väikse ajurünnaku ja hääletamise ja valisime siis piirkondlikul põhimõttel välja kaks sellist keskset teemat, millele keskenduda nendel aastatel ja nendeks on siis ühelt poolt, üheks neist sai siis Mustamäe linnaosa, ee... seda just seetõttu, et olles siis esimesed elumajad ikkagi on rajatud 63ndal aastal, siis see põlvkond, kes sinna juba sisse kolis 60ndatel, hakkab ära kaduma praeguseks, et nende kodusid, nende mälestusi veel jäädvustada. (paus) Ja teiseks selliseks keskseks piirkonnaks oli siis Telliskivi, Telliskivi tänav Tallinnas ee... Telliskivi tänav on siis selline ee vanalinna lähedane mm... koht Tallinnas, ee... mis on üks osa ee... puit elurajoonist, puit eeslinnast, mis on rajatud kusagil 19 ja 20 sajandi vahetusel ja miks Telliskivi, esiteks seetõttu, et see on elukeskkonnana praeguseks kujunenud mingis mõttes nagu kontrastiks või vähemalt suhteliselt erinevaks võrreldes Mustamäega, ja teiseks, teiseks seetõttu, noh et miks Telliskivi, siis ee... tänav, miks me just selle valisime, siis nende teiste puitasumite tänavatega v... võrreldes, ee... oli siis see, et Telliskivi puhul intrigeeris ka see tööstuse maastik seal, ajalooline tööstusmaastik, millest praegu on kujunenud siis selline aktiivne, ma ei tea, kultuuri ja... ja... jah, võib-olla peamiselt kultuurielu võib-olla keskpunkt piirkonnas, et kas te võib-olla tahate täiendada midagi, ei?

MR: Ma lihtsalt hästi tooksin välja selle, mida Kadri ütles, et me tõstisime keskseks selle Tallinna elanikuna, läbi tema, et läbi tema ja selle kodude kujunemise Mustamäele, sest meie kogudes oli pigem sellist olustiku, olustiku, olustiku... seega (naerab) olustikufotosid kasvõi

näha, aga mitte sellist hästi inimeste endalt mingeid pärinevaid esemeid, mis räägib Tallinnas elu kujunemisest ja no näiteks Mustamäest olid ka ainult fotod, fotod, kuidas seal on kerkinud, majade ehitused. Tõesti seda lugu, kes see inimene ise sinna sisse kolis. Ja Telliskivis oli ka, et meie kogudes oli tehaste, vabrikute tootenäidised.

KN: Või siis tänavavaated.

MR: Jah, aga noh, et midagi see ei rääkinud nagu elust ise.

Mhmhh. Et eesmärgiks siis on nagu koguda inimeste lugusid? Et lisaks sellele, et on need kindlad majade...

KN: Pigem jah inimeste lugusid ja võib-olla elukeskkonna muutust kui sellist dokumenteerida.

Mhmhh. Et kas lisaks sellele kogumisele ja oli veel mõni eesmärk? Mis oli nagu algusest peale või tekkis...

KN: Jah, siin on, nagu enne ütlesin ka, et see kasvas välja kogumisest, aga kui me hakkasime neile teemadele sinna kogumisprojektides tegelikult neid sisu kasvatama või välja mõtlema, tegevusi, siis tegelikult sellega üsna kiiresti liitusid loogiliselt siis ka teised suunad. Et ühelt poolt, ühelt poolt siis see, et me tahtsime seda kogutud infot ee... ka võimalikult kiiresti käibesse lasta ja vahendada selle samadele linna elanikele ee... ja sellest kasvas siis välja need tegevused noh kus siis see Mustamäe linnaosa päevadel osalemine muuseumi telgiga, siis Telliskivi *pop-up* muuseum, see näituse vorm just ja siis need programmid, mis me seal tegime. Ee... ja ühtlasi siis lisaks sellele vahendamisele ee... tahtsime me kindlasti tegevustesse võib-olla linna elanikke natukene teistmoodi kaasata kui muuseumis varem on kaasanud, et kui muuseum on varem olnud mm... ütleme võib-olla varem on see, need osalemisvõimalused suhteliselt passiivsed mingis mõttes, et... et muuseum on omalt poolt ee... välja pakkunud mingisuguseid üritusi, kus on võimalus kohalikul osaleda. siis on mm... ka kogumise poole pealt, et me oleme pigem oodanud, et inimene tuleb ise oma eseme või pildi või looga meie juurde, et siis suunatud kogumist on vähe tehtud. Et, et võib-olla proovida natuke teistmoodi läheneda ja võib-olla proovida rohkem selle kohaliku elanikuga või selle meie sihtrühmaga koos teha. Kuivõrd siis...

Aga kas nagu see, et rääkisid, et peaks tegema üritusi teistmoodi või et kogume siukest kaasaatega, kas te tunnetasite nagu seda ka seda tehes või seda ideed välja töötades, et need inimesed nagu tahavad nii ja seda on vaja. Et kas see initsiatiiv tuli ka nagu kuidagi nende külastajate poolt või oli see nagu ikkagi muuseumist sõltuv idee?

KN: No ma ütleks, et seda esimene idee oli ikka muuseumis sündinud. meie, meie olime kindlasti selle, nende tegevuste algatajad, samas ee... jällegi... näiteks Telliskivi puhul ma ütleks, et tuli välja küll, et, et kui me ise pakkusime välja mm... inimestele või siis organisatsioonidele, et me tegelikult oleme avatud ka teie poolsetele mõtetele ja ideedele, siis tegelikult oli, oli kaasatulejaid küll, kes tulid ka oma ideega. Näiteks seal Telliskivi *pop-up* on muuseumi puhul, kuhu siis iseenesest oli, selle kese oligi meil hästi lühiajaliselt kestev nii-öelda muuseum või siis näitused ja sellega seotud tegevused Telliskivi Loomelinnakus, ee... siis sellele eelnevalt me tegime sellise üleskutse, kus me kutsusime, kutsusime üles siis selle muuseumi, selle näituse jaoks meile esemeid, ee... lugusid, pilte laenama ja ka oma ideedega meie juurde tulema

Mhmhh.

KN: Et mida siis oleks võimalik teostada seal ja selle raames ja ja no näiteks üks asi, üks asi, üks selline mini-näitus tuligi väljastpoolt algatusena, üks Kopli... Kopli kunsti... ei, mitte Kopli.... Pel... Pelgulinna gümnaasium - aitäh, kõik on juba segi, ee... Pelgulinna gümnaasiumi kunstiõpetaja tuli meie üleskutse peale ise meie juurde oma ideega, et tema sooviks teha oma õpilastega kunstinäitust meie Telliskivi *pop-up* muuseumi juures, ee... ja see idee, mille me töötasime koos välja, oli minu tuleviku Telliskivi ehk siis et õpilased võtsid, valisid igauks endale mingisuguse koha Telliskivi tänaval, mis neile sümpatiseeris, mis pani neil mõtted lendama, ja ee... üritasid siis ette kujutada, et ja visualiseerida seda, et milline see võiks välja näha siis näiteks saja aasta pärast.

Mhmhh.

KN: Mida, et milline nad tahaksid, et see välja näeks või mis Telliskivi tänaval toimuks.

MR: Et ma täiendaks Kadri ka, et tegelikult me ikkagi natukene tahtsime nende kahe aktsiooniga muuta ka sellist muuseumi kuvandit, et me olemegi avatud ja noh võib-olla on asi ka selles, et pigem ise alati kasutame neid passiivseid meetodeid, et siis keegi ei saagi tulla küsima ja pakkuma. et... Et ajad muutuvad, selles suhtes, et pigem see lihtsalt oligi nagu see hetk, kus muuseum hakkas ennast nagu müüma.

Aga mis te arvate, lihtsalt hinnanguliselt, et kas see kuvand muutus sellega siis?

KN: Mm...

Kuidas ta üldse saab kuidagi noh, nagu kontrollida, see on ju tegelikult selline suhteliselt...

KN: seda ma arvan, et saaks, et eraldi, eraldi analüüsi või võib-olla eraldi vist uurimus, et ilmselt, ma lihtsalt oletan, et ilmselt see kuvand muutus mingisuguse, mingi... mingisuguste hulga inimeste jaoks küll võib-olla, kes ise osa said nendest tegevustest. samas oli nende inimeste hulk ee kes mõnes tegevuses osalesid kindlasti suhteliselt väike võrreldes kasvõi ma ei tea Pelgulinna elanike arvuga või, või siis veel laiemalt näiteks Tallinna elanike arvuga, et, et see on nagu...

MR: et ma usun, et see Tallinna Linnamuuseumi teadvustamine, et see, see ilmselt kasvas, et inimesed teavad, et selline asutus on nagu olemas, aga võib-olla jah seda, et kuivõrd aktiivseks koostööpartneriks, ega asutuste või linnaelanike seas nagu, ega seda ei tea...

KN: Et pi... pi... pigem on see võib-olla, et see ühekordne aktsioon iseenesest ei anna ka mingisugust püsivat efekti, et pigem ee tuleks selliste samalaadsete tegevustega ja samasuguseid signaale ka edaspidi välja anda, et siis võib-olla, võib-olla see kuvand...

MR: Kinnistuks.

KN: Kinnistuks või muutuks. Ee... jah.

Et see oli nagu selles suhtes siuke nagu pilootprojekt, et nagu kas ta, mis sarnaseid, sarnaseid projekte on siis edaspidi ka plaanis, et ta ei jää nagu selleks üheks ja ainukeseks?

KN: Kuna meie Marisega enam kumbki Tallinna linnamuuseumis mis ei tööta, siis tegelikult ma arvan, et me siinkohal ei saa ilmselt öelda, et kas sellised projekte tuleb veel või ei tule.

Aga kuidas selle projekti lõpus suhtumine nagu oli?

KN: Ee.. tagasiside, vahetu tagasiside, oli väga positiivne, inimestelt.

MR: Erinevates asutuses väljas ja asutuses sees.

KN: Et ooda... oodatakse kahtlemata uusi tegevusi ja oodatakse ka seda, et me laiendaks tegevusi, ütleme, tegeleksime siis teiste piirkondadega, teiste kogukondadega. Aga ja tegelikult ma tahaksin veel öelda, et tegelikult me... meil endalgi oli ee... neid tegevusi planeerides juba mõttes see, et kui me ühel hetkel tõmbame otsad kokku Mustamäe ja Telliskiviga, saame ühele poole kõigi järeltöödega ja nii edasi ja nii edasi, et siis me, siis me lähme edasi.

MR: Jah, ma igaks juhuks mainin seda, et see Telliskivi ja Mustamäe projekt sai jagatud viie aasta peale, seal olid ka tegelikult need etapilised ülesehitused.

KN: Jah, et tegelikult ee... tegelt kumbki, kumbki projekt ei ole päriselt lõpetatud, et näiteks, et selle materjaliga peaks edasi tegelema ja võib-olla peaks ee... ka siukseid jätkutegevusi veel ette võtma, ideaalis. Et meil oli nende projektide, nende otste kokku tõmbamine plaanitud 2017. aastasse tegelikult ja seejärel siis oli plaanis edasi mõelda, et ee... vaadata siis neid kogemusi, mis nende kahe projekti pinnalt on tekkinud ja... ja siis selle baasil edasi planeerida. jah.

Okei, aga kui me räägime siis sellest projekti osapooltest, et kes sellega seotud olid, et siin on ka läbi käinud, et muuseum ühelt poolt, siis need kogukonnad ka. Aga kes veel?

MR: Ma ei tea, võib-olla kergem oleks lihtsalt loetleda, et Mustamäe puhul olid meil informandid ehk siis need kellega me käisime intervjuusid tegemas ja need ee... need siis ee... tekkisid tegelikult meile tegelikult nii moodi, et kõige pealt me kutsusime Mustamäe sotsiaalkeskuse muuseumisse ja siis me rääkisime nagu neile ja noh tegelikult me pakkusime ennast välja - kes tahab, see saab oma kontakti meile jätta. Ja nii nad meile tekkisid ja siis läbi nende kui keegi oli oma intervjuu andnud, siis soovitati meile oma naabreid või sõpru või tuttavaid ja sellest kasvas välja küll päris ütleme arvestatav arv intervjuusid, aga noh, nad olid kõik naised ja eelkõige humanitaarharidusega.

KN: Ehk siis sellised aktiivsemad ee... elanikud põhimõtteliselt.

MR: Jah. ja siis oli ka üks venekeelne intervjuu, aga muidu olid kõik eestikeelsed. Ja noh selle me muidugi saame välja tuua, selle, et meil endal oli ainult üks kolleeg, kes suutis neid venekeelseid intervjuusid teha, et, et jah. Aga kuna Mustamäe puhul oli meil see ka, et Mustamäe päeva puhul nagu telgi... telk Mustamäe päeval, siis põhimõtteliselt me saame öelda, et meil oli ka Mustamäe linnaosavalitsus koostööpartneriks.

Mhmhh.

KN: Linnavalitsusega me jah suhtlesime ja nad parasjagu just tähistasid Mustamäe koostööpäeva tol aastal. Ja, ja samuti oli huvi nende poolelt mingil määral olemas, just selle ajalooga tegelemiseks sellel hetkel. Ja lisaks sellele linnaosavalitsusele tegelikult oli ka Mustamäe sotsiaalkeskusega ee... selline infovahetus olemas. Ja tegelikult nende kaudu me üldse alustasimegi informantide otsimist.

Nad olid siukses vahendaja rollis?

KN: Ütleme ee... võib-olla jah.

Või... või...

MR: Või kui me mõtleme sotsiaalkeskus liikmeid, noh siis nemad ju rääkisid meile ka oma lugusid või noh oma kodu lugusid ka.

KN: Keskus ise oli pigem selline...

MR: Ja siis Telliskivi puhul oli meil Loomelinnak koostööpartner, mõned ettevõtted ka, Linnalabor...

Mhmhh.

MR: Siis Pelgulinna Selts.

KN: Jah kohalikud asumi seltsid, Telliskivi selts, koolid, Pelgulinna kool, see oli juba korra mainitud, Ristiku põhikool samuti.

MR: Mhmhh, ja siis ja siis sealsed elanikud, kes siis külastasid näitust või osalesid programmides või ka nendest vestlusõhtutest.

Mhmhh, et kui me nagu nendest osapooltest või nendest seotud pooltest nagu räägime, et kui valmis nad nagu kaasa olid tulema? Et... nagu... nagu ma saan aru, et koolid olid nagu ise väga initsiatiivikad, pakkusid ise midagi omalt poolt välja, aga näiteks asumi seltsid?

MR: Mulle tundub, et ega me nende ümberveenmiseks või üldse veenmiseks väga palju vaeva ei pidanud nägema, nad pigem tulid kaasa. Et ei olnud, et oleksime tundnud sellist, et noh äraootavat seisukohta oleks olnud.

Et tundsite, et see oli nende jaoks nagu oluline?

KN: Mhmhh.

Ee... okei. Ee... räägime sellest, et mis see projekt muuseumile andis? Kõik, see nii palju, mida nüüd on ära tehtud.

KN: No esiteks kindlasti mingisuguse hulga materjale kogude jaoks, millest me alustasimegi. Ee... juba siis mitte peamiselt esemeline materjal, ee... vaid peamiselt siis need intervjuud, ee... pildimaterjal ja, ja muu säärane.

Kas see oli peaeesmärk, koguda neid?

KN: Ee... jah, peaeesmärk oli keskenduda sellisele materjalile jah. Ee... siis ee... ma arvan kindlasti mingil määral selline muidu... tutvustav või turunduslik aspekt. et kindlasti, kindlasti mingi määral me võib-olla jäime silma mingisugustele eri inimestele, kes muidu varem polnud märganud meid. Või... mm... samuti oli tegelikult selle Telliskivi projektile suhteliselt suur meediakajastus võrreldes muuseumi siis teiste tegemistega.

Kas see meediakajastus oli nagu siuke, et siuke asi nagu toimub, et tulge, ma ei tea, panustage, andke, või oli nagu seda ka, et nüüd tehakse nii, et nagu siuke üldisem plaan, et..et see ongi nüüd muuseumi uus suund?

MR: Ma arvan, et kuna me ise seda nii väga ei eksponeerinud, siis me ei osanud seda nagu välja noppida. et selles suhtes minu meelest me...

KN: See rõhuasetus oli ikkagi nendel tegevustel, aga ilmselt mingil määral midagi tuli sisse ka. Intervjuul kuulati seda poolt ka, et mis suuremad eesmärgid on. Aga noh kuna Eestis tegelikult on varem ka sarnaseid projekte tehtud, siis ma arvan, et, et seda päris nii erakordsena või esmakordsena ei oleks pidanud reklaamima.

Mhmhh.

MR: Et kindlasti selle meediakajastuse taga on meie pressiteate põhi, et tegelt noh käidi ka koha peal intervjuusid tegemas, et just seal sai nagu näidata seda melu, et noh mis seal selles mõttes oli küll kahesugust kajastust.

KN: Ilmselt kui muuseumimaastikul, et kui nüüd erialaringkondadesse minna, mingil määral, siis sai see seal ka räägitud.

MR: Aga mida muuseum kindlasti sai endale, saime katsetada neid meetoded ikkagi, et mis on uus praktika, praktika vorm ja ma arvan, et kindlasti see võimendas ka meie meeskonnatööd, et...

KN: Et kogemus. Me ausalt öeldes, ega ma mainisin enne juba kui me alustasime, siis ma ei kujutanud ette mis töötab ja mis ei tööta ja, ja, ja kas me, kas me läheme õigesti või mitte. Et ja, ja kokkuvõttes võib öelda, et oli asju, mida oleks võinud paremini teha, oli asju, mis ee... mis võib-olla ei tulnudki välja, et samas oli ka mingisuguseid tegevusi, midagi, mis õnnestusid päris hästi.

Mhmhh.

KN: Kõik need andsid võrdse kogemuse, ja, jah meeskonnatöö kindlasti.

MR: Et või noh kasvõi seda Telliskivi pop up muuseumit, seda näituse kogemust, et me oleme varem näitust teinud, et see ei ole üldse küsimuski, aga oligi kindlasti see, et me ju ei teadnud, missugused esemed sinna tulevad, et kuidas, kuidas need hakkavad omavahel haakuma, et see on nagu algus, see Telliskivi terviklikkus. Ja siis see ka, et mm... noh tegelt meile anti lihtsalt tühi ruum nagu, et kuidas nagu selle väljakutsega hakkama saame.

KN: Ehk siis tegelikult sellise... sedalaadi projekti tegemise kogemus, see on ka päris oluline. Kogu see koordineerimis töö ja ka kommunikatsioon. (paus) Ma arvan, et meeskond tervikuna ka natukene sai targemaks.

Mhmhh, aga kas vahepeal oli selline hirm ka või mõte käis peast läbi, et, et küsime inimestelt, et nad panustaksid, mis siis juhtub kui mitte midagi ei tule ja mitte keegi kaasa ei tule, mis me sinna näitusele siis paneme?

KN: Ikka käisid sellised küsimused peast läbi.

(naeravad)

Aga nad olid siis siuksed väikmõtted, mis kadusid ja siis läks kõik hästi edasi?

MR: Ma ei suuda nüüd tagasi mõelda ausalt.

KN: Ei mina küll mõtlesin, et mis siis kui mitte midagi ei tule, et kui me lähemegi ainult... Ja siis me oleksime teinud väljapaneku muuseumi asjadega, aga... aga ma arvan, et me päris, päris lõpuni seda varianti ei mõelnudki, et me ikkagi panustasime selle peale, et, et peab tulema välja. Et kui ei tule ühel moel, siis proovime teistmoodi.

MR: Mhmhh, jah ega meil selle aktsiooni „Laena meile telliskivi“, meile ei tulnudki üüratult palju asju, nii fotosid kui esemeid, et aga nüüd teistpidi me ikkagi saime näituseruumi täita sisuga.

Mhmhh. Aga kui me vaatame nüüd seda teist poolt, et mis see projekt siis andis kõikidele nendele, kes teiega kaasa tulid?

MR: Noh ma arvan, et Mustamäel kui Telliskivi elanikud said mingi... Sellisel kontsentreeritumal moel oma ajaloost teada. Et... et noh, me viisime neile tagasi meie poolt kogutud teadmise. Siis... siis mõlemal puhul oli meil ka selline lihtne osalusaktsioon, et märgi kaardile oma koht või mis see oli oma oluline paik.

Mhmhh.

MR: Tegelikult nad said nagu koha peal ka mõelda, näiteks mis on neile oluline.

Mhmhh.

MR: Telliskivi puhul ma tahaks loota ikkagi, toimisid hästi kõik vestlusõhtud, et need kes olid kohale tulnud, nad said nagu kaasa rääkida ja kaasa mõelda, seal oli teisigi... Et Telliskivi kujunemise loos, mis siis praegu on oluline.

Mhmhh.

KN: Et oli võimalus, neil oli võimalus ka panustada siis omalt poolt ja võib-olla nad nägid, et nende see kogemus või mälestused, et see on ka oluline, nende arvamus on oluline.

(paus)

Khm, kui me räägime sellest, et, et nendele osapooltele, kes siis olid nagu kaasa kutsutud, kaasa rääkima, et kui kõrge see osaluslävi oli? Kas neil oli nagu lihtne kaasa tulla?

KN: Ma arvan, et erinevate tegevuste puhul oli see erinev. Et nagu Maris siin enne mainiski, et näiteks selle üleskutse peale - laena meile oma Telliskivi, ee... kus osalemiseks oli vaja tegelikult inimesel võib-olla päris palju teha ee... ehk siis kirjutada meile jutt, saata siis see koos kontaktandmetega ja soovitatavalt koos piltidega siis meile ja olla valmis siis pärast meiega edasi suhtlema sel teemal, et kuidas see ese või lugu või pilt näitusele saab ja kuidas see tagasi saab ja nii edasi. Selle puhul näiteks oli see osalus suhteliselt...

MR: Mingi kümme umbes tuli kaasa...

KN: Suhteliselt jah madal, aga samas ee... mulle tundub, et sellised lihtsama osaluse vormiga või väiksema panusega tegevused, see mis meie pakkusime, läksid, läksid paremini. Seal see osalus kindlasti oli suurem, nagu näiteks seesama märgi kaardile enda jaoks oluline paik või siis mm...

MR: Mustamäe lastele olid ka meil viktoriinid näiteks.

KN: Jah, tuldi päris hästi kaasa sellega.

Et te olite nagu tegelikult mõelnud selle peale, et need raskusastmed on nagu erinevad, et kus saab tulla vähem panustada, samas sa võid nagu hästi palju nagu anda?

MR: Ma arvan, et ikkagi kui seda planeerisime, siis tol hetkel nii ei osanud seda enda jaoks mõelda.

KN: Ei.. jah pigem, pigem me mõtlesimegi võib-olla erinevaid tüüpi tegevusi.

MR: Jah.

KN: Aga et seda, et kuivõrd palju, see... kui suur on osaluslävi siis tuleb...

Mhmhh.

KN: Tuleb, et seda tegelikult ei osanud ennustada.

MR: Jah. et no mingil määral oli ka perepäev seal Telliskivis selline variant, et tule ja veeda aega muuseumis.

Mhmhh. Okei, seda ma teie käest vist ei pea küsima, kas te olete sellest projektist ka mõelnud kui kaasamisest, ee... et see on jutust ka juba läbi käinud, et te ilmselgelt olete. Aga nii ma annan sulle paberilehe... kus on siis neli... või tähendab viis erinevat kultuuriasutuste rahulolematuse vormi. Et kui te nüüd järjest vaatate neid, siis mis te arvate, kas ja millist see projekt rahuldada võiks, et mida nagu ümber lükata.

(paus)

KN: No kindlasti meie, ma arvan, et ühtedeks eesmärkideks oli küll seda siis nii-öelda muuseumi olulisust ja... nagu tõsta, nagu näidata, et... et ka muuseum võib ee... kasvõi näiteks sellele kohalikule elanikule siis kasulik olla, mm... oluline olla, et see inimene võib tulla ja sõna sekka öelda, üldse kuidas me saaksime teha.

Mhmhh.

KN: Ja... ja ma arvan, et ühtlasi ja see sellise staatilisuse võib-olla müüri lammutamine natukene oli ka mõte.

MR: Ja kindlasti see *Pop-up* oli väljastpoolt... pakkuda sellist füüsilist ruumi, et ikkagi see on see koht, kus kokku saada ja ja noh veeta aega.

Mhmhh, siin enne tuli jutuks, et toimusid aruteluõhtud ja tegelikult oli loodud see ruum, et seda dialoogi arendada, et mis seal viimases punktis kirjas on, see sotsiaalne koht, kus tulla ja arutada...

KN: Mhmhh.

Et siis see ka. Või kuivõrd linnamuuseumis on siukseid võimalusi?

MR: Noh, ütleme vist selliseid vestlusõhtuid ei ole...

KN: Ee..

MR: Et pigem on see loeng või...

KN: Ja no ütleme pigem on see ikkagi ühesuunaline kommunikatsioon, et sellist dialoogi kohta on tõesti vähe.

Oskate te veel midagi välja tuua, mida see projekt parandas või mida ta paremaks tegi? Ükskõik siis kelle jaoks, kes sellega seotud oli.

(naeravad)

MR: Ma arvan, et ta muutnud otseselt midagi paremaks...

(naervad)

Aga kas ta muutis midagi halvemaks?

KN: Ma..

MR: Ma arvan, et ta muutis, mida enne juba Kadri ütles, et praegu ongi situatsioon selline, et see on natukene seiskunud see...

KN: Mhmhh, mhmhh.

MR: Selleks, et muuseum seda kuvandit hoiaks...

KN: Et võib-olla nagu mingis mõttes on ootused et osade gruppide jaoks kuidagi ül... kõrgendatud muuseumi suhtes, aga seda tulemust või või noh muuseumi poolt ei tule praegu seda...

MR: Et igaks juhuks võib-olla mainin, et selle Mustamäe puhul, et, et selle projekti ühes faasis me kutsusime kõik need intervjuueeritavad ka tagasi muuseumisse, seal me saime nagu kokku, tegime nagu tänuõhtu neile, kus siis rääkisime nendega veelkord ja just üks nagu mõte oli selles, et nagu, et nagu sondeerida pinda, kes tahaks nagu meiega veel koostööd teha .

KN: Mhmhh.

MR: Et lihtsalt tookord oli mõte, et tahaks Musta... Mustamäe ütleme mm... tekkimist kajastav näitus, et milline on elukeskkond, kuidas ta on muutunud.

KN: Jah, see mõte oli selline meie poolt, et seda näitust võiks koos teha nende samade prouadega ee... kellega me rääkimas käisime ja noh muidugi neid ideid oli veel teisigi, üks... üks... Et ilmselt jäävad paljud neist teostamata. Praegu.

Aga kui me räägime sellest, et milliseid ressursse see projekt nõudis, et, et siit on läbi käinud see, et tegelikult see noh, et see oli nagu esimene kord, võib-olla neid oskusi nagu ei olnud, aga need tulid selle käigus. Aga et midagi veel?

MR: Mm... no inimesed olid põhiline, et no ületõlde planeerida ja koordineerida mõlemat projekti, ja siis Telliskivi puhul oli läbi viimisel, seal oli ka väga oluline roll inimestel siis, sest see pidi, Telliskivi pidi olema kõik need päevad, et ta on avatud.

Mhmhh.

MR: Kahe nädala vältel.

KN: Ja kuna see ülespanek ja mahavõtmine oli väga, olid väga kiired, siis... siis Telliskivi puhul tõesti olid lisaks meie sellele põhitöö grupile, mis koosnes kuuest, neljast kuni kuuest, oli seal veel pool muuseumi veel kaasatud.

MR: Et loomulikult olid veel trükikulud, olid inim-kulud Telliskivi puhul näiteks ja näituse, näitusele ka siis tehnilised lahendused.

KN: Telliskivi, Mustamäe puhul seda, seda mõlemat seda komplekti tegelikult, neid rahalisi vahendeid ee... saime me projektist, muuseumide arendamisel projektist, ee... siis toetas ka kultuuriministerium ja tegelikult peamiselt sealt saadud rahadest me siis hankisime siis välitöödel selliseid esmase tehnika ja samuti sai sealt siis ka ee... näitusega seotud kulud tasutud.

Mhmhh.

Kuigi noh need kulud ei olnud väga suured, et kuna see projekti toetus ka ei olnud väga suur, meil oma ressursse väga juurde panna ei olnud, siis me, siis me mm... ütleme nii, et katsusime säästlikud olla.

Mhmhh.

MR: Et taaskasutus oli näiteks, igasuguste stendide ja plagude osas.

Aga kui me räägiks sellest, et kas see inimressurssi, kes panustaks muuseumisiselt, kas inimesed tulid kaasa sellega?

MR: Ja.

KN: Põhiliselt küll, et oli üksikuid juhte, kes, kes võib-olla ei tulnud nagu kaasa, aga ee... enamik kolleege tulid väga hästi kaasa ja olid pärast väga, nad said tegelikult väga positiivse elamuse, praegu selles mõttes kogemusest ise. Isegi kui nad läksid mõnes mõttes skeptiliselt võib-olla, ee... siis hiljem see tagasiside oli tõesti väga hea, et neile tegelt väga meeldis, nendele tavalistele koguhoidjatele, teaduritele, kes väga tegelt muuseumis väljas ei käi ja ei suhtle inimestega, neile väga meeldis see siis inimestega otse suhelda.

Mhmhh, et ei teki siukest olukorda, et ütleme, et mingi sellise tunnuse põhjal oli mingi rühm inimesi, kes pigem nagu vaatasid ja kirtsutasid nina, et ei, see ikka ei ole see, mida muuseum peaks tegema, et..

KN: Ei tea, otseselt ei kogenud küll seda. Muidugi ma pean ütlema, et me ei, tähendab muuseumis ei olnud juhtkonna poolest kellegi suunas sundlust selles projektis osaleda, et siis tegelt see keskne rühma otsis ise ehk me otsisime ise neid kolleege, kes tahaksid kaasa lüüa. Et see oli siiski vabatahtlikkuse alusel. Et seetõttu võib-olla, võib-olla ka seda negatiivset ee... arvamust oli, siis see võib-olla ei jõudnud meieni.

Aga kas see oleks lihtsam olnud, kui juhtkond või nii-öelda juhid oleksid öelnud, et nüüd see on meie prioriteet ja see on see suund, kuhu me läheme, et mis te arvate, kas te saaksite rohkem inimesi kaasa tulnud või oleks nagu häälestamises kuidagi veel parem olnud? Ma saan aru, et see ei olnud probleem tegelikult.

MR: Vist ja, et tegelikult need, kes vabatahtlikult tahtsid tulla, et neile piisas sellest nagu.

Mhmhh.

KN: Ja tegelikult muuseumist väljast ka. Meil oli viis vabatahtlikku, Telliskivi puhul oli viis vabatahtlikku muuseumist väljast, kes samuti kaasa aitasid. (paus) Ja et sellega põhiliselt polnud probleeme. Küll aga võib-olla ma nagu selle keskse otsuse või et selle koha pealt ütleks küll seda, et, et... minu, minu arvates võiks see olla ikkagi muuseumi juhtkonna poolne konkreetne otsus ja suund, et, et me hakkame nüüd tegelema ee... säärase projektidega või, et, et see on siiski, kuna see on siiski väga ressursimahukas, need tegevused on väga ressursimahukad, ja, ja et see asi nüüd paremini välja kukuks ja et tegevusi planeerida, siis tegelikult peaks olema selline mm... suurem otsus ikkagi.

EP: Jah, et muidu ongi see, et inimesed voluvad edasi ja siis ei ole seda enne räägitud järjepidevust.

Okei, aga jõuame siis selle teise blokini ja räägime natukene üldisemalt kaasamisest, et kui ma ütlen kaasamine...

(naeravad)

Siis mis te mõtlete? Mis asi ta siis on, mis asi ta peaks olema?

(paus)

MR: Ta peaks ikka olema selline sulle-mulle, selline emotsioon, et ee... mõlemad osapooled tegelt tunnetaksid oma vajalikkust.

KN: Ta peaks olema sisuline, et võib-olla praegu noh isegi muuseumi maastikul väljapoole laiemalt vaadates tegelikult seda, sellist sõna kaasamine kasutatakse hästi palju. Et see on kuidagi väga aktuaalne, aga ta võib-olla, võib-olla just see, et seda ei tehtaks linnukese pärast, vaid et see oleks läbi mõeldud, et see oleks tõesti sisuline.

MR: Selle pärast ma just mõtlengi, et see kaasamise näitel võib ju vaadata ka selline hoidlate koristamine või esemete puhastamine, et ka see on tore, kui lihtsalt näiteid tuua...

EP: Minu meelest ongi oluline, et midagi on muutnud, midagi muutub sellest muuseumis, midagi muutub kogukonnas või inimeses endas, et siis on nagu sellel asjal jumet. Et nagu see, oli, et kultuuriasutus oleks mugav sotsiaalne koht, kus arutada ideid sõprade ja võõrastega. Mm.. tuli praegu see näide meelde tegelikult. Sellel sügisel või talvel mingisuguse hooaja või aasta alguses alustas KUMU oma haridust ju selle oma mõttekaaslasega ja tegelikult ei tea, kuhu see nüüd välja on jõudnud on, aga selle lähtepositsiooniks oli minu meelest nagu oleks õige. Ehk siis nad kutsusid noori muuseumisse, et nad võiksid nagu olla sellise vanusega, see nagu... Et kas sinu meelest on muuseum selline igav ja nii edasi, tolmune koht, et kui sulle tundub, et ei ole, siis tule, tule meie klubisse ja teeme koos nagu midagi vahvat. Ma loodan, et see on selline jätkusuutlik projekt, sest noh see on lihtsalt midagi sellist, mis võiks olla tore. Et ma põhjalikult sellest ei tea, ilmselt tekkis see teadmine mul pressiteate lugemise põhjalt. Et noh üks on tõesti nagu teha ühe lühema aja jooksul intensiivsemalt nagu koostööd, aga minu meelest on see palju viljakam kui sa lood endale nagu teatavat tugigruppi.

Mhmhh.

EP: Minu arust. Sest noh see on tegelikult muuseumi üks põhi asju, olla avatud. Mitte materjali lihtsalt alles hoida ei tea mille jaoks.

Aga mis te nagu tunnete või mõtlete, et kui palju tegelt neid inimesi nagu on, nagu ütleme neid muuseumi külastajate seas, kes tegelikult nagu tahavad, et jah ma tahan, et sa küsiksid minu arvamust, ma tahan tuua teile oma asju, et te saaksite kaasaegseid asju koguda, et et palju...?

EP: Ma arvan, et neid ei ole üldiselt väga palju, kes tahavad, just sellise sügavama, sellise kaasamisega kaasa tulla. Ma mõtlen, et mina tegelikult teadvustasin muuseumi seda mitmekihilisust alles siis kui ma hakkasin muuseumis tööle. Enne seda ma ei teadnud mitte midagi, ma võib-olla käisin kord aastas tasuta KUMUs. Aga see oli päris õudne kogemus.

(naeravad)

EP: Rahvarohked ja... Ei soovita sõbrale sellist asja.

MR: No jah just see, et ma tahtsin öelda, et kas ta on pigem positiivne või negatiivne kogemus, et näiteks ma siiski julgen öelda, et siis ERMi ehituse puhul on pigem negatiivne... Aga et mis see tulem võiks olla, et, et võib-olla jah, et seda, et muuseum võiks olla koostööpartner väga erinevatel tasemetel, seda lihtsalt ühiskond ei tunneta. Et sinna on veel aega.

KN: See võtab kindlasti aega päris palju, et sellist... sellist teadmist inimesteni viia.

Mhmhh.

KN: Et nad hakkaksid niimoodi mõtlema muuseumist ja teine asi on see, et mulle ikkagi tundub, et mingisugune osa inimesi ei, ei tahagi alati oma arvamust avaldada ja ei tahagi alati kaasa teha ja see on ka täiesti normaalne.

Mhmhh.

KN: Et me ei saa kindlasti sundida kõiki, kõiki midagi tegema.

Aga see et, et no see, niimoodi see, et no on vaja muutusi, et kõik see tuleb ajaga, aga et ee... kas või midagi nagu saame selleks teha, et kas me üldse peame midagi tegema, et see olukord nagu muutuks, et muuseumi nähtaks nagu teistmood kui teda praegu nähakse, et kas see on siuke loomulik ühiskonna areng, lihtsalt läheb nii, kuidas seda saaks nagu kiirendada?

EP: Kiirendada kindlasti, aga ma arvan et mingis mõttes on see ühiskondlik suundumus niikuinii sinna poole. Kui vaadata kõiki neid kodanikuühiskonna aktiviste, kes ma ei tea, tulevad nagu seenekesed pärast vihma välja eksju... noh sellisele avatud ühiskonnale, kus on hästi palju nii-öelda sellist rohujuure tasandil aktivismi, siis sellises ühiskonnas ei saa ennast hoida sellise kinnise, statsionaarse objektina. Siis sa põhimõtteliselt ei räägi selles ühiskonnas üldsegi kaasa.

MR: Ma arvan nagu samm-sammult pigem muuseumi liiguvad nagu selliste ee... väiksemate aktsioonidega. Aga ma ei näe ka lihtsalt mäluasutuse koostööd. Läheneva muuseumiöö on ka ju suur mess nagu põhimõtteliselt, mine saa aimu, kasuta ja siis tegelikult kui sa tunned huvi, siis sa lähed kunagi hiljem sinna uuesti tagasi rahulikumalt nagu asja uurima.

EP: Aga et kogude osas on minu arust muuseumitel päris palju vaja ära teha, kui mõelda kasvõi ee... noh sellega kuidas on täiesti omaette seltskond, kes tegelevad rahvusarhiivi eksju, rahvusarhiivi Saaga kaudu põhimõtteliselt selle sama info täiendamisega ja mitmekesistamisega, meil ei ole sellist platvormigi.

KN: No jah, suundumus, suundumus ju kahtlemata on sinna poole, et...

MR: MUISis saab ju ka tagasisidet anda...

EP: Tagasisidet saab anda, aga sa ei saa vahetult nagu muudatusi sisse viia. Tead nagu selles mõttes see... Valideeritud, peamiselt nagu oled olemas ja kirjutad neid nimesid seal ümber, et teistel oleks otsingul lihtsam.

Nii, on veel mõtteid selles küsimuses?

(naeravad)

Siis ma annan teile veel ühe lehe, kus on siis üks versioon sellest, millised võiksid olla neli erinevat kaasamise mudelit. Et on siis panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud. Et

kui me tuleme nüüd tagasi selle Telliskivi ja Mustamäe projektide juurde, et mis te arvate, kuhu alla need võiksid kuuluda?

KN: Mm... ma pakuks, et siia panustava, peamiselt siia panustava ja siis koostöötava alla või sinna vahele kuhugi, et erinevad tegevused ilmselt erinevates kastidesse. Mustamäe kindlasti on võib-olla rohkem panustav ja Te... Telliskivi puhul on võib-olla seda koostöötavat aspekti rohkem.

MR: See on erinevate faktorite taga, see vestlusring läheks sinna alla ja Telliskivi oma on see Pelgulinna kooli see joonistusvõistlus oleks see majutatud variant, samas see oli ka ainukene.

Mhmhh, okei. Aga kui te mõtlete nüüd üldse nagu Eestile, Eesti muuseumidele, seda mida tehakse kaasamise valdkonnas, siis kuhu see nagu paigutada võiks või kus see raskuskese nagu on? Mida nagu tehakse, kas üldse midagi tehakse?

KN: Mm eks ikka midagi tehakse.

EP: Nagu kõige rohkem on seda panustamist.

KN: Jah.

EP: Et saada mulle oma foto sellest ja siis...No mis annab tegelikult inimestele selle noh, ka mingisuguse oma laengu. aga mitte ilmselt nii suure kui mingi järgmise tasandi kaasamine.

KN: Võib-olla see efekt ongi see, et lihtsalt nii-öelda natukene harjutada inimesi selle mõttega, et muuseum üldse midagi ootab või siis teeb, et see on esimene faas.

Mhmhh, nii et põhimõtteliselt need järgmised kolm kasti on sellised... tuleviku... tuleviku kastikesed? Et lihtsalt nagu, et mida rohkem seda nagu juurde tuleb, seda loomulikumaks see saab?

KN: Noh, kindlasti üksikuid näiteid esineb ka...

MR: Kasvõi ERM on teinud neid näituse võimalusi, et tule tee meie majas näitus. Et kas see „Niisama linnas“ ei olnud selline..

KN: Ja uue ERMi projektis on sees ju eraldi ruum lausa sellise väljastpoolt algatusena tehtavate näituste jaoks näiteks. Aga võib-olla pigem ongi see, et raskuskese jääb ikkagi siia panustavasse otsa praegu veel, et neid teisi on vähe.

Aga kas see jääks siis puhtalt nagu, jääbki selle taha, et noh inimesed ei ole valmis või et muuseumid nagu võib-olla ei tee veel seda nii palju... Et mis nagu need konkreetsed takistused ka, et just ressursside osas, et kas siis oskused, teadmised või mis iganes, aeg või...

KN: Inim... inimressursse eelkõige ma ütleks.

MR: Just see, et kui sa hakkad koostööd tegema, siis sul peab üks inimene kogu aeg olema, kes siis selle inimeste rühma või kogukonnaga tegeleb nagu ja võib-olla see ka, et tegelikult minu meelest on see tegelikult ka väga normaalne, kuidas samm-sammult nagu kasvatame neid

eelnevaid meetodeid, ja just see ka, et ise nagu mõtlen, et majutatud variandi puhul oli see, et muuseum annab ära nagu selle otsustamisõiguse, et sel juhul, noh mina arvan, et me tahame väga kindlad olla selles kvaliteedis, et mis asi siis meile muuseumi tagasi tuuakse.

KN: Ja võib-olla muuseumis ise ei ole ka päris selleks valmis.

(naeravad)

EP: Ka juba ainuüksi inimesi, kes sellega tegelevad, aga teine asi on see ruumi asi, king mis pigistab, et ERMi puhul see on vabalt eksju, tekitada endale see mingi uus ruum, nüüd.

KN: Et kui jätta välja näitused ja mõelda mingite selliste tegevuste peale, mis oleks lihtsalt mingit ruumi inimestele kogunemiseks mingiks ajaks, et võimalused on ikkagi piiratud, võib-olla su ongi näiteks muuseumis ruum, kuhu mahubki maksimaalselt 15-20 inimest näiteks.

MR: Jah, et oma fotode salvestamisega serveriruumi sa saad. Aga jah, et kus sa paned need samad inimesed, kes seal pildi on saatnud...

KN: Jah ikkagi, ikkagi see, et muuseumis töötatakse nende projektide suundadega praegu, inimesed võib-olla teevad seda oma teiste ülesannete kõrvalt. Jah, see on pigem kõrval tegevus, aga selleks, et neid jah pigem siis neid koosloovaid ja majutatud tasandeid, et ee... et selleks, et tegevus rohkem oleks, selleks oleks tõesti vaja, et oleks eraldi inimene seda siis, et oleks eraldi planeeritud inimressurss selle suuna peal.

EP: Jah, et pärast seda viimast korda, kui me kokku saime, jõudsime tulemuseni, et tegelikult minu meelest peaks olema kaasav muuseum peakski tegelikult olema selline kaasav muuseum, et seal peaks olemagi selle muuseumi konkreetne põhimõte.

KN: Jah, et see neil on põhitegevuse eesmärk.

EP: Et ainult nii saab tegelikult see olla selline pikaajaline protsess.

On veel mõtteid, ükskõik mida? Küsimusi?

(paus)

Aga siis ma tänan teid!

Lisa 3. Intervjuu Annika Hagaga

Nii... Aga nagu ma siis juba enne ütlesin, et eesmärgiks on analüüsida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi...

Mhmhh.

Ja siis siukest üldist arusaama ja suhtumist, et noh see on hästi nagu selles suhtes siuke isiklik või nagu... noh et ei... keegi ei ole öelnud kuskil kunagi, et nüüd nii on õige...

Mhmhh.

Et lihtsalt see, et mida nagu iga inimene nagu, kes igapäevaselt on muuseumitööga nagu puutub kokku, et mis on nagu tema arusaam või kuidas tema nagu mõistab või mõtestab seda.

Mhmhh.

Et esimeses osas siis vaatame seda konkreetset projekti ja siis hiljem räägime natukene laiemalt ja üldisemalt.

Mhmhh.

Et alustakski siis sellest, et... et räägiks sellest mitte projektist või kuidas see on nagu, kuidas sul endal on nagu parem seda nimetada või kokku võtta, seda asja mis siin nagu on?

Jah, ma projekt ei ütleks.

Mhmhh.

Et tegelikult on ta ikkagi mänguasjamuuseumi juures olev teatrimaja.

Mhmhh.

Mitte võtta projektina. Projekt tähendab algust ja lõppu, aga temal ei ole nagu plaanitud... Alguks muidugi oli, aga lõppu ei ole nagu plaanitud...

Mhmhh.

...minu jaoks.

Okei, siis näiteks see, et lihtsalt selguse mõttes võime lihtsalt sellest rääkida kui teatrimajast.

Jah, teatrimajast jah.

Olgu, aga siis sa võidki näiteks lühidalt rääkida sellest, mis ta on, miks ta on...

Mhmhh.

... siuke üldine kokkuvõtte, et mis siin on...

No nii, et mul ei ole teda millegagi kõrvutada, et see on teine asi. Et ma räägin oma mõtte lihtsalt. Et... on ta juba... Saab 5 aastat vanaks mai lõpus ja ta on tehtud selleks, et Tartus oleks lastele oma teater olemas ehk selles mõttes lastele etendav teater. Mitte laste teater, aga lastele mõeldud teater.

Mhmmh.

Ja tegelikult on ta... See on tema eesmärk, et kuna teat... Tartus nagu väikelastele just sellist nagu noortele ja pigem noortest allapoole, et selles suhtes lastele ei ole nagu eriti midagi pakkuda või kui juba on siis juba suures teatris, kas nagu täiskasvanute lugu või hästi selline... noh ütleme konkreetsele sihtgrupile.

Mhmmhh.

Siis siin saab teha nagu väiksematele ja mis veel on oluline, et sellist saali ei ole kuskil Tartus, teatrisaali tehtud, et Vanemuise teatris on... et Vanemuise teatris on mm... suured saalid, kõrged toolid ja kui laste etendus on, siis see kõige tillematele peab vähemalt andma padja või kaks, et ta näeks.

Mhmmhh.

Et küll see laps saab hästi aru, et see on kellegile teisel mõeldud nii saali mahutavuse, suuruse mõttes, kui siis ka vaatamise mõttes.

Mhmmhh.

Et see saal meil peaks olema selle eesmärgiga, et lapsel on turvaline, et tema seinamaalingud on juba alustades sellest mõeldud, toolid, pingid, kogu selle ruumi atmosfäär, fuajee ja kõik, all on teatrinukkude muuseum ja üleval lastestuudio, kõik on nagu ühte eesmärki kandev ehk et lapsel on siis kõrval tegevused ka seotud teatriga. Kas siis, et ei ole vaheaega, käib hoopis muuseumis ja enne või peale etendust ta saab sealt nagu ikka muuseumile kombeks sellise hariva osa, samas saab ise teatrit teha, mida nagu jälle kuskil mujal ei ole, aga samas miks ei võiks see niimoodi olla.

Mhmmhh.

Et see on meie eesmärk.

Mhmmhh, aga see lastestuudio, mis ta, selle kõrval on eraldiseisev, on ta nagu...

Ta on nii, et kuna siin majas ütleme niimoodi ruumiliselt on olemas teatrisaal, siis on teatrinukkude muuseum ja siis on lastestuudio, siis ee... muuseum kui selline on avatud siis nagu kas mänguasjamuuseum, piletiga saab ainult teatrinukkude muuseumisse tulla või siis etenduse piletiga teatrinukkude muuseumisse minna. On ka variant üksinda teatrinukkude muuseumis käia, aga see on nagu väiksem variant, seda ei kasutata põhiliselt, põhiliselt ikka millegiga koos, kas koos selle või sellega.

Mhmmhh.

Siis on üleval... üleval veel lastestuudio, mis tegelikult annab sellise... pedagoogilise võimaluse ehk siis kas on nagu töötoad või on sünnipäevade pidamine või on...

(räägib teise inimesega)

Nii, aa... lastestudio... Lastestudios on õpitoad kuna seal on pedagoog, töötabki kohe seal, et seal on õpitoad või töötad kui tohiks niimoodi öelda, siis on sünnipäevi peetakse, siis käib seal teatri... lasteteatri stuudio koos, siis käib väikelaste laulu-tantsuringi seal. Siis seal on pannkoogihommikud ja muinasjutuhommikud igal kindlal mingil laupäeval mitu korda kuus, et tal on selline, noh, et ütleme niimoodi, et seal me... meil on nagu kahte-pidised asjad, on üritused, mis on kindlalt välja kuulutatud, ja on ka siis sellised, et kui keegi soovib, siis ta saab mingist nimekirjas valida aja ja ise selle kokku leppida.

Mhmhh.

Sisu... ja sisu... noh, kas on sisud olemas või on kellaaeg koos sisuga, emba-kumba, lihtsalt vali. Et sellega vastavalt ta töötab nagu. Aga igapäevaselt lahti niimoodi ei ole, et saaks tulla ja minna sinna, siis sa lihtsalt tuled, et nagu mingi üritus või asi peab olema selle jaoks, et...

Okei. Aga kui me räägime sellest, et kuidas see teatrimaja idee sündis või kuidas ta alguse sai, et noh... et äkki räägid sellest natukene?

No ma tean sellest khm selles mõttes vähem, et ma tulin siis siia tööle, kui see oli juba olemas.

Mhmhh.

Aga ma tean, et selle lugu on sellega see, et, see sisu on see, et see on linna maja olnud kogu aeg, ma ei tea, kas ta kogu aeg on olnud, aga sellel hetkel ta oli igatahes, oli linna oma ja linna alluvuses ja vastutuses, linna maja ja see maja oli hästi mm... kehvast seisust, et ta oli nagu väljast kehvast, seest kehvast, teisel korrusel oli ainult üks pööning, kus tuvid elasid ja kõik see need alumised saalid olid niimoodi, laed olid niimoodi kaardunud alla vajunud. Siin oli genklubi, siin oli nukuteater, igast asju oli vahepeal sees, aga tegelikult see maja vajab hädasti remonti.

Mhmhh.

Ilma selleta nagu ei tohtinudki siin midagi teha. Siis kuna see oli linna oma, linn pidi välja mõtlema mingisuguse süsteemi, et kes noh seda siis noh peaks tegema. Et raha oli nagu linnapoolne ja oli veel võimalik EASist taotleda ja nii, aga noh, et sisu peab olema, et kui juba korda hakata tegema. Oleks siin kõrval kaks maja siis mänguasjamuuseumile, siis pöörduti nagu nende töötajate poole, et äkki nemad siis mõtlevad, mitte ainult ehitusliku järelevalve ja kõik see, et äkki nad mõtlevad ka sisu siia välja ja siis nad mõtlesid, et mis see olla võiks ja siis tuli mängu see, et mismoodi see asetus on, et ta on tegelikult saal. See on kogu aeg olnud teatrisaal, või noh saal, et kunagi väga ammustel aegadel oli siin „Presidendi maja“ ja siis oli ka saali vaja, ja siis sealt tuleb et keegi ei tahtnud nagu seda ehitust ei muudetud, kuigi tubade asetust on tegelikult natuke muudetud. Aga selles jah tulebki, et siin on teatrisaal ja siis teater nagu lastele, Mänguasjamuuseum ja otsiti nagu seda ühenduslülili, et mis see nagu olla võiks. Sealt tuli jah.

Mhmhh. Okei. Sa töid siin enne välja, et nagu üheks selleks projekti nagu peamiseks eesmärgiks on see, et ta oleks lastele...

Mhmhh.

... et aga kas sa oskad veel mingeid eesmärke tuua näiteks välja, et mis võib-olla ei ole nii suured, aga mis on natukene väiksemad või mis võib-olla ei olnud algusest peale paika pandud vaid on nagu töö käigus juu... juurde tulnud?

(paus) No ikka suures, suures laastus või laias laastus ta ikkagi on see, et Tartu linnas meil lihtsalt puudus laste teater, noh ütleme siis teatri mõttes lastele, ta on... Et kus on teatristudio või... või kui nii tahta tuua siis ka mänguasjamuuseum, et üks eesmärkidest on tegelikult see, et pered käiksid, et peredega koos veedetud aeg, et kui inimesed arvavad, et Mänguasjamuuseum on mõeldud lastele, siis nad tegelikult eksivad, sellepärast, et seal on emale, isale, vanaema, vanaisale valdavalt on seal rohkem või vähemalt sama palju vaadata. Seal on nende lapsepõlv, et muuseum kui selline säilitab vana, et samal ajal selline põhimõte, et kuil tihti arvatakse nagu laps läheb teatrisse, siis nagu alahinnatakse, et lükatakse laps ukse peale, siis ostetakse lapsele pilet. Vot see on kindlasti meie funktsioon kindlasti olnud, et perega koos võetakse asju ette. Meil on samamoodi üleval lastestudios kõik pannkooghihommikud ja muud asjad, meil on selle pärast palju siukest peret, teatris just küll mitte, aga muuseumi ja lastestudios on küll see, et perepiletidki on olemas, ja selle eesmärk ongi see, et just nimelt koos saada see kogemus.

Mhmhh.

Et pered käiksid, mitte ainult lapsed üksinda, aga lihtsalt kuna tööpäeviti kell 11 on etendus, lihtsalt tulevad lasteaiad ja koolid ka ja paljud vanemad ka... Paljudel perekondadel pole harjumustki lihtsalt teatris käia, et siis selle koha pealt on jälle suurepärane võimalus, kui õpetajatel või kasvatajatel on see harjumus, et nad ikkagi käivad ja nii saabki see lapski sealt perekonnast käidud.

Mhmhh.

Et see on nagu selline jah koht, et ainult peredele ei saa ja ainult lapsed, et nii ka ei saa, et kuidas nad siis käivad niimoodi, et keegi suur peab ikka olema, kes selle valiku teeb ja kes nad siia toob tegelikult. Eks ta mingil määral on ka neile suunatud, kogu tegemine on lastele, et vaadata, et kõik etendused on selle mõttega tehtud.

Mm... Okei. Kui me räägime sellest, et mis sind selle ee... teatrimaja... et kes on sellega seotud osapooled? Et keda saaks ka välja tuua? Noh nii-öelda noorte... noortest... nooremad ja lapsed olid nagu jutuks...

Mhmh.

... juba.

Kas osapooled selles mõttes...?

Kõik, kes on sellega nagu seotud pooled või...

(paus) Seda saab hästi mitmeti mõista, ma mõtlen, et mis need osapooled on, et kes siin käivad või nii need, kes seda teevad.

Vot mõlematpidi.

Mõlematpidi?

Mhmhh.

Et ee... et need, kes mm... need, kes käivad on Eestis tegutsevad... on siis lasteteatrid või mingid trupid või üksikesinejad või laulustuudiod või noh ükskõik mis nad kõik on.

Mhmhh.

Kes siis midagi etendavad ja lihtne on see, et siis teine pool siis on need, kes tuleb seda vaatama. Väikelastest kuni vanuriteni välja, kõik käivad, perekond koosneb erinevatest ee... erinevate vanustega inimestest.

Mhmhh.

Seda paremini ei oska küll täpsustada.

Aga kui me nüüd vaatame neid osapooli nagu... või sa tõid need kaks nagu poolt välja, et kui me vaatame neid ükshaaval, noh et alustuseks neid teatreid ja truppe ja lastestuudiod, et kui nagu raske või kerge on neid nagu kaasa tuua või selle... kui raske või kerge on neile nagu seda mõtet maha müüa, et see on äge asi, et seda võiks teha?

Mhmhh, see on niimoodi, et kui... no see on... Et kui asutus on uus, kui konkreetset teatrikodust räägin, mitte Mänguasjamuuseumist, vaid teatrikodust, siis sellist vormi nagu isegi Euroopas teadaolevalt kuskil ei ole, et muuseumi juurde on tehtud teater.

Mhmhh.

Seda, et teatri juurde on tehtud muuseum, seda võime Tallinnas Nukuteatris kohata ja seal kasvab see hoopis teisiti välja, seal sõltub sellest, et nukud on olnud. Ühesõnaga nüüd on muuseumi juurde tehtud teater, selle taust on nagu ainulaadne, sellepärast, et keegi ei teadnud kuidas see toimib. Ja kui muuseumi inimesed teevad teatri, siis muuseumid inimesed on harjunud töötama nii, et nad teevad valmis ühe näituse, mis vahetuvad, ja püsiekspositsiooni, siis nad avavad uksed ja ütlevad mis kellast mis kellani on muuseum avatud. On minu meelest üks suur erinevus, mida ma alati ütlen. Aga teater paraku töötab nii, et sa mõtled välja kellaaja, mõtled konkreetse etenduse ja et kõik inimesed, kes selles etenduses kaasa teevad ja kõik see on organiseeritud, ja siis pead sa leidma sinna rahva, kes tuleb saali etendust vaatama. Et ehk selleks, et teater oleks üldse teater, on vaja nii esinejaid kui ka publikut, et kui neid kahte nüüd emba-kumba neist ei ole, siis see pole teater. Muuseum võib küll lahti olla, ilma vaatajateta ta jääb ikka muuseumiks.

Mhmhh.

Et kui muuseumi inimestel see puudus, seesama oskus, siis esialgu tähendas see, et noh eks ta ikka lonkas. Et kui kutsuti kedagi kuskilt, siis tegelikult ei teatud midagi, noh, et kas see on hea või halb või millega võrrelda, see tundus jälle nagu, et ei ole, keda siis Tartusse kutsuda ja kõik nii. See oli raske, aga jah, et millega neid veenda, et neid väga veenma ei pidanudki, sellepärast, et Eestis on väga vähe lasteteatreid ja väga vähe lastega tegelevaid truppe, et pigem on niipidi, et... et me olema näinud, mina küll olen siin näinud seda, et ma olen ise rääkinud palju truppidest ja teatritest, et äkki te teete midagi sellist, mis sobituks ka meie saali.

Mhmhh.

No tavaline teatrisaal on oluliselt suurem kui meie lava, teatrilava siis on oluliselt suurem kui meie oma, siis need peavad olema erandid või, või mingisugused ekstra tehtud asjad, ja... ja nüüd kui meil on nagu oma selline... noh ütleme nii, et meie kohta käib üks selline kuvand, et meil on kõik etendused peaaegu välja müüdnud kogu aeg, mis tähendab seda, et turg on suurem kui me jõuame pakkuda, siis... siis on hakanud nagu teised teatrid nagu aru saama, et nad võivad ükskõik mida teha, mitte halvas mõttes ükskõik mida, aga kui me räägime, siis see võib, noh sellel on põhjust seda teha. Nad ei pea kahtlema. Nad võivad teha meie jaoks, ja võivad natukene ümber sättida niimoodi, et see kindlasti toimib neil ja inimesed seda tahavad. Esialgu on seda raske nagu seda uskuma panna, et just seda oodatakse või neid just siia oodatakse. Oodatigi pigem esialgu just väikelastele teatreid, et sellist nukuteatrit, mida nüüd aeg näitab, et... et käiakse... ükskõik kuidas me kodulehele kirjutame, me kirjutame etenduse nim... vanuseks näiteks 4+, 5+, 6+, 7+, aga kogemus näitab, et kuna Tartus ei ole midagi, siis tullakse kahestega, tullakse aastastega, tullakse kolmestega. Ükskõik, mis me sinna numbri taha kirjutame, sest pere koosneb kõigist. Ikka võetakse kaasa kõik. Ja siis veel sellest oleme aru saanud, et nüüd on sellega nii, et enam ei vajata väikelastele, vaid vajatakse etendust, mis sobiks kõigile.

Mhmhh.

Et seda me iseenesest näeme, meil läheb järjest keerulisemaks, mis ei ole võimatu, see on väga lihtne, on vaja head lavastajat, näitlejaid – ja kõik on võimalik, aga, et seda esialgu ei teatud, arvati, et on see väikelastele vajadus on kõige suurem, nüüd nagu näitab see, et kõigil on see vajadus, lihtsalt väikelastele on kasulikum.

Mhmhh.

Niipidi on muutunud. Aga jah, kui keeruline, see ei ole keeruline, sest noh ütleme nii, et... et valik on väike. Siis kui sa annad sellele valikule võimaluse siia tulla, siis nad heal meelel tulevad. Kui mul oleks üleküllus, siis oleks keeruline olnud keeruline keda võtta, keda jätta, aga praegu on pigem vastupidi.

Mhmhh.

Et meil ei ole kedagi võtta.

(naeravad)

No ja selles suhtes, et see nõuab ikkagi vist ju, sellest, kes tuleb siia etendust tegema, temalt nagu ikkagi siukest nagu tahtmist ja või noh selles suhtes mingisuguseid ressursse, et ta nagu peab nagu kohandama selle... Et ja ollakse valmis?

Ollakse valmis ja eks ikka ma põhiliselt kutsun neid, kellel see oleks juba kohandatud või et ma nii nüüd ei ma ei saa kellegi mängukava või midagi mõjutada.

Mhmhh.

Päris see nii ei käi nii, et ütled, et nii tehke. Aga lihtsalt, et kui keegi plaanib midagi, isegi mõtleb midagi ja see jõuab minuni, et meil on plaanis, aga kahtlevad kas nii või nii, siis ma nagu omalt poolt ütlen kohe, et kui te meile saate pärast sellega tulla, siis tehke nii. Nagu ongi mõeldud. Aga ja otseselt loomulikult saan mõjutada ühe asutuse või teatri väga väikeste

truppide tööd mõjutada ei saa, sest et nad käivad hoopis ju kuskil mujal, et meie juures käivad nad ainult mõned üksikud ja et meil ei ole ju oma põhitruppi, et me ei saa nagu midagi teha. meie jaoks tehakse kogu aeg midagi. Omalavastuse on ainult need, mis nad ise teevad.

Mhhhm ja palju teil oma lavastusi on?

Ee... oma lavastusi me teeme rahalises mõttes hästi vähe. Selles mõttes rahalises mõttes, et etenduse väljatoomine maksab nii palju, et see on vana tõde, et iga etenduse väljatoomine maksab nii palju, et teater ei ela kunagi niimoodi ära, et teeniks seda raha tagasi.

Mhmhh.

Ehk et tõime väljatuleku aasta 2010, tõime kaks oma lavastust välja, mis läksid nüüd sellel kevadel maha alles, et pidasid peaaegu viis aastat vastu.

Mhmhh.

Ja... mm... Valetan, neli aastat vastu, sest kevad, mis oli... kevadel läksid maha. Ja ma... Nüüd tõime eelmisel hooajal ka ühe uuslavastuse välja, nüüd plaanime see hooaeg, mis tuleb veel ühe tuua ja järgmine ka. Need korra olid meil mängukavas kas kaks või üks omalavastust, et ülejäänud kõik on, on muu.

Ja need, kes neid lavastusi nagu teevad või nii-öelda produtseerivad, kas need on need inimesed, kes siin igapäevaselt töötavad või...?

Mkmm, absoluutselt mitte. Ei, see mis, needsamad omalavastused ongi see, mida me ainult ise teeme.

Mhmhh.

Aga kõik ülejäänud on väljast, ükskõik kes kuskil tegutseb, siis mina otsin kontaktid ja kutsun nad siia.

Nojah, aga just kas need, mis te siis ise teete, need siis te teetegi täitsa ise?

Ee.. jah... Nii, teatri terminites tähendab see seda, et raha peame meie selleks leidma, minu töö on ka leida sellele, kui nüüd pole teksti, siis, autor, sealt edasi dramatiseering, sealt muusikaline kujundus, siis lavastaja, kunstnik, näitlejad ja sealt edasi annan ma selle kõik lavastaja kätte, tema annab kunstniku kätte. Nema ütlevad, mida neil vaja on, meil peab olema see finants, et nende töö eest maksta, ka nende materjalide eest maksta. Kostüümide, dekoratsioonide, rekvisiitide, kõige selle eest.

Mhmhh.

Et aga selles mõttes, et kõik... kõik need, keda me otsime, kes seda teevad, kõik need on väljastpoolt tasuga.

Mhmhh.

Mina olen ainsana see, kes hakkab seda meeskonda väljastpoolt... Meil ei ole ühtegi ei koosseisulist näitlejat, kunstnikku, lavastajat, mitte ühtegi teatri selles mõttes inimest.

Mhmhh, aga ütleme, et noh, et kui võetakse plaani või noh kuidas täpselt see süsteem nagu käib, et nüüd me teeme ühe oma lavastuse, siis see, et mis selle nagu sisuks on, selle tuumaks või millest see räägib... Kes selle otsustab?

Mm... nii.. sellega on nüüd väga lihtne. Et kunagi linnavalitsuses ka, kuna me oleme linna asutus onju, samamoodi kunagi keegi küsis selle maja algusaastal, et mille järgi me ühed lülitame välja, teised lülitame sisse, selles mõttes, et mille järgi me valiku teeme - see teater on hea, see ei ole hea, see trupp on hea, see trupp ei ole hea. Ee... ma üldse ei mõtle veel seda, et mis omalavastusest me räägime üldse, ma mõtlen juba kutsumisestki. Ee... oma lapsega tegeledes kehtib see sama reegel, et see käib kõige üldise kohta. Ee... minu mõte, see ei ole tavaline, struktuur siin, siin ei olegi struktuuri, et selles mõttes on kassainimene, kes müüb seda, mis on välja mõeldud, ja seal üleval on lastestudio inimene, kes teeb seda, mida tema teeb pedagoogilisena, ja teatri osas me oleme ainsana, et meil ei ole siin kellegiga midagi arutada, tõestada ega mõelda ega kooskõlastada ehk siis minu meelest on see alati nii, et see, kes otsustab, see vastutab. Ja kui ma olen nõus selle eest vastutama, olnud kõik need aastad, siis heal meelel öeldakse, et ole siis see üks ja otsusta üksinda.

Mhmhh.

Et nii lihtne ongi, et meil ei ole siin mingit ee... kokku tulevat meeskonda või midagi muud sellist. Jah, ma saan nõu alati küsida Mänguasjamuuseumilt, all on Mänguasjamuuseum selles mõttes, et sealne direktor on ka minu direktor, et muidugi temaga ma arutan ja mul on muuseumi inimene teatrivallas ja on keeruline küsida nõu, et seal ikkagi teatri teadmised puhtalt. Aga no see on ka teine hind, no ongi see hästi, siis olen mina ise see, kes endale vitsa annab, et kõik on hästi, tee kokkuvõtted ja järgmine kord paremini ja ega muud õpetust ei olegi. Mul ei olegi otseselt mingeid nagu... mingeid asju, mida ma pean täitma, et... et kui mitu peab olema ja seda peab tegema, onju, vaid see on mu enda välja mõelda. Et kuna see, enne sellist asutust ei olnud varem, siis keegi ei tea, kuidas see peab töötama. Nii nagu me oleme ta tööle pannud, nii ta ka on. Ja... ja ma ei arva, et see on ainuõige, lihtsalt mina teisti praegu ei... No tegelt ma ei näe ka võimalust, selles mõttes ega ma arvan midagi oluliselt ee... keegi teine teistmoodi, oluliselt teisiti teeks, sest Eestis ei ole neid tegijaid nii palju, et see on see, et oma mängukava peab olema ja repertuaar peab koosnema mingitest kindlatest etendusest ja meil on Vanemuine, see kellega me oleme koostööd teinud või väga pikalt mitte, et aasta aega peale avamist, Vanemuisega koostööd teinud, kes spetsiaalselt lavastab meie maja jaoks etendust, et see on ainus teater, kes lavastab spetsiaalselt ja neid mängitakse ainult siin ja kui nad maha lähevad, siis nad lähevad siit maha, mitte kuskil mujal neid ei mängita. Aga see on selline samasugune diil, et ma lähen istun maha, arutan, et meil on vaja sellist asja, mida teil on pakkuda, ja siis nad hakkavad vastavalt sellele meile lavastama. Aga teistega ma päris lavastus sidet nagu ei ole kellegiga. Nad teevad seda, mida nemad teevad, et on väga sobiv, kui nad saavad sellega külla tulla.

Okei, et...

Jääb segaseks ma saan aru...?

(naerab) Ei, aga kui me vaatame nüüd seda nagu teist poolt, et seda külastajate poolt, need, kes siia tulevad, et kui lihtne või raske nendeni oli jõuda?

No nüüd jõuame jälle selle ühe ühe-mehe-bändi juurde. Et kuna mul ei ole ka si... kuna ma tean teatri tausta, ma olen töötanud teatris lihtsalt 12 aastat enne seda kui ma siia tulin, ja Vanemuise teatris on näiteks 365 inimest, siis tulla asutusse, kus teatriga tegeleb üks inimene - see tähendab väga lihtsalt asja, kõik osakonnad peab üksinda ära tegema ehk see, kes istub maha ja vaatab täiesti tühja aastat ja mitte keegi ei ütle, et need peavad olema esmaspäeval, teisipäeval, kolmapäeval, reede, esmaspäeval ja on kolm või viis või üks või jõulude ajal rohkem või koolivaheajal kolm - no mitte mingit asja ei ole. Ma... ma ei mõtle, mul ei ole linna poolt mingeid ootusi, no on ikka ootusi, et käiks palju rahvast, see ongi nagu ootus. Et teeks head asja, et see oleks kvaliteetne ja käiks palju rahvast. No see on kõik. Et ta selles mõttes ei ole midagi muud, kui ise teen selle valmis, ise panen piletid müüki ja siis no ise leian ka rahva. Ja siis ise koos kassaga müüd pileteid, ise teenindame publiku, kes uksest sisse tulevad. Plussid on kõik need, et ma ise suhtlen kogu aeg nende inimestega, kes siin käivad, kes teevad ja nendega, kes külastajana vaatamas käivad. Ja siis kui rahvas ära läheb, siis ma olen see kontakt, kes küsib, kuidas oli ja mis oli ja sellest tegelt see on teatri erinevus, et neil seal ei ole otsekontakti kellegil. Et ma kuulen ka kõik selle, ja sellest johtuvalt teen järgmised, järgmised, igal aastal nagu proovid siis seda, mida oodatakse, seda nagu täita. Aga kui raske või kui kerge see on, see on väga lihtne. Kui sa oled linna asutus ja sul on muuseumile ette nähtud raha ja plaanid, siis sa ei saa teha ETVs või kuskil mujal blogi ja ei tea mis majas toimuvat suurt 7-8-tuhandese etenduse, no ma mõtlen pead, inimesele, 8000le inimesele mõeldud ürituse reklaamirahade asja ju, sa saad teha seda nii, et sul tegelikult muuseumile mõeldud reklaamirahad, mis tähendab seda, et me hoiame reklaami Tartu Postimehes, aeg-ajalt, nii mõned korrad kuus, ainult hetke, mis omakorda tähendab seda, et keegi peab mingil põhjusel meie koduleheni jõudma, ega ta niisama ei jõua, peab kuidagi leidma. Siis lihtsalt räägin kohe, mida ma teen. Minu süsteem on selline, kõik teavad seda, et ma käin kaks korda aastas ise kõik koolid ja lasteaiad läbi.

Tartu linnas?

Tartu linnas, Tartu ümbrus ka. Kõik, absoluutselt kõik koolid ja lasteaiad teavad, et kaks korda aastas ma tulen, viin neile puhtalt pabereid, asjad, millele on pileteid pakkuda, mis etendused on, mida ma saan neile pakkuda, kirjeldused, seda vähem, rohkem sellist plakateid, et saavad üles panna kui tahavad, aga rohkem pigem õpetajatele info.

Mhmhh.

Et see on üks. Teine on see, et meil on Tartus olemas selline vahva koht nagu lastevanemate list, mis ei maksa rahaliselt midagi, küll aga peab sinna oskama kirjutada ja õigel hetkel õiget moodi. See on teine reklaam ja siis seesama väike Postimehes seesama, aeg-ajalt, mille me paneme, aga see hind on ka meile ikka päris krõbe.

Mhmhh.

Siis... mis on veel... (räägib teistega) Et, kus ma nüüd jõudsin... ahah, et siis mis on kõige tähtsam reklaam on suust-suhu reklaam. Kõige lihtsam viis. Kui teha hea etendus, siis see läheb lihtsalt infona edasi, ja selle põhjal tullaksegi. Täiesti 100% on öeldud, et meie majal on nii-öelda väljamüüdud staatus, mis on nagu täiesti... Kõik, tuleb uksest sisse ja ütleb, et teile ei saa üldse pileteid, teil on kõik välja müüdid - ei ole kõik, kõik ei ole, inimene tahab üldistada millalgi, millelegi, Midagi kuskil ikka on, et see on tulnud nüüd juurde... et sellele küsimusele, kes midagi otsustab onju, see on tulnud nendest õigetest valikutest. mitte ei ole kiitmine, vaid see ongi see, et lihtsalt peabki olema. Lavastajatega samamoodi, ütleme, et meil on vaja seda,

seda, seda. Kui nii teha, siis tule... peab ikka usaldama, et mina näen keda on, kes otsivad seda, mida vajatakse. Sihtgrupipõhised, sihtgrupile teed vastava asja, kui on sobiv, siis mul on räägelt hea meel, soovitan oma sõpradele, tuttavatele, sealt tulevad uued inimesed. Nii, nii lihtne see inforing ongi, aga seda ei saa nagu kellegile soovitada, see on see viga, et see ei ole nii, et täna lasen jutud lahti, et ei saa kuidagi laste, ei kuidagi lähe, ei lähe, ei positiivsed, ei negatiivsed, see läheb teistpidi.

Aga mis sa arvad, et... et noh siin on juttu olnud sellest, et pered otsivad tegevust ja siukseid asju on vaja, ja et samas tegelikult te suudate nagu pakkuda seda ikkagi mingi piirini, et kas tegelikult neid, kes tahaksid siia tulla ja tahaksid seda asja, mis te pakute nagu kasutada või külastada, et kas neid nagu oleks tegelikult rohkem?

Ma arvan me oleme täpselt piiripeal, et me näeme seda tegelikult piletimüüjalt, seal on kenasti ülevaade on olemas. Et see jutt välja müüdnud tähendab seda, et... et kui tuleb uus lavastus, siis enne seda kui üldse esietenduseni jõutakse, on meil piletid müüdnud, juba mitu kuud varem, et see on see märk sellest, et on plussmärk mingi põhjusel jäänud majale külge.

Mhmhh.

Aga nagu nii suurt lugu, et meil oleks saalitäite viisi vaja juurde teha, eks me siis teemegi nii palju kui me jaksame, lihtsalt see on aja mõttes pöörane, mille ta võtab. Sisuliselt septembrist aprillini, mai nüüd rahulik nüüd, septembris aprillini on meil sisuliselt iga päev etendus või kaks ja Tartu linnas kui nüüd arvutada laste arvu kokku ja selle... juba erinevad nimetused, nad tahaksid neid kõiki käia vaatamas, siis noh... noh siin kuskil on see loogika ka, et ega ikka üle igasuguse piiri... Jah, kenasti on paista, et mille kohta levib väga hea jutt on, need kiiremini ostetakse, need mille kohta me peame ootama, mis on spetsiifilisemad, ootame nendele nagu kindlat publikut, nendele on alati pileteid pakkuda, alati on leida viimase hetkeni midagi, mingi... mingile etendusele kasvõi hooaja lõpu poole, et teised nüüd nii päris ei ole. See on selline kuvand.

Okei. Meil oli natuke juba siuksest ressursi poolest juttu, et läheks siit siis sellega edasi, et... et milliseid ressursse see asi nagu nõuab? Ja kuivõrd nagu need ressursid on olemas ja kuivõrd sa tunned, et tegelikult kui oleks nagu midagi kuskilt rohkem, kas siis aega, raha, inimesi, teadmisi, oskusi, et tegelikult see saaks nagu areneda küll ja küll veel või et kas midagi näiteks jääb nagu selle taha pidama?

Eks see viimane lause enne seal jutust just oli õige, et kui oleks rohkem raha, siis see on väga lihtne alati öelda, et küll ta siis areneks onju, ei tea kuhu, aga päriselt... Ma ei ole varem ka seda usku olnud, ja ei ta nii ole ka, et raha ei ole ka lõpmatuseni, et inimeste töö on see, mis toob, et raha ei pane seda kõike liikuma või tegema. Küll aga mida ma enne ka korra mainisin, lihtsalt paraku on nii, et ühe etenduse välja toomine nõuab nii suurt rahanumbrit, et seda... tavainimestel ei ole aimugi, mis töörahad sinna lähevad, mis materjalirahad sinna lähevad, mis igakordne etenduse etendamine maksab.

Mhmhh.

Et kui... kui sellist raha oleks nagu olemas, siis võiks olla, ma mõtlen oma lavastuste mõtte, siis võiks olla... Ütleme nii, et kui me ei peaks püsima Kulkast näiteks raha, mida kasutavad kõik Eestis... asutused, kultuuriga tegelevad asutused, kui me sealt ei peaks küsima sellises suurusjärgus nagu me muidu tahaks, et meil oleks see raha, oma tulude baasil siis ja Kulka

kokku ütleme selline raha oleks nagunii olemas, et sellist raha kui oleks näiteks kaks korda rohkem, et mis praegu on olemas, et siis me saaksime lihtsalt kaks korda rohkem etendusi teha, välja tuua. et see olekski see, mida võib-olla no mis ideaalis on puudu, et ei oleks vajadust küsida kuskilt raha selleks, et teha nagunii vajaminevat asja, nagunii toome etenduse välja, nagunii on seda raha vaja, et kui see ei ole nagu tervenisti oma... siis minul tekib alati küsimus, et kuidas saab üldse, nagu sellest ma saan aru, et see on muuseum ja teater koos, et muuseum teeb sellega, mis on, teater päris sellega teha ei saa, mis on, sellepärast, et ei anneta keegi sulle kunagi etendust... et etenduse välja tulemiseks on vaja inimtööjõudu, mis maksab, mitte midagi ei ole teha ja on vaja materjali ja kõike on vaja uuendada. Et päris koduriietega ja kodu tooli ja lauaga ei tee ära.

Mhmhh, aga rääkides kõigest sellest, mis nagu on lisaks sellele etenduse poolele, et noh... et kas sealt näiteks, või noh oletame siis, olete mõelnud, et no kui oleks rohkem, kas siis inimesi või ideid või, või noh kasvõi raha, et siis tegelikult saaksite seda teha...

Mm... see pool ei ole üldse... Ega teater ka ei ole selles mõttes murekoht, selles mõttes ideaalne variant, et keegi kuskilt ütleks, et te ei pea enam Kulkast küsima, aga puhtalt on see minu seos peas, et Eestis on muidugi see süsteem nagu naljakas - küsin-vastan kaks korda rohkem, saan poole vähem ja teen siis poole vähema, aga ikkagi väga hea asja... Aga ma ei tea, aga okei. Et muuseumil paraku, mitte paraku, aga muuseumil õnneks on olemas selline süsteem, et meil on pedagoogid tööl, teatril ei ole siin inimesi tööl, meil on pedagoogid tööl ja lastestudio ja kõik muud töötoad ja asjad ka kõik toimivad sellel põhimõttel, et inimene mõtleb selle välja.

Mhmhh.

Mida teha. Ehk see... see töö on kinni makstud, ta istub ja mõtleb ja see, et ta selle läbi viib on ka kinni makstud. See on töö palgaga.

Mhmhh.

Ainus, mis nüüd kulub, on materjalid, ja see on muuseumil olemas, see raha on muuseumil ettenähtud, sama on muuseumi poolega, et meil on maja ehitamisel või hiljem ümberehitamisel ette nähtud, et tehakse uued vitriinid või uuendatakse väljapanekut, et tegelikult nukud või sellised tulevad ikka väljastpoolt, annetustena, kusagilt väljastpoolt, et kui selleks on raha olemas, mis on olemas, siis see toimib iseenesest. Nendes kohtades ei ole seda kääri sees, et peab kohe kuskilt taotlema kogu aeg midagi. Jah, oleneb asjast, mõne asja puhul on kulud suuremad ja nii, aga ilma selleta saab ka suurepäraselt asju teha, et see on jälle nii... nii tuttav. Teatri poolelt nõuab tõelist ettevõtmist millegi väljatoomine, see, et külas käivad kõik, see ei nõua sellist lugu. Aga enda etenduse väljatoomine, see on see raske koht, et see on ka see, miks ma saan aru, et Eestis on vähe teatreid, miks on vähe neid väikeseid truppe, kes teevad.

Mhmhh.

Et need tuleb samamoodi kirjutada. Iga taotluse, et näiteks, ühe stiilinäite toon, et see on teada taust, et kui teatreid või väiketeatreid, kes kirjutavad aastas neli korda, saab Kulkale taotlust esitada, kõik neli korda nad esitavad erineva etenduse taotluse ja kui neist juhtumisi üks valitakse välja mingil põhjusel ja siis nad saavad sellest rahast, mida nad tahavad, nii umbes poole ja nad teevad selle täiesti nulliga ära, iseendale ei maksa ja nii edasi siis minul tekib küll küsimus, et kui me räägime suurte teatrite puhul, et lavastaja teeb seda, mida ta tahab, teed seda mida talle meeldib, mis on südamelähedane, siis väiketeatreid ammu enam seda teha ei saa. et

ei ole võimalik, et 104st etendusest toimus selle aasta jooksul ja lõpuks kui selle ühe jaoks raha ja siis see on see parim. Nad peab oluliselt rohkem valmis olema tegema seda, milleks raha antakse. Ja see on minu jaoks täiesti vale. Et siis ei saa nagu enam midagi head tulla, et tihti kapates antakse see taotlus sisse ja loodetakse seda tulemust. See on aus pilt minu arust.

Ausus on väga hea. Ma tuleksin korra tagasi selle juurde, et noh see kuvand mis nagu tekkinud on, et noh, et kogu aeg on välja müüdud ja nii, mis sa arvad, kas see võib nagu ühel hetkel nagu siukseks kurjasti kätte hakata maksma, et inimesed arvavadki, et oh, mis ma üldse proovin, see on niikuinii ju...

Sellel on alati ja... sellel on alati kaks poolt. Aga selleks, et teada, et see kurjaks ei muutu, on lihtne - tuleb vaadata Tallinna linnateatrit, kus seni väga hästi on, vaata, et aastakümneid, et väga mitte, minu meelest see kõik on väga lihtsasti seotud, lihtsasti seotud, et kui sa teed head asja, päriselt ka, et kui etendus, üks konkreetne etendus, mida inimene tuleb vaatama, kui see on hea, siis sa ei hävi ja kui sa ükskord räägid kellegiga, et nüüd oleme nii heas kohas ja teeme siukest asja ja müüme ikka pileteid, siis sa hävid. Ja piisab ühest korra, parimal juhul kaks saad võimalusi ja ongi kõik, et... et... seda hoida, siis me ei lebagi, ei ootagi, et loorberitele siin ootama, et... et tuleb teha ainult head, et kui hakkad uut lavastust lugema, mõtlema, otsima, siis hästi kriitiline peab olema. Vaatama, proovida ennast väikeseks mõelda, proovida ennast suureks mõelda, proovida kõike-kõike-kõike. Et ongi see - noh ongi, otsustad ja vastutad. See koht tuleb hästi täpselt läbi mõelda, sealt see väljakujunenud kuvand tuleb ja see ei pruugi kesta ju kõik kesta lõpmatuseni, kõik võib olla. Et ikka isikute, inimeste lugu on väga väärt. Ja ei ole kellegil siin asutuses kindlasti ei ole vaja ajada kellegi kaela. Ma arvan, et suured teatrid saavad seda endale lubada, öeldes, et vat, meil on see tobedad kirjandusosakonnad ei oska valida ja lavastajad, et kes sellise võttis. Kõike saab rääkida, aga mina jään nullist lõpuni, et jällegi kellegi kaela ei ole mitte midagi ajada.

Mhmhh.

Ise valid ja kui midagi on valesti, siis järgmine kord tead ja õpid, siis järgmine kord teed valiku paremini. Ei saa ikka ühtede ja samade inimestega, õhkkond on ka selline, et sa ei saa sama lavastajaga kogu aeg teha, et sul on kogu aeg erinevad lavastajad, kogu aeg on eksimisvõimalust, aga teisiti jälle ka ei saa. Nii... kas see oli enam-vähem sobiv vastus? Päriskaks lähuvad need vastused.

See on väga hea, siis on pärast, mida analüüsida. Aga kui tuleme siia osapoolte juurde tagasi, kust jutt juba alguse sai, et me rääkisime nendest, kes tulevad siia sisu looma või nendest, kes tulevad seda sisu vaatama, aga kuhu jääb muuseum?

Mhmhh.

Või see noh nagu see... Teatri kodu nagu ise? Et ühelt poolt on nagu ise... et... kas ta võiks olla nagu kolmas osapool või ta ikkagi...

Muuseum mis mõttes siis nagu?

Noh selles suhtes, et noh et on nagu inimesed, kes tulevad väljapoolt...

Jah.

... siis on need inimesed, kes tulevad seda asja vaatama...

Mhmhh.

Aga ku... kuhu nagu see maja koos nende inimestega, et kuhu nagu see läheb?

Et nagu kas ta läheb kumbagi nagu?

Et kas ta on nagu kummagi osa või ta on selles suhtes kolmas pool hoopis?

Ee...

Või ta on natukene ühte, natuke teist?

Mm... see sõltub nüüd etappidest, mulle tundub. Et mingis etapis me oleme ju ise sisu loojad, koos nende samade sisuga, kes tulevad, nendega koos me aitame seda kõike teha, ilmselgelt kasvõi teenindamise, kasvõi kutsumisega. Kõiges oleme meie need, kes aitavad sellesse punkti, et see seal saalis üldse peale hakkaks. Me kõik teeme selleks. Teisest küljest, mida ma alati rõhutan siin töötades, et kõik meie maja inimesed, mitte siinse maja, ka Mänguasjamuuseumi kõik töötajad, kes meil on, võiksid käia ja näha kõiki etendusi. Ehk et see on nagu, ja mitte see, et võiks käia ja näha, aga minu mõte on see, et kui teadvustada endale, et teater on meelelahutus ja sealt jälle tegelikult luksuskaup, selles suhtes luksuskaup, et see ei ole leib-sai, mida sa... ilma milleta sa ei saa, et kui sa ei saa seda poest osta, siis see on luksuskaup, et seda ei saa päris nii lubada endale. Siis selle kõige tulemusena, muuseum tegelikult samamoodi, sa ei pea muuseumis käima, sul on siis võimalik, kui sul selleks raha on, sul on aega, paljusid asju peab olema. Et kui nüüd oma majas toimub etendus ja oma töötajatel on võimalus tulla seda vaatama, siis tegelikult on see neile nagu elamus kingitud, et mingist hetkest me peame kõik suutma ise muutuda lasteks või siis olla täiskasvanu seal saalis ja ka ise suutma seda nautida ja olla ise adekvaatsed omakorda töö mõttes, tahavad tagasisidet ja öeldes, et no... see ei olnud, vot see oli väga hea, et mul on vaja kõike, aga mingis kolmandas mõttes ma enne mõtlesin, et mingis mõttes meil jällegi on kolmandat asja ka, selles mõttes kolmandateks, et ma olen enda töö osas öelnud, et... et ma näen kuidas see minu selles teatrimaailmas on kahte sorti inimesi, aina rohkem ja rohkem üldistan (naerab). On loomingu inimesed ja loomeinimesed ja siis on organisatoorsed inimesed

Mhmhh.

Kes tegelikult istuvad arvuti taga, teevad kõik selle ära, tegelevad selle pudi-padiga - kuupäevad, kellaajad, rahanumbrid, tundub igasugune susser-vusser. Loomingulisuse jaoks on vastupidi, need kes on arvuti taga, nad iialgi ei läheks lavale, esitaks noh, midagi sellist, et kaks poolust on nagu erinevad, ajudelt vaata, aju poolused käivad natukene erinevalt. Et siis mina olen ennast kogu aeg tundnud, et ma et mul see oskus, et ma suudan neid kahte poolt vahendada. Ma saan aru, mida loomeinimene tahab, suudan ta ära kuulata isegi kui tal on väga pikk arutlus, väga kuskilt-miskit ja siis tuua selle nende numbrite inimeste juurde, iseendale kasvõi siia selgeks teha, mis on ja kasvõi küsida tema käest, lõpuks ikkagi: „Aga et,“ nagu et praegugi, küsida lõpuks ikka see, et mida sa tahad kuulda, et aga mis päev nüüd siis on, mis kell see siis oli ja siis ta, siis ta tegelikult lõpuks ütleb sulle selle, et siis sinu loomeinimesed, kes ei, kes ei saa seal sellest üldse aru, nad ei tahagi aru saada, nemad tahavad fakte, et neid kahte nagu liita, et ma tunnen et minu töö ongi olnud.

Mhmhh.

Kõik need aastad siin, ee... see, et ma need kaks osapoolt toon kokku.

Mhmhh.

Et nemad saaksid ennast näidata, neil on vaja seda organisatoorset tausta, seda ma võin teha ise või leida need inimesed, kes teevad ja selleks, et nad omavahel kommunikeeruksid, selleks ma proovin loomeinimestele öelda, et neil on see turvaline taust, et te võite ka kõike seda muuta, et nagu mõlemile vaja luua sellise olukorra, et nad ei pea omavahel suhtlema.

Mhmhh.

Et ma olen seal see puhvri vahe.

Nagu vahendaja.

Nagu vahendaja. Vot selles mõttes on Mänguasjamuuseumi ja kõik see maja, et see on ka nagu vahendaja, et selles rollis ma pean endale aru anda, et selleks et lapsevanem või õpetaja või keegi teeks otsuse, sa pead seda puhvedama ilma, sa pead saatma näitleja või muuseumi töötaja asjaga kohale. Noh, sa pead seda mingit viisi kupeldama, peab olema see, sa pead ise uskuma sellesse, siis sa saad seda nagu viia, sest vastasel juhul see ei too midagi. Arvan mina. Ja selle pärast peab ka etendusi käima vaatamas või siis muuseumis käima näitust vaatamas. Ega sa usutavalt ei räägi, kui sa pole seda näinud ega tegelt see ei huvita.

Mhmhh.

Siis ei ole mõtet minnagi, siis ei ole lasteaias, kooli ka vaja käia nagu kaks korda aastas. Kui ma ei usuks, ma ei käiks. No see oleks paista lihtsalt kohe kui keegi ei tule kohale.

Mhmhh. Okei, ma siia vahele küsin lihtsalt natukene ka nagu taustainfo mõttes, et... et see sisu nagu mida siin pakutakse on siis see teater või lastestuudio, et kuivõrd see nagu Mänguasjamuuseumiga seotud on, et ma ei tea, kas kogudega või mis nagu oma poolelt teevad või...?

Ee...

Et selles suhtes on nad täiesti nagu lahus seisvad?

Ei, nad päris lahus seisvad ikka ei ole, ee... no sõltub teemast ja sõltub ajast, et kui meil on teema mingil aastal, eelmine aasta oli näiteks armastuse teema, siis me korraldame ka üleval perepäevi näiteks lastestuudiotest ja teeme proove all teatrisaalis või armastuslaulude kontsert näiteks või tähistame oma sünnipäevi või asju ja siis mis on ühised nimetajad on ka olemas. Või siis näituse. Näiteks sellel aastal tuli uus näitus oli Evelini käärilõiked, mis tähendab seda, et tegime must-valge teema... Lugu, proovime kõik ülemised töötad, isegi sünnipäevi isegi samasuguseid perepäevi, isegi lastelaagrid, mida me teeme ka, laste linnalaagreid, seal on isegi toitutes, kuni sinna maani läksime välja, et proovisime must-valgelt. Me nagu kogu aeg proovime seda sidet hoida või tuleme mingi, noh sest tegelikult ka meie majas on all muuseumis on teatrinukud, või noh all keldris on teatrinukkude muuseum, mis tegelikult näitabki seda teatri

nukke. Ta on muuseum, aga ta näitab teatri oma, näitab meie oma, teistest teatritest, et see side on ikkagi teatri ja muuseumi vahel päris tuntavalt olemas.

Mhmhh, aga see side või nagu see nii-öelda ideede andmine või vahetamine, et kas ta käib nagu mõlemal suunal? Või pigem on see, et muuseumis nagu tehakse midagi, siis okei, me haagime ennast nagu selle külge, või see on ka nii, et kas näiteks see, et siin lõpeb mingi etendus, mis sa siin ka enne välja tõid, inimesed ütlesid, et see oli äge või see ei olnud äge, siis... siis sina saad selle tagasiside, sa saad omakorda anda selle muuseumi poole peale ja siis sellest sünnib midagi.

Et kumba pidi või?

Jah, et kuidas see nagu töötab?

Ee... khm... no see on iga nagu... Ta langeb paraku sinna, et kui me räägime muuseumi asjadest, kui meil on koosolek, suur koosolek, mida meil on tihti ja kus me proovime arutada muuseumi üldipilti... mis on tihti... mis on nagu, teatriga võrreldes ei olegi, teatris koosolekut iga nädal ei ole. Aga kui on, me näiteks arutame uusi näitusi, et ideid, et ma raudselt olen selline inimene alati mõttega, aga see ei tähenda, et ma peaksin teadma, mis meil fondides on, et mis näitust oleks vaja, aga siis sobivad alati sellised ullikesed hulka, kes pakuvad alati lihtsalt täiesti huupi, et teeks nagu sellise näituse ja sellest võib tulla palju kasu, selles mõttes, et sa ei ole mingites raamides võtta, et muuseumi poolel on niipidi kasulik. Ausõna ütlen, et lihtsalt kahjuks on nii, et muuseumi inimene, ei saa väga teatrit aidata rohkem kui oma tagasisidega, et teatrit ei saa päris nii luua, et ma ütlen kõrvalt, et teil võiks olla see. Jah aeg-ajalt tuleb sealtpoolt, et võiks rohkem muinasjutte olla, või noh midagi vanast ajast. Meil on... siis on see ka nagu, et mis siis veel nagu... või kui on siis see koht, kus ma otsin uuslavastust, et oma lavastust, siis muidugi ma läksin kõigi muuseumi inimeste juurde ja küsisin, mm... kõik mõelgu välja vähegi neile lapsepõlvest või praegusest ajast sobivad raamatut ja nad on täiesti valmis minema... hakata dramatiseeringut... Kasvõi mingit nagu raamat, mille pildi pealt nagu edasi minna. Või autor, kes neile meeldib. Või lavastaja või näitleja või kunstnikud või. kk... kk... Ühesõnaga ma küsin... küsisin kõigi nende asjade kohta niimoodi sellises mahus asju, ma kirjutasin selle kõik üles, mis vähegi nimetused, nimed, mis mulle anti, kõik kirjutasin üles, ja ihkaks või väga tahaks. Noh ega sellega midagi muud peale ei ole hakata, kui ma nüüd leian selle teose, kas sellel vastava lavastaja ma saan edasi minna, kui ma leian ühe lavastaja, kes on valmis oma lemmik mingit südameasja tegema, et need kaks kokku läheksid, see on juba päris suur kunst. Kuigi ma küsin, lihtsalt see on keerulisem teisipidi, sest teater on noh võrrel... Muuseumit ja teatris võrreldes mina pean olema võimeline ka muuseumist aru saama, ee... ma ei arva, et muuseumi töötajad ei ole teatris pädevad - on küll, lihtsalt aidata on raske. Seda, seda kokku klapitamist, mis on muuseumis, on see, et nad ise otsustavad majas ja väljastpoolt tegelikult ei otsita asju, mida näidata, aga siin on vaja kõik väljastpoolt leida, ainult see ideepoeg peab tulema siit. Kõik tuleb mujalt leida, need on erinevad asjad jah.

Mhmhh.

Üks baseerub sellel, mis on, sellest tehakse ja teine baseerub nagu sellel, et tahaks teha ja need on nagu erinevad asjad. et kaas... kaaseksponaadid, peavad sul ju olemas olema, et hakata näitust tegema, kasvab teisipidi välja.

Mhmhh, mhmhh. Okei, kui me nüüd lahutame hetkeks ära niimoodi, et on muuseum ja on teatrikodu ja see lastestudio, et mis see nagu tegelikult muuseumile annab, et siuke asi olemas on? Kas ta üldse annab midagi?

Ma arvan, et kui seda loodi siin, ma ei ole sellest väga rääkinud kuskil, niimoodi küsimusi esitanud, aga et kui me sellest, kui seda loodi, siis esimene mõte oli kindlasti see, et tegelikult tõesti tehti ta selle maja täite pärast, et midagi on vaja teha ja midagi võiks olla ja muu ta-ta-ta. Ja ma arvan, et edasi tuli sealt järgmine etapp, kus oodati ja loodeti, et äkki teater hakkab muuseumit üleval pidama. Khm... siis said ruttu muuseumi inimesed aru, et teater vajab ise üleval pidamist, et teater ei pea kunagi kedagi üleval, niipidi see ei käi.

Mhmhh.

Ee... ja siis sealt edasi tuligi see koht, et... et ee... seal ma arvan kõige laiem see, see kasutegur on see, et teatri poolt siis mänguasjamuuseumile kindlasti see, et siia tuleb rahvast, kes kunagi võib-olla muuseumis ei käi, küll aga on neil harjumus teatris käia.

Mhmhh.

Ja mingil põhjusel käivad nad all näiteks teatrinukkude muuseumis ka, ja siit saavad üldse teada, kus need kuulnud, mis need on, aga nad ei tea, et Mänguasjamuuseum on üks maja ja juhtumisi minnakse Mänguasjamuuseumisse. Mitte kunagi ei saa öelda protsenti. Samamoodi ja vastupidi, mingid inimesed, kes muuseumis käivad ja pole mitte kunagi teatris käinud, leidub äkki mingi plakat või mõni inimene ütleb õige lause. Et nii lihtne see kasutegur on, et otseselt kuidagi nagu... Kui me teeme oma sünnipäevi, mis on läbi mitme maja, või perepäevi, et ikka vasakule, siis on inimesed, kes on harjunud ainult ühes, emmas-kummas maja käima, et nad siis nagu kuidagi tulevad... astuvad teise majja, on kuidagi suunatud sinna ja siis nad nagu alateadlikult jätavad mällu ja tulevad teine kord veel emba-kumba siis veelkord, et jah, see on siuke, protsente või numbreid ma küll ei oskaks öelda kindlasti.

Mm... okei. Ma arvan, et ma sellest kõigest tegelikult juba rääkisin, mis see, mis see sinu nagu külastajale või see, sellele, mis see külastajale annab nagu, mis ta annab, mis iganes teater, trupp, studio siia tuleb oma mingit etendust tegema, et kui sa tahaksid veel kuidagi midagi juurde lisada?

Seda me vist tegelt väga ei rääkinud, selles mõttes ma ise ei rääkinud. Selles mõttes üks on nagu see, et ta on vajadusepõhine eksle, see on puudu. Ta täidab seda rolli, oma funktsiooni, aga... ja samamoodi tegelikult nendele tegijatele, mitte siis selles mõttes, et kuskil ei oleks käia, lihtsalt, et kui tahta Tartusse tulla, meil on selline spetsiifiline asi. Kui Tallinna toimuvad suurepäraseks näiteks, siis siin leida üks maja, kus kogu aeg tahaks käia, siis otsitakse sellist, kuhu on märgi külge pannud ehk seal tuleb jälle see võidu koht mõlemile. Kui meie leiame kellegi, kes on hea meie mõttes ja rahva mõttes ka, siis tullakse seda ikka ja jälle vaatama, juhtumisi meie majja. Ja vastupidi siis, et kui see keegi, mingi väljastpoolt tulev inimene on meid valinud, oma maja, kus nad käivad, koostöö on publiku mõttes igatpidi toimiv, siis nemad ei taha ka ennem ära minna, sest neile sobib, et neid seostatakse selle maja märgiga. Et see on neile kasulik, neile nagu plussmärgina, et nemad saavad kuulsust selle võrra juurde. Et see on nagu kasutegur, ma ise tunnen. Mingis mõttes väikeseid teatreid, väikeseid nimetusi me tegelikult aitame sellega.

Mhmhh.

Et kui kui ma arvan, et miinusmärk sellele majale nüüd külge tulnud aastatega, et siis me oleksime halba neile teinud mingis mõttes ja meil samamoodi, et nüüd me saame anda juba kvaliteedimärki neile külge, kes meil siin käivad, ja üks publikuga on sama moodi, et minu siuke nagu, hästi romantiliseks minna selles mõttes, et ma olen praegu vähe olnud tekstis, aga ma tegelikult ka... Üks hästi suurtest eesmärkidest ongi see, et ma ikka tuletan siin oma töötajatelt ka meelde, et uskuge mind, 10-20 aasta pärast on terve põlvkond ja mitu põlvkonda lapsi kasvanud, kelle jaoks jääb eluks ajaks see maja meelde, öeldes, et see on see, kus ma esimest korda nägin seda etendust. Kuni sinnani, et siin oligi üks tädi, kes võttis vastu ja oli alati olemas ja alati kuulas, et me nagu arvame, et see on töö, aga tegelikult me anname nagu see, mida tuleb teadvustada, et me pakume elamusi ja tegelikult teeme seda lapsepõlve kujunemise mõttes hästi suure sammuga tegelt. Me anname teatrist või noh suure osana muuseumist, inimesel ei ole alati, emba-kumba pidi, inimesel ei ole alati teatriharjumus olnud, ta läheb alla muuseumisse, et kuidas tal nagu seostub muuseum sellega, mis on ise teha teatrit, mitte ainult vaadata. Et siis talle tekib uus pilt sellest ja vastupidi.

(räägib teisega)

Aga me jõudsimegi siis selle sõna „kaasamine“ juurde, et kas sa oled kunagi mõelnud sellest ettevõtmisest, et see on kaasamine?

Et kas ma sellist sõna kasutaks selle puhul?

Näiteks jah.

Ma olen vist täiesti, kui ma täiesti aus olen...

Jajah.

Mm... et, et kui ma mõtlen nüüd nende teatrite ja lastestuudiote koostööle, siis ma nagu kaasamise peale ei mõtle. Ei ole küll seostanud.

Mhmhh.

Ja kui ma nüüd mõtlen, nii palju, kui ma tean, siis kaasamine nagu minu jaoks nagu nii, et me kaasame nagu inimest, et kui ma midagi välja mõtlen, siis see on kaasamine. Koos nendega, kelle jaoks ma mõtlen seda, aga... kaasamine tähendab minu jaoks midagi muud.

Aga mis ta siis tähendab?

Mingis mõttes ta tähendas midagi sellist, et... Üks, ma mõtlen samas kontekstis, et on mingi idee, mis kaasab endaga, selles mõttes enda ideega, et see on nagu kaasamise alus. Et me oleme siia majja kutsunud mingisugused inimesed, võiks nagu öelda, et see on kaasamine aga ma ei tea, kas ta minu jaoks ikka on.

Okei, ma annan sulle siis sellise paberi.

Mhmhh.

Kus nagu on sellised punktid, et milliseid rahulolematuse vorme saavad erinevad kaasamisvõtted paremaks teha. Et kui sa järjest nagu vaatad neid punkte, et sa võid neid järjest äkki kommenteerida, et mis sa arvad, kas see maja siin ja see, mis te teete...

(räägib teistega)

Nii siis lähme tagasi selle.. Nii... kuidas siis saaks neid leevendada, juhul kui on rahulolematuse vormid juba tekkinud ma saan aru.

Mhmhh.

Nii. Kultuuriasutused on inimeste jaoks ebaolulised kohad, et see on juba siis nagu vorm, et ma pean eeldama, et see on nii.

Et ütleme, see peab paika, siis kas see, ütleme mis te siin teete, aitab seda kuidagi edendada?

(pikk paus)

Ee... Hmm... No nii nagu ma enne ütlesin, et me oleme tegelikult luksuskaup, see et siis nagu... See on nagu juba eos sees just ees, tegelikult noh tegelikult me ei pea kuidagi ju kuidagi kõigile meeldima või kõigile sisse pugema ja rääkima, et oi kui tore ja hea ja vahva. Selles mõttes, et ta on ebaoluline, ta täiesti nii on, et kas kuidas seda saab leevendada... No ikka selle sama mitte eksimisega, et proovin ainult positiivseid ja ainult kvaliteetseid asju teha, et siis ei saaks omakorda no ütleme esimene või teine või viies kui see on juba välja kujunenud arvamus ja või... võib-olla kultuuriasutuste kui selliste kohta, aga võib-olla ei ole just teatri kohta või muuseumi kohta. Võib-olla teatrikodu kohta, mis iganes, et siis proovida seda ühe asja põhiselt kasvõi nagu... Noh, et see märk jääks positiivne.

Mhmhh.

Seda teha, see on ainus... Ma mõtlengi mingit muud asju pidi vaataks, siis ma kindlasti mõtleks mingeid muid asju. Et ma juba selle võtan aluseks, et mis siin toimub, siis see on ainus. Nii, kultuuriasutused on muutumatud ja statsionaarsed. Mm... eks see on see, et mõeldakse, et ta on kindlasti siukses mugavuskohas, et tullakse ja midagi eriti ei muudeta, ma jälle, saan aru, nõustun, et see kogu aeg on olnud nii mm... (pikk paus). No juba kasvõi see on juba muutus ise, kui päris alguses selles maja mõttes tagasi läheme kui Mänguasjamuuseum mingil põhjusel oli nõus ee... oli nõus hakkama tegema Teatri Kodu teatrisaali ja kõige sellega kaasnevaga, et see oli julge otsus, aga, aga tulemus on ju see, et, et see on muutumine.

Mhmhh.

See ei ole, et istumine ja teeme ainult muuseumi, et me ei julge muud siin teha. minu.. selles mõttes ma ei näe, et see on muutumatu, et see asutus on küll juba oma selle loomisega suure sammu teinud. isegi mänguasjamuuseum mäe otsast siia ja majade kordategemisega ei, ei ole näidanud, et nad kuskil vaikselt oleks, nad on alati kätte võtnud ja ära teinud midagi. Samamoodi võiks nagu see, et seatakse eesmärgiks teenida ja nii edasi kõike ja siis me ikkagi korraldame selliseid, mis oli see... Mänguasjamuuseumi sünnipäevasad, kus kõik on tasuta ja maja on lahti ja pakume torti ja teeme kõike muud, aga see ei ole pulli-trilli-tralli pärast, ega ma ju ei tea, kas rahvas tuleb tagasi ja me ei saa seda kuidagi kontrollida.

Mhmhh.

Aga see on ikkagi selle pärast, et ee... näidata, et meil on uusi mõtteid ja me teeme kogu aeg midagi põnevat, mitte ainult paigal ei seisa, et see on minu arust see. No need on head ideed alati mingi sisuga, üllatada siis sellega, et te teete jälle ära, et tahaks ka nagu, et oleks alati uus. Nii kultuuriasutustel on autoriteetne hääl... mis ei paku konteksti... Autoriteetne hääl... No see on jälle, see käib nüüd sinna, mis ma rääkisin vastutuse osas, et paraku kuna ma ise olen teatri seosega, siis paraku ma kuulen kuidas räägitakse, et ahah, mis see teater või too teater. Et see on igav ja see näitleja on alati samamoodi, et repertuaaris on nii vähe klassikat või vastupidi liiga palju klassikat ja liiga palju algupära või liiga vähe algupära või... Ühesõnaga inimene, inimestel on nii palju arvamusi, kuulen ma kogu aeg, et ükskõik, mis sa aluseks võtad, ikka pole hästi. Pole hästi see, et sinu maitsele tehtavaid asju ei ole 90% näiteks selles mängukavas, et minu meelest see on nagu selles mõttes, sellega ma nõus ei ole, isegi kuvandiga mitte, et ee... see oleneb täiesti. Ma tunnen ka inimesi, kes nii mõtlevad, aga mina ise nii ei arva ja see, mis tööd inimesed siin sees teevad, igal pool kultuuriasutustes, on täpselt samamoodi töö, kui keegi ütleb, et antakse mitte millegi eest raha, siis noh, vahel peame isegi rohkem vaeva nägema, tõestama seda kõike kaitsmaks. Et see kõik jääks. Kui võib-olla mingi eraettevõtte, kes saab pool või rohkem, siis minu meelest just see. Mis selleks teha - no jälle, jälle tulebki... Et tulebki mitte ise näida jäik, olla see, kes sa oled. Kui keegi kuskilt väljast ütleb, et ah teil nagunii, et teil nagunii, siis tulebki öelda, et tule istu, räägime, kõik on võimalik. Kindlasti ka üks lause, et kõik on võimalik, hakkame kuskilt pihta, et ma ei ütle, et me oleme autoriteetne, lihtsalt vastutuse kohta. Paraku peab vastutama selle eest, see on võib-olla see, mis kõlab, tundub et keegi valib, mina ka valin siin, aga millegi alusel. Minu meelest on see hästi-hästi oluline, kui igas asutuses on inimesed, kes teevad oma tööd, oma töö eest vastutaksid, siis tegelikult lõpeks ära see, et saaks kellegi peale näpuga näidata. Et see tavaliselt kipub nii olema, et vastutuse puudumisel hüppab keegi alt ära ja siis ei ole kedagi aidata, kes seda austaks, et sealt tuleb see... seda saabki teha. Ma ei tea, kas oli vastus?

Oli küll jah.

Kultuuriasutused ei ole loomingulised kohad, seal ei saa ennast väljendada ega anda oma panust. Uhuhuu... Sellest ma ei saa isegi aru. Mis see tähendab?

See tähendab seda, et kui sa näitad mulle, mul ei ole need päris peas...

Ei ole loomingulised kohad...

Et, et ee... siin on nagu mõeldud seda, et noh et kõige siukest...

Et kõik on valmis tehtud?

... kõige traditsioonilisemat muuseumit, et sa lähed ja sa vaatad nagu mingit asja, sa ei saa ise mõelda, sa ei saa ise midagi arvata, et sul on nagu selles suhtes siis ette antud mingi asi...

Okei, siis ma tean, siis igatahes on lihtne see, et kui see kellegile peaks muret tegema, kui keegi tunneb seda, siis tuleb pöörduda muuseumile, kelle puhul see asi vaevab või siis muuseum korraldab küsitluse, et mida tahetakse. Järgmisena korraldab mingisuguse joonistusvõistluse, kus siis saadakse teada, mida erinevad vanuseklassid, kes veel kirjutadagi ei oska, et mida nemad saada tahaksid ja siis sellest saadakse teada, kuna see on tühimik ja siis hakataksegi

täitma. Et minu arust need on sellised hästi lambi vastused, vabandust, või kui ütleme, et see ei ole loominguline koht, siis ei teki muuseum ilma loominguta, ei teki teater kui loomingust rääkida... Mingi muu asutuse puhul võiksime rääkida või raamatupidamisest, et võib tunduda et ei saa väga loominguline olla, siis tegelikult ka seal on võimalik üht-teist teha. Aga põhimõtteliselt jah, et ma ei saa sellest väga hästi aru, saan aga minu meelest on väga lihtne igal konkreetsel asutusel kohe ennast muuta kui selline süüdistus nagu peaks esitatama.

Mhmhh.

Kui keegi ütleb, et mulle tundub, siis kohe on viisid olemas, kuidas seda nagu... minu meelest...

Mhmhh, aga mis sa arvad, kas see siin on loominguline koht? Kas inimene saab tulla ja luua ise?

Muidugi. Ei absoluutselt. No ma ütlen lihtsad näited, et mm... kohe toon no igast ruumist toon ühe näite. Kui teatrisaalis me võiksime lahendada seda puhtalt, üks asi on visuaalis ja muidugi noh audios, aga see lahenduse koha pealt, et me võiksime lahendada nii nagu ikka teatrites, et kui mul tuleb etendus ehk vahetult enne kõlab lindilt mingi asi.

Mhmhh.

Siis meil näiteks olen mina see, kes läheb saali ja räägib loo, mul tekib päriselt kontakt pärisinimesega, mis toob lapses kindlasti välja, suures sama moodi, naeratavad näod või noh, et kes hoopis vaatab, et ongi inimene ja ta räägib juttu, on üks asi. Teine asi on, ta saab mulle öelda midagi.

Mhmhh.

Tihtilugu laps hõikab mulle vahepeal, aga mul ei olegi mobiili! Ega ta ei saaks seda lingile hõigata, tal ei ole isegi kuhu hõigata. Et ta saab olla rohkem tema ise tänu sellele, et me oleme midagi nagu selleks teinud. samamoodi all muuseumis, et seal on, ma vist rääkisin, ei ole traditsiooniline muuseum, kõik ei ole klaasi taga, ma alati rõhutan, et kõik, kes tulevad, et minge selle pärast, et te saate teada, et muuseum ei tähenda seda, et lähed järgmisse ruumi, järgmisse ruumi, tädi paneb kudumise käest ja tõuseb püsti ja issand jumal, keegi tuli nüüd onju. Et minu jaoks on see ka niimoodi, et puutuda üldse ei tohi, vaid, et seal ei ole mitte ühte inimest, sa teed teatrit nii kaua kuni sa tahad, sul on kolm erinevat lava, teed kõike, mida oskad. On käpikud, marjonetid, varjuteatri nukud ja kõik, sa saad nagu sellise, sa saad nagu, kui sa tahad sa saad targaks, seal on võimalik videot vaadata, seal on võimalik lihtsalt on hästi olemas, seal on selline baas olemas. Sa saad hästi kiire, hästi kaua, hästi pealiskaudselt, hästi süvitsi, kõik-kõik-kõik on kogu aeg olemas, et minu meelest on see nagu, see kõik on tehtud, et see loominguline pool on vägagi olemas. Et see on enda tegemise läbi, mis on kõige parem õppimise viis, et laps nagu alateadlikult, kui ta mängib seal lava peal ära, siis kõigi nende laste käest on küsitud, et mitu nukuteatri liiki on olemas, ta ütleb, et ta ei tea, kui sa ütled, et mitmel laval sa mänginud oled, siis ta ütleb sulle kolmel, seal oli kolm sellist lava ja seal tuletakki, peal on kirjas ka, kes lugeda juba oskab ja tegelikult ta juba alateadlikult teab, et minu meelest see. Üleval lastestuudiost ma rääkima ei hakkagi, muidugi hakkab küll, aga seal... Noh iga sünnipäev on meisterdamisega ja iga sünnipäev on... no mitte iga, aga paljud sünnipäevad on teemaga, et on indiaanlased ja näomaalingud, on need printsessipeod, no mis kõik. Ja palju töötube ja kõik lastelaagrid ja pannkoogihommikud, et alati on meisterdamine ka. Loomingulisus, et siis kus veel kui pedagoogilistes asjades, see meie puhul siin jälle üldse ei käi. Et teatri osas samamoodi,

mul tuli praegu üks näide meelde. Meil on siin üks, no neid on rohkem, aga ja noh paljudele saab kaasa ka elada, aga üks konkreetne etendus, mis üks koostööpartner meil või siis niimoodi võib öelda, et mina tegin ju ettepaneku, et te teete suurtele, aga tehke ka väikestele. Ja isegi mitte päris väikestele, vaid noortele. Ütlesin mis sihtgrupid, mis klassid, mis vanusele, nad teevad meile talvel etendusi, mis tähendab, seda, et nad tegelikult kaasavad lapsi. Lapsed saavad ise laval käia ja lapsed saavad ise spontaanselt tekitada selle hetke. Et päris palju on küll siin loomingulisusel. Et on täitsa olemas neid kaasamis aspekte. Nii ja viimane... Kultuuriasutus ei ole mugav sotsiaalne koht, kus saaks arutada ideid nii sõprade kui võõrastega. Mm... Nii... Ta ei ole mugav sotsiaalne koht, kus saab arutada ideid nii sõpradega kui võõrastega... Kuidas seda nüüd ette kujutada, et üleval lastestuudios kindlasti saab, istud ja arutad ja enamus seal meisterdavad ja kui enam ei meisterda, siis kõike saab. Meil on veel, laste konverentse korraldame all saalis, mul tuli ette praegu, kus me tulemegi tulnud selleks kokku, et meil on mingi teema, näiteks, mis on vabadus, mis on armastus, mis on rahu või sellised lihtsad asjad, et mis on õnn või...midagi sellist (naerab). Või mis on mure, vahel kui raske on. Et kui me sellel teemal julgeme kõik arutleda siin, siis täpselt selleks me tulemegi ja ongi mugav sotsiaalne koht, kus ka väga väikestega istume koos ja teeme. Ja samamoodi väikelastele on tantsuringid, kus... Et ei näe üldse meie maja muret, selleks on nii palju võimalusi kaasata inimesi ja kogu aeg küsida ka midagi nad vajavad ja sellele vastavalt luua programme ja asju kõiki. Et ei, üldse ei tunne seost.

(naeravad)

See on ju väga hea.

Jah, et see nagu ei puuduta selles mõttes. Aga esimesest kahest sain küll nagu aru, et mida maailm proovib teha või mida lihtsalt nagu sildistatakse kiirelt, eks teised on ka, aga õnneks selle asutuse puhul nad ei kehti.

Mhmhh.

Mhmhh.

Ee.. kui ma nüüd teen natukene sellise üldistuse või sellise kokkuvõtte või tagasivaate isegi et... et see Teatrikodu siin ja kõik need tegevused, mis siin ümber on, mis siin loetud on ette, siis... kas see on nagu midagi paremaks teinud? Kas see on midagi parandanud? Kas on olnud mingi tühi koht või vajakajäämine või murekoht, mida nüüd enam ei ole tänu sellele? Ükskõik nagu mis aspektis.

Kui tahta nüüd hästi selline... no karm on vale sõna, aga kui tahta olla hästi selline must-valge inimene, siis võiks ju täiesti vabalt täpselt sellele kõigele otsa vaadata ja öelda, et kultuuriasutusi ei ole üldse vaja. Paljusid asutusi ei ole üldse vaja. Poed on vajalikud, need võiksid ka ilma rahata olla. Noh et süüa on vaja, noh see Maslow püramiidi lugu, et süüa on vaja, riideid on vaja, need võiks tasuta olla, ja siis meil muud ei olekski vaja. Tegelikult ka mitte. Ja uni, katus või midagi. Aga niipea, kui me sealt sammu edasi läheme, et ee.. ma arvan, iga selline asi, mis on tehtud tahtes midagi pakkuda, andes võimaluse, mitte... mitte ei ürita kooliprogrammi või midagi muud, pakub ühe võimaluse last või suur ka samamoodi, kuidagi... ma ei taha öelda harida, aga pakkuda talle mingi elamus. Et tegelt ikkagi harida mingis mõttes, et anda sulle mingisuguse emotsiooni, et see õpetab sind millekski. Me ei tea, millal seda kunas on vaja elus välja võtta, et sa kuskilt tagalast mäletad, et sa ta kuskilt said, et ee... Minu arust seda ta kõike kindlasti on teinud. Ja seda on ka Mänguasjamuuseum kindlasti teinud. Et ee... et ee... Mul

tuleb meelde üks hea näide, et kui me otsisime viimast omalavastuse teksti, siis ma kasutasin sellist väljendit, et me võiksime leida midagi, mingi teksti, mis võiks olla trilli-trallita, hästi helge, hästi rõõmus. Ja see ei pea tähendama, et see peaks olema selline pulli tegev, selles mõttes trilli-traaliv eks, et kõike seda helgust siis selles mõttes, mis tekib ema-lapse-isa-lapse-perekonna sellises filmis, mis tegelikult on olemas, aga mida nagu teatrilaval väga ei näidata, et sellest pole mõtet rääkida siin. Et see on iseenesest mõistetav. Ei ole, et minu meelest peaks selline... siuke trillerdav... selline kuidas see siin maailmas käib, selline elamisviis... see peaks nagu lavale olema toodud. Selle pärast, et kõike seda muud, mis ei ole kõik see, mida ma just nimetasin, seda on nagunii. Seda tuleb nagunii. Et sellist... mina ei tahaks lastele hakata sotsiaaldraamat näitama, selleks, et see oleks kunstiline elamus, nad saavad seda ööd ja päevad igalt poolt mujalt. Et minu meelest on see nagu hea... hea viis selleks, et kui siis see laps seal peab oma rõõmuga välja, et ta kartis punamütsikeses, et ta teab, et hunt sööb ta nagu ära, vanaema ja punamütsikese, aga kui ta tuleb saalist välja ja ütleb, et hunt on tema lemmik tegelane, sellepärast et noh... noh ta oli nii tore, ta oli nii armas, muidugi ta on korralikult grimeeritud ja kõik-kõik lugu, mis üldse annab, ja teda võibki karta, aga see tulemus on nii, et see on lahendatud kuidagi nii, et see loob uue suhtumise. Või et siis käivadki lapsed, lapsevanemad, tahavad pileteid näiteks „Sööbiku ja pisiku“ etendusele, kus räägitakse hammaste pesemisest ja siis sellest, mis siis juhtub, kui ei pese või kui sööd palju kommi ja nii edasi ja edasi. Et kui me kuuleme, et neil on mingid päris ellu ka mingisugust, et nad ei lähe lihtsalt emotsiooniga, see ei ole lihtsalt üks meelelahutus, ainult selles mõttes, et ta annab nagu mingi sellise asja, nad jätavad meelde, neil on eluks ajaks loonud, ja meie oleme natukene õpetanud neid tegema, eluks midagi kaasa. Mitte ei õpeta, anname kaasa ühe asja. Seda teeme siin.

Okei. Aga natukene on veel jäänud, et sellest me juba rääkisime, et kuidas see on selle kaasamisega seoses ja nii... Et ma annan sulle jälle ühe paberilehe. Siin on välja toodud ee... neli sellist erinevat kaasam... kaasamise mudelit, et kuidas nagu... Neid liigitamise viise on erinevaid, aga üks neist on siuke.

Mhmhh.

Et ee... Kui sa nüüd neid vaatad, kuigi sa ütlesid, et sa ei ole kunagi sellest Teatrikodust ja lastestudiost ja kõigest nendest tegevustest siin ümber kui kaasamisest mõelnud, aga kui sa neid erinevaid mudeleid vaatad, siis, mis sulle tundub, kas ta võiks nagu kuskil olla? Sa võid järjest kommenteerida ja...

Mhmhh... (loeb). No vot ma ei teagi nüüd, ma mõtlengi, et esimese kohta tahaks kohe küsida, et kas siis peaks olema panustav? Noh selles mõttes, et...

Ei ta kindlasti ei pea olema midagi.

Et ma mõtlen et selles suhtes, et kas... kas... kas peaks olema nii, et külastajad nii väga tahavad endast anda? Noh, et siin on kirjas, et tahavad anda enda poolse osaluse, kuid samas nagu kontrollib organisatsioon, siis tegelikult kommentaariumid, tagasisidet küsida, okei... Ma jään ikka sinna sammu selle juurde, et kui meil on positiivne kuvand ja mitte loodud kuvand, vaid inimeste enda tekitatud kuvand, siis tore, siis tulgu kommentaariumid ja tagasisided ja ankeedid ja kõik tulgu. Ma saan aru, et mure on nende asutuste jaoks, kes saavad sealt negatiivseid kommentaare. Siis... siis küsitakse, et miks ei kuulata, mida neile öeldakse. Järelikult on põhjus, õigus sellel kommenteerijal, külastajal öelda midagi, ja selle organisatsiooni asi on siis

kuulata, et mis valesti on. Et ma... et ma meie mõttes seda ei tunne, et me ei saa väga selliseid kommentaare kuskilt kaudu.

No selle tuumaks tegelikult on võib-olla isegi see, et... et... ee... rääkides muuseumidest, siis seda tagasisidet üldse ei küsitagi.

Ahaaa, okei, okei. Siis ma saan aru. Ei küsita selle pärast, et kardetakse, ma arvan, või välditakse. Või siis ei ole selleks neid võimalusi või ei ole mõeldudki selle peale. Meil seda muret ei ole jah. Nagu ma enne jutus ütlesin, et me igatpidi ootame ja kuuleme seda päris otse... Ei pea nagu ainult olema jah, kuskile kirja pandud või netis kuskil tehtud, aga ka see nagunii liigub meie kohta, see on loogiline, inimesed ju ikka räägivad ja kirjutavad. Jah, et ei, see ei ole siis. Või mis iganes see siin teistega võrreldes võib tähendada. (loeb) See on nüüd selline külastajate poolne kaasamine, ma saan aru... See natukene meenutab mulle seda, et mm... saadakse kokku mingisugune kümnene grupp onju, kes ütleb, kuidas võiks olla, nii nagu meil need nõuandjad igal pool valitsuseseki on olemas, et keegi... keegi... keegi... vist...

Mhmhh, nagu ekspertgrupp...

...Ekspertgrupp, jah. Ja siis tal on ideid ja siis et kuidas neid teha. See läheb käiku siis, kui see ei tööta, kui midagi on valesti. Või kui keegi seda küsib... Et kui nüüd seda küsida, ma arvan, et seda igas asjas ei tehta, mingis mõttes. Et mingis mõttes seda ei tehta, aga mingis mõttes ee... meie ei ole blokki pannud. Ee... me teeme kogu aeg ma ütlen ka mingite teiste asutustega koostöö mõttes, mis ei ole siis etendustega seotud, mingi... UNESCO pärandi aasta või midagi kus tahetakse või meil on ka mingi osa, siis muidugi me teeme koostööd. Või kui mingi... anti välja Tartu... mis ta nimi nüüd on... Tartu lapsepõlve auhind, siis me ja Tartu Mänguasjamuuseum ja linnaraamatukogu tegid siis koostööd, kus siis olid žüriid ja asjad moodustatud ja anti lausa rahaline auhind ja kõik need asjad... Et mm... Seal me nagu kuuleme küll, et eksperdid on ka olemas ja... ja... ja... kuulatakse, et kes midagi tahab teha. Nüüd külastajad... partneri rollis... No ma ei tea... Eks nad nagu ongi kui nad ütlevad meile, mis nad arvavad, ja muuseumis on ka omad inimesed, et suhtlemine on selle kõige alus, rohkem kui see paberil asi... Aga vaatame edasi... (loeb). No vot siin võib-olla natukene seostub mul siin sellega, et kui on näiteks väikelastel on oma laulu- ja tantsuring, et seal siis ee... et on juba emad, kes ütlevad, et mida võiks ja mida tahaks, eks me siis nii palju kuulame. Et see jah, et me kuulame neid väikelaste emasid näiteks, et ee... mida nad tahaksid ja kas... Et kui meil on endal mõttesse tulnud teha näiteks noorte emade kool näiteks, või midagi sellist, siis see kasvabki sealt välja, et keegi ütleb, et vajadusel võiks teha, et ma tahaks võimalusel tahaks kuulda väikelaste esmaabist või tahaks teada rohkem toitumisest või laste puhul veel midagi, et siis ongi, et seda kuulates me teeme edasi. See ikka nagu on, aga see on muud moodi ka, aga... Okei, ma vaatan viimase ka ära. (loeb). See on väga nagu... Siia alla tegelikult jälle mahub see, et tegelikult me seda teeme, meil on kasvõi see oma spontaansusteater, kes meil ei ole tegelikult professionaalide trupp, et igaüks teeb oma tööd ja siis nad tulevad mingil ajahetkel kokku, siis meie maja pakume neile näiteks, igal kuul, mingil päeval, saavad oma proove teha ja me ei küsi selle eest raha. Ja siis meil on veel... ja siis meil on veel... ee... sellised ee... noh jah, neid on tegelikult päris palju, neid väikeseid selliseid lükkeid, mida me siis pakume nendel puhkudel, kui, kui, kui ikkagi keegi tahab nii väga midagi teha ja meil on selleks ruum olemas. Seda teeme küll. Me teeme tegelikult nagu kui nii võtta, siis kõike. Mis ma peaks siit nüüd ühe valima vä?

(naeravad)

No selles suhtes, et sa kindlasti ei pea seda valima, et võib-olla kui sa mõt... et kui sa mõtled selle kõik, mis siin on, ja kõik nagu kokku, siis sa võid nagu öelda, et mis sinu arvates on nagu siin see kõige iseloomulikum? Aga samas see on, see võib olla ka kõike neid nelja, ta võib olla kahte neist ja võib-olla ta ei olegi mitte midagi neist.

Ee... Mulle tunduvad praegu nagu kõige täpsemad need kaks, et kui teises võtmes seda... (räägib teisega). Ee... ja ikkagi see esimene üldse ei klapi. See on keeruline jah. No koostööprojektid on ta nii või naa.. No koostöötav ta ju nii ja naa on ju ja siis see koosloov kah on, et me oleme... Ma arvan, et selle majutatud, selle viimase, jätaaks ka välja. Et neid kahte siis, et koostöötav ja koosloov, neid on kõige rohkem.

Mhmhh, okei. Mina ise paigutasin teid majutatud alla. Mis kindlasti tegelikult ei tähenda seda, et see peaks õige olema. Millest mina lähtusin, oli lihtsalt see, et, et juba see, et muuseumis on teater. Et see on tegelikult see, et tuleb mingi uus asi ja laseb nagu mingil määral ennast kasutada. Aga noh see on täiesti selles mõttes nagu siuke subjektiivne, et mina näen seda ju noh absoluutselt teistmoodi kui keegi, kes on selles asjas sees.

Selles suhtes see sõltub arvatavasti sellest, et ma vaatasin seda puhtalt väljast poolt tulevate pilgu läbi ju. Et siin oligi kirjutatud, et külastajad või siis koostööpartnerid ja siis teised asutused, nagu selle pilgu läbi vaadatuna. Et olla mänguasjamuuseumi üks osa, me ei näe ennast üldse eraldiseisvana, et üks asi on siia juurde mõeldud, siis ongi see täiustatud ja pakutud võimalus midagi veel teha lisaks muuseumile. Et selles mõttes... mnjah... Ma näen pigem seda majutuse asja ikkagi sellisena, et me teeme kellelegi nagu vastu tulles või... Et me täidame seda rolli ka, aga seda me nagu nii sama võrdselt kui teistegagi. Või noh... nii siis jäävadki kõik neli. Esimene oli kõige vähem, selles ma saan aru on mingi negatiivne joon selles esimeses punktis. See panustamise osa, et ma ei saa sellest nagu hästi aru, see jätab nagu mulje, et justkui keegi tahaks midagi öelda, aga organisatsioon hoiab lukus, et mis mõttes nagu, et kui ma selle valiksin, siis järelikult me oleme panustavad... tundub nagu negatiivne näide, mida me siis ei ole.

Okei. Kui sa mõtled nagu... lihtsalt see nagu... Et kui sa hakkad sellest panustavast peale ja lähed edasi, siis tegelikult nagu natukene sellise keerukuse järgi, et tagasisidet on nagu lihtne küsida, siis noh koos luua, et too meile mõni asi või nii, et teeme näituse, eks ole, siis sealt edasi, et küsida juba näituse ideed, kui me räägime nagu muuseumi klassikaliselt vormist, ja see jõuabki nagu välja sinna, et noh, et me oleme siin, võtke ja tehke meiega midagi.

Mhmhh, mhmhh.

Et kui sa nagu mõtled, et mida nagu... kui sa mõtled nagu Eestis nagu üldiselt, siis mis on nagu see, mida sa tunnend, et on nagu kõige rohkem? Kuhu maani nagu on jõutud või mida tehakse või kas üldse tehakse midagi?

Ausalt? Täiesti ausalt?

Täiesti ausalt.

Et mulle tundub, et me jääme sinna esimesse sellepärast kohe kinni, et asutused, millel on mingi probleem sees, need ei julge teha, ei küsida, ja nad kardavad igaks juhuks kõike. Ja sealt see... tulebki, et need teised jäävad välistatuks.

Mhmhh.

Et kui nüüd seda hirmu ei ole, siis see, et hakata koostööd tegema või kust sealt edasi nagu... Siis tekib ikkagi see sama koht, et kas keegi on siis kuskil minust parem, et me peame hakkama koostööd tegema. Kas me oleme väiksemad, kas me oleme suuremad, kas nad söövad meid ära selle läbi, kas nad kasutavad meid millekski. Et ta on mingi hirmu lugu, mulle tundub, on siin peidus. Et seda ka ei taheta teha. Mida ma jälle ütlen, et meil ei ole, ma ei saa sellest aru. Nagu ma saan aru muu asutuse pinnalt, sellega seoses ma nagu aru ei saa. Et meil ei ole seda muret, ütleme. Ja siis see... Et ee... siis see koostegemise lugu, see eeldab ka, et hirmu ei ole onju, noh, see on meil sama moodi olemas. Mm... Häält nad saavad ka anda iga asja jaoks. Et... mm... See on keeruline (naerab). Ütlen täiesti ausalt. See on keeruline selle pärast, et ma saan aru, kust teistel jääb see puudu või miks seda ei julgeta, aga meil ühtegi neist probleemidest ei ole.

Mhmhh.

Ja ma ei... Selle üle on isegi keeruline arutada. Selles mõttes, et kui sul ei ole probleemi, siis sa ei lahenda seda onju.

Aga mis sa arvad, sa kasutasid seda sõna hirm, et mis seda tekitab, et...? Et millest see tuleneb?

See on... Et ee... Minu meelest on see... noh siuke eestlaslik... eestlaslik lugu. Võib-olla see pole eestlaslik, võib-olla see on vale sõna, aga ma elan siin ja see tundub, et... Et ee... mm... Sellega saab nagu täiesti inimese baasile minna, psühholoogia taust tuleb. Kui eestlasele teha kompliment, siis eestlane hakkab, et kui sa ütled, et nii ilus kleit, siis eestlane hakkab, et issand jumal, ma eile tegelt, tegelt see on katki siit, ma eile ostsin ta õudsa allahindlusega... Et ta hakkab nagu ajama mingit jama, et miks see ei ole ja võtab ja tõmbab kohe nagu kõik alla. Et see on nagu märk sellest, et tegelikult tal on endal mingi lugu, ja ta ei olegi valmis seda kuulama. Ja siis sa kannad selle nagu üle ihasse asja, kannad töösse, kannad igale poole ka selle üle, ja tulemus on see, et kui keegi siis tahab sulle midagi ütlema hakata, ükskõik, kas see on positiivne või negatiivne, siis sa oled juba valmis selleks, et nagunii on mingi jama, kes ikka päriselt mõtleb ja kes ikka tahab öelda, et nii tore koht. Inimesed ikka ei ütle väga onju. Nad ei ütle ju ühegi asutuse kohta ka, et oli suurepärase. No pigem öeldakse, kui ei ole suurepärase. ...Ta kuuleb ainult seda, mis on negatiivne, kui keegi küsib, kus on hea söögikoht, siis sa ütled selle peale, et oli kah või siis oi, ei olnud hea. Aga seda, et suurepärase, mine sinna, tead kui head toidud seal on, noh... noh, ma arvan vähe on. Võib-olla toit veel on selline teema, mida saab kiita, aga teised teemad kõik, mulle tundub, et... Eestlane ei ole väga alti ütlema tore. Või vahva või suurepärase. Et sealt, mulle tundub, ma arvan tuleb see hirm igasuguse hinnangu ees, on see positiivne või negatiivne, ollakse hirmul. Me ei julgegi noh, see on inimese, mulle tundub küll.. psühholoogia inimesel, üksikisik täiesti, sinna läheb välja see. Ja kuna asutused koosnevad inimestest, ja ennekõike see juht ja juhi nagu on see kõik pärast see, ja siis see juhi olemus kannab edasi, siis tegelikult ei lastagi ühtegi asja korraldada ega küsitleda midagi muud, et kardabki, et sealt tuleb välja, et mingi jama on.

Mhmhh, nii et see hirm selles suhtes on kahepoolne, et noh nagu... ühelt poolt ei julgeta küsida, et kardetakse, mis sealt tuleb, teiselt poolt nagu ei julgeta nagu väga öelda ka, et...

No tegelikult ma arvan, et julgetakse nagu, peab julgema, aga sõltub, mis vormis, eestlane on ju vana kaval. Kui sa annad talle võimaluse anonüümselt ja netis kommenteerida või

anonüümselt ja paberile kirjutada, vastata küsimustikule, et küll siis sealt tuleks. Ikka tuleks. Aga... noh... kui seda ei tehta, et ee... selles mõttes, et ee... Et seda ma ei usu, et eestlane kardab kommenteerida. Või kardab oma arvamust avaldada. Seda ma ei karda. Eestlasel on loomuses öelda negatiivne välja, see negatiivne tuleb ikka välja. Positiivsega on keeruline. Sellepärast ei julgeta, küsida, et äkki tuleb see... eeldatav vastus tulebki. Negatiivne tuleb. Et kui ma hakkan ka siin praegu mõtlema nende üle, siis võiks siin lähtuda sellest, et... vastupidi, ma lähtun sellest, et... noh mul on see päevadest protsentuaalselt nii suur selline positiivne süst, et ma ei karda, ma ei lukusta kõiki ukse, mul ei teki seda mingi paanikat, ma ei karda, et inimesed käivad ja miks nad tulevad, et ma ei ole valvel, vastupidi. Ma eeldan, et inimesed on head. See tuleb nagu asutuse kuvandiga ka, lastega. Et kui on midagi vaja, siis sa oled avatud, mitte ei karda, et ta tahab sulle midagi paha teha. Seda on lihtne tunda ja kohe käitutakse ka nii.

Okei... aga küsin su käest nii ka, et üks asi on see, kui ta oma arvamust avaldab, aga mis sa arvad kas nagu, kas ta... kas eestlane nagu üldiselt või see inimene näiteks, kes käib siin majas või käib ta muuseumis, et kas ta nagu... kas tema jaoks on oluline tegelikult see, et ta saaks nagu öelda oma sõna sekka? Et temalt küsitaks panust, et mitte see, et täita mingit tagasiside ankeeti, vaid just see, et... kas inimene tahab näiteks rääkida oma lugu, et anda sellega muuseumile mingit sisendit?

See sõltub inimesest, on nii ja naa. Mõne kohe tahab kirjutada oma lapsepõlvelugu ja mäluasjadele juurde, on kuhu alati kirjutatakse, aga meil on seda ikka päris palju, sest meil on seda tausta vaja.

Kas inimesed tulevad kaasa sellega?

Nii ja naa, ma ütlen, et täpselt, et ma ei tea kui pooleks, aga täpselt nii palju kui on neid, kes tahavad, on ka neid, kes ei taha. Seda ei saa küll üldistada minu arust. Ainult et ma praegu jäin mõttesse, et kui ma enne ütlesin, et eestlased, et meil käib siin hästi palju turiste, kes käivad muuseumis, etendustel vähem, aga ka, aga valdavalt muuseumis, vat siis sealt tuleb ka see vahe, et on nemad on nagu ülevoolavad, ütlevad, et kas teil on aimu, millised majad teil on? Kas teil on aimu, kui ilus see kõik on? Ja siis on nagu, et jah... on... et see on see, mis tuleb meelde, et *wake up call* kogu aeg onju. Ta ütleb sulle, mitte halvas mõttes, vaid just vastupidi, et hakka ise ka juba harjuma sama komplimendiga, lõpuks harjudki ära. Et kui sa oled valmis kuulma... noh, head, siis tuleb head, sa oled kartuses valmis ära kuulama halva, siis küllap see sealt ka tuleb. Et pigem jah, ma ütlen, et vedanud, meil on vedanud hullu moodi. Et kui meil on vedanud, et me oleme hakanud pluss märgiga asju saama, siis me enam ei karda küsida, ega kui tuleks see negatiivne, ega me teistmoodi ei oleks. Lihtsalt meil on niipidi vedanud. See on ülivõrdes, kiituse vääriline. Aga ma ei tea, võib-olla kuskil on mingid negatiivsed, mida ma ei tea. Et siis ma ei tea. Aga me ise kuuleme ainult positiivset. Et ei ole jah sellist... sellist kehva kogemust.

Aga kui me võtame nüüd kõik selle kokku... mis me oleme siin nagu rääkinud, selle konkreetse asja kohta siin ja kaasamisest üldiselt, siis kuidas sa kokku võtaksid... et kes on need osapooled? Kellele kaasamist vaja on?

Ma ikkagi jään selle kolme erinevuse juurde, et üldiselt meil on siin nagu teist moodi. Et muidu ma tahaks öelda, et meie asutus siin on, oletame on nii, et on... et on need, kes otsivad neid, kes teeksid, siis on need, kes noh, teevad, ja siis need, kes seda vaatavad. Aga kui ma mõtlen nagu nii, et paljud asutused toimivadki nii, et nad ise teevad, mõtlevad ise välja, mis nad teevad, ja siis on see teine osapool, kes tuleb vaatama.

Et sa tõid välja kolm osapoolt... ma pakuks nüüd välja, et mõtleks... nendest nagu edasi, et igast sellest osapoolt tuleks välja kaks asja – et ühelt poolt tuleb välja selline asi, et mida see asi nende jaoks annab, ja teiseks, mida see nendelt nõuab.

Ja kõigi kolme kohta?

Jah, näiteks.

Mis see nüüd annab... Et siis see nagu kaasamine, mida annab? See sõna kaasamine, mida annab?

Ei, selles suhtes, et sa võid nagu üldse mõelda, et üldse sellest siin.

Ee... Külastaja saab... emotsiooni... mida ta nõuab? Siin võib mitu asja ka olla?

Jah, ikka...

Külastajalt see nõuab raha, raha ja aega. Ja tahtmist.

Mhmhh.

Mida ta Teatri Kodule ja Mänguasjamuuseumile annab... See on ju päris raske. Mida ta endale annab. Töökohad annab.

Noh, et kas ta näiteks täidab mingit eesmärki.

Töökohad annab. Ja minu meelest on see juba väga üllas eesmärk, kui keegi kuskil suudab luua siukse asja, mis... noh, mis võimaldabki kellelgi sellega raha teenida, mida ta tahab teha. Vähemalt minu jaoks. Okei, töökohad... mida ta veel annab... Ma isegi ei saa aru, mida siin võiks mõelda veel.

Aga las ta jääb, võib-olla siis... saab pärast veel mõelda.

Okei, mida ta nõuab... nõuab... Kellelt ta nõuab? Ma ei saa sellest üldse aru.

No põhimõtteliselt, kui me räägime teatri kodust, siis kõik siin, kõik see, et see olemas oleks ja et siin saaks neid asju läbi viia, siis mida selleks vaja on? Et ta saaks üldse olemas olla? Ja teha neid asju, mis ta teeb.

No ilmselgelt raha. Midagi ei ole teha, kõik see, nõuab raha. Ja nõuab samamoodi tahtmist.

Mhmhh.

Just töötajate tahtmist. Ja aega nõuab ka, aga mitte selles mõttes, et seda nagu on. Mina ütlen, et see andmine on samamoodi siin, et kui see on töötajatele või, või töötahe, siis ta annab ka midagi... Koostööpartneritele, mida see neile annab. Ee... koha, võimaluse. Ja mida ta nõuab... neilt nõuab ta küll kindlasti koostöö soovi.

Mhmhh.

Sest ilma ei ole mitte midagi siin teha. Et kui pole nagu mingit tahtmist... Mõlemal peab olema. Aga mida ta neilt veel nõuab? See vist ongi, koostöösoov.

Aga... mul on küsimused otsas, et aga ma pakuks sulle ka võimalust, et äkki sul on veel midagi, mida sa tahaksid ise välja tuua, mida ma võib-olla ei puudutanud ise? Aga mis sinu jaoks on oluline nagu?

Et mind tegelikult just huvitabki see sama küsimus, et mis see kaasamine siis teiste jaoks tähendab. Või kui seda on nagu arutletud ja mõeldud, et kust see sõna üldse tuli ja miks üldse nagu tekitada küsimust. Või noh, seda võib igat moodi võib igasuguseid asju nimetada, aga miks see. Et ma tahaks seda teada.

Eks me võib-olla saame varsti teada selle.

(naeravad)

Lisa 4. Intervjuu Maris Meusiga

Khm, nii ma panen selle siia. et ... Nii, ühesõnaga, see magistritöö on siis Eesti muuseumidest ja erinevatest projektidest, mis ma olen ise nagu oma hinnangul silmapaistvamatenä välja valinud, et ja mis minu arvates nagu on mingit sorti kaasamine.

Mhmhh.

Et siis kõigepealt vaataks seda konkreetset projekti onju, või noh, ütleme, me nimetame seda projektiks või võib-olla on selle töö kontekstis mingi muu üldnimetus?

Tegelikult ikkagi projektiga tegemist jah.

Okei, siis selle põhjal pärast natukene ka laiemalt nagu üldisemalt kaasamisest.

Mhmhh.

Aga kõigepealt sa siis võidki kirjeldada seda, et mis see projekt endast kujutab ja mis ta on ja, niimoodi üldiselt.

Projekt iseenesest ei ole kaasamise eesmärgiga, a ee eesmärk on nagu teine, et projekt tuleneb nagu vajadusest või tegelikult siseauditist, aga ühesõnaga projekt tähendab eee.. siis antud ka projektina, et hoogtöö käigus sisuliselt paari aasta jooksul plaanime seda teha mmm... korrastada, projekteerida, süstematiseerida, kirjeldada... ee... luua mingi kord, mille järgi hallata siis igasugust ülikooli vana mööblit peamiselt, aga natukene ka muid esemeid. Et kuna ülikool on siuke mitmesaja aastane asutus, ja ma arvan, igasugu vanast ajast jäänud varasid, mis otseselt justkui ei kuulu nagu mõnelegi teisele mm... ee... erinevale instituudile või asjale, samas kuuluvad nagu kõigile, mis tekitab palju segadust, aga samas puudus otsene vastutaja, ometi asjad on väärtuslikud.

Mhmhh.

Et ja seega siis otsustati luua selles teatud süsteemi ja korda, uus andmebaas ja seda siis ee... teatud perioodi vältel finantseerida siis ka üsna suures mahus, et siis toetada nagu kõige selle vana kasutuselevõttu. See on vist lühikokkuvõtte sellest.

Mhmhh. Ühesõnaga nagu ülikooli peal laiali olid nagu mingid asjad, nagu et muuseumi arvates väärtuslikud, et kuna tegelikult ei olnud ühtegi omanikku, siis muuseum nagu võttis initsiatiivi?

Tegelikult ei võtnud muuseum.

Okei...

Ee... selles mõttes, et muuseumid, ütleme kuskil ma ei tea, 15-20 aastat tagasi, või ma täpselt enam ei mäleta, mis aastal, ühesõnaga mõnes mõttes on initsiatiivi võtnud, et mingi aeg peamine peavarahoidja, toonane kunstimuuseumi direktor Inge Kukk, oli ta kaardistanud mingil määral igal pool erinevates õppehoonetes neid esemeid ja sellest valmis selline mapikene, aga see ei olnud siis nagu paberkandjal koos joonistega ja ilma fotodeta ja nagu üsna selline ümmargune. Ee... asi on ka, seda ma ka mainisin, kusagil 15 aastat tagasi seal edasi ei tehtud midagi, kuni üks hetk siis avastati, et siuke asi on, aga mis nendest asjadest, mis sinna sisse kantud on saanud on, seda ei teadnud ja lisaks on nüüd ka problemaatiline see, et kui väga väike osa nendest asjadest, aga siiski mingi, oli ka riiklikus registris arvel ja et ülikool saaks nagu institutsioonina vastutavaks nagu nende konkreetsete asjade eest nagu riigi silmis, aga arvati, aga et kui puudub nagu sisemine vastutaja, siis on asjaga natukene keeruline, aga see ei olnud otseselt nagu muuseumi initsiatiiv, aga muuseum võeti nagu sobivaks seda ülesannet täitma, sest meil on kompetents ja teadmised ja sisuliselt väike, aga, aga... aga siamaani tekitab nagu sellepärast natukene segadust see, et kas need asjad millest me räägime on siis nagu muuseumi omad, mida muuseum haldab või mitte nagu.

Kas võib nii-öelda, et see mis nagu... kõige suurem osa mida muuseum panustab, on tegelt see, et mis on nagu muuseumi teadmised?

Jah, sisuliselt ...

Et, jah...

Sisuliselt jah, igasugu teadmised ja nii-öelda abistamine. Neid esemete kasutajaid nagu kõigi selle nõu pool üldiselt.

Mhmhh.

Aga ja, ja vahepeal kuidagi me avastasime ka selles mõttes, et meie käsutada oli siis nii-öelda see finantsallikas, et panustasime siis realselt ka rahalise teotusega nende esemete korrastamisel.

Mhmhh. Okei, et siis natukene oli juttu nagu sellest ka, et mis need projekti eesmärgid on? Et kas sa oskad näiteks välja tuua, et mis need olla võiksid või palju neid on?

Siis ma oleks pidanud kaasa võtma need, et mis ma nendest kõigist kirjutanud olen.

Ei no sessuhtes, et siuke üldiselt...

Ee.. no üldiselt, tegelikult kõige üldisem eesmärk on see, et kogu sellest müstilisest vara kogumisest, mida on siis hetkel andmebaasis üle 500 eseme, et tänaseks on neid natukene veelgi rohkem, et... et... peamiselt kõi.. suur osa nendest oleks kasutuses, mitte kuskil kinnises

hoidla... hoidlas peidus, vaid reaalselt erinevatest ee... allasutustes siis igapäevases kasutuses. Projekti eesmärk oligi siis jah nagu... jah, nende võimaliku kasutuse tarbimine, samas selle kõige haldamine, et miski kaduma ei läheks nagu.

Mhmhh. on mingeid väiksemaid eesmärke või mis näiteks mis ei ole otseselt sellega seotud või on projekti käigus tekkinud?

Projekti käigus tekkinud on kindlasti see nagu inimeste teadlikkuse tõstmine selles vallas, et ee... väärtustada nii-öelda ee... kogu nagu selle ülikooli ajalugu sisuliselt, sest ee... põhjamaade ülikoolides nagu me oleme ainus, kellel on selline nagu ülikooli nii-öelda arhitektuurikompleks, eks ole, ja sinna juurde käivad siis ee... lahutamatu ka tegelikult see mööbli osa, mis on küll erinevatel aegadel kõik loodud, aga samas ka nagu omamoodi harukordne, et ee... väärtustada, et siis inimesed, peamiselt siis ülikooli töötajad ja üliõpilased, mitte küll kuskilt väljast poolt, aga et nad väärtustaksid seda keskkonda, kus nad siis õpivad ja töötavad ee... siis nende esemete näol ja oskaksid nendega nagu õigesti käituda ja asjadega...

Et selles mõttes on ka juba juttu olnud, kui täpsemalt öelda, kui palju, kes on selle projekti osapooled, kes sellega nagu seotud on?

Ee... projekti osapooled selles mõttes...?

Kuidas sa saad.. Kas siin saab üldse nagu määratleda nagu kindlaid osapooli või kes on või noh... nagu sihtrühmad, see on muidugi selline mõiste... Osapooled?

Mm... ma ei tea, ma ei tea niimoodi kõigi nimetuste järgi, kes nad on täpselt...

Aga kes need osalised on?

Ma suudan sulle neid osapoolte nimesid lugeda.

No ütleme jah, et nad on need, kes on sellega seotud nagu kuskilt.

Et üldiselt, esiteks nagu muuseum, ee... noh erinevad inimesed muidugi, siis teise nii-öelda, ütleme mm... muuseumis on selles mõttes koordinaator, igatpidi, mm... ja ka natukene inimjõuga on kinnisvaraosakond peamiselt ülikoolis ehk siis nii finantspoolelt kui ka inimeste näol ehk siis haldurid, kes haldavad kõiki neid hooneid, kus need esemed paiknevad ehk siis kaks nii-öelda orga.. nagu korralduslikku osapoolt ja siis on omakorda kõik need... ülikooli siis erinevad struktuuriüksused, kus, kes on siis nii-öelda meie sellised kasutajad, mm... nii et ülikooli seest nii-öelda kolm osapoolt, mina tean, ja see ei ole põhimõtteliselt nagu osapool, aga tegelikult ka on selle projekti raames tekkinud arvestatavad nii-öelda restauraatorite /konservaatorite ring väljast poolt ülikooli, kes on ka nagu mitme aasta jooksul sellega üsna tihedalt seotud olnud.

Aga kui sa võtad seda, et kui nagu... arvuliselt või hulga poolest kui suured need osapooled nagu on, et...

Siis kõige rohkem on ikkagi kasutajaid.

Jah... Kas sa oskad ka umbes öelda nagu, mis suurusjärku see jääb, palju seal neid kasutajaid on?

(naeravad)

Ee... seda saab nagu mitmes osas võtta, et sealt saab andmebaasist üldiselt välja võtta, et mitu nagu struktuuriüksust kasutab, ee... ma saan välja võtta sealt, palju on inimesi, kes on nii-öelda otseselt vastutajatena üles antud. Aga reaalselt mida ma kätte ei saa kuskilt, mida reaalselt ei hinnata, on siis see, palju on neid inimesi, kes reaalselt istuvad päev otsa tooli peal ja või laua taga, et neid on kõige rohkem, aga igaüks neist eraldi ei vastuta oma töölaua eest tegelikult, vaid struktuuriüksuse juhtkond on see vastutav, aga ma ei tea hinnanguliselt kui palju neid on, et välja on antud mingisugune umbes pooled neist esemetest, mis on nimekirjas ja natukene rohkem, et... No kasutajaid ma ei tea... no seda ma ei oska selles mõttes hinnata, et kas üliõpilane, kes käib seal puhke ruumis, kus need laudad on, istumas, on see kasutaja. Siis neid on nagu kümneid ja kümneid, näiteks ajakirjanduses, ajakirjanduse õppetoolis, või siis need professorid, kes istuvad laua taga.

Mhmhh.

Aga mõnes mõttes, et neid võib olla kümneid ja sadu nagu põhimõtteliselt.

Ee... küsiks siis siukest asja, et kas... noh, et olid kõik need asjad juba nende kasutajate käes, kui muuseum need nii-öelda nagu enda tiiva alla võttis või kas on... nagu palju oli neid asju, mis on muuseumist välja läinud, et ma mõtlen, et see küsimus, no mõte on see, et kas inimestel on mingi huvi või nagu et kas inimesed nagu huvitusid sellest, et kas soovijaid oli palju või lihtsalt oli see, et see inimene oli juba aastakümneid selle laua taga istunud ja siis lihtsalt tuli kuskile raamatusse mingi linnuke juurde teha?

Mõlemat on, aga need arvud on arvatist ka kättesaadavad, aga need on nagu jah selles mõttes eraldiseisvad asjad. Need, kelle kasutuses need on koguaeg olnud, nendega on pigem mul olnud sellist pidevat segadust ja muret selles mõttes on, nad kardavad, et justkui nüüd on nendelt justkui midagi ära võetud või kuidas, et need on neil ju alati mingis mõttes olnud, et kuidas need nüüd mingis andmebaasis on. Tegelt reaalselt ei muutu sellest midagi, sest ülikool on üks, kelle omand see on. aga neid uusi kasutajaid ja kasutusele võtjaid on ka omajagu, aga neid esemeid mis umbes kolme aasta jooksu on võetud kasutusele mm... kuskil 150 ringis äkki? Sest ma tean, et restaureeritud on üle 100, kuskil 120 ligi, mõned on ka restaureerimata läinud kasutusele, et ee... seda huvi nagu alguses nagu on seotud nagu erinevate hoonete põhjalike remontidega, on huvid tekkinud ja see oli nagu kindlalt selline edasipakkuv asi, et kui keegi näeb kusagil, et nii on tehtud, siis on osatud väga palju muuseumi poole pöörduda ja suur heameel on see, et järjest rohkem tegelikult nagu pöördutakse viimasel ajal näiteks asjadega, mis ei ole selles nimekirjas, aga siiski tundub, et kuskil mingid ajaloolised asjad on, et... ja küsitakse nõu, öeldakse a'la, et siit on katki, mis ma pean tegema, et see ongi tegelt see, kuhu me oleme tahtnud nagu jõuda, põhimõtteliselt. Et nii kaua kuni meile raha tuleb korda tegemiseks, seda suurem on huvi. Kui raha ei ole, on huvi väiksem. (naerab)

Okei. Nüüd jõudsime tegelt selle jutuga selle juurde, mis ma enne tahtsin küsida, et, et mis on nagu sinu hinnang, et, et kas see, et inimene nagu ütleme küsib muuseumit selle laua või tooli kohta, et ta näeb, et kellelgi teisel on, et see on vana ja kas sellel on mingit lisaväärtust tema jaoks või...?

Ja.

Või et noh ei osta nagu kuskilt poest või turult või mis iganes nagu, kas on neil nagu mingi põhjendus toodud, et on näiteks öeldud, et oh, mu töökaaslase on, ma tahan ka, või et kas on välja toodud midagi, et miks?

Ee... sellega on see, et inimesed, kes nagu viitsivad selle vana asjaga tegeleda, peavad olema teatud tüüpi nagu inimesed ee... Et ja, need, kes nagu tulevad sooviga teha vana, nende nagu väärtushinnangud ongi sellised, mis... nad väärustavadki vana või siis vastupidi neile ei meeldi kaasaegne papist ja saepurust mööbel, aga põhjendusega... noh, esiteks on see, et kuhugi, kus struktuuriüksusel on juba midagi võetud, siis tihti üld-kujunduslikul põhjendusel tahetakse vana juurde. Väga palju vana mööblit asus just nimelt vanades õppehoonetes, et uutes, sinna Maarjamõisa rajatud, nendes ei ole. Mis on üsna selgelt ka ajaloolise kontekstiga seotud. Et ikkagi kiputaksegi seda siduma keskkonnaga, vana väärtustamisega, sooviga ennast hästi tunda selles keskkonnas, ma ei oskagi väga midagi muud välja tuua.

Kas kunagi on kellelgi olnud mingeid spetsiifilisi soovide, et näiteks füüsika professor tahaks mingi kuulsat füüsiku lauda näiteks?

Ei, otseselt ei ole. Aga inimesed on pigem nagu meeldivat üllatunud, kui neile on anda teavet, et kellele ajalooliselt mingi laud kuulunud on olnud ja neile seda nagu rääkida, sest ega keegi nagu ise lambist ei tea, kes see professor täpselt võis olla nagu niimoodi, et kui nagu lugu juurde, siis nad räägivad hea meelega seda kõikidele oma kolleegidele ja külalistele ka.

Aga kui palju nagu on sellest mööblist sellist, mille kohta sa nagu tead lugusid rääkida?

No väike osa siiski.

Okei. Me rääkisime sellest, et mida see projekt on nagu andnud külastajale nagu kasutajale, aga mida see projekt muuseumile annab?

Mm...

(naeravad)

Aa... vähendab vajadusi hoidlapinna jaoks, mis ei ole väike argument üldsegi. Et ee... see nüüd nagu hüpoteetiline, sellel ei ole vist õiget vastust, aga mingis mõttes on see, et esemed, mis on loodud kasutamiseks, ehk mööbel, säilib võib-olla ka paremini seda kasutades ja mitte kusagil nagu hoidlas, et ma ei oska öelda kas see on õige või mitte, aga mingi praktika justkui toetab seda, mingi muidugi mitte, sest istumine nagu tavaliselt - lõpuks istutakse nagu läbi. Aga nii-öelda meie, me oleme võtnud seisukoha, et lasta pigem olla kasutuses, eesmärgipäraselt nii nagu loodud on, et hoidlas jah, aga meil on seda mööblit ka, mis on ainult vaatamiseks. Laiemaid eesmärke, selles mõttes, eks ta tutvustab nii-öelda muuseumit ülikooli sees ka hästi palju, inimestele meeldib tegeleda lisaks nii-öelda põhikogumisele ja näituste tegemisele millegi nagu sellise reaalselt käegakatsutavaga. Mm... muuseumile veel kasu...

Jah..?

Ja siis on isiklik kasu, et igasugused kontaktid ja nii, mis on ka tegelikult väga vajalik. Aga muuseum on kindlasti nagu fänne selles mõttes juurde saanud, et teatud inimesed ja teatud struktuuriüksustest, kes nagu hästi palju teavad ja soovivad, kes on nagu põhi siuksed kontaktid.

Mhmhh. Ütleme, et kuskil kellegi kabinetis või konverentsiruumis on see mingi laud või kapp või tool, et ja kui inimene, kes ütleme, et ei ole seda nagu otseselt nagu tellinud siis kuivõrd ta nagu... või mille järgi ta peaks aru saama, et kas ta saab aru, et see näiteks on muuseumi oma?

Võiks aru saada selle järgi, et seal võiks silt küljes olla, mitte kõigel ei ole muidugi. Mõned ei ole tahtnud, sest nad nagu jäävad näha. Aga tuleviku eesmäärke tegelikult on, et meile tuleb isegi nagu nii-öelda disainitud väiksem silt, mis on nagu sobiv selle vana ajaloolise asjaga. Noh, ta võiks aru saada välimuse järgi ka ja talle võiks keegi seda mainida sealt, et igas struktuuriüksuses on keegi, kes nagu teab seda asja. See on jah... Ja kui see mööbliese sellele inimesele ei sobi, ütleme näiteks, et on pikemad jalad, mis ei mahu sinna laua alla, nendele ütlen ka, et siis on ka muidugi nii-öelda õigus mööbli kasutamisest loobuda ja meile see tagasi tuua.

Okei. Sellest on tegelt juba natukene juttu ka olnud, aga mis sa arvad, kui tihti või keeruline on nagu sellel kasutajal, potentsiaalsel kasutajal selle projektiga liituda või kaasa tulla, et kas osaluslävi on nagu kõrge või madal?

No see on väga kõrge (naerab), kui aus olla.

Et kas sellel on mingid nagu, selles suhtes näiteks ka mingid kriteeriumid? Või tegelt puhtast soovist nagu ja enda tahtmisest piisab?

Ee...

Jah no ja muidugi sellest, et peaks olema ülikooli töötaja.

Jaa.. Ee... mitte paljud, aga mõned üksikud on ka ülikoolist väljas, ei ole nagu, ei ole nagu kogenud vaata, iga üksikjuhtumit nagu me mõtleme ja vaatame eraldi, selles mõttes, et ainult soovist päris ei piisa, meid huvitab ka see, millistes tingimustes see asi kasutusele võetakse, sest et see peaks ikka nagu säilima. Seetõttu oleme valinud mida ja kuhu, et kas seda asja tahetakse kohvilauana kasutada või tudengite rohkesse koridori näiteks. Ee... mis kriteeriumid veel... No üldiselt, üldiselt on niimoodi, et inimestel kellel nagu huvi on, nad nagu väärtustavad ja hoiavad neid, nagu selles mõttes ei ole nagu ise kriteeriumeid kasutajatele, et kui juba inimesel tekib huvi, siis järelikult ta ka väärtustab, selles mõttes, et meil pole ka neid kahtlusi nii palju.

Okei. Jõuame selle toreda sõnani, mis inimesi ettevaatlikuks teeb, et kas sa oled kunagi selles projektis mõelnud, et see on kaasamine?

(paus)

Mis asja sa ütlesid?

Jah või ei vastus, noh, et kui ei ole, siis ei ole, kui oled, siis oled.

Ma mingil määral olen seda varem mõelnud, aga ma ei mäleta miks. See oli ka mingi ülesande püstitus, millega ma ära pidin selle kuidagi seostama, et mul lambist ei ole see nagu pähe tulnud.

Mhmhh.

Et kas ma tegelen kaasamisega? Ei.. (naerab)

(paus)

Nüüd ma annan sulle ühe siukse paberilehe, kus on peal sellised punktid... Ja siis siin on muuseumiteoreetik Nina Simoni välja toodud viis siukest rahulolematuse vormi, mida kultuuriasutused saavad oma tegevusega rahuldada. Et kui sa nüüd vaatad neid, kas näiteks... kui sul tekib mõte, et see projekt, millest me siin rääkinud oleme, mõnda neist

näiteks rahuldab? Et kindlasti ei saa see projekt rahuldada kõiki, aga et võib-olla mõnda neist. Et näiteks sa võid järjest nagu... võid esimese võtta ja kommenteerida seda, et mis sa arvad.

(paus)

Minu jaoks on see sõna inimestega ja inimestele, et ma ei saa, kui sa nagu... oma nende kasutajate piires, no ühesõnaga ülikooli töötajaskonnast rääkides... Ebaoluline ta nende jaoks, ma loodan, et ei ole, sest see võib nende jaoks lahendada täiesti argise mure või probleemi, et võib-olla jah nagu vastupidi, et arvatakse, et see nagu... seisavad asjad ja neid näidatakse ja katsuda ei tohi ja kellele sellest kasu on, et selles mõttes siis see projekt, mis ma enne mainisin ka, et on vastupidi meil ju tavalisetele asjadele, et... jah. Muuseum ei ole olulisem koht, kust ta saab vajadusel... konkreetselt siis tavalisel kujul mööbli küsimusele nagu vajadust selle järele. Ja teine asi ka, olemasolevatele või siis selle sama puhul küsida nõu ja abi kui seal midagi nagu juhtuma peaks või midagi teha on vaja.

Mhmhh.

Muutumatud... seda ma ei oskagi niimoodi, nagu sügavamalt...

(naeravad)

Mm... (paus) Issand jumal, mm...

Mhmhh...

(paus)

See nüüd, selle kitsa projekti raam.. nagu raamistikus.. Ma nagu ikka üritan nüüd natukene kokku võtta, et ma ei suuda neid päris üks ühele võtta. Ee... konkreetsete näidete põhjal võib-olla nagu muuseum kui selline, selle projektiga ei ole mingis mõttes nii autoriteetne ja vankumatu, sest ee... kõige selle välja laenutatava ja korrastatava mööbli puhul me... nagu teame, et hooldamisjuhised, teatud piirid, mille raames mängida, aga me oleme hästi palju nagu üritanud koos kasutajaga meie poolt ja siis restauraatorite vahel vahendada konkreetseid soove, mis tähendab, et teatud mööblit me oleme näiteks väga kaasajastanud ja ümber ehitanud, et me ei ole nagu väga jäigad, vaid just nimelt otsinud neid kaasaegsetes ruumidesse sobivaid lahendusi.

Mhmhh.

Et... Ümber või juurde ehitanud ka samamoodi, mm... et keegi ei ole kunagi projekteerinud Jakobi 2 laborimööblisse 1930ndatel nõudepesumasinat, aga nüüd on see vajadus olnud ja see on väga ilusti sinna lisatud nagu, et ma ei oska siin öelda, mida siin täpselt ümber peaks lükkama, aga... aga noh selles mõttes, et teatud muudatused, teatud loomingulisus on nagu võimalikud.

Mhmhh.

Mm... no ma ei tea, seda nagu ei oska... Viimase... viimast ma midagi ei kommenteerin, sest see projekt lihtalt ei hõlma reaalselt kohta väga, kõik on laiali, aga neid kahte, jah, vahepealset ma nagu võib-olla ütleks... Võib-olla üritab muuta nagu sellest aspektist, et me kuulame ja püüame aidata nii-öelda kasutajat. Ei ole kunagi kurjustanud kellegagi, et mis nüüd, vaid et noh, et mis

iganes küsimustega võib meie poole pöörduda ja kui me ise ei tea, siis me suuname edasi ja et sellise kompetentsi keskuse muljet luua...

Okei. Ega see ei olegi nagu nii mõeldud, et sa pead teadma või nüüd oskama öelda kõige kohta midagi. Ee... siis ma küsiks seda, et kas see projekt on ka mingeid asju parandanud? On midagi paremaks teinud? Et kas oli näiteks enne seda mõni murekoht mida nüüd enam ei ole?

Kelle jaoks?

Ükskõik kelle jaoks - see võib olla mõni nii...

Ülikooli jaoks on kindlalt parandanud, tal on nüüd kindel ülevaade, andmebaas. Ülikool on siuke abstraktne, ütleme, et juriidilisest seisukohast selles mõttes nagu parandanud, et mingid vastused mingitele varasematele küsimärkidele natukene... Meie enda jaoks... Parandanud suhtlust, ma arvan, erinevates ülikooli struktuuriüksuste vahel, need on nii suured ja hoomamatud tegelikult, et.. Aga kasutajate jaoks... mis ta nende jaoks on parandanud... Eelkõige see parandab lihtsalt enda töökeskkonda. Muud ma ei oska öelda, et ta väga parandaks.

Mhmhh.

Aga need olid ka väga puudulikud enne, me peame lihtsalt... Mõnes mõttes see vana mööbli asi, see ei täida nagu inimeste esmavajadusi, aga see on juba niuke nagu kvaliteedi asi nagu natukene.

Noh näiteks enne oli juttu sellest, et... et ta nagu pidi inimesi nagu, noh mitte nagu võib-olla öelda tuhandetes ja kümnetes tuhandetes ikka muuseumile lähemale tooma?

Mhmhh.

Et mis sa arvad, et kas ta nagu muutnud nagu noh sa tegelt nagu natukene rääkisid ka sellest, et muutnud nagu muuseumi kuvandit siukseks... sõbralikumaks? Ja see ei ole nüüd see, et siin on seinte peal tekstid ja asjad klaasi taga kappides...

Mhmhh, nende inimeste jaoks ma arvan küll on, sest ee... üldiselt protsess ju tähendab seda, et ee... need kasutajad, inimesed just nimel siis, kasutajatest nende koordinaatoriteni, et neid ei ole mitte sadades, aga kümnetes on neid küll, et nende jaoks see protsess tähendab seda, et nad peavad nagu oma mugavustsoonist nii palju välja, et alati kusagile pärapõrgusse hoidlasse, mis neid alati üllatab, et lisaks nendele samadele näitusesaalidele siin majas on ka muid kohti, muid põnevaid kohti ja kui nad on siia majja tulnud, siis... Et jah... Mis ma nüüd tahtsingi öelda... See on nüüd minu arvamus, aga mingid inimesed on kindlasti lähemale toonud, mingid inimesed on kontakteerunud jälle ja jälle ja nad julgevad ja julgevad kontakti jagada, et kui keegi kontakteerub, et ma sain nõu tema käest, siis jah see ongi nagu see, mida me tegelikult tahame.

Nii et siukseid kõnesid o?

Jah, on, on. Sellised täitsa olemas.

Okei. Kas seda projekti on keeruline läbi viia?

Ei ole. Raha oleks ainult vaja, siis oleks paljudel lihtsam. No mõnes mõttes... mõnes mõttes on keeruline, sest me pörkame erinevate arusaamade vastu ja... ja ütleme nii, et.. et muuseum on ainult nagu ühe arvamusel esindaja kogu selles projektis, et just selle kinnisvaraosakonna poolt

on vastakaid arvamusi, et ülikooli sees ei ole ühtne see asi. Mõnes mõttes on keeruline, aga teatud mõttes jälle ei ole, et kui juba korras on, see protsess, et kui sa oled mingi inimesega, nii-öelda potentsiaalse kasutajaga, mingi kontakti saanud, siis see mis edasi tuleb on puhas lõbu nagu. Aga pigem ei ole, me ei ole, just nimelt finantsilise vajaliku puudumise tõttu tegelt, ka väga laialt inimesi teavitamine sellisest tegevusest... On tohutult laialivalgus, kõiki ülikooli inimesi, sest me lihtsalt ei ole neile kõigile vastuseid ja esemeid nagu pakkunud.

Mis tegelikult viibki meid järgmise küsimuse juurde, et milliseid ressursse see projekt vajab? Kui rääkida, et noh rahast sa siin juba rääkisid, aga kui räägime inimestest, inimeste ajast, oskustest, teadmistest?

Et ee... nõuab nii-öelda siis muuseumi poolt teatud inimest või paari, oleneb esimesest, kes on nii-öelda know-how ja teadmiste pool. Nii siis eseme säilitamise teadmised kui ka näiteks teadmised just nimelt restauraatoritest ja kelle poole millega pöörduda. Ja et ressursina nõuabki peale ülikooli inimeste, muuseumi inimeste, ongi need reaalsed restauraatorid-konservaatorid, seda ressursi selles mõttes, et see ei ole Tartus piiramatult.

Mhmhh.

Et Tartust välja me väga ei ole asju nagu viinud sellel eesmärgil. Et see teatud ressurss tekitab teatud kvaliteeti ja seda ei ole väga palju. Ja mida ta veel nõuab... (paus). Ühesõnaga aega nõuab kõigilt inimestelt, sellega tegeleda, sest nii palju lihtsam oleks minna poodi ja valida endale see riiul välja, aa või siis, kui seda ei ole, lasta teha selline ja selline, aga kasutajapoolsest vajab ka seda aega, et olemasolevatest asjadest luua seda keskkonda, mida on ette kujutatud. Jah, et okei see poodi minek.

Et selles suhtes, et ta ei nõua ressursse muuseumi poolt vaid ta...

Jah.

...aga kasutaja...

Jah, kasutaja poolt ka.

Kas inimesed oleksid siis nõus võtma selle... ma ei ütleks, et see vaev on, aga...

Mhmhh, no on, seepärast, et muidu nad ju ei teeks seda. Et teatud, justnimelt teatud siuksed nagu kõneisikud on kujunenud või et on... Et ja samuti see nõuab halduritelt mingit ressursi, millega nad ei ole kõige õnnelikumad ehk mõni ka samas, et see nagu tuleb isikuomadustest, et kui sa nagu väärtustad seda ise, sa näed, et nad teevad seda üsna hea meelega.

Aga kuidas selle projekt... Kui võtta nüüd eelneva jutu ja selle projekti natukene kokku, siis mis sa arvad, kas see täidab oma eesmärgi?

(paus)

Kas see on vajalik, kas see on jätkusuutlik?

Mm... Mhmhmmh... Kuidas nüüd võtta...

No näiteks, kui sa mõtled sellele, et mis ressursi see nõuab muuseumilt...

No selles mõttes ta ei ole nagu lõpmatuseni jätkusuutlik juba seetõttu, et neid esemeid ei ole lõpmatuseni. Need, mida praegu on. Aga praegu on veel küll, sest seda eesmärki me täitnud ei

ole, et kõik esemed oleksid taas kasutuses. aga see... Põhimõttelist, mis me oleme võtnud arengukava eesmärgiks ja no ülikool sooviks seda samuti, sest see tähendab, et lisafinantsi ei pea säilitamisele nagu panema. Mm... ma arvan et me liigume nagu põhieesmärgi suunas ja kui ma võtan seda haldamise poolt, et see eesmärk, et selleks, et kord püsiks, siis see on osaliselt täitmata, seal on arenguruumi, aga olukord on kindlasti parem kui enne selle projekti ellu kutsumist.

Aga kuidas sa nagu ise tunned või hindad, et... et... noh, et mis nagu välja on toodud, et mis see projekt ühele või teisele poolelt annab, et kas see nagu tasub ära ennast? Et kas see tulemus on positiivne?

Jah, ja... ei mina arvan, et kindlasti on, mina... Muuseumi poolt ka. Aa... (paus) Selles mõttes, et oleneb, mis see tasub kellegi jaoks on, et finantsiliselt ei tasu see mingis mõttes nagu kunagi ära, aga see ei ole kindlasti nagu selle asja puhul eesmärk. Et on, et sellisel juhul võiksime me maha tõmmata ülikooli peahoone ja Toomemäe ka ja ehitada kuubikud sinna välja peale, et... Aga selles mõttes ta tasub ära, et just nimelt, et ee... Kõik see ajalooline-arhitektuuriline külg saab nagu toe selle sisu näol, ja nii-öelda väljas poole ülikooli, kes iganes nagu satub nendesse hoonetesse ja sellesse on see nagu kahtlemata näitab nagu seda, noh, ülikool on vanuselt väärikas, siis on tema sisu ka nagu. Mitte see ainult õppesisu, aga keskkond on väärikas, et mina arvan, et see on väga hea publicity põhimõtteliselt nagu.

Mhmhh.

Ülikoolile. Aga tahaks, et sedasama näeks ka rektoraat. (naerab)

Okei. Aga nüüd ee... oleme küsimuste juures jõudnud teise osasse ja räägiks natukene laiemalt ka.

Okei.

Et kui ma ütlen sõna kaasamine, siis mis... mis mõtted sulle nagu pähe tulevad või kas... kas sul tuleb nagu pähe mingid seosed või mingid näited või et mida sa nagu mõtled? Siin iseenesest ei ole valesid vastuseid...

Kui ma... kaasamine üldiselt tekitab minus sellise tülpimustunde.. Siis midagi seostub lõputute projektide kirjutamisega ja millegi taolisega minu jaoks. Paraku.

Ee... absoluutselt. Ee... Kas sa... aga kui sa mõtled, et... et noh siuke tüütu asi, et kas sa mõistad mis sinu jaoks nagu... tunned, et sa puutud sellega nagu kokku või on ta siuke mingi kauge asi, et oled kuulnud, et ta kuskil on nagu midagi, et kas arvad, et puutud kokku või oled kokku puutunud?

(paus)

Või noh näiteks lihtsamalt, et kas sa näiteks oskad oma tööst näiteks tuua mingeid näiteid või muuseumist, kus sa töötad või Eesti muuseumitest nagu üldiselt?

Mm.... (paus) Ma pean nüüd oma eelmist vastust nagu parandama põhimõtteliselt.

(naeravad)

Et... Et tegelt ju nagu ei ole nii hull, et ma saan täiesti nagu aru, et kaasamine on nagu mingisugune mõiste, millega hästi palju kaasneb, nagu üldiselt mingisugune kodanikuühiskonna mm... nagu suurema siukse kasvu ea esile tõusuga. Mm... et igasugu

muuseumite kontekstis igasugune kaasamine nagu peakski olema eesmärk ja.. ja ja vahend ka nende suuremate eesmärkide saavutamiseks.

Mhmhh.

Ma nüüd mõtlen, et kaasamine mitte-muuseumi kontekstis, näiteks lastekasvatamise kontekstis, siis tegelikult on nagu sama asi, et see kaasamine on sisuliselt ikkagi mingi vahend mingisuguse parema eesmärgi saavutamiseks. Et võib-olla mõnes mõttes nagu... Ükskõik, kas laiemas plaanis mitme lapsega või ühe lapsega mingis mõttes temaga nagu mh... natukene manipuleerimine hea eesmärgi nimel.

(naeravad)

Okei. Aga sa ütlesid, et... et see kaasamine peaks olema muuseumi... et kas sa pigem ütlesid, et ta peaks olema või ta on praegu?

Ei teda on. Ei ma arvan, et teda on, aga... ega ma ei saa öelda... tegelikult arvata, et teda väga palju rohkem on, sest ma arvan, et kuskil maal on piirid, sest kõik tahavad kaasata, peale muuseumite igasugused asutused tahavad kaasata, ja ee... neid... neid seda, neid inimesi, keda kaasata, on nagu teatud hulk ja igale poole nagu ei jõua, et igaüks peab valiku tegema, mida.

Mhmhh.

Ee... seda on, samas ma arvan, et noh saab veel ja veel, et eriti just nagu mida nooremad... Järelkasvu mõttes, et kes... Kui ütleme, et ma ei teagi, mis vanuses, mis põlvkonda praegu peaksime rohkem tooma ja kaasama ja tegelema, siis need, kes üles kasvavad minu meelest praegu, nende jaoks on see palju loomulikum elu osa, et siis võib-olla selles mõttes... ta muutub järjest loomulikumaks.

Okei, sa ütlesid et nagu, et on nagu teatud hulk inimesi, kes nagu on valmis sellega kaasa tulema, et, et siin ongi nagu... sa ütlesid, et nooremad on need, kes on nagu valmis ja siis kõik jooksevad nagu justkui neile tormi, et sinu jaoks on see nagu üks mass...?

Mhmhh.

Ja siis kõik üritavad nagu seda massi hõivata. Okei. Ma annan sulle järgmise paberilehe. Siin on neli erinevat kaasamise mudelit...

Mhmhh.

Need on siis muuseumiteoreetik Nina Simoni jaotused, et on panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud mudel. Et siis on lühikesed tutvustused ka, et, et ee... näiteks, mõeldes selle peale, et see sinu projekt, millest me rääkisime, et millisesse ta võiks kuuluda?

Mm... (pikk paus) Mm... esimene välja. Mm... Teine ka natukene. Ma ei suuda, esimese mõttega, ma ei suuda nagu haakida, võib-olla tegelt suudaks, aga nagu tõesti nii kiirelt, et kui, siis ma võtaks need kaks, kuigi mõnes mõttes selle majutatud, sest tõesti me anname enda läbi võimaluse midagi teha. (paus) Jah, ta nagu tegelikult päris hästi läheb siia alla, mingit pidi. Aga mingis mõttes on see ka koosloov mu jaoks. Mm... kui ma vaatan nagu selle projekti raames, iga väikest mööblikomplekti osa nagu omaette projektikesena, siis on praegu siuke koosloov, sest see on ise väljatöötamine, et mis kuskile sobiks ja võimalusel kohandamine ja selline väga... Ma liigitaks ta sinna ikkagi selle neljanda alla.

Mhmh okei. Mina liigitasin selle samuti sinna.

(naeravad)

Et see on ee... selles mõttes huvitav võrdlus, et kuidas... kuidas seda liigitust... selle liigituse valib inimene, kes on nagu väljastpoolt ja siis see, kes on selle projektiga ise seotud.

Jah.

Nii, selle siis seame sinna, aga kui sa vaatad üldse neid nelja, et, et mis nagu mõtted sul tekivad, või kui sa mõtled üldiselt muuseumidele ja sellele, kus sa töötad, et kas seal esineb nagu midagi nendest või midagi esineb.

Panustamine kindlasti, aga see minu meelest on ka kõige lihtsam nagu.

Mis mõttes?

Ei tea. See on nagu rohkem selline linnukese saamine minu arust. et, kaasamine - tehtud.

Aga kas sa siis üldse nimetaksid seda kaasamiseks?

Jah selle üle võib-olla saab vaielda. Ühesõnaga ma ütleks selle kõige pealiskaudsemaks selles suhtes, et, et ma arvan, et see on teatud vahend, mitte otseselt... Ühesõnaga mitte väga hea, aga seda on siin ka on muidugi, see peab ka olema, aga see ongi asi millest nagu tuleks edasi minna. Tagasiside lehekesi olen näinud küll jah... Mmm... mida ma siin veel näen... (pobiseb) Mmm... mmkmmm... Ma ei tea. Ma ei tule küll midagi pähe sellega, et oleks niimoodi.

Aga mis sinna alla võiks kuuluda?

(hingab sügavalt välja)

Et sa võid mõelda seda selle muuseumi kontekstis või laiemalt...

Mhmhh...

Ega ma vist nii hästi seda matsu ei jaga... (paus)

Või võib-olla näiteks kahel keskmisel ei olegi mingit vahet?

See, mis mulle pähe tuleb on nagu kõigi puhul see... lihtne muuseumi kontekstis on mingisuguse näituse loomine, on kõige lihtsam siia alla nagu siduda. Mis võib olla nagu nii ja naa pidi. Et see võib olla vabalt see variant, et me laseme nagu mingi ennast oma kompetentsiga lihtsalt nagu pakumegi välja, aga neid keegi teine loob, keegi teine mõtleb ja keegi teine avaldab hoopis teistsuguses sihtgruppide suunas seda asja. Aga meil samamoodi tegelikult on... nagu pakkuda oma teadmisi ja oma võimalusi kellelegi teisele loomaks seda, mida me ise loome. Ühesõnaga ma näen seda nagu igasuguste näituste kontekstis ja meil on selles siin ka olnud, et võiksime nii rohkem teha, et kas tudengite praktika baasina ja lasta neil luua oma lugude põhjal mingeid näituseid või siis noh üldse kellelgi teisel eksole kujutada midagi.

Mhmhh.

Mis siin veel võiks olla... Mm... (paus) Anna mulle midagi... (naerab)

Ega kui ei tule mõtteid, siis ei tule. Aga ee... sa tõid selle nagu välja, et siin esimeses kastikeses toimub nagu piisavalt, et oleks aeg nagu vaadata nende järgmiste kastikeste suunas.

Mhm...

Aga mis sa arvad, miks see nagu teisest kastikesest edasi ei jõua?

Mm... see on keeruline, ma arvan et neid põhjuseid on (naerab) sisuliselt. Mh...

Et ee... et siis ee... et oleksid?

Ei ma ei ütle, et muuseum oleks igav, lihtsalt, et ta paistab paljudele sellisena. Et ma kardan, et see, need kinnistunud nagu arusaamad, kuidas kõik see kõik on nagu raske ja... ei jaksa nagu lihtsamast asjast edasi minna. Võib-olla sa oskad mulle nagu öelda, võib-olla oleme teinud kõike seda muud ka, täitsa võimalik, et teemegi, ja mingil määral kindlasti kui hakkasin mõtlema, ma räägin siin inimestest tänaval, siis mingis asjas kaasata, vaid just nimelt sellest ülikooli enda erinevast töötajaskonnast, keda on ju ka sadu ja tuhandeid onju, siis mingil määral kindlasti toimuvad mingid koostöö asjad ja... kaasamised. Ma mõtlen kogumistegevust, kuidas ma seda suudaksin nagu paigutada. Mm... (paus) muusemi puhul see tegevuse osa kindlasti mingis mõttes kaasab, aga ma ei tea kuhu ta siin paigutada.

Mhmhh.

Ja kaasata... a'la nagu kuskil... Uuuuh, okei, aitab.

Sa ütlesid... sa ütlesid, et kinnistunud arusaamad on nagu tõestuseks, aga kas need arusaamad on kinnistunud siis sinu jaoks muuseumi poolt või külastaja poolt?

Ma mõtlesin külastaja poolt, aga nii kuidas sa küsid, siis... muuseum... jaa. Ja mõnes mõttes isegi ei ole halb, sest vaatamata igasugustele muudatustele, ma arvan, et muuseum on ka see asutus, kes ei pea jooksmas nagu iga moesuunaga kaasa, aga ma mõtlesin selle all eelkõige nagu nagu jah nii-öelda väljapoole kinnistunud arusaamu.

Et ee... ehk siis isegi kui muuseum nagu pakub midagi, siis et kas inimene ei tule sellega kaasa või ei leia seda üleski...?

Eh... No see oleneb sellest pakkumisest. Selles suhtes, et ee... mida sisulisem ja tõsisem ja pühendumust nõudvam on, seda rohkem inimesi ei tule kaasa, kui seda, et ei leia ülesse. Samas ma ei ole õige inimene seda hindama, sest ma teen oma mingit spetsiifilise grupikest siin majas. Et nagu leitakse üles ja aga mina ei ole see sihtgrupp ja ma ei adu nagu seda kõrvaltvaatajana.

Mhmhh. Aga lisaks nendele kinnistunud arusaamadele, kas sinu arvates, noh et mis võiks olla veel nagu see, et millest jääb puudus või... või et kas näiteks oskused on olemas?

Ei ole kindel.

Näiteks kas muuseumitöötajatel on aega, et kas nad peavad seda oluliseks või et mis need väärtused on? Lihtsalt, kas, et kas sa oled kunagi näiteks kõrvaltvaatajana näinud või tunnetanud, et kas on mingeid siukseid takistusi?

Ma ei teagi, mis nagu oleks nii suurel määral, et seda välja tuua, mõnes mõttes ikka on. Et nagu see kaasamise teema nagu ma enne rääkisin just sellest põlvkondade vahest, on nagu see khm vahe, osad tulevad kergemini kaasa ja osad... vanemad... mitte siis, et seestpoolt neid inimesi

peaks nagu kaasama asjasse, et kui nooremad näevad seda üsna loomulikuna ja normaalsena, aga mida vanem, kogenum nagu inimene mingis mõttes, on nende samade asjade taga kinni, et ta jah ei... Tema arusaam muuseumist kui sellisest on teistsugune kui noortel, ta peabki seda kaasamist ja kõike seda mingiks uue aja tilu-liluks, samas või tal ei ole aega, või tal lihtsalt ei olegi tahtmist sinna ka tegelikult panustada.

Kas ta peaks proovima muuta seda mõtet?

Ega inimesi ei muuda väga. Ma arvan, et see muutub ise vaikselt, nagu on ka näha. Et see muutub ajaga, muutub lihtsalt nende inimestega. Ma ei usu, et seda väga peaks muutma, ma näen et seda proovitakse muuta. Selles mõttes et juht.. juhtide poolt tegelt püütakse, aga see noh....sellele võib-olla ei alluta...

(naeravad)

Nii et tegelikult...

Juhtimine on selles mõttes, et kui see kaasamine on nagu õige suund, siis juhtimine ülevalt alla on kindlasti selles suunas, ja see nagu siht on võetud sinna poole, aga päris kõike, kõiki lihtsalt ei saa niimoodi mõtlema panna.

Mhmhh. Aga mis sa arvad, kas see on selles suhtes oluline, et juhtkonnal nagu on see suund ja eesmärk...? Et mida see tähendab, et kas see nagu häälestab kogu organisatsiooni ja kõiki neid, kes sealt hargnevad igale poole?

Minu arust ikka. mingis mõttes. Ma arvan isegi, et selline häälestamine muudab rohkem kui inimesed ise tunnistada tahaks, vaikselt võtad... mitte nagu omaks, aga see nagu lihtsalt...

Ee... mis sa arvad, kas kaasamine on oluline muuseumis?

(paus) Oleneb... Oleneb kuidas võtta, oleneb, mida me peame muuseumi eesmärgiks.

Aga kui sa näiteks mõtled sellele, kus sa töötad ja millega sa tegeled...

Ei no mina pean oluliseks, sest ma näen nagu seost... Igatahes on oluline, selle pärast, et ee... (paus) Ee... kui... mida suurem hulk inimesi on kaasatud, mõtleb kaasa, saab aru, seda lihtsam on nii-öelda muuseumil täita ka oma igasuguseid, ma ei tea, mis seadusest tulenevaid kohustusi, ja seda pikemalt ja tulemuslikumalt. Ehk et nagu hästi lihtsalt võttes, siis nagu kui me tahame nagu koguda ja säilitada ainult, siis me võime teha seda oma väikses nurgakeses ühes väikses onnikeses või angarikeses ja finantsi, mida ma ei tee ise, ei teeni, sest me ise ka ei kaasa ega ei midagi, siis meil lõpuks jään järjest vähemaks ka neid võimalusi... Meil pole lõpuks võimalust neid asju nagu teatud tasemel enam säilitada ja hoida. Asjad otsa justkui ei saa. Aga selleks, et see kõik oleks nagu jätkusuutlik, ee... siis jah, tulebki kaasata nagu suuremaid masse, mis tähendab, et see oleks justkui nagu suuremate hulkade huvi. Muuseum võiks eksisteerida ka ilma selleta, aga siis kelle jaoks?

Mhmhh... Okei, ma annan sulle ühe paberi ja pastaka. Et selles suhtes läheks nagu küsimustega edasi, et sellel ajal paneksid mõned mõtted nagu märksõnadena kirja, natukene võib-olla teeksid mingi skeemi... Et mis sa arvad, kelle jaoks on seda kaasamist üldse?

Et muuseumi kontekstis?

Jah, näiteks muuseumi kontekstis.

(naeravad)

Aa võid näiteks panna et noh kui sinu jaoks kaasamist vaja muuseumi jaoks, siis paned üheks märksõnaks muuseum on näiteks...

Kelle või mille jaoks on kaasamist vaja...

Jah...

Mhmhh.

Et sa võid teha näiteks, mitte nagu nimekirja, aga märksõnad niimood hajutatult, et kui saaksid, siis saaksid nagu kirjutada iga selle asja juurde veel märksõnu ka.

Sellest tuleb siis nagu üks suur... asi?

Jah, selline nagu mõtteskeem.

Kelle jaoks on vaja kaasamist muuseumi kontekstis...

Mhmhh.

Kõige lihtsam, eelkõige ei ole vaja mitte kaasatavatele, vaid muuseumile endale.

Mhmhh.

Selles mõttes ma ei näe teisi variante...

Aga siis, et ee... siis mis sa arvad, mis eesmärged see kaasamises peaks nagu täitma? Mis ta... mis nagu või milleks seda muuseumil vaja on?

Mmm...

Need ei pea nagu olema... see ei ole nagu, et keegi ei ole kunagi kusagil kirja pannud ja seadusega vastu võtnud, et siin on mitu erinevat varianti, mis sulle lihtsalt tundub nagu mis need olla võiksid.

Ja kõige lihtsam mõttes, kaasamist on vaja selle jaoks, et muuseum saaks täita oma põhieesmärke. Kas ma...?

Jah, sa võid need näiteks panna... kirja, et põhieesmärke täita...

Täita... (pobiseb) (pikk paus) Mm...

Et kaasamine tähendab täita põhieesmärke, siis võid näiteks sinna juurde välja tuua, et mida nende täitmiseks vaja on.

Siia peale ikka jah? Kogumine, säilitamine, harimine igastküljest. Aga selles mõttes ma ei suuda kirja panna, et miks see kaasamine oluline on... Ilma mingisuguse kaasamiseta see asi nagu käre kokku. Jaoks nagu.. Selleks, et midagi koguda, on... me peame kaasama inimesi, väljastpoolt. Et seda mitte edasi anda, et see ei jääks ainult nende samade koguhoidjate pähe, see teadmine ja asi, selleks me peame kaasama neid, kellele me tahame need teadmised ja asjad anda. Et ee... Ma ei oskagi öelda midagi muud, appi. Lähme edasi sellega, vaatame, mis saab.

Okei. Aga siis nüüd need punktid, mis sa välja tõid onju, et mis sa arvad, milliseid ressursse kõik need asjad nõuavad?

Mhmhh...

Et kas need on nagu samad või need on nagu erinevad?

Mm... kaasamine nende punktide kontekstis või?

Mhmhh.

Ressursse...

Või noh mida, mida selleks nagu vaja on, et seda nagu teha?

Põhiliselt on vaja kommunikeerida (naerab). Aga kuidas seda nagu ilusti... Mm...

Et nagu muuseumi peab kommunikeeruma nendega, kellelt ta ootab nagu...?

No ses suhtes söödavaks selle iga jaoks, see tähendab kommunikeerida väga erineval moel erinevatele inimestele. Sisuliselt see on jah kõik nagu suhtlemine nagu see töö, see tegemine... See ressurss.

Mis sa arvad, kas see... Kas muuseumil või nagu... kas muuseumitel üldiselt on olemas see ressurss või noh see suhtlemisoskus? Kas nad suudavad kõnetada seda inimest, keda on vaja?

Me arvame, et me teame, keda me tahame kõnetada ja kuidas, ja me tegutseme selles suunas, aga ma ei ole kindel, et me tegelikult teame. See on kuskil meie arengukava, ma ei tea mis punktis, et me peame pöörduma mingis nagu mõttes endast lähtuvalt, enda suguste poole. Ma tean, et tegelt rohkem on neid mitte meiesuguseid, kelle poole ei teagi, kuidas täpselt, kuidas pöörduda. Me otsime praegu mingeid kanaleid, kogu aeg, aga ma ei tea, kas päris täpselt teame, kuidas või nagu kui hästi.

Mhmh..

Ma ei teagi täpselt...

Nüüd mul küsimused said otsa, kas sa tahad äkki ise nüüd midagi lisada?

Ma ei tea, see asi jäi praegu väga segaseks. Mul juhe on täiesti koos (naerab).

On sul äkki veel mõni mõte, mida sa tahaksid lisada, mida tahaksid jagada?

Ma vist ütleks veel seda, et kui sa tahad kõiki ilusti selle projektiga seotud asju, siis need on mul kuskil kirjas ja ma, ma võin sulle selle otsida.

Ma arvan, et see ei ole nii oluline, sain siit juba päris hea pildi.

Mm... Võib-olla see, et jah, et kommunikatsiooniosakond on see, kes tegeleb eelduste kohaselt selle asjaga kõige rohkem. Et kogude osakond ei taha eriti kedagi kaasata.

Et siis sinu arvates siis nagu mõnes mõttes reaalsus on see, et, et selle kaasamistemaatikaga tegeleb nagu kommunikatsiooniosakond, aga kas see peaks olema...?

See peaks olema üldisem. Et ma arvan, et need inimesedki jagunevadki väga hästi nende osakondade vahel, et, et ma arvan, et seda vankrit veetakse eri suundades praegu, et... Jah. Paraku küll.

Lisa 5. Intervjuu Külli Lupkiniga

Nii, ühesõnaga siis... intervjuu on minu magistritöö jaoks. Ja selle magistritöö eesmärgiks on analüüsida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi. Ehk siis valim koosneb kaheksast siuksest projektist või noh, ütleme, et need on projektid, ee... mis on nii õelda minu liigitusel natukene erinevad kõik ja siis nende põhjal ma proovin teha mingeid järeldusi ja üldistusi, et ee... mis siis üldse kaasamisest arvatakse või mis see on, kuidas seda nähakse, milliseid takistusi sellel on ja kuidas neid ületada saab.

Mhmhh.

Ja siis kõigepealt räägiksiki sellest ühest konkreetsest projektist ja siis pärast natukene laiemalt kaasamisest ja üldse... Et ee... alustaksiki sellest, et ee... räägiks, et ee... kirjeldaks lühidalt seda projekti, millega seotud olete olnud. Et siis ee... mustlaste kogukonnaga koostöös valminud näitus.

Mhmhh. Mm... ma räägiks sellest, et kust see mõte meil alguses tuli, et ee... see oli nagu kahepoolne tegelikult, et ee... kõik kõigepealt oli see, et ERMi loodi see omakultuuride osakond ja... Ta oli loodud noh selliste maakonna muuseumide kaasamiseks, aga meile tundus, et sellest jääb nagu väheks, et võiks teha ka teisi kogukondade kaasamisi, muuhulgas ka siis vähemusrahvused. Oli üks meie suund.

Mhmhh.

Et nii, et ühest küljest tulenes see nagu justkui meie osakonna nagu põhimäärusest ja sellistest kirjapandud eesmärkidest, aga teine oli see, et me käisime põhjamaades nagu ee... muuseumide nagu siuksel õpperingkäigul. Ja seal me Norras nägime väga edukat projekti, mis oli tehtud niimoodi kohalike mustlaskultuurist ja... see oli nagu siuke hästi, see loodi ühte maakonnamuuseumisse. Ühesõnaga tehti nagu siuke püsinäituse osa oli tehtud väga korralik, korralik näitus, ja sealt me saime nagu idee. Aga siis ee... ja siis me alustasime lihtsalt mm... selle ettevõtmisega ee... sedapidi, et ee... ühesõnaga ilma igasuguste kogemusteta tegelikult, et kuidas see siis oleks. Pluss selline grupp ka veel nagu mustlased, kes on noh, keda ei ole ju eriti uuritud siin Eestis. Et ega mingeid varasemaid kogemusi kuskilt võtta ei olnud. Ja, ja... teine asi, me ei teadnud üldse nagu, et kuidas nendega ühendust võtta, sellepärast, et neil ei ole ühte sellist ühte kindlat sellist eestkõnelejat, neil ei ole oma ühte kindlat ee... organisatsiooni, neid on hästi palju.

Mhmhh.

Neid on tohutu palju ja samas enamus vist üldse ei tegutse enam, nad on lihtsalt kuskil paberi peal kirjas. Ja... siis me alustasime sedapidi, et me võtsime hoopis ühendust ühe etnoloogiga, kes oli ee... kirjutanud nagu nendest oma magistritöö ja lootsime sealtpoolt siis saada ka neid kontakte, et tema olekski see, kes nagu põhimõtteliselt meile tegelikult selle näituse sisulise osa

valmis teeb. Ja... samas, et tal noh on nagu kontaktid olemas, et temaga see peaks see nagu olema oluliselt lihtsam.

Mhmhh.

Jaa võtsimegi ühendust, ta oli ka nõus ja kõik nii edasi ja siis hakkasid kohe nagu probleemid ka tekkima tegelikult. Et ee... et see meie arusaamine sellest, et meie teeksime ikka nagu oma moodi nagu muuseum ikka ja nemad... ee... mustlaskogukond ikkagi ee... vaatas seda asja teise külje pealt, hästi lühidalt kokkuvõttes oli tegelikult see, et ühest küljest, nad ei saanud alguses üldse aru, et mida me neist tahame ja et miks see neile üldse vajalik on, miks me tahame kuidagi nende kogukonnaga veel eraldi tegeleda ja mida me neist saame, ja teine küsimus, mis tekkis, et mida nemad sellest saavad.

Mhmhh.

Et ee... tegelikult ja veel kui me nendega kokku puutusime, siis nende soovid tegelikult ee... noh nemad nägid meid ka nagu riigiesindajatena, mida me ju ka olime. Ja... nende soovid oleksid olnud rohkem nagu sellised noh praktilisemat laadi, et noh kas nad tahtsid näiteks Tartusse saada endale ühte maja, kus koos käia ja oma pidusid pidada ja nii edasi. Et nemad on lärmakad ja naabrid ei kannata välja, et noh tehke, andke meile see maja kuskile või nii. Et see, et me teeme neist mingi näituse ja see hakkab mööda Eestit ringi käima ja niimoodi saavad nemad nagu rohkem sellist, et noh nagu, et me umbes justkui purustame klišeetid, see ausalt öeldes ei läinud neile üldse korda, et need olid meie üldised ideed.

Mhmhh.

Et me pörkasime nagu hästi palju selle vastu, et ee... pluss siis veel see, et ka nemad pidasid täiesti iseenesest mõistetavaks seda, et kui nemad tulevad meile vastu ja annavad meile intervjuusid ja kuidagi üldse nagu osalevad üldse kogu selles ürituses, et nad saavad tasu selle eest. Aga selliseid asju meilt polnud ju kuskilt ette näha, et me teeme projekti korras seda asja, need rahad, mis me ette nägime, olid noh nagu ikka muuseumide sellised välitööd nii öelda, transpordiks, ööbimiseks. Ma ei tea materjalide ostmiseks. Aga see, et kellegile tasu peab hakkama maksma, sellest et noh meil polnud undki näha siukestest arengutest, et siin tekkisid ka tegelikult konfliktid.

Mhmhh.

Ja, ja noh, siis tekkis ka nende omavahel kogukonnas lõpuks niimoodi, et ee... siis see üks... üks neist nagu võttis selle liidripositsiooni, teatas, et tema on liider, temaga tuleb kõik läbi rääkida, teised teatasid, et ta ei ole miski liider, meil on hoopis oma liider siin, ja ee... need oli nagu sellised. Põhiprobleem nagu ühesõnaga oligi nagu selle kogukonnaga tegelikult kontakti saada, et meil oleks mingid kindlad inimesed, kellega me suhtleme, nad lihtsalt suvalt ära ei kaoks kuskile, et see oli nagu siukene põhi põhiprobleem. Aga lõpuks ee... lõpuks oligi nii, et meil kadus see esialgne mm... see etnoloogia magister, keda me palusime alguses nagu oma projekti ee... meie projektiga nagu ühineda, tema loobus kogu sellest asjast, ja siis me hakkasime otsima uut inimest ja siis oligi ja siis me saimegi fotograafi Annika Haas,i kes oli

enne tegelenud nende vene vanausulistega seal Peipsi ääres, et tal oli mingit sarnast kogemust, ja siis veel ühe etnoloogi Reena Purret saime ka juurde, kes veel tegi oma magistritööd kogu sellest kõigest ja siis hakkas nagu asi minema.

Mhmhh.

Et nemad hakkasid siis nagu ringi käima ise otsisid kontakte, ise helistasid ja noh niimoodi läks see asi siis lõpuks käima.

Mhmhh, okei. Ja selle, kas see sõna on projekt, kas see siis nagu või on ta nagu näituse projekt, või ma mõtlen mis selle nagu lõpuks see tulemus üldse oli?

Tulemus oligi näitus, tegelikult võibolla ma peaks ka üldse selle ütlema, et ka selle näituseprojektile oli ikkagi nagu mitu osapoolt, see oligi, et meie ERMi omakultuuride osakond nagu juhtis ja aitas seda projekti, aga et tegelt see näitus ee... oleks pidanud nagu minema Valga muuseumisse. See oli justkui nagu Valga muuseumi projekt tegelikult, et see oli nagu meie algatus ja meie sellisel mm... noh ikkagi noh siukse, ütleme, et jah, et ikkagi ERMi omakultuuride algatusel, aga et see pidi olema Valga muuseumi projekt tegelikult. Aga lõppkokkuvõttes kukkus nii välja, et Valga muuseum nagu väga palju kogu selle asja juures üldse midagi ei teinud, et noh temale tegelikult jäi see raamatupidamislik pool, siis meie mõllasime nagu nende projektijuhtide ja projektivedajate otsimisega ja sisulist poolt vedasid üldse väljast poolt need Annika ja Reena. Et sedapidi, ta oli siuke väga lihtsapaaniline, aga meid toetas kultuuriministeerium väga, et me saime ju mm... rahastuse saime kõik kultuuriministeeriumist ja kultuurkapitalist tuli ka.

Mhmhh. Ee... nüüd siin tegelikult olnud juba kõigest enamvähem nagu juttu, mida ma nüüd edaspidi ka küsin, et ee... võtaks siis nagu nüüd otsast peale need ee... kokku. Mis see siis esialgne idee oli, miks siukest asja vaja teha on?

Mhmh, noo see noh ma räägin, et kõigepealt oli see meie... meie osakonna juba selline ülesanne siukeste asjadega tegeleda. Aga teisest küljest võib-olla miks me mustlased valisime oligi see, et nendega ei ole tegeletud varem, tegelikult nende kohta mingit materjali kuskilt üldse leida on väga, väga raske, ehk et Kirjandusmuuseumis midagi on ja nii edasi, aga, aga muuseumides näiteks ja üldse mäluasutustes nagu ee... mustlaste kohta leida sellist materjali, et neid oleks nagu uuritud või mitte lihtsalt, et siin on mingi foto ja selliseid asju ikka on jah et, et, ee... mustlasmatuste fotod näiteks, aga kes seal peal on või mis seal peal on või miks ta üldse sinna muuseumisse võetud on selle kohta nagu mingit teavet, et oleks keegi sellist kokkuvõtlikult materjale kogunud ja sellest ka mingeid järeldusi ja mingeid uurimisi teinud, et sellist ei olnud.

Et see oli nagu selles suhtes, et mingi nagu puudujääk, et nagu koguda tegelikult siukest asja oleks vaja nagu nii öelda, et oleks vajadus?

Mhmh, just nagu niivõrd nagu kogude peale ei mõelnud, kuivõrd tegelikult ikkagi sellise ühe vähemusgrupi sellise tutvustamise peale, et ja seda enam veel ka, et nad ise ka ju ei tegele ju väga nagu oma sellise oma ee... kogukonna tutvustamisega. Nad on ikkagi väga suletud kogukond ja nad tahaks selleks jääda, et kui sa võtad ikkagi neid teisi ukrainlasi ja juute ja

nendel kõikidel on nagu omad sellised organisatsioonid olemas tegelikult ja noh nad tegelikult tegelevad oma sellise promomisega ise. Aga mustlased seda ei tee ja nad ei tahagi seda teha, seda... tegelikult nad tahavadki jääda suhteliselt niimoodi eemale, et see selles mõttes, see tundus ka selline põnev, et ee... avada seda täiesti, noh, eestlaste jaoks suhteliselt tundmatut kogukonda ja, ja suhtumine nendesse on täis kindlaid klišeetid, et me isegi ju arvame ühte teist ja kolmandat nende kohta, aga kas need vastavad tõele või need ei vasta tõele, et ee... see ja, ja noh, pluss ka see, et ikka tõesti, et kas nad, mida me alguses ei teadnud, ma arvasin et nad tulevad noh suhteliselt kohe kaasa, et on tore ja vahva ja noh keegi umbes annab võimaluse ennast tutvustada ja niimoodi ja aitab ja... ja lükkab takka ja noh kõik hakkab kohe jooksmas noh, mitte päris nii naiivselt ka ei arvanud, aga ma ei osanud, ma ei olnud selleks valmis, et see nagu nii raskelt läheb. Et see nende poolt tegelikult ee... mm... et nemad ei olnud üldse asjast huvitatud ja et nad tekitavad niivõrd lõpuni neid küsimusi, et milleks seda üldse vaja on ja nemad ikka... kohati kumas läbi ka seda suhtumist, et ee... kas teil on vaja kuhugi mingi linnuke kirja saada? Et suhteliselt raske oli selgeks teha, et meie oleme nagu muuseum, et me ei ole mingi ministeerium ja ma ei tea, mis asjad, et meil ei ole vaja neid linnukesi kuskile, et me teeme seda puhtalt hoopis nagu oma töö pärast. Aga... aga jah, et sellist umbusku ja küllap vist see ka, et kuna nendega oli varem tegeletud ikkagi ja samamoodi mindud nende juurde ja sellest ei tulnud mingit tulemust.

Mhmhh.

Aga ühesõnaga, et see... selle eesmärk oli, et kui sa küsisid ennem, siis oli algusest peale, et teeme nagu sellise ee... noh nagu ikkagi uurimustöö saab selle põhjaks olema ja sellest teeme nagu siukene praktiline väljund sellele, saab olema näitus. Et ee... meil oli ikka küsimustik ja kõik oli koostatud ja niimoodi ja väga põhjalik ja pikk ja muidugi praktiliste intervjuude käigus selgus, et tegelikult küsimustikku ikkagi jälle väga nagu sellest kinni pidada väga ei saanud ja mida me tahtsime ja lootsime oli ikka jah just, et neid esemeid koguda, aga sellest ei tulnud midagi välja, esemed me ei saanud üldse .

Okei, et kui me veel räägime korra läbi nagu osapooled, kellest siin juttu ka on olnud, et üheltpoolt siis oli ERM siis oli Valga muuseum.

Mhmmh

Siis need mustlased nagu ise keda te uurisite ja kas kultuuriministeerium on siis ka nagu... osapool?

Ei kultuuriministeerium oli, ta ei olegi osapool, selles mõttes ta ikkagi... me kirjutasime sinna nagu rahataotluse ja saime. Et ta selles mõttes nagu ei sekkunud asjasse. Aga üks osapool oli veel tegelikult, et kuna tegelikult me küsisime raha kultuuriministeeriumi ee... issand, kuidas ta oli rahvusliku mitmekesisuse osakond või...

Mhmhh.

Ma täpselt seda nime ei tea, mul ei ole see praegu meeles, siis ee... nendel oli selline, et ühesõnaga nemad võisid anda raha selleks jaotusest, kus meie küsisime nagu ainult mingitele

MTÜdele või kas siis üldse organisatsioonidele, vähemusrahvuste organisatsioonidele. Aga et noh kui, et võtke MTÜdele, et siis tegelikult siis küsis nagu raha Valga muuseumi sõprade selts sest nemad on MTÜ.

(naeravad)

Mhmhh.

Siis et tegelikult üks pool Valga muuseumi sõprade selts ja noh, et siis sealt poolt nagu käis ee... nagu projekti kirjutamine. Noh et tegelikult meie kirjutasime valmis, aga nemad ametlikult küsisid ja sealtpoolt käis raamatupidamine. Siis ee... Annika ja Reena olid siis need, kes seda sisupoolt tegid, kes käisid ringi, kes tegid intervjuusid, kes pildistasid ja kes reaalselt selle näitusematerjali kokku kogusid ja näituseks lõpuks selle tegid. Ja siis oli mustlaskogukond, mitut erinevat ja siis oli meie osakond, kes noh sisuliselt juhtis seda projekti tegelikult,

Nii aga kui me nüüd vaatame kõiki neid osapooli korraaks niimoodi järjest eraldi ka onju. Et alustame siis näiteks sellest mustlaskogukonnast ja sa natuke nagu mingeid asju juba mainisid ka, et noh kui raske või kerge nendeni on jõuda oli? Et ee... kui raske seda mõtet nii öelda maha müüa neile oli, et nad sellega kaasa tuleks?

Mhmhh, et ikka hästi raske. Et ee... noh ma ütlen, üks asi oli see, et ee... noh me võisime, et ee... kuidas ma seda nüüd ütlen... Et ee... me kohtusime väga mitmete erinevate osapooltega või lihtsalt erinevate kogukondade esindajatega, pluss, et nad löid vahepeal ühe oma organisatsiooni veel... Eesti Romade foorum... ei, Romade foorum Eestis. RFE on selle lühend. Ja siis ee... ja seal oli ka, sinna oli ikka tegelikult mõned tegelikult kaasatud mõned mitteromad, nii öelda mittemustlased, ja vot nemad sekkusid vahepeal ikka väga jõuliselt. Samamoodi nagu rahapool tekitas küsimust ja lihtsalt umbusku oli väga palju. Vot seda ma tahan sulle öelda, et seda umbusku, et miks seda vaja on, et siiaamaani noh, keegi pole meist midagi nagu tahtnud väga teada, et miks teil seda vaja on ja miks teie seda üldse teete või noh ikkagi ka see mõte, et miks teie seda teete. Et võib-olla neil hakkas ka see mõte idanema, et nad võiks ise seda teha.

Aga mis see lõpuks nagu oli, mis see... mille abil nad ikkagi kaasa tulid või noh kui nad olid siuksed umbusklikud ja tahtsid saada noh nagu ikka mingit materiaalist kasu sellest, aga kuidas see ikkagi lõpuks nagu valmis sai?

Võib-olla see oligi, et me lähenesime täiesti valesti. Me otsisime nagu nii öelda juhtkontakte, et kedagi, kes oleks nagu kogukonna juht ja kes läheks ja tutvustaks seda ideed ja mõtet nendele mustlastele ja siis tuleme meie kõik ja eeltöö on ära tehtud ja siis saab hakata aga intervjuusid tegema. Aga vot seda moodi see asi üldse ei töötanud. Aga kui me hakkasime nagu ise otse täitsa tavaliste lihtsate inimestega, tavaliste nagu mustlastega ühendust võtma, vot siis hakkas asi minema, et kui tegelikult ikkagi need Annika ja Reena ee... ilma igasuguse vahenduseta nagu võtsid kontakti inimestega, siis hakkas nagu asi minema. Et... et... kui läbi juhtfiguuride mingisugune või keegi kuskilt ee... mina oleks kuskilt helistanud, et vot meil siin kaks inimest lähevad, et see ei töötanud üldse, nendega pidi nagu hästi otseselt suhtlema, et siis... siis... ee... ikka väga paljudes kodudes võeti vastu. Ja noh see on tegelikult omaette pikk teema veel,

et kuidas seal see, et kuidas need intervjuud ja et selles mõttes ee... kui tahta nagu otseselt teatud mõttes nagu otseselt, kuidas see suhtlemine nagu nendes peredes läks, siis peaks kindlasti rääkima hoopis Annika ja Reenaga hoopis tükis, et mina nendega kaasas ei käind. Mina olen vaata hoopis projektijuht tegelikult ikkagi ja mina suhtlesin, mina suhtlesin nende mustlaskogukonna nii öelda juhtidega, aga et kohapeal peredes ja niimoodi intervjuusid tegemas käisid, siis need Annika ja Reena, et nemad nagu oskavad selle kohta hästi palju rääkida.

Mhmhh. Aga võib-olla lihtsalt nagu saad nagu üldistavalt öelda, et kas nagu iseenesest see ei olnud... või nagu ei olnud takistuseks noh, et ee... sa ütlesid, mainisid ennem, see intervjuu oli nagu suhteliselt pikk või keerukas, et ee... noh inimesed vaatasid, oh issand jumal, et see on nii mahukas, et meil pole aega või tahtmist, et või oli ta ikkagi selles suhtes?

Ei see küsimus oli pigem selles et ee... meil oli hästi palju see intervjuu nagu üles ehitatud nagu sellistele kultuuriloolistele küsimustele, aga me ei osanud nagu ise ka arvata, et tegelikult nad ei tea oma ajaloost suurt palju et siin on nagu selle II maailmasõjaga oli niivõrd suur katkestus ikkagi sisse tulnud, et neid nagu ee... ühesõnaga neid II maailmasõja ajal neid nagu hävitati nagu niivõrd palju, et ee... ühesõnaga selline põlvkondade katkestus oli nii suur, et noh väga paljusid asju nagu lihtsalt nad ei teagi.

Nagu sellest jah...

Just ja paljud romad, kes siin praegu elavad, on tegelikult ju ka mujalt sisse tulnud, kas Venemaalt või Lätist või jumal teab kust kohast eksju. Et neil ei olegi seda ajaloolist mälu nagu siinkohal kuivõrd mujal ja selles mõttes et nad on nagu siinamaani... tegelikult nende jaoks ei ole nagu riigipiire kui selliseid. Kas tal see sugulane elab Lätis, see ei ole tema jaoks mingi küsimus, ta elab tolles külas mitte Lätis.

Mhmhh.

Et ee... ühesõnaga jah, et meil on nagu jah paljud on sellise nagu... noh nagu ajaloo, kultuuri või sellistele küsimustele, aga lihtsalt, et ee... pluss veel see, et ütleme noh, et me noh näiteks mingid toidukultuuri erinevused ja, ja mingim noh ma mõtlen mingid siuksed, mis seal veel olid, et noh niipalju ei olegi enam siukseid erinevusi, et paljudes valdkondades polegi. Et noh on muidugi riietumisel teatud tavad, mis kehtivad tüdrukutele, mis mitte, ja tähtpäevade tähistamine näiteks ja nii edasi. Aga tegelikult paljudes asjadest seda erisust nagu nii suurt välja ei tulnudki, mida me näiteks jälle arvasime et võib-olla tuleb.

Mhmhh.

Et ee... ja muidugi lõpuni meid nagu väga ikkagi, mis oleks olnud huvitavad just nagu nende perekonnapeod näiteks, mis oleks tähistanud mingeid ristimisi või matuseid või et siis noh nad läksid teatud etapini aga päris lõpuni ikkagi juurde ei lastud tegelikult.

Kas siia läheb ka see, et sa enne mainisid, et noh nagu ühtegi asja või nagu eset sealt näitusele ei tulnud. Et kas see oli ka nagu see piir, et nad võisid nagu rääkida neid jutte,

aga tegelikult midagi oma asjadest nagu tegelikult vaatamiseks nagu välja ei tahtnud anda?

Ma arvan tegelikult, et esiteks ee... nende käest asjade küsimine oleks kindlasti tähendanud rahalist väljaminekut. ja teine asi on see ka et meie... ja üldiselt meie muuseumid ei ole arvestanud tegelikult sellega ja teine asi on see ka, et lihtsalt ei olnudki võtta, et ei olnudki nagu selliseid seda noh, et oleks küsinud ainult näituse jaoks, oleks pärast tagasi andnud. Aga sealt ei olnudki võtta selliseid nii öelda tohutuid vanast ajast jäänud. Aainult oleks olnud võtta fotod, aga noh me pärast otsustasime nagu näituse puhul ümber, et me paneme ainult ikkagi uued fotod, et me ei hakka neid vanu fotosid sinna välja panema.

Okei. Aga kui me räägime siis ee... muuseumi poolest, et ee... ERMist ja sellest Valga muuseumist, et ERMi siis omakultuuride osakond oli see, kes selle idee nagu välja töötas ja kuidas see siis nagu edasi läks? Või et mis tegi näiteks Valga muuseum või kas nad olid sellega kohe nõus kaasa tulema? Või kas ka näiteks või ma ei tea kuivõrd seda oli vaja maha müüa ERMi siseselt?

Mhmmh, ERMi siseselt ei olnudki raske tegelikult ja näiteks ERMi toonane direktor Krista Aru oli väga nõus... Et tema isegi, ma ei oska isegi öelda, kes selle idee algataja tegelikult oli, ma arvan, et ka tema võib üks idee algatajatest tegelikult olla üldse. Et selles mõttes nagu ei olnud probleemi. Ja muu ERMi rahvas sellega väga palju kokku ei puutund, aga Valga muuseumiga oli see, et see oli see aeg kui maakonnamuuseumid tegid oma arengukavasid ümber ja Valga muuseum pani oma arengukavasse just need... vähemusrahvustega suhtlemine ja kuna neil oli hästi vähemusrahvuste rikas linn, venelased mustlased ja nii edasi, lätlased, ja tema pani just ka selle oma arengukavasse. Ja kuna kõige suurem mustlaskogukond ongi Valgas, siis selle pärast sai loomulikult valitud nagu Valga muuseum, Valga linn aga siis oli ka nagu, et Valga muuseumi toonane direktor tuli ka väga selle asjaga kohe kaasa. Siis nagu direktor vahetus ja temaga oli juba natukene keerulisem, temal aru saada, et miks ja kuidas see ja et miks üldse ja siis oligi, et natuke, et see Valga muuseum jäi natuke kõrvale sellest asjast, et sisuliselt ta lõpuks ei teadnud ta suurt midagi. Et muidugi me andsime nagu aru talle, et mis me teeme ja niimoodi, aga lõpuks oligi, et Valga muuseumile jäigi rohkem selline finantsiline, rahaline, raamatupidamispool, millega nad aitasid, aga et sisuline pool jäi neist ikka üsna eemale tegelikult.

Et see oli siis tingitud nagu peamiselt sellest et, seal olid mingid inimeste vahetumised...

Pluss ka see, et neil ei olnud vastavaid teadmisi. Et noh ERMiga oli mõnes mõttes lihtne neid inimesi otsida, et ega meil ka oma majas neid inimesi võtta ei olnud, aga meil oli nagu lihtne neid inimesi nagu otsida väljast poolt lihtsalt. Et ka lihtsalt seal ei olnud neid teadmisi ja...

Mhmhh, okei, siis oli ühe osapoolena kultuuriministeerium välja tulnud, aga see oli selles suhtes nagu puhtalt ikkagi nagu rahaline?

Just. Et sealt me küsisime rahalist toetust ja seda me ka saime, et nad selle koha pealt ikkagi nagu aitasid meid, et nad aitasid nagu otsida seda, et kust me seda saaksime. Et tegelikult me saime raha lõppkokkuvõttes sellisest jaotusest, kust võib-olla...

Mhmhh. Okei. Siis viimasena, et need inimesed, kes seda noh läbi viisid, kes intervjueerisid, kui lihtne või raske neid kaasa oli tuua selle projektiga?

Neid oli hästi lihtne. Nema nagu Annika... võib-olla oligi asi selles, et kuna meie poolt olid inimesed nagu hästi huvitatud sellest asjast, et see tegigi asja lihtsamaks. Kui oleks pidanud, oleks siin ka veel olnud inimesed, kes noh oleks seda ka teinud, et see on mu kohustus või nii, et mu tööülesanded on sellised ja pean ära tegema, aga kuna nad ise olid väga huvitatud ja neile endale väga see teema väga nagu meeldis ja Reena noh lõppkokkuvõttes kirjutas sellest ka oma magistr töö ja nii edasi. Et siis neid oli hästi lihtne, et nendega meil hakkas hästi töö sujuma.

Mhmhh. Okei. Aga kui me nüüd läheme nende osapooltega selles suhtes edasi, et aga, et räägime sellest mida see... muuseumile andis? See näitus, selle läbiviimine?

Jah, vot, ma ei tea, tegelikult peaks seda küsima seda, et mis ta Valga muuseumile andis, sest et ta on lõppkokkuvõttes Valga muuseumi ettevõtmine.

Aga samas ma nagu sain ikkagi eelneva jutu põhjalt aru, et see raskuskese jäi ikka nagu ERMile, et raskuskese koondus sinna...

Jah mul on nagu no vot jah selles mõttes kuna ma ütlen, tegelikult tegeles sellega see meie osakond ja niivõrd nagu, niivõrd teised ei puutunud üldse sellesse tegelikult, siis ma ei julgeks väga ERMi suhtes sõna võtta. Aga minule noh, ma arvan, et selles mõttes ta andis ikkagi selle kogemuse kuidas nende vähemusrahvustega suhelda. Ja... ja... kuidas neid, et kui edaspidi neid projekte teha, et kuidas ikkagi eesmäärke seada endale ja kuidas inimestele läheneda ikkagi.

Mhmhh.

Et kuidas oma eesmäärke selgitada ja kohe algusest peale ka välja mõelda, et mis see nagu kasu sellele teisele osapooltele on. Et noh, et muidu, aga jumal, et ee... teid ju jäädvustatakse ajalukku! Ja ma mäletan kuidas üks mustlane mulle ütles, et mis mul sellest, et mu pilt kuskile muuseumisse läheb? Et mis mul sellest? Et tähtis on ju see, mis on praegu. See, et 100 aasta pärast keegi vaatab, mind üldse ei huvita. Et neil on vaja seda ka mingit motivatsiooni noh, just praegu, mitte mitte kuskil kauges absurdses tulevikus. Et ma arvangi, et just see, et kuidas nagu edaspidi mõelda noh nagu selle teise osapoolle motiveerimise, vajaduste ja selle peale, et seda kogemust andis kindlast. Pluss selle kogemuse, et minupoolest on sellist tööd väga vaja teha.

Mhmhh.

Et ee... need on noh siuksed grupid, kes elavad ju meil siin Eestis. Kellest tegelikult me väga palju nagu ikkagi ei tea ja kes ee... noh mustlased on sellised, kelle kohta meil on teatud klišeed olemas, me arvame nendest nii ja naa, ja vastavad nad siis tõele või ei vasta, aga et me vähemalt paneme inimesi nagu arutlema selle üle, et kui nad lähevad sinna näitusele, et kui nad näevad, et ee... noh neid pilte seal, et nad nagu hetkekski mõtleavad nende inimeste peale. Et kasvõi sellest, et noh, mis olukorras need inimesed elavad ja... ja... ja... noh, et miks nad teevad võib-olla teatud asju ja, ja mis need põhjused võivad olla ja, ja, et panna ka nagu Eesti inimest mõtlema sellest kõigest.

Et tõid nagu väga hästi välja, või ütlesid, et ee... see noh eesmärk võiks olla see, et inimesed nagu arutavad selle üle, tulevad sinna näitusele, nad hakkavad mõtlema selle üle, aga kas iseenesest kui sa nagu meenutad näituse keskkonda, kas sellel näituse keskkonnal olid ka nagu loodud mingid platvorm või võimalus, et see arutelu sai nagu seal toimuda?

Mhmhh, ei, ei seda ei olnud jah, et meil olid tegelikult sellised tohutud plaanid et me ee... tahtsime seda teha, aga me tahtsime suure osa fondist raha küsida, et palju suuremat... suuremat näitust teha, aga et see, sealt fondist, aga sealt just langes see... see sihtkapital ühesõnaga ära tol hetkel ja nii ta ei jäänud meil nagu sõelale. Aga et ee... jah, tegelikult seda tagasisidet ma selle koha pealt ei oskagi hästi sulle öelda. Aga... see näitus selles mõttes vähemalt küll, et huvi selle näituse vastu on, et ta praegu rändab järjest ringi. Ta oli just Soomes Helsingi Eesti saatkonnas üleval, sealt läheb ta edasi vist Kuopiosse, sealt läheb ta edasi Budapesti ja nii edasi. Et see näitus tegelikult liigub edasi, et selle vastu tuntakse huvi küll. Et siin Eestis ta oli, ma tean, et ta oli Ugala üleval ja, ja, aa... Rahvusraamatukogus Tallinnas oli...

Mhmhh, okei. Et me rääkisime sellest et mida see projekt muuseumile andis, aga et mida see neile mustlastele andis või anda võis?

Mhmh. Raske öelda.

Et kas andiski üldse midagi?

Raske öelda... raske öelda...

Ma saan aru et nad ise olid selliselt suhteliselt tagasihoidlikult meelestatud...

Jah, aga vat mul on väga raske öelda, mida ta andis. Võib-olla nendele inimestele, kellega Reena ja Annika suhtlesid, et ee... mida nemad ise sellest kõigest arvavad. Aga ma arvan, et see pani neid ka võib-olla natuke mõtlema selle üle, et kasvõi natukenegi tegelikult, et mis jälje nemad endast siia tegelikult jätavad. Ja et kas nad tahavad seda jälge jätta või nad ei taha seda jälge jätta.

Mhmhh.

et kas sellist jälge jätta või ei taha sellist jälge jätta. Et nad tahavad mingisugust siukest ee... nagu mingit järjekindlust siin kuidagi või... See järjekindlus ei ole võib-olla õige sõna... mm... Võib-olla sellist ee... noh mingit siukest võib-olla sellist jätkusuutliku kultuuri kuidagi siia eestlastele ka niimoodi, noh väljaspool oma kogukonda ka nagu näidata ja tutvustada. Ja üks asi on see, et nad käivad oma neid tantsukesi ja laulukesi tegemas eksju, aga teine asi on see, et kuidas nad tegelikult elavad, sest et olgem ausad, et see, mida me nende kodudes tegelikult nägime see on ikka väga... kohati ikka väga vaene. Ja väga kehvad tingimused, milles nemad elavad ja ja noh mida mina nagu ise mõtlesin, et mis võiks see eesmärk olla, on see, et ee... nendega vesteldes tuli välja väga palju seda, et nad tegelikult väga ei jaga sellest, et kuidas nii öelda, et kuidas ee... kuidas ennast aidata Eesti riigis, et selles suhtes kui sa elad kehvades tingimustes ja kui sul ei ole rahalist sissetulekut ja nii edasi, et siis missugused on näiteks toetusvõimalused ja mida sul on võimalik küsida omavalitsusest, mida sul on võimalik küsida sotsiaalametist, mida töötukassast, mida kuskilt mujalt, et see info tegelt nendeni ei jõua. Ja siis

nad ongi, et nad ütlevad, et mul ei ole seda, seda, seda, ja siis me ütleme, et tegelikult on teile ette nähtud need nood ja kolmandad asjad kas te teate seda? Ei tea, et selgub, et nad on natukene nagu kõrvale jäänud tegelikult, osa mustlasi, ja see tuleneb otseselt, et ka sellest haridusprobleemidest. Et nii palju ma süvenen nendesse mustlaskogukonna probleemidesse natukene, et millest see tuleneb, et nad niimoodi kõrvale on jäänud ja millest see tuleneb, et nad niimoodi omaette on. See suures osas tuleneb tegelikult täpselt sellest, et suur osa neist langeb põhikoolis välja, keskkooli jõuavad ikka väga üksikud ja see toob kaasa kõik need ülejäänud probleemid. Nad ei oska nagu siin Eesti riigis hakkama saada, tegelikult nad ei oska arvata, et tegelikult on kuskil mingisugused toetused nendesugustele ette nähtud ja... nad elavad ikka kohati väga, väga halbades tingimustes.

Aga kas te saite nagu selle näitusega mingit avalikku diskussiooni ka üles tõsta sellel teemal või kas meedia korjas selle ülesse või?

Meedia korjas selle ülesse kui toreda näituse, aga sellest meil mingit diskussiooni selle põhjal ei tekkind.

Jah, aga kas see oli nagu eesmärk või... eesmärgina oleks ta võinud olla või?

Mkm, ei, tegelikult ee... mul jäi see jutt pooleli jah, et mis eesmärk oli. Et oleks olnud see, et nad ise tegelikult õpivad nagu rohkem küsima enda jaoks ja ise aru saama, et kust mul on õigus midagi saada, et nii öelda riigi toimimisest natukenegi aru saada või näiteks see, et miks nad ei ole eriti usinad küsima kultuuriministeeriumist kasvõi oma nendele tohututele organisatsioonidele raha. Nad lihtsalt ei oska, et selles mõttes, et see raha küsimine ei käi nii, et kuule, mul on vaja see maja ehitada, et anna mulle see raha. Et see ei käi nii. Et seal on nagu vähe teistmoodi, aga et sellist... selliseid teadmisi, vaata, nagu nende kogukonnal väga ei ole ja see tulenebki sellest, et nad suletud ja neil pole tegelikult sellist haridust. Aga samas ma saan ka aru, et neil... et nad on nii teistmoodi, et me ei saa neile öelda, et lapsed kõik kooli ja nii nagu eestlased.

Mhmhh.

Sa pead arvestama nende eripäradega tegelikult. Et ühesõnaga see eesmärk oli natuke see, et saada neid endid nagu... nagu natuke paremini nagu ühiskonnas toimima või vähemalt mõtlema selle peale.

No väga tore eesmärk.

Jah, aga kas sellest midagi tuli, seda on väga raske öelda.

Nojah, ee... ma küsin su käest nii, et kas te olete projektist kunagi mõelnud kui kaasamisest?

Ikka.

Mida siis nagu täpsemalt või et ee... kuidas sa nagu seod selle... selle kaasamisega?

No selles mõttes, et kui meil see mõte tuli, et me seda näitust teeme, siis me mõtlesime kohe, et me ilma nende romade kaasamiseta seda ei tee.

Mhmhh.

Et see ei ole nii, et me, et me oleme kuskil, ma ei tea käime ringi, uudistame, vaatame natukene. Ja me tahtsime neid rohkem ju kaasata, aga lihtsalt sest kaasamist sellisel määral nagu meie oleksime tahtnud, et tõesti saaks need kontaktiisikud ja need käivad ise teevad intervjuusid ja, ja sellisel määral ei tulnud sellest mitte midagi välja tegelikult. Et võib-olla üks oli niimoodi, et ee... noh üks, üks, ee... mustlaskogukonna esindaja, üks Roman Tallinnast, tema otsis meile nagu mingeid informante välja, kes olid nagu sellised... kes olid II maailmasõja üle elanud lapsena ja niimoodi, et nende juures käisime intervjuusid tegemas. Et see võib olla oli see, nii moodi, aga et seda kaasamist, noh meie oleksime rohkem tahtnud.

Mhmhh.

Aga lihtsalt tulenevalt selle kogukonna eripärast seda niipalju ei tulnud. Aga et me ei tahtnud asja teha niimoodi, et me kuskilt eemalt vaatame ja et pärast paneme kirja.

Mhmhh. Okei, et ee... siin praegu tuli jutuks ka see korraaks, et ee... nendeni oli raske jõuda onju, aga kui sa peaksid veel välja tooma, et mis need nagu proovikivid või murekohad kogu asja läbiviimisel olid? Et ee...

Et ee... tegelikult oli kõik alates sellest, kuidas kogu seda projekti rahastada näiteks ja, ja see oli paras proovikivi ja kust siukse asja jaoks see raha üldse leida, et noh, et kui ainult kultuurikapitalile lootma jääda, et sa siis sa noh ei tee midagi. Aga et vähemalt mitte sellises mahus. Aga et see oli, nagu see rahaline oli pool oli kindlasti üks. Ja leida neid inimesi, kes oleks nagu valmis tegelikult seda sisulist poolt tegema, et ee... neid inimesi ei olegi palju, kes üldse teaks sellest midagi. Ja kolmandaks oli ikkagi see kogukonnaga suhtlemine oli paras siukene... kõige huvitavam sellest, aga ka kõige raskem osa sellest. Et seda umbusku nagu ületada.

Okei. Nii, ma annan sulle ühe paberilehe. Ja siin peal on siis... Nina Simoni välja toodud sellised viis erinevat kultuuriasutustega rahulolematusega seotud vormi. Et kui sa neid järjest nüüd vaatad ja mõtled just sellele konkreetsele näituseprojektile, et kas see võis midagi neist parandada? Et kui niimoodi otsast peale ja järjest vaatama hakata.

No vot. See on nagu see, et ee... et kui me nüüd lähtume konkreetset sellest projektist ja ütleme, et ee... romade kogukonnast, siis ma arvan, et see kultuuriasutused on inimeste jaoks ebaolulised kohad, see nagu ei vasta nagu väga selles kohas. Aga et need pigem on see, et neid ma arvan. et kui see oleks nende endi kultuuriasutus, et siis ee... pakuks, oleks neile küll, oleks neile küll väga oluline koht. Aga tulenevalt nende kogukonna suletusest neid väga ei huvita ka need teised rahvused ja teised kultuuriasutused. Et ega neil noh see ei ole nende jaoks oluline.

Aga kui me räägime nagu muuseumide külastamistest nagu laiemalt, et kas siis see... noh keegi, kes ei ole nagu sellest mustlaskogukonnast, et kui ta tuli nagu ja vaatas seda näitust,

et kas tema jaoks võis tekkida mõte, et ee... see nüüd näitab, et ee... see muuseum on ee... inimese jaoks oluline koht või et inimest nagu väärtustatakse siin näiteks?

Siin ma arvan, et see sõltub ka sellest, missugune on inimese süvenemise aste. Et kas ta tuleb... et kuna see näitus oli meil ka selline hästi portreede keskne, et ta oligi siuke inimese keskne tegelikult hästi, et siis ee... kui inimene nagu süveneb piisavalt, siis ta võib selle mõtteni nagu jõuda. Et ta oli ju, ta on meil ju, fotonäitus tegelikult, foto pluss tekstid juures, et ta ei ole jah klassikaline muuseumi näitus. Et meil ei ole esemeid nii öelda, et siis see võib inimesi selle mõtteni viia küll, et näed, et hoopis teistsugune lähenemine, aga et see küsimus siuke, et kultuuriasutus on autoriteetne hääl, mis ei arvesta teiste arvamusega, seda ma kardan küll mitte, sest et lõppkokkuvõttes ikkagi meid, täpselt see, et meid ikkagi päästis see, et me tegime selle noh nii öelda nagu omavahel selle näituse valmis. Et me ei pannud neid pilte kuskile foorumisse ja ei küsinud, et mis teie arvate, et mida see või too pilt võiks öelda, ja et kas see või too võiks minna näitusele või midagi taolist. Et seda sellist kaasamist vaata me ju ei teinud. Meil piirnes selle mustlaste kaasamisega.

Mhmhh.

Et ee... jah, ma kardan küll, et need jäävad küll nagu põrmustamata.

Ei, ma arvan, et selles suhtes, ega ühe projektiga ei saagi kõiki põrmustada. Et ee... see oleneb sellest, et ee... nagu sa ütlesidki, et mis astmes seda tehakse, et kaasamisel oli väga oluline roll selle näituse koostamisel, aga selle lõpposa pani kokku ikkagi noh muuseum.

Ja, jah, just, just, et me panime, et täpselt selle sisu poole tegijad, kes küll ei ole muuseumist, aga nad ikkagi on noh nii öelda ei ole kogukonnast. Just jah, et ja ma tahan veel seda öelda, et võib-olla selle näitusega on natuke see ka, et kuna ta liigub nii palju kuskil ringi, et võib-olla siis see sõna muuseum ei käigi seal niivõrd palju kaasas. Ma ei tea kuivõrd inimesed nagu üldse nagu... ega näitust on eksponeeritud muuseumikeskkonnas piisavalt vähe, et ütleme Valga muuseumis oli ta ja, ja ERMis oli ta ka siis muuseumi ruumides, aga muidu on ta olnud igal pool mujal tegelikult. Et kuivõrd inimene üldse mõtleb seda kui muuseumi näitust. Et ja minu meelest polegi oluline käsitleda, kes on nüüd selle näituse teinud on, on see nüüd muuseum või midagi muud ja mis muuseum täpselt ja nii täpselt ja nii edasi, et oluline on ju hoopis see, mida me seal näitame. Et ee... selle kohapealt ma arvan, et kuivõrd inimene üldse sellele kultuuriasutusele mõtleb kui ta seda näitust tuli vaatama.

Mhmhh.

Et ma loodan, et ta mõtles ikkagi rohkem sellele mida ta seal nägi.

Okei. Nüüd see esimene osa on läbi, et nüüd räägime natukene kaasamisest üldisemalt. Et kui ma ütlen sõna kaasamine, siis mis mõttes sinus tekivad?

(Naerab) Populaarne väljend, viimasel ajal kõik kaasavad. Ei kaasamine on tore muidugi, ma ei ütle midagi, aga et selles kaasamises peab õudsalt läbi mõtlema seda ka, et noh, et, et, ee... et ee... mida see nagu kõigile osapooltele annab. Et see on see õppetund, mis mina sain, et kui sa niiväga tahad kaasata, et siis selles mõttes ee... Et sa enda jaoks oled selle läbimõelnud, et

mis see sulle annab või sinu asutusele või sinu grupile kellega sa teed seda, aga see mida annab see teistele osapooltele ka, et miks neile seda vaja on, kuidas sa neile selle kasulikuks teed. Et see on see kaasamise puhul minu meelest nagu siuke oluline moment.

Aga mida see siis neile andma peaks?

Oleneb projektist, mida see neile andma peaks kas noh... Alates uutest teadmistest ja sellest, et ee... ma saan endast midagi kellegile jutustada näiteks või midagi taolist või, või noh, et mis mul on vaja jutustada või kas on mul on mingisugused sellised kohad, kus mulle tundub, et tegelikult ee... teisele on võõrad või arusaamatud, et siis ma... või siis kasvõi selles, et kuidagi kogukondi ühendada, mis on ka tegelikult ju, mis ongi tegelikult põhiline kaasamise idee ma olen saanud aru.

Mhmhh, aga mis ta muuseumile võiks anda?

Muuseumile võiks ta anda tegelikult siukest ee... arusaama, laiemat arusaama, nendest inimestest kelle jaoks me töötame, et ee... sellega ongi ma arvan et kõik öeldud.

Väga ilusti ülevaatlik. Aga kui tihti sa kaasamist näed kui me räägime Eesti kontekstis, et, noh ükskõik millises vormis?

Noh kui rääkida muuseumitest, siis ERM on püüdnud mitmeid kaasamisprojekte ja muuseumid on ka ju selle juures, üha rohkem sellised, üha rohkem seda kaasamist hakanud harrastama nagu kitsamal või laiemal moel aga... kus ma kaasamist näen... Ei tegelikult seda ju, seda ju toimub üsna palju. Küsimus ongi nüüd lihtsalt ka selles, kas see, keda kaasatakse, kas ta korjab selle üles või mitte, kas ta on üldse sellest huvitatud, kas ta tahab seda. Kõik inimesed kindlasti ei tahagi seda, et kui sa võtad kõik need linnaosade seltsid, see kõik on ju kaasamine tegelikult. Ja, ja kaasavad eelarved ja muud sellised. Et... et ee... see on noh nagu tore, et küsitakse seda inimeste käest ja nii edasi, ma ei näe selles mitte midagi nagu... see kõik on nagu väga kena, aga ma ei näe ka, et mis selles nii erilist on. Et see... ongi noh uus, uus sõna ja selline tippmõte, eriti viimasel ajal poliitikas. Et, et ee... täiesti normaalne iseenesest mõistetav asi minu meelest, täpselt samamoodi ka muuseumidel. Et ee... mm... et see sama, see autoritaarsuse küsimus lihtsalt või see autoriteetsuse küsimus, et ee... kindlasti me ikkagi kipume nagu, eks me selles mustlaste projektis ka, väga palju nagu palju mõtlesime, et asjad on ju nii, peavad ju nii olema, et, et see nagu annabki sulle nagu seda teavet, et ei ole nii, asjad võivad hoopis naa olla. Ja sul pole õrna aimugi sellest, et nad on naa. Et selle kaasamisega on just nii, et kõik osapooled peavad selleks ka valmis olema, et ka sina kes sa tahad kaasata, pead ka valmis olema.

Aga mis sa arvad, et kui me loome siukse termini nagu keskmine Eesti muuseumitöötaja, et kas ta on valmis selleks, et ta ei pea enam näitust tegema nii, et ta toob kogudest välja asjad ja paneb need vitriini, vaid ta tegelikult peabki küsima paljude inimeste arvamust ja sisu ja...?

Ei, ma arvan, et selleks läheb veel veidi aega. Ja justnimelt selle pärast, et ee... see just ongi nii, et muuseumis töötavad oma ala spetsialistid. See nagu on niimoodi ühest küljest, aga teisest küljest ee... võib-olla me peame hakkama seda vahet tegema, et see oma ala spetsialist töötab

jah seal muuseumisse sisse eksju, aga see, mis muuseumist väljapoole jääb või see, mis muuseum väljapoole näidata nii öelda, tahab midagi seletada, õpetada, et vot just seal on see, et seal just jääb võibolla kitsaks sellest terminist oma ala spetsialistidel. Võib-olla peaks nagu teisi kaasamist tegema.

(Naerab) **Et te ütlesite ee...**

Muuseumitöötajad hästi... et see ongi see nagu mida sa täpselt teed, et sa ei saa kaasata näiteks siis kui hakata mingit eset konserveerima, sul ei ole mõtet. Ee... kasvõi sina, et mis teie arvate, aga kui sa hakkad mingit näitust või nagu õppeprogrammi või mingit sellist asja tegema, siis on see kaasamine minu arvates hädavajalik, selle pärast, et sa ikkagi ei saa tunda seda sihtgruppi läbi ja lõhki kellega sa tegeled, et aga vot ma arvan. Et ka selleks läheb veel veidi aega tegelikult, et seda tegema hakataks.

Te ütlesitegi nagu, et muutused, et need on nagu toimumas või on vaja veel muutust, aga mis neid muutusi nagu tingib või mis see nagu mitte kas just kiirendab, sest need arenevad nagu, asjade kokkulangevus on, aga mis need asjad on, mis rolli mängivad muutumise juures?

Ma arvan, et eks see ikka nii on, et ee.... et ee.... muuseumite puhul, et mingid suuremad muuseumid hakkavad nagu asju ees tegema ja siis tulevad teised ka väiksed järgi.

Et on nagu mingid eeskujud?

Ma arvan küll, et küllap see nii on nagu natukene. Aga ja suuremad muuseumid muutuvad siis nagu vastavalt ühiskonna väärtushinnangutele. Aga kindlasti muuseumid on asutused, kes muutuvad aeglasemalt kui mõned teised asutused. Selles suhtes on nad ikka konservatiivsed asutused.

Sa korraks mainisid ennem seda ka, et ee... et on need külastajad, kes tahavad tulla ja niimoodi teha või panustada, et mis arvad, kui palju neid on? Et muidugi iga inimene, kes tuleb muuseumisse, seda ei taha ee... et öelda oma arvamusi või astuda diskussiooni või mis iganes, jätta oma fotod kuskile veebi. Et ee... lihtsalt sinu nagu isiklik hinnang.

Tead ma arvan... ma arvan, et tegelikult neid on palju. Me lihtsalt ei oska neid üles leida, sest kui sa vaatad näiteks mõnda noh mingid Facebooki loodud grupe või vanasti oli see foto... nagi või nii edasi, et kuule, kaasamist oli seal küll ja veel. Ja siia maani ja inimesed väga hea meelega tegelikult tahavad midagi postitada ja midagi kaasa teha. Aga kui mängu astub muuseum, siis ee... enamasti ei lähe see nagu õnneks millegi pärast. Kui me vaatame... ütleme kui me tahame nagu seda öelda, et ma arvan, et muuseumidel ikkagi puudub see professionaalne oskus leida neid inimesi üles. Et see inimene, kes tuleb muuseumisse, astub siit uksest sisse, kes on võib-olla nagu igapäevakülastaja, võib-olla ta ei noh, nende seast on raske leida neid kindlasti. Neid on ka mingi osa, kes on valmis nagu tulema kaasama, aga see mass on ju tegelikult kuskil mujal ja selle massini jõudmiseks on omad teadmised omad nipid ja nii edasi. Vot seda me tegelikult... ma arvan, et me veel ei tunne, et osata leida neid ülesse. Ja võib-olla see tuleneb ikkagi sellest, et me ei tea ikkagi neid sihtgrupe, me ei tunne neid.

Mhmhh.

Et see ei ole nagu otseselt minu arust nagu turunduse küsimus, vaid, et ee... noh see turundus on ju midagi muud tegelikult ju ikkagi, aga et suhelda otse nende inimestega.

Nojah, et ühest küljest nagu nendeni jõudmine algab nagu sellest, et nagu see sisu või see nagu mida nagu pakkude, et mis need muuseumid pakuvad, kas see kõnetab neid? Või kõnetaks neid inimesi kui see nagu nendeni jõuaks?

Tegelikult ma arvan, et kõnetaks, sest et ee... need teemad, mida muuseumid väga paljuskki nagu praegust puudutavad ongi, et ma räägin nagu suurematest muuseumitest ka praegu et ee... need on ju tegelikult need teemad, mis nagunii on popid. Võtame näiteks toiduteema, toidublogisid on miljon ja toiduteema sobib ükskõik kuhu seltskonda, kõik räägivad sellest. Et tegelikult muuseum justkui nagu räägiks sellest toiduteemast, ta räägiks populaarsest teemast, aga näe, kui ma teen üleskutse, et kuulge, saatke oma retsepte, siis miskipärast ei tule. Et ma arvan, et see on ka see, et noh me lihtsalt, et me ikkagi ei oska ikkagi rääkida nendega nende omas keeles, et kuidas seda nagu öelda... et... et see küsimus ei ole mitte tegelikult selles, et ah, mingi muuseum, mind ei huvita, et kui küsib ajaleht, et siis saadan pildi ja muuseum küsib siis ei saada, ja et ma ei usu, et inimesed sellist vahet nagu väga teevad. Et selles suhtes et ma üldse nagu väga ei usu, et inimesed üldse nagu vaatavad seda institutsiooni või kes selle taga seal on, pigem see et oh kui lahe konkurss. Et saavad mingi üleskutse võib-olla ka mingid auhinnad ja siis vaatan edasi, et kas on nüüd Eesti Rahva Muuseum või Eesti Ajaloomuuseum või üldse mingi kultuuriministeerium. Ma arvan, et see teda nagu väga, ei noh ei huvitagi, aga just see nagu, et kuidas nagu sõnastada kõike seda, pluss see, et ma arvan, et mis oskus nagu võikski muuseumitel paraneda on see, et kuidas neid inimesi üles kutsuda. Et kui ma saadan ühe pressiteate laiali, et sellest kahjuks lihtsalt piisa. Et aga mu ju saatsin teate laiali, et miks siis ei tule midagi. Aga mul on endal tegelikult ka kogemus, et mul on ka... hiljuti otsisin nagu ühe oma näituse jaoks nagu fotosid ja kutsusin üles pildistama ja tegelikult ma möllasin päris palju, saatsin otse mingitele korporatsioonidele ja nii edasi. Ei tulnud ühtegi vastust. Et noh miks ei tulnud, ei oska ma öelda.

Okei nii, ma annan sulle ühe paberilehe. Kohe hakkame lõppu ka jõudma. Et siin on siis välja toodud neli erinevat kaasamise mudelit: panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud. Et sa võid natukene neid vaadata ja esimeseks ma küsin seda, et mille alla see mustlase näituse projekt minna võiks või kas ta üldse läheb kuskile?

Ma oleks seda koosloovat tahtnud, aga seda see ei olnud. Ei tea jah, vist ei ole ükski, mul on selline tunne. Võib-olla kõige rohkem see panustav lihtsalt.

Mhmhh.

Jah oleks tahtnud seda koosloovat kangesti, täpselt määrates ühiselt eesmärgi, teinud koos läbi ja, ja noh täitsa selline, et nende sõna, et nemad ikka sisuliselt määravad ära missugune see näitus tuleb ja mis me sinna paneme. Ja aga ma tahan nagu siin rõhutada seda, et miks ta selline ei tulnud, et võib-olla ma ennem rääkisin hästi palju, et see kogukond ei tulnud kaasa, aga lihtsalt me ise ei osanud nendega rääkida, et ilmselt me ikkagi lähtusime sellest positsioonist,

et tore on, et sa räägid midagi või tahad raha saada, aga ma ei anna sulle, sest meil ei ole nii kombeks. Et hästi palju vigu on nagu sai isegi selle kohapealt tehtud, et ee... et kas kui ta ütleb, et noh ma olen sinuga nõus töötama küll, aga mul on siuksed tingimused. Et ee... öelda, et okei ma siis täidan neid või siis ee... ma arvan, et me tegime nagu vastupidi. Ma arvan, et see panustav võib-olla läheks, et kui üldse siis siit see.

Aga siin natukene rääkisime sellest ka, et noh, et ee... kas kaasamist Eestis on nagu palju. Nii et kui me mõtleme nagu nendele muuseumidele, et muuseumid kaasavad, et mida nad sinu arust nad kõige rohkem teevad, et miukest nagu nendest mudelitest esineb nagu kõige rohkem?

Oi vale küsida praegust, tõesti, ma ei ole üldse kursis praegust.

Mis sa arvad või kuidas sulle tundub et siin ei ole tegelikult õigeid või valesid vastuseid?

Ma arvan, et see panustav ongi, et, et see protsessi kontrollib organisatsioon just et seda, et anda nagu seda kontrolli enda käest ära, see on ikka väga raske.

Mhmhh.

Et, ee... Ma tean, et ERM on teinud paar projekti või paar korda seda, et, et kuulutanud välja näituste konkursi on tehtud siis, nagu lasknud inimesel möllata seal ja oma näitust teha, aga see on ka ikka see, et siis tulid meile nagu siuksed näituseaotlused, meie otsustasime, millise me laseme läbi ja millise mitte ja nii edasi. Et ma arvan, et seda kontrolli nagu käest ära anda, et see seda muuseum naljalt ikka ei tee.

Mhmhh, okei minu poolt rohkem küsimusi ei ole, et kui sa tahad ise veel midagi lisada, et näiteks öelda midagi või midagi...

Ma võin siia otsa veel öelda, et me tegelikult selle mustlasprojektiga jätkame Annikaga ja meil tuleb vol2 nii öelda tegelikult ka, et ee... Näis kuis sellega läheb. Et ma annan sulle aasta lõpus siis tagasiside. (naeravad)

Kas te olete teinud korrektuurid vastavalt esimesele korrale?

Noh selles mõttes küll, et me oleme teinud omad järeldused ja teatud korrektuurid sisse viinud, aga ikkagi praegult ei tea, mis sealt lõpuks tuleb. Et see kogukond on teistsugune ja, ja, ja pluss see veel, et seal on nagu inimesed on nii liikuvad, et ta suhtleb suga küll, aga siis ta otsustab, et ma lähen kaheks kuuks Indiasse ja oledki sa oma kontaktist ilma. Lihtsalt et ee... ja, ja võib-olla see ka, et kui palju me tegelikult, et kui palju me tegelikult informatsiooni kogusime nende mustlaste kohta ja kui vähe me sellest edasi anda saime. Et siin tulevad eetilised asjad, et ja nii edasti, et kuivõrd avameelselt sa saad ikka öelda ja, ja kirjutada nii. et see kedagi ei solvaks.

Selles mõttes ma ütlesin enne... et ee... et ee... noh, enne oli juttu sellest, et tegelikult on nagu raske hinnata seda, mis selle mustlaskogukonna jaoks muutus esimene kord. Mis sa arvad, kui te nüüd teist korda, et kas ta loob siukse võrdlusmomendi ka? Et ee...

Ma arvan, et loob küll.

Kui te... üldse saab nii lühikese aja jooksul midagi muuta.

Ma arvan et selle koha pealt nagu muudab, et siin on meil nagu noh selliseid... ütleme, et praktilisemaid ettevõtmisi ka. Et me lihtsalt ei käi ja ei palu inimestel oma elus rääkida vaid seekord on nagu plaan ee... et selle teise projekti eesmärk on anda välja raamat, selline fotoraamat, aga et selle vahega, et ee... osa fotodest teeb see sama Annika Aas, aga osa fotodest teevad mustlaspõlapsed ise. Et pool on nagu mustlaslaste teha, mis tähendab seda, et me tegelikult hangime neile fotoaparaadid, Annika teeb nendega läbi need foto koolitused ja üldse mida kuidas pildistada ja nii edasi ja nii edasi, et me anname nagu konkreetset teadmisi tegelikult. Et fotoaparaadid jäävad nende kätte ja kui tuleb ka see raamat, siis nad ikkagi... nad juba lähevad kuskile raamatusee nii öelda, et see on ka nagu tähtis nende jaoks, et see on nagu natsa teistmoodi projekt. Ja ta on praktilisem ja konkreetsem, et ma arvan, et selles suhtes nagu saab pärast nagu rohkem isegi öelda, et mida nemad sellest said.

Mhmhh.

Et võibolla ma ise mõtlen, ma ise loodan seda, et võib-olla nad, et kui nad õpivad märkama... nad oma ümbritsevat elu läbi selle, et mida pildistada ja mida on mõtet pildistada ja mida ei ole mõtet pildistada ja nii edasi, et siis võibolla nad õpivad märkama ka seda teistsugust elu enda kõrval. Et noh märkama mingeid detaile, mis on ühesugused ja mis on erinevad, et võib-olla see õpetab neid seda tegema. Võib-olla ei õpeta, ma ei tea.

See on igatahes väga äge idee

Just, et vaatame, mis saab.

Veel midagi, mingi mõte?

Ei ole, ei tule praegu,

Lisa 6. Intervjuu Liisi Taimrega

Nii salvestab... ja panen diktofoni ka igaks juhuks... Nii selle ma panen siia. Ühesõnaga see intervjuu on siis minu magistritöö jaoks ja selle magistritöö eesmärgiks on analüüsida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi ja üldist arusaama ja suhtumist kaasamisse... Et selles suhtes puhtalt, mida sina näed, mida sina arvad. Et kõigepealt vaataks siis seda konkreetset projekti ja siis räägiks natukene laiemalt. Ja siis näiteks alustaks sellest, et kui sa lühidalt kirjeldad seda, et ee... mis see sugupuude näituse või see projekt endast kujutas?

Mm... ma ütlen sulle päris ausalt, et ma isegi aastat ei mäleta, aga see oli umbes niimoodi, et geneoloogid võtsid harju muuseumiga ühendust, et nad tahaks oma näitust teha meie juures. Et mulle jäi selle tööülesandega tegeleda ja ma ei tea, et ee... lihtsalt meile tundus, et natuke jääb tühjaks, et kui ainult nagu nende sugupuud, et me siis ütlesime muuseumina ok, me teeme omaltpoolt nagu stendid juurde et natuke laiemalt seletada, mis see suguvõsa uurimine on ja midagi sellist.

Mhmhh, et see initsiatiiv siis nagu esimesena tuli nagu väljast poolt muuseumit?

No sellesuhtes väljaspoolt, aga see, et võiks ühiselt teha, selle nagu pakkus muuseum omaltpoolt välja.

Mhmhh, okei, mis selle asja eesmärgiks oli?

Mm... Ma ei tea, nemad tahtsid oma sugupuid näidata ja meie tahtsime, et muuseumi näitus pakuks nagu rohkematele inimestele ka, kui lihtsalt nende samade sugupuude nagu omanikele.

Kui me siis räägime sellest, et ee... kes selle projektiga seotud olid, et millised need erinevad osapooled olid?

Mm oligi Harjumaa muuseum, siis oli Eesti Geneoloogia Selts ja siis need ee... sealtpoolt aktivistid olid vist tegevad Saku koduloo seltsis või Saku kohalikus seltsis.

Mhmhh.

Või oli see Saue? Saue oli vist...

Mhmh, okei, kui me räägime kõikidest nendest osapooltest nüüd korraks erinevalt, et ee... Alustame siis näiteks sellest ee... Harjumaa muuseumist, et ee... kuivõrd see mõte nagu teile meeldis või noh on see nagu siuke asi, mida nagu peaks tegema, ütleme siis alguses, et kui väljast poolt nagu tuldi selle ideega?

Pigem see nagu tundus algusest peale kohe huvitavam, et noh, et selles suhtes ei pidanud kõike algusest peale ise välja mõtlema ja see oli kohe teada et nemad pakkusid sinna juurde programmi, et mingid suguvõsa uurimispäevad. Et noh, et selle teeb nagu, et nemad tegid nagu sisulise poole ja meie pidime nagu inimesi kohale kutsuma, et...

Mhmhh, okei, aga siis näiteks ee... see Geneoloogia Selts, et ee... ühed tulid nagu selle mõttega, et nii võiks teha, aga siis nagu muuseum tegelt andis nagu omalt poolt ka veel midagi, et ee... kuidas neile nagu see mõte meeldis või...?

Põhimõtteliselt see, mis nad välja näitasid, meile näitasid, oli, et neile meeldis ja neile ka väga meeldis nad olid väga rahul.

Mhmhh, aga kui me ütleme, et me paneme siia üheks osapooleks veel külastajad, need kes käisid seda tulemust seal muuseumis vaatamas, et ee... et ee... kes need olid?

Mm... Ma arvan, et võib-olla keskmisest rohkem oli ikkagi selle sama suguvõsa seltsiga nagu seotud inimesi, et ee... ma arvan, et need, kes spetsiaalselt seda näitust tulid vaatama, olid ise ka nagu suguvõsa uurijad, et aga noh samas see ongi nii... Oli hästi sobivalt lai teema, mille kohta oli juba ette teada noh, et see sihtgrupp on lai.

Aga oli nagu kindlaks määratud või nagu paika pandud see, et kes need inimesed siis on, et keda see asi kõige rohkem kõnetama peaks?

Ma arvan, et olidki siuksed sihtgrupid nagu kodu-uurijad ja suguvõsauurijad.

Aga siis nagu ühe kindla piirkonna...?

Jah, Harjumaa ümbrus, ja kuna Harjumaa muuseum ongi nagu mõnes mõttes maakonna muuseum, et...

Okei, aga mis nad siis... ee... Mis nad said seal siis, kui nad sinna muuseumisse tulid?

Mm... Üks asi, mis nad said, et kui nad üritustel käisid, et kindlasti nad said ee... siis nad said ee... suhelda teiste sarnaste inimestega, et ee... seal toimusid nagu vesltusringid ja noh nad said nagu nõu küsida. Et see oli kindlasti, ma arvan, et ee... see oligi nagu kõige suurem väärtus nagu nende jaoks.

Mhmhh, et kas see, nagu sa ütlesid, et nendel oli külastajatel kõige suurem väärtus see, et nad said tulla ja arutleda seda asja nagu teistega, kes olid sellest huvitatud, et mis see siis nagu muuseumile andis?

Mm... muuseumile andis see kindlasti häid kontakte ja siukse hea koostöö nagu võrgustiku. Et praegult ma ise töötan nagu juba rahvusrhiivis, aga siamaani on nagu see, et kui on vaja olnud nagu mingit infot levitada, et siis ma kasutan nagu sellest ajast jäänud kontakte. Nagu endal. Ja kindlasti see tõi külastajaid juurde ka võib-olla ka uusi sihtgrupe, kes tulid nagu nende koostöö partnerite kaudu.

Aga kas see oli nagu esimene kord... kui harju muuseumile nagu siuke koostööprojekt tehti?

Mm... Kahtlustan et ma teen nüüd nagu liiga, kindlasti on seal midagi nagu olnud, aga ma ei mäleta. Juba see projekt oli minu jaoks juba päris ammu.

Kas sellel olid mingi väljakutsed? Et ütleme, et ee...see oli nagu uus asi, et ee...

Selles suhtes ikka olid väljakutsed. Noh, et kui juba see, et kuidas nagu saali asju välja panna, et noh, et ühed arvamused on nagu muuseumide professionaalide ja samas, et me võtsime kindlasti neid nagu võrdväärsate partneritena. Aga ja teistpidi, et jah, et kuidas on üht või teist asja nagu kena eksponeerida või kuidas see külastajatele nagu parem oleks, et sellega oli nagu natuke...

Mhmhh. Aga kuivõrd nagu inimesed, kes on seal muuseumis töötanud, kes on seal nagu pikalt olnud, kes on harjunud nagu mingitmoodi asja tegema, et kuivõrd nad suutsid nagu neid väljasttulijaid võtta nagu võrdväärsate partneritena? Et kas seal tekkis mingit konflikti näiteks või arvamuste erisust?

Vist nagu väga ei tekkinud.

Et inimesed olid nagu valmis siukse asjaga kaasa minema?

Jah, et noh selles suhtes, et see oli nagu noh peavarahoidja poolt, selle ta tegi selgeks, et kui on museaal, et siis seda nagu noh kõigile avalikuks katsumiseks ei pane teda. Üldiselt sai nagu ilusti asjad korda küll.

Kas see, kui te seda projekti nagu kokku panite või läbi viisite, et kas te mõtlesite, et see on nüüd kaasamine, et me nüüd kaasame?

Ee... Vist mõtlesime küll jah, et sellesmõttes küll jah.

Aga mis osa siis nagu või millest täpsemalt?

Noh ikkagi selles suhtes, et noh kuna üle poole näituse sisust andsid nagu väljaspoolt tulnud inimesed, siis me vist olime küll lugenud, et mis asi on kaasamine ja reklaamisime seda niimoodi laialt välja küll.

Aga, et kas nagu selle pool sisust tuli nagu väljast poolt, et kas see tuli nagu selle seltsi kaudu või said nagu üksikud inimesed, kes nagu ei olnud organiseerunud, et kas nad said ka midagi muuta?

Jah said küll, et ee... Seda poolt nagu organiseeris selts, et nemad ka nagu kogusid selle materjali kokku. Et meie ma arvan, et me aitasime kaasa nagu teavitusega äkki, ja noh selles suhtes, et meie olime nagu see koht kuhu inimesed asjad tõid. Et selles suhtes, et oli see tõesti nagu nii koostöö, et ma enam ei mäleta, et kes täpselt mida tegi et.

Aga kas see nagu, kui sa võtad selle nüüd kokku, et kas see oli nagu õnnestunud?

Ei see oli kindlasti õnnestunud jah, seda oli nagu hästi tore teha.

Ja kas selle pinnalt nagu sündis või on sündimas ka nagu järgmisi projekte, mis on nagu samalaadne, just see, et selles osas, et ee... see koostöö on nagu nii võrdne?

Seda küll, et nad tegelikult, sealt üks naine tegi paar aastat hiljem oma vanaisast või vanaonust või kellestki, tegi meie väikses ruumis nagu ajutise näituse, tema mälestuspäeva ja minuarust need samad stendid läksid, nagu mis nagu meie, et siis meie tegime koostöös Harjumaa geneoloogia või Tallinna geneoloogia seltsiga, et aga siis hiljem nemad soovitasid nagu meie muuseumi stende kuhugi Võrumaale või Valgamaale, et see meie sisu oleks ka nagu nende oma.

Okei, aga kui me nüüd räägime veel natuke sellest, et mis see nagu projekt nõudis? Et inimesed tulid nagu kergesti kaasa, aga kas ta nõudis ka nagu näiteks mingit ajakulu, mida nagu muuseumi töötajate pole nagu, mis nagu selles suhtes, mis nagu igapäevaselt võibolla ei ole nagu...

Mm... Ma ei tea, et kui seda aega nüüd nagu kokku võtta, ma isegi arvan, et seda ei olnudki nagu niipalju juures, et kui arvestada, et nemad nagu täitsid sisuga pool saali ära. Et ma arvan, et see töö panus nagu, mis nende poolt tuli, oli nagu umbes võrdväärne selle ajaga, et sama palju aega võttis nendega tegelemine, kui see, et noh, et kui oleks pidanud seda kõike ise tegema.

Nii... Ma annan sulle ühe lehe. Ja siin on kirjas siuksed viis punkti, et mida erinevad kaasamistegevused võivad nagu, mis võivad mis rahuolematusi kultuuriasutustega nad võivad rahuldada. Et kui sa nüüd nagu järjest vaatad ja mõtled sellele sugupuude projektile, et kas see projekt sinu arust võis neist mõnda ümber lükata? Et sa võid järjest kommenteerida näiteks.

Aa... See esimene, et inimeste jaoks ebaolulised kohad, et ee... ma arvan, et seda see projekt isegi väga ei muutnud, aga see oli niimoodi, et kelle jaoks oli nagu juba ennem oluline, et noh, et ee... nende jaoks nagu oligi oluline. Et võib-olla mingeid noh päris nagu väliseid sihtgrupe, kes nagu noh tänu sellele projektile need inimesed, kes pole üldse muuseumisse sattunud või kuhugi kultuuriasutusse, et nad nagu selle projekti pärast küll nagu ei sattunud. Ee... Need on muutumatud ja statsionaarsed... No taaskord, et see projekt oli tegelikult siuke päris traditsiooniline, et noh, et ma arvan, et kedagi nagu ei üllatanud, et see näitus tuli, keegi nagu ei üllatanud, et me koostööd tegime.

Kas siis koostöö tegemine on selles suhtes nagu tavaline praktika?

No see kõlab loogiliselt, et maakonnamuuseum ja suguvõsa uurijad teevad koostööd, et noh... (naeravad)

Aga kui loogiline see on, et kui palju siukseid asju nagu reaalsuses tehakse? Või noh palju nagu Harjumaa muuseumis on siukseid asju tehtud nagu varem?

Jah, seda nagu varem tehtud ei olnud, et noh, nojah, selles suhtes küll võib-olla, et noh natukene uudne, aga mitte midagi revolutsioonilist. Ee... Et autoriteetne hää, et tahes-tahmata, et nad suhtusid muuseumisse hästi respektiga. Et see meid nagu mingi hetk hästi nagu ehmatas, et kui nagu närvis nad olid nagu enne meiega rääkima tulemist.

Siis see selts?

Jah, selts nagu, et see oli nagu, et tegelikult ma natukene veel mõtlen, et võib-olla nagu oli nende kohta mingeid siukseid asju, mida me oleks tahtnud teistmoodi teha, aga, aga võib-olla nad ei julend öelda.

Hmm... Aga millest siis siuke nagu... Et kas ongi nagu, et neil oli nagu mingi kinnistunud arusaam, et muuseumis kuidagimoodi tehakse asju ja...?

Jah, seda oli küll tunda, et noh, et nad olid hästi siuksed, noh, kui me midagi ütlesime, et siis nad kohe väga arvestasid kiiresti, et midagi vastu ei vaielnud.

Aga kas see oli nagu hea või oli see nagu ikkagi siuke, et noh, et te tahtsite nagu näidata, tegelt kõik ei ole nii, et on nagu arutelu kohti ja...?

Ma kahtlustan, et ega me vist väga ei mõelnud tol hetkel või noh...

Aga tagantjärele kui mõelda, et kas see oleks võib-olla midagi muutnud, kui te oleksite nagu... muuseumile rohkem midagi juurde andnud, et noh, et võib ka muudmoodi teha, et ei pea nii moodi olema?

Ma ei tea, ma kahtlustan, et võib-olla see oli isegi rohkem nende poolt tol hetkel nagu, et nad olid nagu nii... Võtsid nagu muuseumit lihtsalt nii suure autoriteedina, et nad ei oleks julgend nagu midagi muud väga välja pakkuda. Et nemad olid nagu konservatiivsemad kui muuseum. Nagu mm... Noh see ei ole, et ee... loomingulised kohad, et oma panust anda. Et võib-olla seda ta küll muutis, et tõesti, et inimesed nägid, et nende meistedatud sugupuud said sinna välja ja nad said siukse natukene ilusama vormistuse. Et osa olidki nagu rida väljaprintitud A4sid, et siis nad ei hakanud neid kuidagi nagu... Meie kunstnik pani liistud külge ja. Ja... ma mäletan,

et ühel teisel oli väga vahva idee, et panna see vaiba peale, et kunstnik nagu aitas seda natuke nagu ilusamini sättida. Ja selles suhtes, et seda küll, et ta kindlasti seda muutis, et ee... seal inimesed käisid nagu koos istumas ja ja pigem tuli neid sealt päeva lõpus nagu välja visata, et nad jäid sinna väga pikaks ajaks ja seda tunnetasime projekti käigus küll, et inimesed tundsid ennast seal väga hästi.

Mhmh aga sa ennem ütlesid ka, et tegelikult see oli nagu väga spetsiifilise huviga inimestele. Mis sa arvad, kui paljud neist on pärast nagu mingite muude asjade käigus nagu tee muuseumisse leidnud?

Mm...

Või oli see nagu see, et nad olid selle ühekordse asjaga, see väga huvitas neid, nad käisid ja olid. Või mis sa arvad, kas see lõpptulemus võis olla ikkagi see ka, et neil on või see nagu soodustas mingisuguse tugevama sideme tekkimist just muuseumiga?

Ma arvan, et mitte et ses suhtes, need näod said tuttavaks, et see oli nagu rohkem siukse inimlik kontakt, kus keegi nagu soovitab midagi. Et võibolla see on nagu kõige nagu otsesem side nagu.

Kas sa oskad nagu veel midagi välja tuua või kas on üldse midagi, mida see projekt nagu parandas kas ta tegi midagi paremaks?

No selles suhtes, et nemad said nagu oma vajalikke tegemisi koostada, kui ma õieti mäletan, et nemad nagu sellesuhtes küll, said oma asju nagu väljendada ja muuseum sai nagu kasulik olla kindlasti.

Nende all sa mõtled siis seda seltsi?

Seltsi.

Aga inimestele? Andis ta midagi?

Ma arvan, et ikka, et sellessuhtes ee... et ta võib-olla nagu andis, et ee... näitusel oli näha, et seal oli hästi palju nagu vanavanemaid oma lastelastega või vanavanaisasid. Et kindlasti nagu mingit paikkondlikku identiteeti nagu tugevdaks. Et siis on vahe sees, kas vanaisa nagu näitab kodus mingeid asju või on osa asju nagu kuskil muuseumis seina peal, mida lapselapsele näidata.

Aga kas muuseumikogud ka täienesid selle projekti tulemusena või see nagu see sisend, mis need inimesed andsid, erinevad külastajad, et kas see läks nagu puhtalt sellele seltsile? Või muuseum tegi ka nagu mingit kogumistööd selle kasuks?

Oleks võinud teha, aga ei olnud nagu. Ei läinud nagu kogumispoliitikaga kokku või...

Ee... okei. Aga kui me nüüd räägime kaasamisest natukene üldisemalt, et kui ma ütlen sõna kaasamine, siis mis mõtteid see sinus tekitab?

Mhh... ei mai...

Täiesti ausalt...

Tähendab et see nagu... Noh mulle meeldivadki iseenesest nagu just siuksed loomulikud projektid, et ee... kuna mõnesmõttes see oli nagu loomulik projekt, see ei olnud nagu... Aga kohati see, et kui ühelt poolt on huvi ja teiselt poolt on huvi, et kui saab midagi koos teha, et ee... ega näidet, kus sisuliselt on ee... et kus on kaasamine, siis on hästi nagu punnitatud need asjad, et siis need on natuke tüütud, et...

Aga kas sa tunned, et enamuses nagu seda ikkagi nagu punnitatakse? Et see ei tule nagu loomulikult, et kui sa mõtled näiteks laiemalt Eesti kontekstile, Eesti muuseumidele?

Mm... enam nagu... ei ma olen nagu nii eemal juba muuseumi maailmast, et ma ei... vist ei oskagi isegi kommenteerida...

Aga kui sa mõtled sellele ajale, kui sa olid muuseumis...

Mm... Siis jälle, ei mingeid toredaid asju mul on kindlasti olnud, et aga vist ei olnud nii analüüsivalt mõelnud.

Okei. Mm... Siis ma annan sulle ühe lehe, et siin on neli siukest erinevat kaasamise mudelit või noh siis üks versioon sellest. Et on panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud. Et kui sa mõtled sellele sugupuude projektile, siis mis sa arvad, kuhu alla ta minna võiks?

Mm... Mul on tunne, et läheks siia majutatud ja koosloova vahele.

Mhmhh, sa võid kommenteerida ka seda.

Et... ee... Põhimõtteliselt, et ee... et kuna nad kõik, see on nagu ettepanek, et nad tahavad seda eksponeerida ja oma ürituse teha, et see tuli niivõrd nagu nende poolt, et selles suhtes see majutas nagu nende ettevõtmist. Aga et siis meie nagu omalt poolt andsime siis nagu mingi muuseumi poolse panuse juurde, et ta näeks siis parem või ilusam või nagu sobivam välja.

Et ee... sellesmõttes nagu muuseum nagu mõnesmõttes panustas oma teadmiste ja oskustega sellesse, et seda nagu... kas just silmale ilusamaks teha, aga selles suhtes...

Jah, just et see ühtsus luua... Ja et mingi sisu loomise huvi ka et.

Mhmhh. Et sa küll enne ütlesid, et sa oled nüüd juba muuseumi elust kaugemal, aga kui sa neid nelja nagu vaatad, siis mida kõige rohkem tehakse?

(paus) Kahtlustan, et ee... panustatavat või majutatavat.

Mhmhh.

Et ee... Noh tavaliselt, et ee... igale stendile või igale viimasele stendile pannakse, et kirjuta oma arvamus või midagi siukest. Aga jah, aga et ee... või noh, et ma ei tea, lisa Facebooki mingi pilt.

Mhmhh.

Et ja... või siis noh tõesti, et antakse nagu kellegile juba väljast poolt.

Mhmhh.

Aga ma muidu seda kuulnud ei ole, et väga üldiselt nagu oleks ee... oleks tehtud, et noh okei see ERMi „Niisama linnas“ näitus, seal nad väga üritasid koos teha seda, aga ma päris ei tea, kuidas see neil sisuliselt välja kukkus.

Aga mis sa arvad miks see ütleme et seda panustatavat on palju ja seda majutatud ka aga üks on see et antakse ennast, et nüüd tehke, et me oleme siin, aga panustav on nagu mõnes mõttes selline täiesti teises otsas... Aga miks siis neid kahte vahepealset ei tehta? Et kas või kui sa mõtled muuseumikülastajana, mitte muuseumi töötajana?

Mm... Kusjuures ee... mina võib-olla ütleks, et siin kohati nagu küsimus nagu kogukondades, et endiselt nagu nad ei olegi võibolla nii, nad ei viitsi siis võib öelda nagu, et kogukond ei viitsi, panustada. Või muuseum ei suuda neid siis piisavalt nagu toredasti kaasata, et, et kuskil nagu, et sinna taha see jääb. Et need inimesed ei tule peale... või noh...

Et selles suhtes võib-olla ei ole neid külastajaid, kes tahaks oma panust anda, üldse nii palju?

Jah, mul on kohati siuke tunne, et me oleme nagu harjunud, et nad tahavad või noh, et no tead, see on ju tegelikult põgusalt seotud selle sama telliskivi projektiga, mis oli linnamuuseumis. Et seal oli ka neil see küsimus, et noh, et ee... kui me hakkasime seda asumi seltsi valima, et siis me mõtlesime esimese hooga Uue Maailma peale, aga siis on see, et me hakkasime mõtlema, milleks neil üldse muuseumit peaks vaja olema? Et neil on nagu nii palju eneseväljenduslikke variante, et noh, et, et ee... tegelt kohati ongi see, et võib-olla muuseumid tahaksid väga selle kogukonnaga koostöö alustada, see on väga hea, aga et võib-olla, et ee... kohati tekib see küsimus, et miks peaks üldse kogukond tahtma muuseumiga mingit koostööd teha.

Kas siis nagu muuseumil nagu puudub ka siukene oskus kõnetada seda inimest või näidata, miks see nagu oluline on, et võiksid ja peaksid ka koostööd tegema?

No ma ei tea ega ma ei...

Või võib see olla ka näiteks selles, et ee... tegelikult neid erinevaid võimalusi on nagu nii palju?

Neid nagu tõesti on nii palju, et ma arvan, et noh, ma kujutan ette, et kui ma tahaksin ise mingit projekti või mingit asja teha, siis muuseum ei oleks mulle endale ka kindlasti mingi esimene valik. Et noh tänapäeval on hästi lihtne nagu mingit raha taodelda ükskõik ju kuhu mingi näitus püsti panna.

Miks, miks muuseum ei ole esimene valik? (naerab)

Mm... Ma ei tea nagu võib-olla mu enda jaoks tundub...

Ei, noh kui ma näiteks ütlen, et kui ma mina mõtleks siis võib-olla see ongi see, et mis nendes viies põhjuses ka välja oli toodud, et ee... muuseumid on nagu siuksed traditsioonilised ja statsionaarsed ja kas see võib nagu selles olla, et inimene nagu ei teadvustagi endale, et ee... muuseum nagu võiks neil partner olla näiteks?

Mm... Nojah, aga selles ongi see, et ee...

Või kust ta peaks üldse teada saama, et muuseum võib partner olla...

Võib-olla põhimõtteliselt saaks, aga sellega ongi see, et kui mõelda nagu, ma ei tea, kaubanduskeskustes käib palju rohkem rahvast, et noh, et ee... strateegiliselt on mõttekas ennast väljendada seal, kus on rahvas. Või noh internetis.

Jah.

Et ee... on küsimus, et ee... mis ma nagu... mis ee... mis eelised ma saan, kui ma teen midagi muuseumiks või muuseumile?

Kas see... see on siis see asi, mida nagu muuseumid võiksid või peaksid paremini kommunikeerima? et mis on nagu...

Jah

...Et mis on nende eelis võrreldes ükskõik mis konkureeriva asjaga?

Jah.

(paus)

Aga... Ja rohkem ei olegi midagi küsida. Kas sa tahad ise veel midagi öelda?

Mm... ee... vist ei taha.

Lisa 7. Intervjuu Maris Veskiga

Aga alustaks siis sellest, et kui sa üldiselt räägiksid sellest, et mis see... see muuseumisõprade selts siis endast kujutab.

Mhmhh, mm... Muuseumisõprade selts on mittetulundusühing, ee... Karilatsi muuseumi sõprade selts ja ta on Põlva talurahvamuuseumi toetuseks. Ja, ja muuseumi tegevuse toetamiseks. Pikki aastaid, umbes kümme aastat, oli meil seltsing, ja sellisest mõnest väikeprojektist ja kohalik omavalitsus ja... toetas meie tegevust ja siis mõned aastad tagasi me läksime ametlikult siis, registreerisime siis ennast seltsina.

Mhmhh.

Aga jah, et me oleme selline väike küla muuseum, noh, mitte, mitte nigu selles mõttes, et mitte nagu suuruselt, aga küla, kus ta asub. Siis kogu see ümbritsev keskkond ja selline küla kaasamine ja... ja see on hoopis teist moodi kui on linnamuuseumidel.

Mhmhh.

Et see küla kogukond nagu, kõik teavad kõiki, tunnevad...

Mhmhh. Et ee.. aga kui suur see selts on?

Ee... umbes... ametlikke liikmeid on 8, toetajaliikmeid mm... kes aktiivselt tegevust toetavad, on umbes 20-25.

Ja palju neid... kui suur see kogukond on siis seal ümber? Et sa töid nagu selle külakogukonna välja...

Ee... kogukond ongi selline huvitav, et ee... Karilatsi küla on ju küla kahes vallas. Et ee... omal ajal haldusreformiga läks see Karilatsi küla pooleks, et on Karilatsi küla Kõlleste vallas ja Karilatsi külas Vastse-Kuuste vallas. Ja ee... pikka aega oligi eraldi, oli ainult Karilatsi küla selts, kõik see Karilatsi küla siis, tegi oma küla seltsi. Aga mingi hetk nagu, tüüpilised eestlased, kus sa siis saad, ikka teine vald, teeme oma. Ja siis Kõlleste poole Karilatsi küla tegi siis mõned aastad tagasi oma seltsi.

No okei. Aga mis see selts siis nagu teeb?

(naerab) Küsi konkreetsemalt... Et noh, muuseumi tegevust toetavad.

Aga kuidas siis?

Läbi erinevate väikeprojektide, ee... ee... jah, just nigu erinevad väikeprojektid ja suures määras... suurel määral seltsist sõltumatu on see külaelanike, ütleme, külaelaniku toetavad seltsist sõltumatu muuseumi tegevust ka noh, oma küla seltsiga. Et ee... kui siin on näiteks hoogtööpäevakud, vaja territooriumi korrastada. Mõned aastad tagasi siin varastati ära muuseumi murutraktor, siis küla tuli appi, et... lisaks tuli ka naabermuuseum, et... tuldi nigu enne... ee... enne üritust, lihtsalt tehti territoorium korda. Ja noh see on vastastikune, muuseum võimalda siis külal kasutada oma seltsimaja, inimesed võivad alati tulla külalistega, et kes tahab, et see on siuke hästi vastastikune. Et üks aitab ühte, teine teist.

Et need on siis sellised hästi tihedalt omavahel seotud?

Jah, jah... et ma ei tea, kas te olete käinud Karilatsi muuseumis?

Ei ole...

Meil on see maakonna makett, et mis on just siuke väliobjekt ja vajab just palju sellist tööd ja nokitsemist, heakorra tööd.

Et siis tulevad inimesed appi?

Jah.

Ee... okei. Aga kas sa siis oskad näiteks lähemalt rääkida sellest ee... sellest projektist, millest me kirja teel ka rääkisime?

Ma arvan, et äkki on tegemist selle projektiga, et ee... siin mõlemad külaseltsid ja muuseumisõprade selts. Et me tegime sellise ühise väljasõidu, et ee... muuseumisõprade selts

taotles projektiraha ja korraldas ja siis noh mõlemad seltsid oma huvilistega tulid ja siis tellisime selle bussi ja tegime Põlvamaal väikse ringsõidu. Et vaadata ka nigu, mis teised seltsid ka teevad.

Mhmhh. Et siis siukene nagu...

Jah see oli kolme ee... kolme seltsi peale selline.

Ja mis te siis teada saite seal?

Minul isiklikult oli mingi muu asi vahel, ma isiklikult ei saanud seal osaleda (naerab). Aga seda ei tea nagu... selles mõttes ei tee ainult meie selts, vaid nad on suht erinevad, et mittetulundusühingust, külaseltsid, kõik selline see kogukonnaga seotud. Et ee... vaatad, kuidas naaber on teinud ja siis saad sellest inspiratsiooni.

Mhmhh. Aga kui sa nagu mõtled kõikidele nendele erinevatele projektidele, mida see muuseumisõprade selts teinud on, et mis... mis nagu... võib-olla osa oskad tuua siukse... kas just säravaima näite, aga...

Eks nad on kõik olnud siuksed väiksed projektid ja... muidugi meil on hea koostöö ee... no valla. Vald on, kohalikud omavalitsused, mõlemad nagu, nii Kõlleste kui Vastse-Kuuste, on võimalusel toetanud rahaga ja siis kohalikud ettevõtjad, naaber on annetustega toetanud. See on selline hästi tänuväärt.

Aga ikkagi midagi, mis on olnud kõige toredamad või mis on hinge läinud?

See viida projekt mulle endale meeldis näiteks kõige rohkem. Et ee... Põlvast kohalik kunstnik Anneli Kaasik siis kujundas meie muuseumi viidanduse. See oli noh seltsi algatatud projekt, et ee... see küla, kohalik kogukond, saaks... küsisime mõtteid ja ideid ja see tuligi selline Põlvamaa rahvariide triibuga, sildid siis üle muuseumi. Ühesugused.

Mhmm. Aga kuidas te neid mõtteid või ideid küsisite?

Mm... (muigab). Külakogukond, kõik käivad läbi. Et see sellist ekstra koosolekuid me ei ole teinud. Ee... meie poolt ee... Selt on muuseumiga nagu väga lähedalt... seotud ja minu poolt inimesed käivad mõlema küla seltsiga nigu tihedalt läbi ja...

Mhmhh, et ee... See on nagu...

Koosolekuid me ei tee (naeravad). Me ei kogune.

See teadmine tuleb pigem nagu sellise igapäevaeluga tulev teadmine?

Jah, see on... räägid, annad teada, mis teed, küsid mis teevad, mõte, kas on hea mõte.

Et siis siuke silmast-silma...

Silmast-silma.

Mhmhh, okei. Aga kui sa peaksid nagu seletama, et mis need nagu peamised eesmärgid on, mida see muuseumisõprade selts nagu kannab, et mida ta täitma peab?

No toetada muuseumi tegevust. Just ongi, et... ee... kuna muuseum on ee... riiklik muuseum, noh, rahastab kultuuriministeerium, siis ee... eelarveline siis küsida toetust, just siukestele väikestele tegevustele kohapeal. Ja muidugi vastastikkust, et ee... vastastikune, et kohalikel inimestel on ka hea võimalus tulla, kui on ilus, hea korras objekt, et...

Mhmhh. Nii... siin on natukene juttu ka sellest olnud, et kes need nagu nii öelda seotud osapooled on. Et ühelt poolt on nagu muuseum, eks...

Mhmhh.

... siis on see sõprade selts ise, siis on kohalikud inimesed.

Mhmhh.

On veel keegi? Kultuuriministeerium rahastajana...

Muuseumi rahastaja, mitte seltsi. Et ee... kohalikud kodu-uurijad, et ee... on ka, et ma ei tea, kas see on kodulehel kirjas, et see koolitusprojekt oli ka, mida me tegime. Et ee... kohalikus Jakob Hurda nimelises rahvahariduse seltsis Põlvas mm... toimus selline koolitus välitööde läbiviimiseks. Et...

Et sõprade selts korraldas seda?

Jah, jah.

Ja koolitasite keda?

Kodu-uurijad, kõik, kellel oli huvi. Kuulutasime...

Mhmhh. Pigem siis nagu, pigem siis nagu oma selle kogukonna siseselt?

Ee... no võta sa kinni kust see kogukond on, Põlva ongi üks väike kogukond kõik. Et ee... selle... me taotlesime raha liiderprojektist ja saime trükise välja andmiseks, see on see külanõukogude teema. Ja enne kui me seda materjali, muuseum seda materjali kokku kogus, et siis sõprade selts toetas sellise koolitusega.

Okei. Et kui me räägime nendest osapooltest, et ee... alustuseks näiteks muuseum, et ee... et kui muuseumi poolt seda vaadata, et ee... mis see nagu muuseumile annab, et selline selts on seal juures?

Mm... võimaluse saada rahalist tuge just väikeprojektide jaoks, kus muuseum ei ole abikõlblik.

Veel midagi?

Toetab tegevust.

Ja ehk veel midagi?

Rohkem ei ole (naerab). See ongi kõik selline üldine.

Mhmhh. Aga... näiteks aga kui me vaatame siis seda kogukonda, mis nemad saavad sellest, et siuke selts on olemas?

Mm... kogukond saab võimaluse anda oma panus selle... selle seltsi jaoks ja panus eelkõige muuseumi jaoks. See on selline väga tihedalt nagu seotud, seda ei saagi üksteisest eraldada. Nii, et otseselt jah... Et ee... inimesed hea meelega tulevad oma külalistega ja ee... noh, näiteks, Karilatsi küla selts teeb iga aasta ühe oma jõulupeogi muuseumi rahvamaja kasutades. Ja... Seltsimaja.

Et sa ütlesid, et see annab inimestele võimaluse panustada, aga kuidas sa nagu ise tunned, et kas inimesed tahavad nagu panustada?

Tahavad ikka, aga sageli on see probleem, et ee... kõik on suht hõivatud.

Mhmhh.

Et hea meelega panustatakse, aga jah ee... ei ole mitte aega, on väga raske leida. Et kõigile nagu sobiks.

Et selles suhtes nagu sobiks, et ee... tulla kokku ja teha midagi? Või üleüldse, et...?

Mm... tulla jah, see kokku tulek. Jah, et siis tulebki nagu konkreetset öelda, et noh, et üks aega ja kellele sobib, sellele sobib. Kõigile samal ajal ei sobi nagunii, et...

Mhmhh. Aga siis sa töid veel välja ühe osapoolena kodu-uurijad. Et kas see selts või mis see selts neile annab? Kas ta annab midagi?

Ma ei olegi selle peale mõelnud.

Aga kui sa nüüd mõtled selle peale?

No ee... nad on sellest kaheksast pärisliikmest... sest seltsingul oli ee... kas 50 liiget ehk. Ja siis kui seltsing sai nagu ümber vormistatud, noh vormistatud nagu ametlikult mittetulundusühinguks, siis kuna paberimajandus on tunduvalt lihtsam vähemate liikmetega, siis sa võid vabatahtlikult toetada ringkonna tegevust või seltsi tegevust või muuseumi tegevust, ja sa ei pea ilmtingimata olema, kuuluma kuskile... moodustama mingit liikmeskonda. Et kui see selts sai moodustatud, siis sai taotluslikult võetud kolm liiget asutajaliikmeteks. Need nüüd, need viis tükki, kes on hiljem nüüd liitunud, on just nigu kodu-uurijad.

Mhmhh.

Eks midagi ikka annab, ega siis muidu ei tuleks.

Mis sa arvad, mis see nagu olla võiks, mis nad saavad sellest?

Noh... ei tea.

Okei. Aga kas sa... et kui sa mõtled veel nende osapoolte peale, et milliseid lisaväärtuseid see nende jaoks nagu loob? Et noh, ütleme, kui seda seltsi ei oleks, mis teistmoodi oleks?

Ilmselt ei olekski midagi teisiti, sest koostöö toimiks, noh, ka ilma seltsita, nii ma just enne ütlesin, et noh see vabatahtlikkuse alusel teed ikka. Et see kogukond, niivõrd kõik tunnevad kõiki. Et noh see selts, annab nagu pigem seda rahalist tuge juurde. Et ta on nigu ametlikult vormistatud.

Mhmhh. Okei. Ee... kas sa oled kunagi mõelnud, et ee... selle peale, et see, mis see selts teeb või mis ta on, et see on kaasamine?

Ei ole (naerab).

Aga kui sa praegu mõtled selle peale, siis kas ta võiks olla kaasamine?

Noh, ei tea... lähtudes sellest, et ee... mis kogemuse me saime sellest osalusprojektist, siis et ee... kaasamisesse ma nigu... näeks, et on nagu suurem kogus rahvast. Et see paarkend-kolmkend inimest, et noh... kogukond... et ei tea jah, kuidas seda mõõta, mis maalt on kaasamine ja mis maalt ei ole.

Aga kuidas sa ise nagu... täiesti subjektiivselt hindad, et kust maalt ta siis on kaasamine?

Noh, subjektiivselt ma ütleks, et noh, ei ole, sa ei tee midagi nigu ekstra, et see ongi vist ongi selline küla toimimise viis. Et läbi aastate on kogu aeg olnud, et... toetatakse üksteist ja...

Mhmhh, aga kui sa mõtled nendele erinevatele projektidele, mis nagu läbi on viidud, et kas... seal näed kaasamist? Peale siis selle masu projekti...

Jah, see... väljasõit oli selline, noh, et sealt, ütleme, võib nigu mõelda, et ee... muidu tahab nagu iga, kumbki selts, et ikka nende vald ja... Ja meie muuseum on nagu selline neutraalne keskel, et ee... et ee... sinna väljasõidule või ekskursioonile tulid nigu mõlemalt poolt, et ee... Me saime täiesti siukse... suurema bussi ja... Olgugi, et üks küla istus ikka ühes bussi otsas ja teine teises, et... see tüüpiline.

Okei. Ma annan sulle ühe paberilehe.

Nii.

Ja siin peal on siuksed viis levinud kultuuriasutustega rahulolematuse vormi.

Nii.

Et kui sa neid järjest nüüd vaatad, et mis sa arvad, kas see muuseumisõprade selts või need projektid, nagu, mis te nagu ellu viite, et kas te võiks mõnda neist nagu leevendada? Et sa võid järjest alustada ja kommenteerida kõiki.

Kui ma nüüd üldistusi.... Ma neid esimesi, kui neid järjest vaadata, siis ma ütleks, et need on nagu lähtudes suuremast muuseumist. Et ee... siin, kultuuriasutused on inimeste jaoks ebaolulised kohad, et seda saab nagu väita suuremas linna kogukonnas, et ee... me oleme selline

väikene küla-sõbralik, külastajate sõbralik vabaõhu muuseum, et jah... Me ei ole teadusasutus, me ei ole kultuurimaja.

Kas sa tunnend, et te olete nende inimeste jaoks olulised?

Absoluutselt.

Kas siis on ikkagi... ma arvan, et noh, kas siin taga võiks olla see, et see tähendab, et kuskil on midagi õieti tehtud? Et ee... et ee... Et noh te... Selles suhtes, et te võiksite olla ju ka nii, et te ei ole inimeste jaoks oluline? Või sa arvad, et noh, sellises väikses külakogukonnas ei ole see võimalik?

On oluline, see on oluline. Külakogukonnale on see oluline.

Et see tuleneb nagu sellest spetsiifikast?

Jah.

Okei. Aga kui sealt edasi vaadata?

Kultuuriasutused on muutumatud, statsionaarsed... sama, et ee... meil käib inimesi, muuseumi külastajana, käibki teatud hulk on selliseid püsikliente, kes käivad, iga aasta tuleb vaatab, et mis teil jälle uut on. Et ee... et see muutumine on kogu aeg nigu sees.

Mhmhh, et selle siis saaks nagu ümber lükata?

Jah.

Mhmhh.

Noh, vabaõhumuuseumina me täiesti pakume just konteksti, et mõista seda... mõista sajandite tagust, et...

Mhmhh.

Mm... selle eelviimase nigu ma lükkaks ka ümber, et ee... mm... me alati ootame, et kes vähegi tahab anda oma panust ja toetada, et kõik on teretulnud. (paus) On ka koht, alati võib tulla, väga mugav (naerab). Ja saab arutada.

Et eks tegelt ju päris palju sai ikkagi ümber lükatud. Aga kas sa oskad äkki veel tuua mingeid aspekte või mingeid asju, et ee... mida see sõprade selts või selle tegutsemine või need projektid, mis te teete, mis see nagu paremaks on teinud? Kas ta on nagu midagi muutnud?

Eks ta on nagu nähtavamaks teinud, et nagu teiegi leidsite ja eks mõnigi on veel märganud, et selline väike selts on toimetamas. Ja... teistest muuseumidest on aeg-ajalt küsitud, et kuidas te nagu teete. Ja väga paljudel muuseumidel on tegelikult oma selline väikene sõprade selts. Samas ka paljudel ei ole veel.

Aga sa siis arvad, et nagu nähtavus, et nagu muuseumi nähtavust on parandanud?

No muuseumi nähtavuse, ja just nagu koostöö nähtavuse parandamine. Et ütleme, noh, Tartus ju siin on ka ERMi sõprade selts, mis on nagu täiesti toimiv... toimetab väga-väga nähtavalt.

Okei. Ee... Me rääkisime sellest, mida see tegemine, need tegevused on parandanud, aga kui me nüüd vaatame seda, et mida see, mida see selts ja selle tegevus, mida see nagu nõuab? Et siuke asi saaks olemas olla? Mis on need ressursid, mis seal taga on?

No ressurssidena, ma julgen öelda, et inimressurss. Et inimene nagu tahaks anda oma panust, tulla nigu asjaga kaasa. Et kui tuleb mingi mõte, siis peab nagu olema kaasatulijaid. Aga samas eks neid eestvedajaid on ka nigu keeruline leida, et kui vaatad neid külaseltse või mittetulundusühinguid, et tõeliselt... miks tegevus külaseltsis hääbubki, et eestvedajal ei ole aega või eestvedaja väsis teatud aja jooksul.

Aga kuidas sa tunned, kuidas see... teil on see?

Kahtlemata, kahtlemata see tuleb, see... see... ma olen nüüd Tartus käimisega hõivatud ja jah, noh see kool võtab päris palju auru ära, et tegelikult ju jah... Et see ajapuudus on siin.

Et jah, et enne käis ka see läbi, et aeg on tegelikult vist ka noh just see ressurss nagu, mida vaja on. Aga kas, või no mis sa arvad või mis sa näed, et kas ee... et kas tuleb selles suhtes uusi inimesi peale? Kes tulevad jälle siukse entusiasmiga ja...? Et kui nagi ära väsid, et siis on nagu kohe asemel...

Tulevad, aga inimesed ei taha nagu astuda ee... konkreetselt seltsi liikmeks. Nad on öelnud, et teen midagi... et noh toetame, ja hea meelega teevad, aga ee... ütled, et tahad äkki astuda nagu seltsi liikmeks, jaa... ei, milleks seda vaja on. Et nii jah, ei taha jah.

Mhmhh. Aga... et üks asi on see, kui inimene tahab sinna seltsi astuda, et hakata seal toimetama, et kas see tegelikult nõuab talt mingeid oskusi või teadmisi ka?

Mkmm, ei nõua... ei nõua. Et üheks asjaks on pealehakkamine hea ja hea tahtmine, ja soov oma panust anda.

Mhmhh, et see on siis siuke pigem nagu...

Noh, vabatahtlikud.

... isiksuse omadustest, peab tulema inimese mingisugustest siukestest väärtushinnangutest?

Jah, see on nigu vabatahtlikud ongi, kodukohta ja piirkonda toetavad.

Mhmhh. Aga räägiks siis kaasamisest paar sõna ka natukene üldisemalt.

Nii...

Et kui ma ütlen kaasamine, siis mis sulle pähe tuleb selle sõnaga?

Võimalikult paljude inimeste... kas mingi... võimalikult paljude inimestega koostöö või nende arvamuse saamine. Või... võimalikult paljude inimeste... kaasamine. (naeravad) Nii ongi.

Aga... ee... Kui sa mõtled selle peale, et ee... et kui sa mõtled Eesti muuseumidele ja Eesti muuseumimaastikule, siis palju seal, täiesti sinu isiklik hinnang, seda kaasamist on?

Mm... no ma võin nüüd väga piirata seda, sest meie see konkreetne osalusprojekt, millest on väga palju räägitud, ja just sellest lähtuvalt, et kaasamist. Et on väga palju raha taotlejaid olnud, et kes selle teemaga nigu leiaks aega ka tegeleda. Et ee... põhiliselt muuseumidel on need igapäeva ellujäämisega seotud küsimused, arvestades just seda viimaste aastate muuseumireforme. Ega meiegi oleme muutunud, et ee... 1. jaanuarist oleme me ju Võru Instituut, et siamaani, kuni 1. jaanuarini me olime nagu eraldi Põlva talurahvamuuseum. Aga nüüd oleme Võru instituudi muuseumide osakonna filiaal, Põlva talurahvamuuseum.

Mhmhh. Et sa arvad, et kaasamine jääb nagu paljuski selle taha, et ee... muuseumitöötajatel on lihtsalt nagu... kas just prioriteetsemaid asju, aga...

Nad tegelevad igapäevaeluga.

Okei. Aga ma näitan sulle veel ühte paberit.

Nii.

Siin on siuksed neli kaasamise mudelit. Et on panustav, koostöötav, koosloov ja majutatud.

Nii...

Et kui me mõtleme korraaks ee... sellele sõprade seltsile ja kõigele sellele, mis see teeb, et mis sa arvad, kuhu alla ta paigutada võiks?

Panustav muuseum ise teeb tagasiside küsitlusi, et me iga aasta just ei tee, aga aeg-ajalt me tõesti küsime ja nüüd oli Muuseumiöö ju, Muuseumiööl on meil ka alati väljas see tagasiside küsitlus. Et mida nigu inimene sai ja kas ta veel tuleks tagasi. Mm... meie kohta ütleme see... noh, külastajad on aktiivsed, aga jah... meil lihtsalt paraku ei käi jõud üle. Et neid tegevusi on nii palju.

Mis mõttes jõud üle ei käi?

Et noh ee... et me ei tee koostööprojekte, sellel nii nimetatud eesmärgil.

Mhmhh, okei.

Mm... koosloov on täiesti... See ka nigu...

Aga kui sa mõtled nüüd nii moodi üldisemalt, siis mis sa arvad, mida Eesti muuseumides nagu tehakse nendest kõige rohkem?

No tagasiside küsitlused... on... on ikka praktiliselt igal pool.

Mhmhh. Et siis pigem, et noh, et see rõhk jääb nagu siia? Et kas ta jõuab nagu siia poole ka? Või noh ongi see, et tehakse neid tagasiside küsitlusi, aga rohkemaks muuseumil, nagu te ka välja tõite, ei ole rohkem aega?

No... ma ei teagi... Nii üheselt ei oska seda nagu võtta, et...

Kuidas sisetunne ütleb?

Eks see... oleneb jah muuseumi suurusest ja töötajate hulgast, et kõik on selline, et... Kui vähegi suuremas muuseumis on iga valdkonna peale eraldi inimene, siis väikemuuseumis praktiliselt kõik teevad kõike.

Mhmhh, eks siis seal, sa arvad, et suurel muuseumil, et kuna neil on igasuguseid ressursse rohkem, siis...

Seal hulgas ka inimressurssi...

Jah, et siis ee... neil on taaskord seda aega...

Jah...

...et tegeleda.

Jah, see tegelemine suures muuseumis, saab inimene tegeleda konkreetset ühe valdkonnaga, sügavuti. Et ee... kui meie, Põlva talurahvamuuseum, kui me oleme avatud, 1. maist 1. oktoobrini, iga päev, siis meie prioriteet ongi suvel külastaja.

Mhmhh.

Et ee... noh, hommikul üheksast õhtul kuueni peab muuseum olema avatud ja külastajad teenindatud. Et sinna läheb meie enamus auru suveperioodil.

Okei. Aga mis sa arvad, et kui me räägime kaasamisest üldiselt, muuseumide kontekstis, kas teda... noh, et üks asi on see, palju teda tehakse siin Eestis, aga kas seda on nagu vaja?

Noh, nagu ma enne ka ütlesin, et paljudes muuseumides on see sõprade selts ja vaja on ikka... ee.. See toob ee... väikemuuseum... nagu lähendab kogukonnale. Ja ütleme suuremates muuseumides, nagu siin ERMi sõprade selts, võtab valdkonna... sellest valdkonna muuseumi tegevusest. Et mitte niivõrd nagu kogukondlikul põhimõttel, vaid nagu valdkonna... toetamist, toob nagu inimesed kokku.

Mhmhh. Nii et kaasamine on ikkagi oluline?

Absoluutselt.

Ee... okei, aga kui sa nüüd mõtled nii öelda tuleviku peale natukene, et mis sa arvad, mis need tulevikusuunad nagu on? Et kas me hakkame seda kaasamist muuseumide kontekstis rohkem nägema? Et... või on ikkagi nagu need... nagu siukseid takistusi seal?

Ma arvan, et eks see ikka, et... Et järjest... Et kuna Eesti tervikuna on niivõrd väike, siis järjest rohkem saavad inimesed aru, et ka muuseumides, sa ei saa nigu ühe valdkonna keskselt on väga keeruline tegeleda, et tegutseda, et ikka... Ja kutsuda teised ka kaasa (naeravad).

Okei, aga kas sa tahad ise veel midagi lisada?

Ei taha (naerab). Ma soovitan ja meie seda osalusprojekti lugeda, et seda on mitmel pool esile tõstetud. Ja me oleme ka mõelnud, et siin... Veel selle aasta alguses arutasime, et saab neli aastat juba täis, et peaks mingi hetk korraldama kordus... ee... et saada nagu teada, kuidas on inimeste arvamus muutunud. Et võrdlus on alati selline väga tänuväärne asi. Aga kas just samal teemal, aga... midagi sarnast.

Mhmhh, et meeldis siukest projekti läbi viia? Et see oli nagu tulemuslik?

See on... väga omapärane oli.

Aga kas seda nagu tehes tundsite, et see võiks olla nagu see, mida muuseum kogu aeg teeb? Et ongi see, et kogu aeg küsitakse inimeste arvamusi ja nii öelda kogutakse nende lugusid...

Ee... jah, et see... lugude kogumist võiks jah nagu rohkem olla, et selle peale sageli ei tulegi, et see ju alles on, et küll me seda mäletame ja teame ja, ja... selle masu kogumisega on sama moodi, et oo, et me mäletame küll, alles oli. Aga läheb mõni aasta mööda ja siis mäletatakse väga üldiselt, et oli mingi keeruline aeg.

Mhmhh, et siukest kaasaja kogumist ka?

Jah.

Aga siis ma tänan sind.

Mhmhh.

Lisa 8. Intervjuu Triin Visnapuu-Sepaga

Nii... et see intervjuu on siis minu magistritöö jaoks ja selle magistritöö eesmärgiks on analüü... analüüsida Eesti muuseumide erinevaid kaasamiskogemusi, et siis erinevaid vorme, ee... võimalikult erinevad muuseumid, et saaks siukse mingisuguse pildi.

Mhmhh.

Ja miks Meremuuseum ja Lennusadam just, et ee... et ma olen kuulnud, et te panete nagu päris palju rõhku või noh ütleme võrreldes siis nende teistega, sellele, et kontrollite või teete selliseid test nagu haridusprogramme.

Mhmhh.

Ja et just seda nagu nii-öelda tagasisidet või et seda poolt, et räägi siis sellest.

Mhmhh.

Et alustuseks siis võiks näiteks rääkida, mis te nagu teete selle poole pealt üldse.

Ühesõnaga... mina isiklikult ee... ee... toodete testimist otseselt kaasamiseks nagu ei pea.

Mhmhh.

Pean normaalseks protsessiks nii-öelda tootearenduses ehk siis ee... loomulikult kõik suuremad tooted, mille me turule toome, ee... me enne katsetame läbi mingi hulga inimeste peal, et kui ee... siin jutt oli haridusprogrammidest, siis noh haridusprogrammide puhul on elementaarne see, et me katsetame neid nende samade inimeste peal, kes neid ka kasutama hakkavad ehk siis laste peal. Ja siis õpetajad annavad seda tagasisidet. Enamasti ühe programmi kohta ega seda ee... võimekust rohkem kui ühe, mingitel ühtedel klasside peal, katsetada tegelikult ei ole.

Mhmhh.

Aga seda tagasisidet me küsime ka jooksvalt. Alates selle aasta algusest ehk siis circa 30% meie programmides osalenutest ee... annavad meile tagasisidet siis hilisemal veebiküsitluse teel ja... ja... eks me siis nendest ettepanekutest lähtuvalt natukene ka oma kursse või rakursse muudame. Ee... ma ei, tihtipeale ei olegi neid vaja muuta, vaid natukene kohendada. Nüüd... Ja noh tegelikult me osade programmide puhul, mis on suunatud lastele, katsetame neid esialgu ikkagi oma töötajate peal, selles suhtes, et ka täiskasvanud inimesed suudavad päris kiiresti nagu anda adekvaatset tagasisidet kas miski meeldib või mitte. Ja nüüd grupiprogrammide puhul, mis on peamiselt suunatud täiskasvanutele, me testime seda eelkõige oma enda töötajate peal.

Mhmhh.

Ja võtame sealt tagasiside. Kuna meie organisatsioon on piisavalt suur ja endiselt tegelikult kõiki neid asju ja nüansse, mõni ei tea, nii-öelda, mida teine osakond teeb, siis meil on tegelikult võimalik see anda täiesti sisulist tagasisidet. Ja... ja turundus-ja müügimeeskonnaga, kes siis peab tegelikult sisuliselt need asjad siis maha müüma, me proovime ka ikkagi nii palju programme kui võimalik läbi teha ja anda siis meiepoolse hinnangu, mida seal tarvis oleks, et klient rahule jääks. Ee... kaasamispraktikate juurde tulles, kus mina... noh kaasamine on muidugi ka niivõrd lai mõiste, et kuidas seda nagu sõnastada. Et nii nagu võib kogukonna all mõista mingisugust laiemat ruumi kui klassikaliselt seda tehakse, ee... meie majas, et need kogu aeg minu jaoks on olnud merehuvilised või kõik meie naabrid ee... natukene laiemas valikus. Siis ka kaasamise puhul noh me oleme kasutanud erinevaid pisikesi asju.

Mhmhh.

Aga meil ei ole siukest mingit kaasamisstrateegiat või midagi sellist. Küll ma usun, et võib-olla lähiajal see meil võib-olla tekib. Et täna hetkel on meil käimas üks suurem aktsioon, kus me siis muuseumile traditsiooniliselt kogume inimeste lugusid. Ee ja see on... selle... nende... sellest, kuidas inimesed on veetnud oma aega merel, kuna need ei ole sisuliselt eriti, meie kogudes eriti palju... inimeste enda jutustusi.

Mhmhh.

Et ja selle, selle nüanss on see, et tegelt need inimeste enda jutustused on need, kui me näitust koostame, millest me nagu kõige rohkem puudust tunneme. Et oleks tarvis noh seda emotsiooni

sinna juurde. Ja kuna seda ei ole, siis me proovime seda koguda ja tegelt mm... me panime aktsiooni lahti nüüd siin veebruari lõpus. Ja tänaseks, kuigi suve veel ju ei ole, nii et siukest tänapäeva kirjeldust veel ei ole, aga inimesed on saatnud oma mälestusi ja need on väga hea kvaliteediga jutustused, me oleme siiralt üllatunud, et ee... et selles suhtes ee... on tõesti, meie teadusosakond on täiesti sillas ee... ja väga-väga õnnelikud. Ee... noh loomulikult hetkel ongi sinna saatnud inimesed, kes võib-olla on sellest kitsamast kogukonnast ka ja kes ongi ise olnud meresõitjad. Aga me... meil on neid lugusid juba üle kümne, mis ja kümme on meie jaoks tegelikult eesmärk.

Mhmhh.

Et kui me saame kümme väga head asja, mille me sisuliselt saame nüüd lisada ka kogudesse ja nii-öelda teadustegevusse. Siis me oleme tegelikult saanud juba noh selle essentsi, mida me vajasime nagu. Ma võin üsna kindlalt väita, et me ilmselt ületame nagu neid ootusi ehk siis suvi näitab, et kas sealt tuleb ka neid, millega noh tegelikkuses on väga raske pihta hakata. Mis on selle laialdaste kontseptsioonide nagu miinus, aga teiselt kuna me tõesti teeme muusemi esimesi katsetusi või noh mis esimene, meremuuseum kunagi loodi ikkagi ka kogumisaktsiooni teel, nagu väga paljud Eesti muuseumid, ja see sai alguse ikkagi sellisest tõelisest kaasamispraktikast, küll vahepeal see 60 aasta ja rohkema jooksul tegelikult me oleme teinud paar kogumisaktsiooni, kuid need on olnud ka pigem mingite piirkondade põhised, sellist üleriiklikku me teinud ei ole. Ja see on nüüd esimene katsetus ja järgmisel aastal ee... tõenäoliselt digitalgutel, mm... see kus Facebook'i pilte pannakse pannakse.

Ja, mhmhh.

Pilte ja inimesed ütlevad, et mille kohta meil andmeid pole... pannakse meremuuseumi pilte, kuna järgmine aasta on merekultuuri aasta. Ee.. me iga aasta sinna paneme, aga nüüd on natukene laiem siis see. Ja nüüd päris selline, kui tulla nüüd siukse võib-olla selle kaasamisprojekti juurde, kus me, kus me tahaks juba näha tõelisi muutusi, või aga kus me lubaks oma, oma publikult, siis ma ei tea tegelikult ise luua näitust või ise anda reaalselt hinnangut ja reaalse panuse sellesse, et, et sünniks midagi uut. Et just muuseumi keskkonnas. Ja siis me teeme oma esimesi katsetusi, et minu jaoks on see teema hästi kütkestav, õnneks on meie organisatsioonis veel inimesi, kes arvavad, et see on tore, nii et me... aga me ei ole kindlasti selles mingid eksperdid, ee... me noh sisuliselt õpime tee peal, ee... ja nüüd kõige esimene suurem aktsioon meil oligi tegelikult siis juba laupäeval.

Mhmhh.

Et me, ühesõnaga see taust on see, et meil on vaja uuendada lennusadama ekspositsiooni, millega me hakkame kindlasti tegema ka kaasavaid praktikad ja mida me ei ole teinud teinud. Ee... ja teiseks ma loodan, et ühel kaunil päeval me saame uue... renoveerida Paksu Margareeta. Ja kuna selle projekti siis, tegemist on projektiga kuna ta on projekti moodi, siis ee... kindlasti pikaajaline, me räägime viiest aastat, ma usun. Võib-olla isegi seitsmest. Siis meil on võimalik tänases punktis reaalselt hakata tegelikult oma, oma võimalike sihtrühmadega ee... tööd tegema, neilt küsima, mis, kus, kuidas. Ja plaan on avada siis sektsioon, kus muusemi raames me palusime inimestel märkida ekspositsioonis nende lemmikeksponaate ehk siis ja see püstitus oli, et kui Paks Margareeta avaneb uuesti, siis millised eksponaadid võiksid teie arvates siin alles olla. Ja me tegelikult ei suutnud adekvaatselt hinnata inimeste huvi, selline õigemini, me arvasime, et sealt tuleb okei, me ei arvanud, et inimesed lähevad sellega nii hästi kaasa kui nad läksid ja mis juhtus oli see, et neid *post-it*'eid, mis selleks olid mõeldud, neid oli 2000 tükki,

olid kella seitsmeks otsas. Kell kuus avasime ja kella seitsmeks olid otsas. Et see näitas seda, et sellise minimaalse ee... oma panusega, kus inimene ei pea ülemäära palju mõtlema, on ta valmis kaasa tulema küll ja nii et see andis meile selles suhtes selle tagasiside ja eks me analüüsime seda ikka natukene, et täna on esmaspäeva hommik onju (naerab). Natukene nagu sisulisemalt, aga tegelikult andis, et kui me tahame saada sellest hästi, noh kohati subjektiivset, aga siiski nagu mingit tagasisidet. Loomulikult on see, et me ei tee oma otsuseid ainult puhtalt ee... ma ei tea kliendi vaatenurgast, et, et me siiski muuseumina jutustame ka oma lugu ja meil on ka omad eesmärgid, mida me tahame, et inimesed tõesti mereajaloost teaksid, aga nendes kohtades, kus tuleb teha valikuid, siis nendes kohtades minu arust on, on neist andmetest, mida inimesed meile annavad, meil kõigil ikkagi väga-väga palju kasu ja noh loomulikult eks minu ülesanne on natukene suunata ka seda ülejäänut protsessi, et me jutustaksime inimestele neid asju, mida nad natukene kuulda ka tahavad.

Mhmhh.

Kuigi teisipidi, nad ju ei oska küsida ka neid asju, nad ei teagi. Et, et selles suhtes see oli meie esimene linnukene ee.. läks, selline tõeline *on-the-spot* nagu kaasamisaktsioon, läks väga hästi, nii, et ma usun, et, et hetkel on see ind ee... ka organisatsioonis siseselt üsna kõrge, näiteks ma, see on nagu minu asi kiiresti tegutseda, et see ind siis suunata nende uute aktsioonide loomisse. Aga see mõte on tõesti selles, et me tegelikult teeme Paksu Margaretaga ka järgmise aasta jooksul üsna põhjaliku ee... ka seda kaasamispraktikat teha, nagu *case*'i, et vaatame, et mis, mis nagu saab. See ei ole mingi teadustegevus, onju,, see on sisuliselt lihtsalt katsetused, mida me teeme, seda siiski adekvaatsetel alustel, et see oleks natukenegi tõsiselt võetavad, kes teab, võib-olla aasta pärast, suudame sellest ka ise mingeid normaalseid kokkuvõtteid teha.

Mhmhh.

Aga see mõte on olnud, et me tegelikult esialgu märgistame siis ära need, iseenda jaoks need eksponaadid, mida inimesed peavad oluliseks. Seejärel me tegelikult kaotame ühe osa silte oma eksponaatidelt tõenäoliselt ja palume inimestel öelda, mida nad tahavad teada selle asja kohta. Sealt edasi me läheme juba spetsiifilisemate fookusgruppidega ja, ja tõesti ka nii-öelda kogukond, see kitsama kogukonna, merendushuvilistega ka, mis see võiks olla, kuni selleni välja, et, et uurime, mis on inimeste, nii-öelda mitte-professionaalide arvamus sellest arhitektuurist, mis see võiks olla, kuni siis selleni, et lähme rahvusvahelisse arhitektuurikonkursile kogu muuseumi kontseptsiooni osas. Et selline, et vaatame, mis sellest saab, et praegu plaan on nagu jõe hea onju, aga kas see ka tegelikult reaalseks saab on nagu iseasi.

Mhmhh, okei. Siis, et ee... kõigepealt sinna algusesse tagasi, et kui me rääkisime sellest tagasiside andmisest, siis sa ütlesid, et see on nii elementaarne asi, et seda nagu kaasamiseks nimetada ei saa. Kui elementaarne see ikkagi on? No kui sa mõtled nagu Eesti muuseumide peale, et kas seda ikka küsitakse?

Ma arvan, et siin on oluline osa eristada, et ma ei... ma olen muuseumis olnud peaaegu viis aastat. Ja mitte kunagi me ei tee asju põhimõttega, et muuseumites nii ei tehta või kuidagi, et loomulikult me arvestame ka muuseumide eripärasid, aga kõik mis tegelikult puudutab külastaja teenindamist ja toote loomist, ei ole vahet kas sa oled muuseum või mingi muu asutus...

Mhmhh.

Et ee... et kui sa oled loonud tooted kellegi jaoks, siis ee... lähtuda ainult vaatevinklist, et aga no mina tahan neile öelda seda, et aga ma ütlen seda sellisel viisil nagu ma tahan või nagu, ei no loomulikult võib seda teha, aga siis ei tasu imestada, et eriti paljud inimesed ei tule tagasi või ei rõõmusta või ei räägi oma sõpradele sellest. Ja ka see on ikkagi ka üks eesmärke, sest noh paraku liikumas, mis paraku, üle maailma toimub, see on kõik igal pool sama moodi. Ehk siis muuseum peab olema üha rohkem isemajandav, ee... et see ka sellisel juhul, kui muuseum peab olema osaliselt isemajandav, et noh ja minu arvates see külastajate vastuvõtt sisuliselt ongi osa, mis peab olema isemajandav. Ja toodete loomine ja kogu teadustegevus ja nii-öelda kogude säilitamine, ee... nende täiendamine, kõik see peaks olema see, mille eest riik ka natukene aitab hoolitseda, kuigi meie omas kogemuses näeme, me teeme seda ise nagu oma vahenditest, siis, siis me peame nii-öelda, kui meie konkurentideks on kaubanduskeskused, kinod, ee... ja ma ei tea, saviringid, ja noh, mis iganes, siis me peame oma, oma tegevustes lähtuma samasugustest põhimõtetest ja kliendi, kliendi ja külastaja vajaduste arvestamisega. Et, mitte ainult selle pärast, vaid ka selle pärast, et tegelikult ka pakkuda kvaliteetset teenust ee... kvaliteetset toodet, sest et kui meil on, kui meie eesmärk on ee... inimesi harida Eesti mereajaloos, siis see eesmärk ei ole täidetud, kui me teeme seda ainult käputäitele inimestele ja viisil nagu meie seda tahame, ja pärast kehitavad õlgu, et noh, et mis iganes. Ee... kui see, meie eesmärk on tutvustada Eesti merekultuuri neile, kes ei halda seda teemat, neid teadmisi inimestele, siis me peame seda tegema viisil, kuidas... kus inimesed sellega nii-öelda kõige mõistlikumal viisil vastu võtavad. Et loomulikult on ka meie maja siseselt vaidlused, et äkki me oleme kohati liiga pealiskaudsed ja kohati ei lähe liiga sügavuti. Maailma praktika näitab ka tegelikult seda, et sügavuti minekuks on ka viise, meil on ka, me teeme merefoorumeid, mis on natukene mõeldud sügavama huviga inimestele.

Mhmhh.

Ee... räägimegi juba natukene detailsemalt, usun, et võib-olla tulevikus läheme veel, veel väiksemate kildkondade juurde. Ja tegelikult nende juurde minnes ongi see hea, et siis me saame neid tegelikult tagasi tõmmata ka muuseumisse. Ja neid samu, ma ei tea, mina ei välistaks seda, et viie aasta pärast me tegelikult avame lennusaadamas mõne näituse, mille pannud kokku, ma ei tea, purjetajad, et mitte professionaalsed kuraatorid, vaid just seesama seltskond. Tegelikult me liigumegi seda teed juba, järgmine näitus, me ise teeme, mis räägib merepäästest, sinna kaasanud juba niivõrd palju osapooli - Päästeamet, ma ei tea, vabatahtlikud, ee... päästjad ja nii edasi ja nii edasi. Et eks ta juba kohati läheb sinna siukse kaasava näituse tegemise, noh niimoodi natukene riivab seda. Teisalt me ikkagi, noh oma majast on peal ka professionaalsed kuraatorid, aga just neid, needsamad valukohad, mis on sellise projekti puhul, kus sa tegelikult võtadki, lased sihtrühmal ka midagi teha, või juba ka enda mingi kogukonnal.

Mhmhh.

Noh eelkõige põhinesime mingitel Inglise praktikatel kõige enam, siis ee... noh need valukohad on meil juba aduda... (naerab)

Ee... aga me võimegi nendest valukohtadest siis rääkida, et ma ei tea kuidas sul nagu kergem on, et kas sa tahad olla nagu ühe projekti-keskem nagu rääkida või noh üldiselt?

Tead sellega on hoopis selline lugu, et tegelikult mina tean neid valukohti nagu teoreetiliselt pigem, et ma olen lugenud tõenäoliselt samasuguseid raamatuid nagu sina (naerab)...

..jah (muigab)

Ee... ja, ja võib-olla natukene nagu rohkem käinud koha peal, ee... muuseumites. Eesti, Eesti asju ma tean selle pärast, et ma ka kunagi tegin magistritöö sel teemal onju.

Mhmhh.

Ee.. ja, ja sealt edasi see huvi on nagu säilinud ja sisuliselt ee... ma just märtsis käisin Inglismaal ja tegelikult käisin otse nendelt inimestelt, kes on teinud, konkreetselt kaasavaid näituseid, siis koha peal, ee... küsimused, et mis on siis need valukohad ja nii edasi ja nii edasi, aga tegelikult me enda praktikast veel neid ikkagi ei tea, sest et puht sisuliselt näitust kellegi sellise inimesega või sellise inimrühmaga, kes ei ole varem näitust kokku pannud, me tegelikult noh viimaste aastate jooksul teinud ei ole. Enne seda, noh kui osaliselt mõelda, Paksu Margareetas on osalt olnud väiksed näitused, olnud ikkagi niukeste hobi-inimeste kokku pandud, kohati, mitte alati, alati oli meie poolt nagu inimene olemas, oli seal selliseid näitusi, kus kindlasti oli nii-öelda üks näituse kuraatoritest see, kes võib-olla igapäevaselt kuraatorlusega ei tegele. Ee... seega noh, aga nii nendest mina rääkida ei oska. Et, aga noh, eks ta on ee... noh, võib-olla kõige olulisem on see, et kuidas panna ükskõik kui lai seltskond ikkagi käima seda ühte jalga ja ühte rada, et kogu see ideede sümbioos.

Mhmhh.

Mis sul tekib ja selline virr-varr...

...et sa mõtled just, kui on hästi palju osapooli?

No näiteks, no näiteks võtame meie selle merepääste näituse, mis on praegu suhteliselt algaasis, et siis tõesti, osapooli laua taga on, ma võin siin natukene eksida, aga circa 9-10, kellel on kõigil, ja nad ei ole mitte üksikisikud, vaid nad on organisatsioonid, mis tähendab, et kui meie eesmärk on tutvustada merekultuuri ja mereteemalist nii-öelda teadmisi, harida inimesi selles vallas, siis kõigil neil on ka veel oma eesmärgid, mis osaliselt meie eesmärkidega kattuvad, aga osaliselt on neil lisaeesmärgid, mis, mis meie puhul võib-olla sobituksid ka sinna konteksti. Aga kui sa nüüd korrutad need asjad nagu 9 või 10-ga, see ideede hulk, mis seal laual on, on üsna kõrge, ja sina selle keskse mootorina pead siis oskama piisavalt hästi laveerida, et tegelikult kõik on lõpuks õnnelikud, et see kompromiss, mis saavutatakse, ongi mitte kompromiss, kus keegi on suure tüki ära andnud, vaid kus kõik on midagi saanud selle tüki, mis ikkagi ka nende eesmärki täidab, sest vastasel juhul kui sa inimesi, noh nagu näiteks praeguse näituse puhul on, me ju võtame organisatsioonid, organisatsioonid siis määravad sealt mingid, mingid isikud, kes hakkavad selle projektiga tegelema, ja ega hetkel kui me läheme organisatsiooni eesmärkidest eemale, siis selle inimese motivatsioon selles kaasa lüüa ju kahaneb. Kui tema ei saa täita oma eesmärki siis tema soov nagu selles kaasa lüüa ee... läheb aina väiksemaks. Et see on ilmselt see selline valukoht ja no loomulikult mingid, noh, et inimesed, kes teevad pool-vabatahtlikult asju või täiesti vabatahtlikult. Ee nii-öelda lisatasu saamata, on siis vabatahtlikkuse alusel või lihtsalt see, et mul on töökohustus, aga otseselt lisa sellest nagu ei saa, siis ee... nende motiveerimine on nagu täitsa noh eraldi ee... eraldi ülesanne.

Mhmhh.

Noh ega me tegelikult, miks me ei ole ka täna mingeid tohutuid kaasamispraktikaid teinud, meil ei ole kedagi, kes jõuaks sellega nii-öelda järjepidevalt tegeleda. Mingil määral võib ju kaasamispraktikaks lugeda korraliku vabatahtlike kogukonna loomist, eks. Noh, mis mujal maailmas on äärmiselt levinud, kuigi ka paljudes kohtades nad liiguvad tagasi professionaalide

kasutamise juurde, et mingi hetkel jah, ja ma ei tea kas Eestis käime ka selle kurvi läbi või ikka lõikame otse. Et ee, et tei... kõik muuseumid kasutavad vabatahtlike, Muuseumiööl me kasutame vabatahtlike ja nii edasi, aga see kus, ku... mida tehakse mõnes kohas mujal maailmas, kus vabatahtlikud teevadki ekskursioone ja haridusprogramme ja nii edasi onju, see nõuab väga-väga suurt tööd. Ja ei ole nagu alati kindel, kas see tuleb, mis on eesmärk, kas see eesmärk on muuseumile nagu võimalikult laia kõlapinnaga ja võimalikult paljude inimeste südames, siis see kindlasti täidab seda eesmärki. Kui eesmärk on lihtsalt kulusid kokku hoida, siis sa tõenäoliselt seda ei täida.

Mhmhh.

Et ja vahel mulle tundub, et see eesmärk on eriti just see teine, et siis kulusid kokku hoida, kuigi tegelikult täidetakse seda esimest, mis ongi võib-olla ägedam eesmärk. Ee... aga endale seda ei teadvustata. Meil ei ole seda täna, seda positsiooni organisatsioonis, ee... pole ka kellegil otseselt lii... ülemäära palju vaba aega, et, et enda positsiooniks võtta, aga eks me ühel hetkel sellega tegelemine nii või naa. Et need on võib-olla sellised, just see motivatsiooni hoidmine, sest et näituse tegemise protsess on ikkagi pikk, et see võtab vähemalt aasta, vahest võtab kauemgi, ja, ja siis ee... kogu aeg hoida indu kõrgel on raske ise... ka nende töötajatega, kes saavad ra... palka selle eest (naerab), kelle tööülesandeks ongi seda teha. Aga hoida seda tervel hulgal inimestel, kes ei ole sinuga tugevalt seotud ja kel ei ole seda tugevat emotsionaalset sidet, on ikkagi keeruline, ausalt öeldes väga keeruline keeruline, et seda peab silmas pidama.

Mhmhh. Ja kes seda motivatsiooni kõrgel peab hoidma?

No meie puhul on see projektijuht, et kuna meie töötame oma näitustega nii, et igal näitusel on kõikide osakondade ülene projekti juht ja siis sinna lähimasse projekti tiimi kuulub ee... kogude, teaduse ja turunduse inimene, siis eelkõige, eelkõige projektijuhi pärast seda see tuumikmeeskond siis on need, kes seda meil tegema peavad. Ma ei tea, kas see päriselt nii ka olema peaks.

Okei. Aa... enne siin korraks mainisid seda, et see mis olete teinud, on selline eduline, et ind on nagu kõrgel, et, et kuidas sa nagu hindad või tunnetad seda, et, et teie nagu muuseumisiseselt, kas kõik on nagu valmis, et oh jah hakkame nüüd kaasama, et see on nii tore?

Ma hetkel ei tea, seepärast, et see oli alles laupäeval, kaks päeva tagasi. Aga nagu, lihtsalt mina nägin seda, et, et kui me...

Või selle „Minu päev merel“, selle lugude põhjal...

Ja, nende mõlemate puhul, see „Minu päev merel“ on asi, millele üle me päris pikalt vaidlesime, et täpselt mis on see teema ja kas me läheme nii laiaks või me tegelt võtame kitsama teema ja nii edasi ja nii edasi ja nii edasi. Ja noh, kohati ma nägin, et, et vahepeal hakkas nagu usk kaduma, et miks me üldse seda teeme ja kui see lõpuks siis nagu välja kuulutasime ikkagi, ee... ma ei saa, minu roll ei olnud seal nagu kuigi kõrge, üks projekti juht seal ikkagi nagu hoidis tuju üleval nii kõvasti kui ta nagu suutis, et ja no täna on näha, et silm särab inimestel, mis tähendab seda, et tulla... nüüd on meil võib-olla võimalus minna, minna välja mõne kitsama teemaga ja edaspidi küsida juba väga palju väiksematelt katsealustelt, aga eks me sügisel loeme tibusid ee... ja näeme ära ka võib-olla, ära me näeme selles kogumisaktsioonis, lugude kogumise aktsioonis pigem näeme, me ei ole veel näinud väga suuri kitsaskohti.

Mhmhh.

Me oleme nendest täitsa teadlikud, et aga meil on ka see juba otsustatud, et meil on mingid lood, mis selles kogumisaktsioonist tulevad, mis lähevad põhikogusse, ja mingid lood, mis lähevad tegelikult nii-öelda abikogusse.

Mhmhh.

Et nagu ei ole ja... ja... ja kui tulla nüüd selle möödunud laupäevase aktsiooni juurde, siis ka selle puhul oli loomulikult, et kui sa tuled jälle ideega hakkame eksponaatide peale kleepse kleepima (naerab). No sest see kõlab täpselt sellisena kogude inimesele nagu. Aga õnneks on meil väga toredad inimesed nii teostuses kui kogudes kui turunduses (naeravad), et me suudame ikka omavahelise rääkimisega tavaliselt need asjad selgeks saada, me tõesti selle laupäevase aktsiooni puhul käisime kõik kitsaskohad läbi, eks... ekspositsiooni kogunisti - kus on kohad, mida me näeme, et on problemaatilised, kus meie ee... museaalid võivad olla ohus, ee... ja tegelikult püüdsime siis elimineerida neid sellega, et siis nendesse paikadesse me juba paigutasime näiteks mõned *post-it*'id ette, et näe see on see koht, kuhu need panna, ehk mis ei ole museali peal (naerab). Ee... et noh asjad, mis on vitriinis, ei ole nagu probleemi panna vitriini peale kleeps onju, aga me ei saa panna museali peale... *post-it*'t, noh iseasi kas see on *post-it*, et see ei ole okei, ja me vaatasime nad nagu läbi ja igal korral on piisav hulk inimesi, kes said nii-öelda kõik kontrollida, siis, siis minu jaoks oli nagu hästi-hästi oluline, et inimesed võtaksid vedu sellest, just see publik või see külastaja, et sest, et mul on vaja, mul oli vaja, et inimesed saaksid selle positiivse inerts. Nüüd on loomuliselt hõlpsam minna edasi ee... nende aruteludega, et mis on siis need kaasamispraktikad, mille Meremuuseumis kasutada võiks. Mis eesmärgil, mille tarbeks me neid teeme, sest et noh mis, selle pärast on tore kaasata nagu noh on ikka tore teha asju onju aga see ei ole nagu...

...eesmärk....

...eesmärk omaette onju, ja ma olen nõus, et mingites kohtades võibki see eesmärk olla puhtalt turunduslik või nii-öelda mainekujunduslik, aga suuremal osal võiks see ikkagi olla nagu sisuline, noh et ainult mainekujundusprojekte teha on... Samas võib siis ju reklaami ka osta. Et, et... vähemalt laupäevase tagasiside puhul hetkel tundub, et see positiivne inert on saadud, see, eriti tore oligi see, et kuna meil on Muuseumiööl selline traditsioon, et Paksus Margareetas on enamasti väljas suur osa kontorist ee... erinevatel korrustel, siis needsamad teadurid, ee... kogu inimesed, nad kõik nägid seda, et kuidas see toimis, kuidas inimesed sellega kaasa läksid ja noh tõesti see, et tunni ajaga oli kõik otsas.

Mhmhh.

Ee... et siis võimalik, et see annab neile natukene siukest usku, et kui me tuleme välja jälle mingisuguse absurdse mõttega, et siis ee... mitte kohe ei saa ei öelda...

...absurdse mõttega...

Jah, kohati võib tunduda, *come on*, hakkad nagu *highlight*'ima *post-it*'idega, et aga noh see oligi eesmärk, et natukene, kuna me tõesti tegelikult pa... ei tea ülemäära palju seda, mida me külastajad selle ekspositsiooni juures hindavad. Loomulikult me anname endale aru, et Muuseumiööl on teist sorti külastajad ja nii edasi ja nii edasi. See oligi tegelikult test. Et me läheme sellega lihtsalt teistmoodi edasi. Meil on mingi 15ndaks juuniks plaanitud nagu

osakondade ülene kaasamiskoolitus, mis... peaksime saama ee... oma maja siseselt võib-olla paika panna siis need meie ütleme... järgmise aasta eesmärgid ja mõtted, mida me kaasamise osas teha võiksime ja kuna see saab olema ühine kokkulepe tõesti programmi, turunduse, kogude ja teadusosakonna vahel, ee... siis ma loodan, et see küll viib selleni, et me saame praktikat ka ellu viia ja kaasame ka kindlasti meie majas olevaid inimesi. Et mm... ma olen väga evelil lihtsalt.

(naeravad)

Sa hästi palju... või tõstatad seda, et see eesmärk on koguda tänapäeva ja kaasaega, aga te ikkagi nagu, selles suhtes, et kas see osa on ka ikkagi oluline, et te ei mõtle seda ainult koguda, vaid koheselt jah nagu suhteliselt koheselt ka näidata, näituseks vormistada või...?

Kuna meie eesmärk ei ole koguda kaasaega, mis selles suhtes ei ole...

No lugusid koguda...

See... need lood, nagu ma ütlesin, täna on pigem tulnud minevikust ja neid tänapäeva lugusid on hetkel vähe. Ee... me tegelikult kõiki oma näitusi tehes jõuame ikkagi mingil viisil tänapäeva välja, et ma usun küll, et tulevikus saame neid täna kogutud lugusid võib-olla juba kahe aasta pärast kasutada. Kas täna kogutud lood juba näiteks merepääste näitusesesse, siis ma kahtlen selles. Et seal me kogume lood ikkagi ise, et aga mul on siin igasugust materjali, reisilaevanusest ja ma ei tea, mis teemalist, näitustega seal... miks mitte. Selleni me küll ei ole veel jõudnud, ma ei tea, tä... me teame, plaanime näitust kaks aastat ette, aga see tähendab ka seda, et suht kohe tuleb hakata seda näitust tegema.

Mhmhh.

Proovin jõuda tegelikult selleni, et, et testida seda näituse ideed ee... oma külastajaga ja seda, mida sa oled mõelnud sinna näitusele panna, et see on kindlasti see faas, kuhu me nagu jõuda tahame, et, et see mujal maailmas on see üsna levinud praktika, et kui sul on kontseptisoon, sul on mingid ideed paigas, sa tegelikult lähed ja... ja küsid inimestelt, mis selles teemas on see, mis neid võib-olla rohkem ee... rohkem huvitaks, mis vähem ja sealt saab ka edasi kompromisse leida ja nii edasi ja nii edasi, aga... me ei ole, kuna see tõesti on alles nii algjärgus, ei ole nagu pannud paika mingisuguseid kindlaid põhimõtteid, et oo, neid lugusid ma nüüd ei kasuta ja aastaid hoiame neid igaks juhuks ee... peidame nagu hoidla kõige tagumisse nurka, et jah, et selle ee... ja tegelikult ma ei tea ka täpselt täna, asi on ka muidugi, et selliste laialdaste kogumisaktsioonide puhul ongi see, et sa ei tea kunagi, mida sa saad sealt. Et loomulikult see ei ole välistatud tegelikult, teadurid teevad sellest mingisuguse teadusartikli või midagi sellist onju, eeldusel, et sealt tuleb mingi selline materjal. Aga siis seda eesmärki on väga raske enne paika panna.

Mhmhh.

Et või ee... kui sinu eesmärk on saada laiapõhjalist asja, kui tahad lihtsamalt saada, siis nende eesmärk on sellist sorti, et on see siis näitus või teadustegevust millegi raames siis kasutada ee... ei välista, ma ei usu, et need päris seisma jäävad.

Okei. Me oleme siin rääkinud muusemi poole pealt, aga kui me vaatame korra külastaja poole pealt, et noh, et hästi tore, et teeme igasuguseid aktsioone, aga mis sa nagu arvad või nagu selle kogemuse põhjal, mis nagu on, kui palju nagu inimesed tahavad nagu osaleda siukestes asjades?

Noh, laupäev näitas, et tahavad. Ee... külas... kui me viime majas läbi külastajauuringuid aeg-ajalt, siis on ikka näha, et ikka paljud inimesed ütlevad ei jah, et ei-ei, mul ei ole aega umbes, et see on puhtalt see sama asi, mis teooria ka ütleb - mida lihtsam on see viis, kuidas ma seda teha saan, seda suurem on see hulk, kes osaleb, ja mida keerulisemaks sa lähed, seda väiksemaks läheb ka see hulk. Ja ma arvan, et meie järgmised aktsioonid, me tegelikult Paksu Margareetaga liigumegi selles, et me oleme hästi laiad ja läheme järjest rohkem ee... panust vajavate asjade juurde ehk siis näis, et kas ja kui paljud inimesed sellest kaasa tulevad, ega noh ma ei usu küll, et see noh, 2000 just ei ole.

(naeravad)

Et on väiksem.

Aga mis sa arvad, et kas tingitud mingitest muutustest ühiskonnas, kas see üleüldine arv nagu kõikidest nendest astmetest võib nagu aja jooksul, ajaga kasvada? Või kas ta on nagu siuke kasvav tendents või...?

ET a'la, et ühiskonnas tahavad rohkem kaasa rääkida ja nii edasi?

Mhmhh.

Mulle endale on jäänud mulje, et kaasa tahavad rääkida ühed ja samad inimesed, et, et ja need ühed ja samad inimesed, see ei ole võimalik, et igal pool kaasa räägiksid, isegi kui nad seda tahavad, et see üldine... Jah, kõigil inimestel on oma arvamus, aga kui seda arvamust üritatakse panna mingisugusesse vormi, mida sa selliste aktsioonide puhul ikka teha üritad, siis ikkagi on inimesi, kes seda ei... ei lähe kaasa. Võib-olla oleks muidu arvanud, et nad isegi lähevad. Aga ma ei usu, et see on asi, millest nagu lähtuda või end heidutada lasta. Et lähevad kaasa need, kes lähevad, ja sinu asi on siis pigem arvestada seda kaasatulevate hulka ja selle, seda võtta, analüüsida, nii öelda oma tulemi analüüs, mis läheb nagu arvesse, et kas see siis kajastab, ma ei tea suure hulga inimeste arvamust, või pigem nagu väikese hulga inimeste arvamust.

Mhmhh, okei. Ma näitaksin sulle ühte paberit ka...

Mhmhh.

Mida sa kindlasti oled näinud, ee... need on kaasamise mudelid, et kui me mõtleme veel korra üldiselt, aga selles suhtes nagu Eesti muuseumidele, mis sa arvad, et kus see nagu raskuse on, mida nagu tehakse või mida kõige rohkem tehakse?

(paus)

Kui ma ütleksin panustav, siis ma oleksin ebaõiglane, sest tegelikult on Eestis väga palju väikeseid kogukonnamuuseumeid, kes ee... ilmselt ise seda mõtestavad, et tegelevad siukse koosloova ee... mudeliga.

Mhmhh.

Või koostöötava... Et kusagil siin keskel on tõenäoliselt see üldine kese, ee... aga see tõesti oleneb väga muuseumist, oleneb ka muuseumi spetsiifikast. Mida mina isiklikult näen on see, et väiksed kogukonnamuuseumid ei peakski mingil muul viisil töötama kui sellise koosloova või isegi majutatud mudelina, et see on täiesti ee... tegelt võiks olla, seal ma näen kõige tugevamalt seda, nad on ikkagi sarnased üksteisele, et kui ma räägin selle linna lugu, noh, et teises linnas ma räägin ka linna lugu, aga üsna sarnasel viisil, see sama lugu ja seal selle sisu annavadki kõik inimesed, et selle erilise, selle nüansi või jah nendele samadele inimestele peaks see kogukonnamuuseum oluline olema, mida täna vähemalt kogukonnamuuseumid on ikkagi ainult need üksikud turistid, kes nüüd sinna jõuavad.

Mhmhh.

Ega see oma inimene nagu, kelle jaoks see võiks olla nagu see keskpunkt. Et teemamuuseumite puhul, meie oleme see, roll on natukene teine, aga see ei tähenda, et me ei peaks kõiki neid mudeleid kasutama. Ja minu jaoks see üks mudel ei ole parem kui teine, see ei ole siuke lineaarne jada onju. Noh, et see ongi vastavalt sinu eesmärgile ja vajadusele, et peakski nii nagu töötama. Üks hetk ka ma arvan, väga paljud Eesti muuseumid on ühel hetkel on siin koosloovas, teisel hetkel on siin panustavad ja kolmandal on see sellest mudelist väljas. Et arvan, et kuskil siin võib-olla mm... noh kõige rohkem on seal siukses... koosloovas. Kui üldse. Panustava ja koostöötava vahel. Ma usun, et Eestis on palju muuseumeid, kes on ka siin koosloovas, aga nad tegelt ei tea seda, sest neid ei väärtustata piisavalt.

Aga kas nad ise teavad seda?

See on ise küsimus. Et ma ei ole kindel. Ma arvan, et nad teevadki seda kui normaalset protsessi osa ja ei raamista seda mingisuguste pealkirjadega.

Mhmh. Okei, tahad sa ise veel midagi lisada?

Eeh, ei, otseselt mitte, ma ise lihtsalt loodan, et me ind sel teemal ei lõppe ja selles mõttes loodan, et kõigi muuseumite jaoks, et igaüks leiab need kohad, kus, kus see kaasamine on oluline, ee... kus ta täidab natuke laiemat eesmärki kui lihtsalt selleks, et linnuke, et nüüd on kaasatud, ja et selleks tõuseks siis reaalne kasum selle külastaja või kui ka selle institutsiooni jaoks. Et kui sellisel viisil kaasamist kasutada, siis see ongi tore. Niisama eriti ei ole nagu vajadust.

Lisa 9. Intervjuu Kaari Siemeriga

Ühesõnaga see on minu magistritöö jaoks ja selles magistritöös siis ma analüüsin ja vaatan eesti muuseumite erinevaid kaasamiskogemusi, noh et mida üldse nagu tehakse erinevates vormides, mida sellest arvatakse. Et siis kõigepealt räägiks sellest ee... tagasiside poolest nagu Tartu linnamuuseumis ja siis üleüldiselt, et mis sina nagu kaasamisest arvad

Mhmh

Et ee... aga siis sa võid alustuseks rääkida siis sellest küsitlusest, mis te läbi viisite, ja siis võib-olla ka sellest, mis te nüüd plaanite teha.

Mhmmh, no ütleme nii, et tegelik ja kõige tihedam, kus see nagu see ülevaade, on siiski 2010. ühe tudengi nimel, kes on kutsehariduskeskuse turismikorralduse tudeng. Mm... tema tegi sellest oma lõputöö ja see, see oli küll niimoodi, et ee... ma vaatan, tal oli seal, et oligi näiteks, et Tartu linnamuuseumi mm... internetis, ja kui ta seda kui seda nagu see nagu sisse trükkida, et kuidas nagu avaldub erinevate otsingumootorite kaudu ja mitmendana ta näiteks muuseumina avaldub ja nii edasi. Et see oli põnev vaadata. Siis, siis, siis, siis, no siis ta mingeid foorumeid ja veebe vaatas, et kuidas ta neid teeb. Mis meil siis veel oli aa... siis ta käis ka hotellides, aga ütleme nii, et kui ta tööd kirjutas siis oli 2009-2010, et tegelikult on tükk aega mööda läind, et siis oli küll, et sel hetkel oli see, kus ta nagu imestas, et tartu kui muuseumide linn, et hotellides ei ole mitte midagi. Et ma ise nagu tänase päevani tean, et kui sinna hotellidesse minna, siis enamus muuseumi oma materjale viib sinna ka laiali.

Et ta käis siis nagu infomaterjale analüüsisimas?

Jah, et ta käis siis nagu selles ee... turismiinfo keskuses ja siis käis erinevates hotellides, mis tal aja sees nagu olemas olid jah. Ja seal oli ka, et nagu selles turismiinfokeskuses nagu ei olnudki suurt midagi, mõned üksikud flaierid.

Nojah nojah nüüd on ilmselt hoopis teistmoodi.

No ongi, et ütleme, et sellessuhtes ongi üks muidugi aegunud, aga ikkagi kui sa seda vaatad, et päris põnev nagu uuesti seda sama meetodit kasutada, mida tema sinna erinevaid asju on teinud, et siis on päris lahe. Siis oli Tartu linna muuseumi arengukavast, ta vaatas üldse linna arengukavast ka, kuidas muuseumi nagu kajastatakse, jah oli linna arengustrateegia muuseumid ja turism. Mis ta siit siis leidis veel ja siis ma nagu ma ütlen näiteks ta tõigi välja veel, et igal pool arengukavades on tegelikult ju muuseumid sees aga tohutult üldsõnaliselt.

Mhmmh.

Et põhimõtteliselt sul annab nagu seda kummi venitada nagu igas suunas kuidas tahad, et ee... ei midagi sellist, et umbes, et peab sees olema, aga et sellega tegeletakse ka.

Mhmmh.

Aa... aga siis ta tegi tänavaküsitlust, et 60 inimest, kellest 10 oli veebi kaudu vastasid ja 50 tükki siis tänavaküsitluse käigus, need olid siis raekoja platsil, Kaarsilla ümbrus, Küüni tänav, Kaubahall, Kaubamaja ümbrus ja Kaubamaja sees, bussijaam, Ropka linnosa, Tähe tänav, Annelinn, Kutsehariduskeskus ja Lõunakeskus.

Väga laia haardega siis.

Ja, selles suhtes ta nagu tegi väga tõsiselt ja lahedasti oma asju ja siis nagu oligi, et ee... hmm... hmm... aa... küsitles, et ee... kus siis nagu need inimesed on käinud, et kuna meil on viis, kokku viis maja, et linnamuuseum, kongid, laulupeomuuseum, luts ja linnakodanik, siis et külastuse põhjus, kuidas hindate personali poolset teenindust, siis kuidas nagu info muuseumide tegevuse kohta kätte saada. Nii... ja siis ja kas ja kuidas püsinäitusega, kas info selle kohta jõuab inimesteni, kui hästi ja kas Tartu linnamuuseum ennast üldse reklaamib muuseum

piisavalt ja mis eesmärgi täidab muuseum külastaja jaoks ja muidugi veel see, et kas see, et muuseumide külastamine on rahaliselt kallis ettevõtmine. 2010 ma pakun, et enamuse Tartu muuseumide oli võib-olla nagu 50 senti pilet, sellegipoolest vastustes 1 inimene, on vastanud, et muuseumide külastamine on kindlasti väga kallis ettevõtmine, aga paljud ütlesid seda, et võiks isegi rohkem maksta.

Mm...

Ja siis veel, et noh ikka nagu see, et mida paremaks muuta, mida, paremaid lahendusi leida, mis ei meeldi külastuste juures ja aastal 2010 nagu ongi see, mis tuli välja üks huvitav asi oli see, et inimesed ei pea muuseumit, aastal 2010 ei näinud nagu perega ajaviitmise kohana.

Mhmhh.

Ja... *Hands on* nii-öelda tegevust oli selle ajal ka ikka tunduvalt tunduvalt-tunduvalt vähem ja... mingisugune statistika ka teise muuseumi kohta pealt on ka siin lõpus veel olemas. Mm... Et selles suhtes see on nagu kõige nagu laiem ja mis meil nagu tehtud on. Et teised on olnud nagu pigem see, et kui meil on käinud giidid või siis jälle kutsehariduskeskuse tudengid, et nad nagu hea meelega teevad praktikat meie juures ja siis vahepeal üks aine lugeja käis meie juures alati siis nagu näitliku ekskursiooni, meie käes. Et siis me nagu ka viskasime neile ikka sellised küsitlused kätte, aga noh need on siuksed lühikesed.

Mhmhh.

Et ee kas nad on külastanud meie maju, mis neid motiveerib siia tulema ja missugused on ootused kas nad täitusid jne

Et see on nagu selles suhtes, et ee... ma saan aru, et ee... giidid on nagu see, üks see nagu sihtrühm kelle arvates on see väga oluline?

Jah.

Ja need teised on nagu siuksed kindlamad...?

Need olidki, need olid turismikorralduse tudengid, need olid ka. Ja mis, mis oli nagu, oli nagu jälle noh need olid juba eelmisel aastal, kui nad seekord käisid. Aga mis oli tore oli nagu see, et mitmel pool nagu vaatad, et noored ütlevad, et ei et nemad nagu ikkagi infot ei leia ja siis üks toob siin hästi ära et, et koduleht on hea aga ajalehti ma loen ainult internetis, seega ma ei tea. Et noh tegelikult tulebki välja, et kui noh noored paljud väidavad, et nad ei tea, kas meedias on aga jah, et kui nad tegelikult ei kasuta võibolla neid kanaleid alati kus me nagu ennast reklaamime ka.

Mhmhh.

Jah.

Nii ja see kolmas oli...?

Aga see, et tegelikult üks oli meil veel, meil oli, meil oli Jaapani näitus, oli siis seal Jaapani suursaatkond nagu, et nendel oli oma küsitlusleht oli, aga seda ma kahjuks ei leidnud ülesse,

ma olen selle kuskile pannud. Aga seal oli selline küsimus nagu näiteks, et ee... et ee... milliste kanalite kaudu te kõige nagu põhimõtteliselt kõige rohkem saate infot. Ja siis näiteks tartlaste puhul tuli välja, et ee... Tartu Postimees ja Kultuuriaken on noh ilmselgelt kõige enam kasutatud lehed.

Aga kas need lehed on nagu pigem siis ee... ee... nagu siuke, et noh, kust te nagu infot saite ja et ee... palju nagu seda nagu sisu kohta või sellist arvamust on küsitud?

Need on need on need on pealiskaudsemad, need on pealiskaudsemad, et pigem ongi see, et me tahtsime nagu lihtsalt külastajate enda nagu sellist ee... emotsiooni selle maja kohta, et aga mis nüüd on, on see, et see rakenduslik antropoloogiakeskus mm... viib läbi külastajauuringut ja see on nagu üks asi, mille peale me oleme mõelnud ja... nendel on hästi põhjalik, et tõesti et, et see noh, et siin on näha ka, et ee...

Mhmhh.

Et ee... et üks pool on see nagu külastaja kui, kes nagu kohapeal, mida ta näeb, aga teine asi on see, et kuidas nagu kõik see noh, et valgustus, inventar, kuidas need kõik nagu selle püsinäituse juures nagu mõjuvad.

Aga kas see on siis midagi, mida te hakkate nüüd tegema?

Ütleme nii, et lihtsalt üks selle tegijatest on ee... meie muuseumiga nagu tihedalt seotud ja ta pakkus seda võimalust. Et me, et ühes Eesti muuseumis nagu viiakse taolist asja läbi ja noh ütles, et ee... tema arvates on see nagu väga hea, et lisaks sellele, et on nagu küsitlus, on inimestega intervjuud nii sisenemisel, ehk siis millised on ootused, kui ka väljumisel, siis näiteks üks meetod oli väga tore, oli see, et igale külastajale, keda siis küsitletakse, antakse kätte fotokaamera ja palutakse siis pildistada, et need asjad, mida tema tahaks või noh, et mis tema tähelepanu köidavad ja siis pärast analüüsitakse neid fotosid. Et ilmselgelt on siin näha, mis tegelikult inimest nagu köidavad.

Ja.

Et see oli hästi, hästi lahe.

Aga et selline kogemuse pool, tundub, et sealt võiks saada väga head sisendit.

Jaa.

Aga kui me räägime näiteks, noh see küsitlus, mis nüüd oli ja siis need väiksed, mis te teete, et ee...

Mhmhh.

Et kas sa tunnet, et sellest on nagu mingit kasu ka olnud või kas te olete oma töös või seda infot, mis sealt on tulnud, on saadud kuidagi ära kasutada?

Mm... ei no selles suhtes küll, et ee... noh eks, eks ikka saab, et mõnikord on ka see, et on ju, et tuuakse välja ka need näiteks, et kuskil mingi, millised või mis asjad inimestele ei meeldi, et neid asju saab ka siis nagu sellisel juhul parandada.

Mhmhh.

Üks asi, millega me kindlasti oleme kaotanud, on see, et muuseumis ei ole enam kohvikut, et vanasti oli see, et neile meeldib meie interjööri ja, ja kindlasti ka siis oli kohvik, oli siis aja veetmise võimalus, see oli mõnus.

Mhmhh.

Aga... aga jah. Ja muidugi oli noh ee... inimeste puhul tundub, et rohkem tuuakse siiski välja see, mis meeldib, et see mis ei meeldi, võib-olla inimesed ei suutu, noh tõenäoliselt nad ei süvene nii põhjalikult ka sellesse asjasse.

Mhmhh.

Ja võibolla ka see, et millistel eesmärkidel tullakse, et see on ju ka väga, väga oluline info.

Aga kui sa nagu mõtled sellepeale et see tuleb, mis ta nagu annab sisendina, et kas seda oleks vaja ka rohkem teha?

Ei seda seda, vat see just ongi see, miks ma tahaksin kindlasti tegelikult midagi põhjalikumalt võiks läbi viia.

Mhmhh.

On see, et ühtegi nüüd noh, nüüd noh, tore on, et me ise teeme (naerab), aga tore on teada, kas see kohale jõuab ja kas see inimestele meeldib kõik see ka, et tagasiside on tegelikult väga oluline. Õnneks meil on administraator, kes on imeline inimene ja tema käest me saame palju infot külastajate poolt ka. Aga see ikkagi, see on nagu teine asi, et, et midagi põhjalikumalt oleks kindlasti tarvis.

Aga mis sa arvad, mille taha see nagu jäänud on?

No tegelikult oli see, et meil oli ee... meie muuseum avati seal majas 2001, 2005 pidi tulema meie juurdeehitus ja ekspositsiooni teine etapp ja nüüd see teine etapp on siinamaani. Et ee... nüüd on lootus, et meie püsiekspositsioon läheb 2017 kinni ja 2018 avatakse vähemalt uuena juba, et kogu aeg oli see, et võiks nagu teha siis kui see hakkab nagu noh, hakkab kinni minema, et siis võiks nagu seda teha ja ka mingisugused, noh, inimlikud faktorid on ka olnud ilmselgelt ka. Aga igatahes jah, et seda pole pikka aega olnud ja, ja, ja see on üks siukene piinlik auk (naerab).

Aga selles suhtes noh ,et iseenesest kas see on vajalik, sellist asja teha? Et kui tuleb tudeng, kes pakub, et midagi teha, siis ta võetakse nagu selles suhtes avasüli vastu?

Ja muidugi, muidugi.

Okei, ee...

Sest noh ongi, et muuseumitöötajal endal kindlasti ei ole seda aega ja, ja sageli ma arvan ka, et inimesel pole tahtmist minna kuskile Lõunakeskusesse inimesi tüütama oma küsimustega.

Mhmhh, täitsa usun. Aga rääkides siis kaasamisest natuke laiemalt, et mis sa arvad, kas siuke tagasiside küsimine on inimeste kaasamine?

Natuke vast ikka, me peame kindlasti mõtlema muuseumi kui sellisele, et tekitab mingit sidet nendel selle objektiga.

Okei, aga kui sa natukene üldiselt mõtled Eesti ja Eesti muuseumide peale, et mis sa arvad, kui palju meil siin kaasamist on, igas vormis siis?

No minu meelest aina rohkem ju et, et ee... muuseumitel ongi ju tegelikult oluline see, et nad nagu... et kui varem oli sageli eesmärgiks ainult kogumine, säilitamine, säilitamine võib-olla ka nagu enda jaoks, pärandi jaoks, siis tänapäeval ongi nagu see, et see vahendamine ja inimeste kaasamine ongi nagu see, mis tegelikult on väga suur eesmärk. Et me kohe hariksim neid. Minu arust kõik Eesti muuseumid nagu liiguvad ikkagi sinna poole, et sageli ongi siia maani kummaline muuseumitöötajate enda ee... arvamus või siukene vananenud stereotüüp, et nad ise rõhutavad, et muuseumid ei ole enam hallid ja tolmuks kohad. Et ma tegelikult arvan, külastajad ammu ei arva seda ja see ongi see kaasamise tulemus, see, et inimesed ammu enam ei arva seda, võib-olla mõnel on küll eelarvamus, et muuseumisse tulla, aga seda, et nad oleksid hallid ja tolmuks, et ee... veel vaid muuseumitöötajad ise on nagu veel selles stereotüübis kinni.

Aga kas see on nagu noh ütleme see on natuke siuke barjäär, nendele muuseumitöötajatele, et mis sa arvad, et mis nagu veel nagu, kas on nagu mingeid takistusi, mis nagu on endiselt... noh võib-olla tahad nagu palju kaasata ja teha, aga nagu mis tagasi hoiab?

No... võib-olla kohati on ideed ja kohati ka oskused, et kas me nagu julgeme teha selliseid, selliseid uusi asju ja no eeskujusid kindlasti ka. Et noh, et alati on lihtsam teha, kui sul on eeskuju. Et meil endal on praegu see Ülejõe projekt, mida me muuseumiga alustasime, ja seal nagu nüüd ongi, et nende kogukonna kaasamine on üks eesmärkidest siis, et...

Sa võid sellest lähemalt rääkida.

Selle, et ee... ütleme nii, et me lihtsalt tegutseme nelja seina vahel, olenemata sellest kui hästi me seda teeme, hakkab tegelikult inimesele ja muuseumitöötajale endale lõpuks, võib-olla natukene jäävad need ruumid kitsaks ja tahaks nagu laiemalt lennata. Ja siis eelmisel aastal me otsustasime, et me pühendame ennast esialgu nüüd siis ühele linnaosale, hiljem vaatame kuidas see projekt läheb, et siis tõenäoliselt võtame järgmised linnaosad ette. Aga me asume siis Ülejõe linnosas, siis me algatasime projekti „Üle jõe“.

Mhmhh.

Ja... selle eesmärk siis ongi nagu, et muuseum viib oma tegevuse nagu seinte vahel välja, korraldame neid igasuguseid üritusi väljaspool muuseumi, et nüüd meil avapauguks oligi, märtsikuus avasime näituse Tartu pensionäride päevakeskuses Kodukotus. See oli siis 2 kuud seal üleval, näitus oli „Kadunud Ülejõe“, seitsmel stendil, selline rändnäitus. Ja... sinna juurde siis kõik need loengud, mis sinna näituse juurde siis käisid. Et siis mitte ei olnud muuseumi enda hoones vaid siis seal.

Mhmhh.

Siis me, meil on oma Facebooki lehekülj selle kohta ja üldiselt ma ütleks, et kui linnamuuseumil tuleb laike.. noh tuleb, neid ikka koguneb, aga selle Ülejõe kogukonna, et see on küll niimoodi, et hästi kiiresti, meil on seal ligi 300 nii öelda jälgijat juba olemas.

Mhmhh.

Et näha on, et selline keskendumine ühele piirkonnale, et see nagu on väga inimestele huvitav ja... ja nad nagu hea meelega teevad seda kaasa. Siis kui meil oli „Teeme ära“ talgupäev, siis me ka kutsusime inimesed ohvitseride parki korrastama. Ja siis oligi, et võtsime ohvitseride pargi ühe osa, et terve park oleks olnud natukene liiga suur tükk, ja teiseks oli ka see, et meil nagu oma eelarve, et mis seal nagu teha saab. Et siis oli mõtekas pigem see pool võtta ette ja kohale tuli üle 30 inimese, et kaevasime, raiusime, tassisime, kraapisime, kenasti puhtaks ühe vana garaaži seina, siis tulid ee... Stencibility'ga seotud inimesed, et siis kõigepealt inimesed kruntisid üle, nagu meie talgulised, ja siis sinna nüüd tuli siuke vahva seinamaaling.

Mhmhh.

Siuke paarikümne meetrine. Siis me, nüüdseks on juba seal üleval ka liivakast ja siis linnavalitsus lubas aidata pingi ja prügikasti ka sinna juurde ja põhimõtteliselt nagu praegu vaatamegi, et nagu mis sellest saab, et kas see park läheb nagu kogukonna jaoks käima või mitte. Et loomulikult seal olid kõik läbirääkimised ikka arhitektuuriosakonnaga ja mitmed vestlused käisid ja, ja ühed on poolt ja teised on vastu ja ühed ütlevad, et tehke kindlasti ja teised ütlevad, et noh, milleks te seda teete. Aga noh, me praegu tegime ja igalt poolt nagu see vastuvõtt on hästi positiivne olnud. Ja pigem ongi nagu see, et meil on ka Kodukotuses, kus me käisime, me tegime siis ka nagu vestlusringe nende prouade ja härradega, kes seal nagu koos käivad. Ühtepidi see avab enda silmi, et kui tore on kunagi olla pensionär, et see oli lahe. Ja teiseks on see, et me kogume neid ee... Ülejõe mälestusi, et siis sealt on omad informandid, kes meid siis ee... et me teeme Tartu Ülikooli bioloogiastudengitega nendega intervjuusid ja osadega teeme siis veel lisaintervjuusid ka ja siis Eesti Rahva Muuseum on juba huvitatud nendest olnud, et need vestlused me pidasime kõik koos, et nemad saavad ka oma uurimust selle põhjal teha.

Mhmhh.

Ja kuna ERM on ka varsti Ülejõel, et siis meil ongi hea nagu selliseid projekte nagu vahetevahel koos mingeid asju ette võtta.

Mhmhh.

Ja siis jah näitus on nüüd on juba hooldekodus siis meil on ee... hetkel iseseisev elu ja kus siis käivad ka toidupank, et koos siis vahepeal teeme, on siis toidupanga lastele lastelaagreid, et Tartu linn ju toetab praegu laagrite tegemises vähemkindlustatud lapsi, et siis tegelikult õnnestuski tänu sellele kogu laagri eelarve sealt nagu taotleda. Ja siis aasta teine pool sealt jätkame siis, aa... et nüüd veel tulevad nagu neljapäeval on kohe meil Raadil on surnuaiaretked, siis meil tuleb jalgrattaretk Ülejõel, et nii öelda praegu taome rauda, mis on kuum.

Nii mulle tundub et meie fookus nihkub nüüd sellele projektile.

(Naeravad)

Jah. Aga ütleme... ma arvan, et ee... meile oligi nagu eeskujuks ee... mitte eeskujuks, aga alati on vaja kuskilt nagu saada mingisuguseid ideid, et siis on see Tallinna telliskivi *pop-up* linnak.

Mhmhh.

Et see oli jälle, et nendega me nagu ennem seda projekti tegemist rääkisime ka nagu põhjalikumalt. Et muidugi meie projekt on hoopis teine, mis nende oma, aga, aga see ongi nagu tore et...

Et siuke tee näitaja oli nagu valmis, et ee...

Jah aga nemad tegid nagu oma asja ja meie teeme oma asja ja ja aga eks seda on näha et muuseum läheb seinte vahelt välja ja et siis nagu inimesed hea meelega löövad kaasa ja on näha et inimesed tegelikult tänapäeval aina enam on huvitatud ajaloost vähemalt mingisugune osa et kui varem oli see et kõik see materjal ei olnud kättesaadav ja selle materjali kättesaadavus oli nii keeruline, muuseumisse kohale minna, teaduriga suhelda ja sa ei tea mida sa otsid siis tänapäeval on facebookis kõik need leheküljed, nostalgiline tartu ja need näitavad tegelikult, et inimeste huvi on hästi suur, et anna ette nö.

Mhmh okei. Ee aga võttes siis selline uus lähenemine, et, et noh ta on siuke lähenemine, et lähme nüüd viime muusemi seinte vahelt välja, et hakkame inimesi kaasama, et mis see nagu muuseumile annab? Et kas sellest on nagu kasu midagi?

Ma arvan küll, selles suhtes, et võib-olla tänu, tänu sellele inimesed, kes võib-olla varem polegi nagu muuseumit kui institutsiooni enda ellu üldse nagu kuidagi moodi lahti mõtestanud, et kui aga nad nagu teevad meiega koos midagi, me oleme pildil ja järgmine kord kui nad ajalehes näevad, siis sõna muuseum siis see tegelikult juba tekitab neis mingi positiivse emotsiooni. Ja ma arvan, et noh selleks ongi tegelikult mõtet üldse inimestega koostööd teha, et pildil püsida ja nende nagu mälus püsida.

Okei, aga kui me räägime siis sellest Ülejõe projektist, et ee... kas te panite alguses nagu eesmärgid ka enda jaoks paika, et mis see tulemus nagu olema peab, mis selle projektiga nagu tehtud pidi saama?

Me pigem ma arvan, et meil enda, ühelt poolt on meil muidugi tähendab ise koguda ja uurida seda piirkonda, et meil on plaanis konverents ja raamat ja kõik sellised asjad. Aga teistpidi ikkagi see tõesti, et ee... et anda endast märku nagu inimestele ja mida nagu meie nagu suureks sooviks on see, et kui linnaosade seltsid juba tegutsevad igal pool, siis ma arvan et keskmine ülejõelane ei teadvusta üldse, et ta elab Ülejõe linnaosas, ta... Ülejõe ei ole populaarne nagu Supilinn või Karlova või Tammelinn, tal ei ole nagu selles suhtes ühtset nägu. Et meie üks mõte on ka see, et meil on praegu, peame meie kogukonna lehte, aga võibolla tulevikus tekib Ülejõe selts.

Mhmhh, et selles suhtes, et te püüate nagu inimesi, nii öelda üksikuna, et siukest katuseorganisatsiooni, nagu on Karlovas või Supilinnas, et seda praegu ei ole...?

Praegu üritame ise nagu olla selle kahe aasta jooksul see, kes neid inimesi sinna katuse alla koondab ja loodame väga, et ee... nagu ka aktivistid juba tegelikult välja juba ilmunud ja palju, kes on huvitatud, kes nagu nii nooremad kui vanemad inimesed, kes näitavad üles huvi selle

vastu. Aga need inimesed omavahel kokku viia ja ja et see asi nagu natukene käärima hakkaks ja midagi toredat sest välja tuleks

Aga kui sa mõtled nüüd nendele inimestele, keda te tahate, kes teiega kaasa tuleksid, või noh, kui me räägime nagu osapooltest, ühelt poolt on nagu muuseum, on nagu need kohalikud, kes seal elavad, et ee... et kuidas sa nagu näed, et ee... kas nad nagu tahavad kaasa tulla või kui raske see nende jaoks on? Või nagu mida see... kas see nõuab neilt midagi? Et ühineda nende aktsioonidega või...

Ee... mh... no, no ei, ma ütleks niimoodi, et see tegelikult pigem on neil lihtsalt see, et tõesti, et ee... et ee... et tähtis on see, et meie info jõuaks nende inimesteni, mida me siis üritame erinevate aktsioonide kaudu teha ja, ja teine, noh ma arvan, et inimesed otseselt see... see nõuab ka lihtsalt nende tahet, et nad tahavad seda teha. Et ütleme, ma arvan, sellist... kindlasti me ei otsigi bemmiga jõmmi, kes, sest teda ei huvita absoluutselt ükski linnaosa, ükski kultuuriobjekt. Ma arvan nagu väga südamlikult, või põhjalikult nad ei huvitu sellest. Et ma arvan ikka kultuurihuviga inimene, kes tahab teada, kes ta on ja kus ta nagu asub.

Et selles suhtes nagu üritate nagu luua mingit sellist piirkonnale identiteeti?

Jah, just, et see tegelikult ongi. et me tegelikult ei välista ju ühtegi, huvi võivad tunda kõik tartlased, aga meil nagu oleks sooviks küll, et see Ülejõe piirkond nagu tunnetaks ennast nagu Ülejõe piirkonnana ja inimesed ennast ülejõelasena.

Kas mingeid siuksed keerulisi asju on ka olnud, nagu mis on nagu raske siukese projekti läbi viimisel, kas millestki on puudus või...?

Ütleme see, et, et ee... no ongi, et kui sa lähed esimest korda nagu muuseumist välja, siis tulevadki välja kas või see samagi, et kui me viisime näituse sinna Kodukotusesse, siis oli see, et me saime näituse just ülesse pandud suurde saali ja järgmisel päeval oli lihtsalt, öeldi meile, et nüüd juhtus selline asi, et see näitus ei olegi üleval saalis, et me hoopiski, direktor vedas selle alla esimesele korrusele (naeravad). Ja siis me alguses, miks, miks, miks, et see kõik oli nii ilus (naerab), aga tegelikult siis selgus see, et nende saal on ee... hommikust õhtuni kinni, erinevate ürituste all, ja nüüd tavainimene, kellele me nagu olime nagu lubanud, et kõik kes soovivad, linlased võivad seda vaadata. Ja kui nad oleksid tahtnud vaatama minna siis nad ei oleks seda saanud näha, et see oli natuke neg... positiivne tegelikult, aga alguses oli küll, miks nii. Või siis teine asi, kui mingid linnaametnikud mulle mõnikord nagu suhtuvad natukene, mitte üleolevalt, aga eks nad on kaua ametis olnud ja nad teavad probleeme ja nad üritavad hästi teravalt neid välja tuua ja võib-olla meie siis, kes rohkem, kes vähem, siukese õhina ja naiivsusega jookseme asjadele peale, aga samas ongi see, et kui nendega nagu vestelda, siis me oleme nagu kõige paremat keskteed leidnud. Ja tegelikult on pigem ongi see, kui me selles samas ohvitseride pargi projekt, et kas või selle, et oli liivakast, mille me sinna paigutasime, liivakasti täitmiseks oli vaja kolme tonni liiva, aga seal põhimõtteliselt ei olnud nagu õiget sissepääsu teed, et seda kastiga vedada, ja, ja siis oli see, et ükstapuha kuhu ma helistasin, kõik ütlesid alguses, et see on keeruline ja kui ma helistasin tagasi, siis olid kõik need ametnikud käinud koha peal asja uurimas, et see oli minu jaoks nagu hästi tore, et nad nagu tegelikult on väga väga vastutulelikud ja lõpuks oligi see, et siis olime valmis käsitsi, kolm prouat. seda liiva sisse loopima sinna liivakasti, aga tegelikult kopaga veeti see sinna ära siiski, et nad püüdsid seda nagu väga inimlikult teha.

Aga muuseumi siseselt, et kas muuseumitöötajad näiteks ee... kuidas nemad vaatavad siukesele projektile?

Ee... see mm... ütleme nii, et tänu sellele on meil teaduritel rohkem võimalust rääkimas käia. Võib-olla esialgu ehmatab ära, hiljem on jällegi tore, et selles suhtes, et ei... et ee... kõik on nagu vastutulelikult välja või noh nagu loenguid nõus olnud pidama. Võib-olla on see, et meil on nüüd tulnud fotosid, meile pakutakse elulugusid, mälestusi, esemeid, et see on see kogumispoliitika, mille me pidime siis üle vaatama, tegema erinevad vastuvõtuaktid, et see on see, kui sa oled nii öelda nagu väljal, et me ei ole Eesti Rahva Muuseum, et meil ei ole välitöid sellisel kujul, aga praegu on, et neid asju siis tänu sellele projektile nagu saab siis ümber vaadata ja uuendusi teha.

Aga see samas see oli ka nagu eesmärgiks, eks?

Jah see oli, aga vaata ongi see, et paljud asjad ongi nii, et sa sead eesmärgi ära, aga sa võib-olla neid kõiki etappe nagu kohe ette ei näe. Aga praegu midagi jah, ei ole ka veel nii pikalt olnud, aga nii kaua kui me oleme olnud, on kõik olnud pigem hästi positiivne ja ühtegi sellist asja, et ee... appi me ei saa või midagi on väga valesti ei ole nagu senimaani olnud.

Okei. Ma annan sulle nüüd ühe paberilehe.

Mhmhh.

Siin on peal 5 siukest kultuuriasutustega rahulolematuse vormi. Et kui sa neid järjest loed, et mis sa arvad, et kas Ülejõe projekt võiks midagi leevendada, midagi nagu ümber lükata?

Mhmhh, no kindlasti kultuuriasutused on muutumatud ja statsionaarsed, noh seda meil see projekt teebki, et ta näitabki, et nad ei ole muutumatud ja statsionaarsed. Kultuuriasutused on inimeste jaoks ebaolulised kohad, jällegi ma arvan, et me just nagu ee... noh kuna muuseumid ongi tänapäeval see, et me anname haridust teisel moel, et siis ma arvan, et inimestel, kes ei pea enam kartma... et ee... et see kõik on kuiv ja hirmus ja raske, et siis ee... ma arvan, et see asi ka kindlasti, mida me suudame ümber lükata. Kultuuriasutusel on prioriteetne hää. Ütleme, et meie projekt püüab ikkagi kogukonna häält, et me kindlasti ei ole autoriteetsed selle juures ja ma arvangi, et see projekt on ka, et ta ei ole meil ju praegu, meil on kahe aasta tegevusplaan kõik kenasti paigas, aga inimeste poolset ettepanekuks, ma arvan võivad mõjutada või või, nõ me saame nagu keskenduda vastavalt sellele...

Et selleks on nagu vajalik paindlikkus...

Ja, ja, et noh see ongi ju see üks mõte, et me areneda koos nende kohalike inimestega. Kultuuriasutused ei ole loomingulised kohad. Noh mina arvan küll, et on vägagi igat pidi on loomingulised, et noh ma arvan et väited... ei ole mugav sotsiaalne koht, kus saaks arutada ideid sõprade või võõrastega. Ma arvan, et ee... jah kui, et üldjuhul kell kümme tahta sõpradega meie ukse taha tulla siis muidugi ta ei ole nii mugav, aga, aga põhimõtteliselt muuseum ju ongi tänapäeval jälle see koht, kus sageli kasutatakse mingeid ühiskondlikke probleeme läbi oma näituste ja neid ka lahatakse nendel näitustel.

Aga näiteks kui sa mõtled selle Ülejõe projekti peale, et ee... et ee... kas seal on nagu koht siuksele kohale, kus nagu tekitatakse või noh kus ta tuleks selle peale, et see peaks nagu tekitama mingites asjades nagu diskussiooni?

Mm... ma arvan küll jah, et ma arvan ikkagi, et enda see nii öelda keskkond ja kuuluvus, et need ikkagi tulevad, on siin väga olulisel kohal, et ühtepidi ongi meil nagu ajaloo tutvustamine ja teistpidi ongi nagu sotsiaalne projekt.

Mhmhh.

Et lisaks sellele, lisaks nagu lihtinimestele on ikka väga nagu neid sotsiaalasutusi kellega me koostööd teeme. Ja ma arvan ja, ütleme need rahulolematuse siukest viis, viis teesi, et need on tunduvad nagu siukse 10 aasta taguse suhtumisena.

Mmhmm.

Et lihtsalt, et ma ise vähemalt küll näen, et minu arust Eesti muuseumid on... mida edasi seda nagu paremad, et jah.

Mulle meeldib su positiivsus. Ma näitan sulle ühte paberit veel, et siin on erinevad kaasamise nagu mudelid, et ee... noh siuke üks lähenemisviis, et kuidas nagu mingeid erinevaid aktsioone või projekte nagu liigitada saab. Et ee... kui sa nüüd neile otsa vaatad, et ee... näiteks see Ülejõe projekt, et kuhu alla, kuhu alla ta nagu kuulub?

(paus) Ma arvan, et praegu ta on veel see koostöötav, et me küll püüame nende kogukonnaliikmetega nagu koos... koos mm... tegutseda, aga siiski me määratlesime ise nagu ikkagi eesmärgid ja meil on... Et pigem seda jah, et ma arvan ikkagi koostöötav, et me, et külastajad on meil nagu aktiivse partneri rollis.

Mhmhh.

Mhmhh, aga jah, meie poolt see jääb praegu nii öelda kontrollitud, kui väljendada siin. Me siin tahamegi testida ideid ja arendada uusi, aga, aga muidugi on see, et tegelikult see projekti teine pool võiks olla juba koosloov, et see teine aasta, et kui on meil juba rohkem neid inimesi, kes meiega on, kes meil on pildi peal. Noh, ütleme, mis on selle projekti praegu võib-olla kõige suurem probleem ongi see, et kui me Kodukotuses siis olime nende inimestega väga heas kontaktis ja, ja nii edasi, et kui me nüüd selle näituse sealt ära toome, et kuidas neid inimesi säilitada. Sest nemad on vanad, neil ei ole Facebooki, me saame küll päevakeskusesse saata infot oma tegevuse kohta, aga lihtsalt see, et tõenäoliselt see info noh, sa nägid, et ta läks stendi peale küll, aga need inimesed nagu jätkuvalt neid tähele paneksid.

Et huvi ära ei kaoks.

Jah. Et see on nende just nagu vanema generatsiooni puhul on see. et kuidas seda teha, seda me veel nagu mõtleme ja õpime. Et see meil veel päris selge tegelikult ei ole, et jah.

Et ta ei jääks siukseks ühekordseks.

Mhmhh, jah, et kaks kuud oli tore aga nüüd on otsas. Jah jah.

Aga natuke räägiksime kaasamisest üldiselt ka et mis sa arvad kus see raskuskese nagu langeb nagu kui sa mõtled üldse eesti muuseumite või, on ta nagu avatud igalepoole või on nagu mingi asi millele tuleks nagu tunduvalt rohkem pühenduda. et nagu noh, need on nagu veidi sellise arengu alusel, et kas ta on panustav, et tagasisidet, et on kergem küsida, kuni nagu selline, et kontroll ikkagi nagu... nagu antakse ära mingis mõttes enda käest.

Kuigi ma arvan muidugi, et ikkagi, kui üldpilt, siis ikkagi muuseumid, siis see panustav, ma arvan küll. Et tegelikult me oleme ikka seestpoolt välja poole. Mm... et noh kuigi noh ongi, et eesmärk olla aina rohkem avatum, aga see vist ei ole ka nagu muuseumite enda teha, et ee... et ee... minu meelest, kui tänapäeva inimesed kui me... Muuseumid ei taha ju päris vabaajakeskused ka olla, et me tahame siiski, et meil oleks mingisugune idee, et me siiski harime ja et meil on mingi temaatika. Et selles suhtes kõige libedamale teele me ei lähe, aga samas me kindlasti võistleme kaubandus... nii öelda kaubamajade ja, ja, ja igasuguste meelelahutuskeskustega vägagi, aga kus võib-olla ei pea enda aju tööle panema. Aga muuseumid on need kohad, kus inimesed peavad kaasa mõtlema. Aga ma arvan, et tegelikult jah et, et nad liiguvad sinna, et nad tegelikult on siukses tõusvas joones või nii, et nad liiguvad koostöötava poole. Aga ma arvan, et Eesti muuseumid on ikkagi praegu panustavad, et me päris sellised külakultuurimajad nagu ei ole, kus on lihtsalt ukSED lahti, et tulge ja tehke, et me ikkagi jääme igauks oma teema juurde ja ma arvan, et selles suhtes on see isegi hea, et me vist ei peakski olema see, et lõpuks ei tea inimesed, miks nad siin käivad ja me isegi ei tea, milleks me eksisteerime.

Mhmhh, aga mis sa arvad, et ee... noh sa enne ütlesid, et, et kõik muuseumid arenevad järjest nagu rohkem tuleb neid ideid, aga kas sa näed, et siin on nagu mingit takistusi ka, et nagu, tegelikult me võiksime olla siin ja siin aga nagu noh, me oleme ikka põhiliselt siin, et, mis seal ees võiks seista? Või see on lihtsalt see, et me lihtsalt pole ajaliselt nii kaugale jõudnud, ee... et see lihtsalt võtab aega?

Et esiteks ma arvan küll, et kui me ikkagi, kui meie eeskujusid on vähe ja Eestis on seda vähem tehtud, et siis sellepärast, üks on kindlasti see, et võib-olla ka muuseumidel endal ei ole see asi veel pildis. Et kui, et kui eelmisel aastal oli meil see koolitus Museum Mediators, siis seal sai hästi palju häid ideid, et selles suhtes sa kohe ongi, et sa näed, kuidas muuseumid käivad seinte vahelt väljas ja, ja nii edasi. Et ee... kindlasti üks asi on see, et aga, aga, noh, ma arvan, et rohkem võib-olla polegi, et ma arvan, et oskusi meil on ja kindlasti kui tuleb hea idee siis on ka ettevõtlikust, et inimestel seda teha. Ja kuna muist muuseumid ikkagi liiguvad nagunii sinna... nagu seinte seest väljapoole, et küll me siis hakkame varsti kõik koos tööd tegema.

Okei, aga minul küsimused said otsa, aga on sul veel midagi välja tuua mis veel küsimata jäi?

Ma ei teagi (naerab), me rääkisime päris palju. Ma kardan, et ma ei oska praegu niimoodi vist nagu välja tuua midagi, et ee...

Et siis on kõik.

Jah, ma arvangi.

Jah. Aga aitäh sulle siis!

Mhmhh, palun.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlyn Metsmaa

(sünnikuupäev: 14.11.1990)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Kaasamine Eesti muuseumides: barjäärid ja võimalused“,

mille juhendaja on prof. Pille Pruulmann-Vengerfeldt,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 26.05.2015